



# LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

## NUTARIMAS

### DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS 2009 METŲ VEIKLOS ATASKAITOS PATEIKIMO LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMUI

2010 m. kovo 31 d. Nr. 340  
Vilnius

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo (Žin., 1994, Nr. 43-772; 1998, Nr. 41 (1)-1131; 2003, Nr. 10-342) 5 straipsnio 1 dalimi, Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a :

Pritarti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 metų veiklos ataskaitai (pridedama) ir pateikti ją Lietuvos Respublikos Seimui.

Ministras Pirmininkas

Andrius Kubilius

Vidaus reikalų ministras

Raimundas Palaitis

## LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS 2009 METŲ VEIKLOS ATASKAITA

Penkioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės veiklos ataskaita parengta remiantis Penkioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008–2012 metų veiklos programa (toliau – Vyriausybės programa). Šia ataskaita siekiama atsakyti į tris pagrindinius klausimus – kokią situaciją ši Vyriausybė rado atėjusi dirbti, kokius darbus atliko per praėjusius metus ir ką numato atlikti 2010 metais.

Penkioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 metų veiklos ataskaitą sudaro Įžanga ir trys pagrindinės dalys, atspindinčios pagrindines Vyriausybės programos dalis. Įžangoje glaustai pristatomi pagrindiniai Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – Vyriausybė) 2009 metų veiklos rezultatai. Pirmoje dalyje pateikiami prioritetiniai darbai siekiant suvaldyti krizę. Antroje dalyje – išvardyti prioritetiniai veiksmai siekiant proveržio šiose pagrindinėse srityse – valstybės valdymo pertvarka, kova su korupcija, inovatyvi ekonomika, energetika, aukštojo mokslo, socialinės politikos ir sveikatos apsaugos reforma. Trečioje dalyje pateikiama Vyriausybės programos įgyvendinimo 2009 metais rezultatų apžvalga. Prie ataskaitos pridinama: Šalies ūkio konkurencingumo tendencijų 2009 metų ataskaita, Nacionalinio saugumo būklės ir plėtros 2009 metų ataskaita, aptariami prioritetiniai Vyriausybės 2010 metų darbai.

### ĮŽANGA

Penkioliktoji Vyriausybė pradėjo darbą nelengvu metu – Lietuvos ūkiui ir finansų sistemai ėmus sparčiai kristi į gilią krizę. Šio nuosmukio priežastys brendo šalies ūkyje nuo 2006 metų, tačiau valstybės ūkio ir finansų politika nebuvo keičiama, nors tiek nepriklausomi tarptautiniai ir Lietuvos ekspertai, tiek Finansų ministerijos specialistai nedviprasmiškai perspėjo, kokia gili krizė ištiks, jeigu šalies ūkio ir finansų politika nebus radikaliai pertvarkyta. Tuometinė politinė valdžia ir keturioliktoji Vyriausybė į perspėjimus nesugebėjo tinkamai reaguoti, pasirengti ekonomikos ir finansų nuosmukiui, todėl 2009 metais mus užgriuvusios problemos buvo keleriopai skaudesnės ir sudėtingesnės.

Anot tarptautinių ekspertų, per šią pasaulinę krizę visos trys Baltijos valstybės patyrė bene didžiausią nuosmukį visame pasaulyje. Netgi Europos Sąjungos (toliau – ES) senbuvės susidūrė su ne mažiau rimtais sunkumais: Ispanijoje nedarbo lygis aukštesnis negu Lietuvoje, Jungtinės Karalystės biudžeto deficitas yra beprecedentis, o Graikijos problemos kelia sumaištį dėl visos euro zonos stabilumo.

Kokios priežastys lėmė, kad mes pakliuvome į tokią situaciją? Jų iš esmės yra dvi.

Prasidėjus pasaulinei bankų krizei, kreditiniai ištekliai mūsų ekonomikai tapo nebe prieinami. Jie labai staigiai smuko ir kitose centrinėse Europos valstybėse, taip pat ir visame pasaulyje. Lietuvos, Latvijos ir Estijos ekonomikos dėl didelės lengvų kreditų

pasiūlos, tiksliau – tokių kreditų pertekliaus, 2004–2008 metais patyrė gana didelį perkaitimą, todėl ir nuosmukis buvo kur kas didesnis nei kitose, senosiose, ES valstybėse.

Antra esminė priežastis – mūsų ekonomika yra labai atvira, kaip ir kitų Baltijos valstybių, net 60 procentų bendrojo vidaus produkto (toliau – BVP) pagaminama eksportui. Užsidarius pagrindinėms Lietuvos rinkoms tiek Rytuose, tiek Vakaruose, mūsų eksporto kreivė labai sparčiai smuko žemyn.

Taigi 2009 metais šalies ūkis nusmuko iki 2006 metų lygio. Ekonominės krizės sąlygomis stabiliausias išliko žemės ūkio sektorius, kuriame fiksuotas 2 procentų bendrosios pridėtinės vertės augimas. Į panašų lygį nusmuko ir daugelio kitų ES šalių ekonomikos, į toki patį lygį smuko ir šalies ūkio sukuriamos pajamos į šalies biudžetą. Tuo tarpu ankstesnė Vyriausybė 2009 metų biudžeto išlaidas populistiskai siūlė ne mažinti, bet net gerokai padidinti. Jeigu nebūtume ėmęsi esminių priemonių finansinei padėčiai stabilizuoti, didėjančios biudžeto pajamų ir išlaidų žirkulės galėjo sukelti rimtą grėsmę lito stabilumui ir nuvesti šalį graikiškos saviapgaulės keliu ar sugrąžinti į išorinės Tarptautinio valiutos fondo priežiūros laikus. Finansų ministerijos skaičiavimais, šalies biudžeto deficitas 2009 metais, jeigu Vyriausybė nebūtų įgyvendinusi radikalių deficito mažinimo priemonių, galėjo pasiekti beveik 18 procentų BVP. Taigi į sunkią ekonominę ir finansinę situaciją patekusi valstybė susidūrė su neeiliniais iššūkiais, todėl Lietuvos ekonomikos būklę reikėjo stabilizuoti priimant reikšmingus ir ryžtingus sprendimus, kuriais buvo sušvelninta pasaulio finansų krizės įtaka. Ekonomikos lėtėjimas ir visuotiniai iššūkiai, išryškinę ankstesnės finansų politikos ydas, lėmė ryžtingus penkioliktosios Vyriausybės sprendimus 2008 metų pabaigoje, kad būtų įvykdytas pagrindinis strateginis vidutinio laikotarpio politikos uždavinys – išsaugoti šalies finansų sistemos stabilumą, stabdyti ekonomikos nuosmukį ir padėti pagrindus ekonomikai atsigausti, iš esmės gerinti padėtį srityse, galinčiose užtikrinti ekonomikos proveržį.

Mūsų partneriai ES bei tarptautinės finansų rinkos teigiamai įvertino mūsų šalies įgyvendinamas priemones. Pozityvūs pasaulio finansų ekspertų vertinimai rodo, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybė vykdė teisingą politiką – biudžeto deficito mažinimo priemonės buvo būtinos ir davė gerų rezultatų. Europos Komisija savo Europos ekonominių prognozių ataskaitoje 2009 metų lapkritį<sup>1</sup> pabrėžė, kad 2008 metų pabaigoje Lietuvos Respublikos naujosios Vyriausybės veiksmai, siekiant užtikrinti viešųjų finansų stabilumą, buvo tinkamas atsakas į staigų šalies ekonomikos kritimą. Tarptautinio valiutos fondo misijos baigiamojoje 2009 metų spalio mėnesio ataskaitoje taip pat akcentuojama biudžeto konsolidavimo veiksmų ir papildomų išlaidų mažinimo priemonių, kurių Vyriausybė ėmėsi rengdama 2010 metų biudžetą, svarba ir tinkamumas<sup>2</sup>.

Šalia viešųjų finansų stabilizavimo uždavinio Vyriausybė praėjusiais metais buvo iškėlusį tikslą siekti esminių permainų švietimo, ūkio, sveikatos, energetikos, socialinėje, valstybės valdymo, taip pat kovos su korupcija srityje.

<sup>1</sup> Europos ekonominių prognozių ataskaita, Europos Komisija, 2009 metų lapkritis: [http://ec.europa.eu/economy\\_finance/publications/publication16055\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication16055_en.pdf)

<sup>2</sup> Baigiamoji Tarptautinio valiutos fondo misijos ataskaita, 2009 metų spalio: <http://www.imf.org/external/np/ms/2009/100509.htm>

**PAGRINDINIAI PENKIOLIKTOSIOS VYRIAUSYBĖS 2009 METŲ VEIKLOS  
REZULTATAI**

**Stabilizavome viešuosius finansus**

Pagrindinis Vyriausybės 2009 metų darbas buvo ypač gilios finansų ir ūkio krizės suvaldymas. Pirmiausia reikėjo imtis radikalių ir skausmingų priemonių viešiesiems finansams stabilizuoti – mažinti valdžios sektoriaus išlaidas ir didinti pajamas.

Ši uždavinį mums pavyko įgyvendinti tik todėl, kad nuo pat pradžių sutarėme laikytis dviejų ypač svarbių nuostatų – solidarumo ir tarimosi. Valdančioji koalicija labai aiškiai suprato, kad priimti nepopuliarių sprendimų nebus įmanoma be didžiumos gyventojų palaikymo ir visuomenės susitelkimo solidariai pasidalyti sunkmečio našta.

Taigi laikėmės nuostatos, kad didesnę sunkmečio našta turi prisiimti tie, kurie gauna didesnes pajamas, ir pirmiausia pavyzdį turi parodyti aukšto rango politikai. Ministro Pirmininko ir ministrų reprezentacinės išlaidos sumažintos 57 procentais, atlyginimai Seimo ir Vyriausybės nariams sumažinti 36 procentais, nors 2009 metais Lietuvoje atlyginimai vidutiniškai sumažėjo 8,7 procento (valstybės sektoriuje – 10,4 procento).

Savo sprendimus daug kartų aptarėme ir derinome su įvairių visuomenės grupių atstovais. 2009 m. spalio 28 d. pasirašytas Nacionalinis susitarimas – pirmasis tokio pobūdžio intensyvaus ir atviro Vyriausybės ir socialinių partnerių dialogo dokumentas, padėjęs pamatus naujos kokybės politinei kultūrai Lietuvoje. Jo pasirašymas – tai Vyriausybės programoje numatytos telkiančios lyderystės atsakomybės išraiška.

Šis susitarimas įrodo, kad atvirai ir sąžiningai veikiant galima kalbėtis tiek siekiant efektyviai įveikti artimiausio laikotarpio ekonomikos sunkumus, tiek ir įgyvendinant esmines permainas, kad ne tik Vyriausybė išgirsta socialinius partnerius, bet ir socialiniai partneriai supranta Vyriausybės tikslus bei uždavinius ir vieni kitų poreikius. Nacionalinis susitarimas apima Vyriausybės įsipareigojimus mokesčių srityje, pelno mokesčio tarifo mažinimą, darbo santykių reglamentavimą, valstybės tarnautojų skaičiaus mažinimą, biudžeto išlaidų mažinimą, kitus klausimus. Verslo atstovai įsipareigojo siekti išlaikyti darbo vietas ir veikti oficialiai, nesitraukdami į šešėlį. Profesinės sąjungos ir kiti socialiniai partneriai įsipareigojo visus iškilusius nesutarimus spręsti dialogo, derybų ir susitarimų būdu.

Konsoliduojant viešuosius finansus, pirmiausia reikėjo mažinti viešojo sektoriaus išlaidas, kurios per 2006–2008 metus gerokai išaugo. Todėl Lietuvos Respublikos 2009 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas per 2009 metus buvo keičiamas du kartus. Šių pakeitimų bendras taupymo efektas sudarė apie 4 procentus BVP (apie 3,4 mlrd. litų).

Siekiant gauti papildomų pajamų, buvo neišvengiama ir mokesčių sistemos pertvarka. Dėl mokesčių reformos per 2009 metus į nacionalinį biudžetą papildomai gauta apie 1,5 mlrd. litų pajamų.

2009 metais įgyvendintos ir 2010 metais vykdomos viešųjų finansų konsolidavimo priemonės sudaro apie 12 procentų BVP. Ryžtingi Vyriausybės veiksmai leido išsaugoti

tarptautinių finansų rinkų pasitikėjimą, todėl mums pavyko palankesnėmis sąlygomis pritraukti finansinių išteklių.

Atkreiptinas dėmesys, kad per 2009 metus akivaizdžiai pagerėjo einamosios sąskaitos balansas, kuriam daugelį metų buvo būdingas didelis deficitas, kėlęs rimtą susirūpinimą. 2008 metais einamosios sąskaitos balansas buvo deficitinis ir siekė net 11,9 procento, palyginti su BVP, o 2009 metų einamosios sąskaitos balansas, pradedant 2009 metų I ketvirčiu, jau tapo teigiamas (0,4 procento) ir 2009 metų III ketvirtį padidėjo iki 3 procentų, palyginti su BVP.

Smarkiai sumažėjo atotrūkis tarp lito ir euro palūkanų normų, tarpbankinės palūkanų normos sumažėjo iki mažiausio per 20 metų lygmens. Išlaikytas ir sutvirtintas pasitikėjimas fiksuotu lito kursu, todėl litais paskolas paėmusiems žmonėms ir įmonėms lengvėja palūkanų našta. 2010 m. kovo 1 d. Lietuvos kredito rizikos apsekitimo sandorių kaina grįžo į ikikrizinį lygį.

### **Įgyvendinome ekonomikos skatinimo paketą**

Mūsų pastangos užtikrinti finansinį stabilumą ir stabdyti ekonomikos nuosmukį buvo derinamos su siekiu skatinti ekonomikos atsigavimą įgyvendinant visą paketą priemonių, kurios palengvintų verslui galimybę skolintis, išlaikyti darbo vietas ir taip mažinti socialinę įtampą visuomenėje.

Svarbiausi ekonomikos skatinimo veiksmai šioje srityje praėjusiais metais buvo verslo finansavimo galimybių išplėtimas, pasirengimas įgyvendinti pastatų energetinio efektyvumo didinimo (daugiabučių namų atnaujinimo) programą, spartesnis ES struktūrinės paramos panaudojimas, verslo aplinkos gerinimas bei eksporto ir investicijų skatinimas.

2009 metų kovą Vyriausybė patvirtino dvejų metų ūkio skatinimo planą (toliau – ESP), o pirmosios jo priemonės pradėtos taikyti gegužės mėnesį. Ypač atkreiptinas dėmesys į ES struktūrinių fondų, kurie tapo pagrindiniu ūkio skatinimo finansiniu šaltiniu, panaudojimo augimą 2009 metais. ESP 2009 metais siekė iki 5 procentų BVP ir per 2009 metus leido į Lietuvos ūkį papildomai įlieti 3,93 mlrd. litų. Šio paketo priemonėmis pasinaudojo daugiau kaip 4 tūkst. Lietuvos įmonių (kas penkiolika realiai veikianti įmonė). Tokia pinigų injekcija į Lietuvos ekonomiką sukūrė arba išsaugojo ne mažiau kaip 40 tūkst. darbo vietų. Būtina paminėti ir tai, kad ESP įgyvendinti buvo naudojamos ES lėšos, taigi tai nedidino biudžeto deficito.

Daug dėmesio skyrėme priemonėms smulkiajam ir vidutiniam verslui skatinti.

2009 metais pradėtai įgyvendinti ESP Verslo finansavimo daliai iš ES struktūrinių fondų paskirti ir naudojami du kontroliuojantieji fondai – JEREMIE fondas ir INVEGA fondas, taip pat Garantijų fondas bei dalinio palūkanų kompensavimo priemonė. Papildomai iš nacionalinio biudžeto lėšų buvo skirtas finansavimas priemonės „Mažų kreditų teikimas“ I etapui įgyvendinti. Kreditinių priemonių pirminis įgyvendinimas numatytas ESP galiojimo metu – 2009–2010 metais, tuo tarpu Garantijų fondo bei palūkanų kompensavimo mechanizmai įgyvendinami iki 2015 metų. Nepaisant to, naudojantis Garantijų fondo svertiniu efektu (iš fondo kompensuojamos garantinės išmokos leidžia suteikti 387 mln. litų garantijų, o darant prielaidą, kad maksimali garantijos suma siekia 80 procentų, tai sudaro

mažiausiai 484 mln. litų paskolų portfelį) vien per 2009 metus suteikta garantijų 146 707 617 litų paskolų portfeliui. Palūkanų kompensuota pagal 1 390 sutarčių už 14 565 954 litus.

Mažų kreditų teikimo I etapas buvo įgyvendintas pasirašius sutartis su trimis bankais: Ūkio, Medicinos ir Šiaulių. Pagal sutarčių sąlygas bankai privalėjo paskolas kofinansuoti savomis lėšomis. 2009 metais bankai sudarė 191 kreditavimo sutartį su įmonėmis, sutarčių vertė – 21 405 240 litų. Valstybės remiami kreditai per Invegos fondą teikiami įgyvendinant Mažų kreditų II etapo ir Atviro kreditų fondo programas. Mažų kreditų II etapas įgyvendintas pasirašius sutartis su keturiais bankais: Ūkio, Medicinos, Šiaulių ir „Parex“. Šie bankai sudarė 409 kreditavimo sutartis su įmonėmis, sutarčių vertė – 95 269 697 litai. Pagal Atviro kreditų fondo, kuriame gali dalyvauti praktiškai visi Lietuvos bankai, pasirašę sutartis su INVEGA, priemone per 2009 metus buvo pasirašyta 13 kreditavimo sutarčių, kurių vertė – 13 120 902,65 lito. Šios priemonės, kaip ir JEREMIE programos, įgyvendinamos Europos investicijų fondo (2009 metais pasirašyta 150 mln. eurų (apie 518 mln. litų) sutartis su SEB banku), spartus panaudojimas numatytas 2010 metais. Papildomai reikia paminėti ir mikrokreditų priemonę, įgyvendinamą iš 2006 metų PHARE programos lėšų. Šalia verslo finansavimo iš aukščiau paminėtų ESP numatytų šaltinių pagal šią priemonę per 2009 metus papildomai buvo sudarytos 148 kreditavimo sutartys, kurių vertė – 10 432 896 litai, iš grįžtančių anksčiau išduotų kreditų lėšų.

Be to, siekdami paspartinti verslui skirtų ES paramos lėšų panaudojimą, 10–20 procentų sumažinome nuosavoms lėšoms taikomus reikalavimus ir supaprastinome projektų vertinimo procedūras.

Sumažinome administracinių procedūrų, reikalingų verslui pradėti, skaičių, terminus ir išlaidas. Pavyzdžiui, iki 3 darbo dienų sutrumpėjo juridinių asmenų registravimo terminas, iki 7 darbo dienų sutrumpėjo prašymo įregistruoti pridėtinės vertės mokesčio mokėtoją terminas, atsisakyta reikalavimo pranešti Valstybinei darbo inspekcijai apie įmonės ar jos dalies eksploatacijos pradžią, kaip sąlygą pradėti verslą.

Svarbu paminėti, kad Vyriausybė išsikėlė ir labai ambicingą administracinės naštos verslui mažinimo prioritetinėse srityse tikslą – 30 procentų iki 2011 metų pabaigos sumažinti verslo išlaidas, susijusias su informacijos teikimo reikalavimais. Patvirtinome 7 prioritetines administracinės naštos mažinimo sritis: mokesčių administravimas, darbo santykiai, statistika, aplinkos apsauga, transportas, teritorijų planavimas ir statyba, nekilnojamojo turto operacijos.

Taip pat pavyko pasiekti labai gerų rezultatų panaudojant ES paramą. Remiantis Europos Komisijos duomenimis, pagal 2007–2013 ES struktūrinių fondų lėšų išmokėjimą pagal ES valstybės narės Europos Komisijai pateiktas mokėjimo paraiškas Lietuva yra tarp ES valstybių narių lyderių. 2007–2008 metais pasirašytų paramos sutarčių vertė projektams finansuoti, įskaitant projektų vykdytojų ir (ar) partnerių lėšas, siekė daugiau kaip 2 mlrd. litų, o vien per 2009 metus pasirašyta papildomai 10 mlrd. litų vertės paramos sutarčių, t. y. daugiau nei trečdaliui 2007–2013 metų programavimo laikotarpiui projektams įgyvendinti numatytų lėšų. Lėšų panaudojimas, palyginti su ankstesniais metais, gerokai išaugo: 2009 metais panaudota 5 kartus daugiau nei 2007–2008 metais, atitinkamai 2007–2008 metais

projektų vykdytojams apmokėtų projektų vertė siekė 627 mln. litų ES lėšų (2,7 procento Lietuvai skirtų ES lėšų), o per 2009 metus papildomai pasiekta, kad būtų panaudota 3 mlrd. 636 mln. litų (įskaitant ES struktūrinės paramos išmokėjimus per 2009 metus – 3,04 mlrd. litų ir Žemės ūkio ministerijos teikiamą paramą – 594,6 mln. litų).

Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programai įgyvendinti skirta 7,805 mlrd. litų (iš jų 6,019 mlrd. litų – ES lėšos). Nuo programos įgyvendinimo pradžios iki 2009 m. gruodžio 31 d. buvo organizuoti 106 kvietimai teikti paraiškas, gautos 332 027 paraiškos, kuriose prašoma paramos suma – 2,997 mlrd. litų, išmokėta – 1,628 mlrd. litų.

Neblogų rezultatų pasiekėme 2009 metais stiprindami ūkio konkurencingumą. Vyriausybės žingsniai matomi tarptautinių institucijų atliekamuose valstybių konkurencingumo vertinimuose. Šveicarijoje veikiančio Tarptautinio vadybos plėtros instituto (*International Institute for Management Development – IMD*) 2009 metų Pasaulio valstybių konkurencingumo tyrimas parodė, kad Lietuvos konkurencingumas praėjusiais metais sustiprėjo pagal tris iš keturių vertinimo kategorijų: 1) valdžios veiklos efektyvumas, ypač viešųjų finansų politikos srityje; 2) verslo veiklos efektyvumas; 3) šalies infrastruktūra. Palyginti su kitomis valstybėmis, Lietuva geriausiai vertinama aukštojo mokslo bei profesinio ugdymo, technologinio pasirengimo ir infrastruktūros srityse.

Parengėme daugiabučių namų renovacijos programą. Apie 96 procentai daugiabučių namų Lietuvoje yra pastatyti iki 1993 metų. Dauguma jų yra ekonomiškai neefektyvūs, tad siekiame iki 2020 metų atnaujinti apie 70 procentų, t. y. apie 24 tūkstančius tokių pastatų. Įvertinome ribotus finansinius išteklius: jeigu renovacija vyktų vien tik valstybės ir gyventojų lėšomis, tai iš biudžeto reikėtų daugiau kaip 43 mlrd. litų, ir dėl ribotų finansinių galimybių atnaujinimas užtruktų pernelyg ilgai. Siekdami paspartinti daugiabučių namų atnaujinimo procesą ir sukurti naują efektyvų šios programos finansavimo mechanizmą, parengėme naują daugiabučių namų renovacijos finansavimo modelį. Jame numatyta pritraukti lėšų iš įvairių šaltinių, visų pirma ES, Europos investicijų banko, taip pat iš valstybės ir pačių gyventojų. Programos parengimas užtruko ilgiau nei planavome, tačiau didele dalimi tai priklausė nuo ES ir kitų tarptautinių finansinių institucijų veiksmų.

Aktyviomis pastangomis pavyko pasiekti, kad garsus pasaulinės finansų rinkos dalyvis „Barclays“ savo naująjį technologijų centrą atidarytų Vilniuje. „Barclays“ pavyzdys turėtų paskatinti ir kitus šios verslo šakos atstovus, nes Lietuva yra viena tinkamiausių pasaulio vietų tokioms investicijoms. Lietuvos skaitmeninė infrastruktūra priskiriama labiausiai išvystytoms pasaulyje, turime geriausią plačiajuosčio interneto tinklą, pažangiausią šviesolaidinę infrastruktūrą ir didžiausią mobiliojo ryšio skverbį. 2010 metų kovą darbą pradėjusiame „Barclays“ technologijų centre dirba 280 darbuotojų, planuojama, kad iki šių metų pabaigos jų skaičius išaugs iki 400–500.

2009 metų III ketvirtį pasirodė ir pirmieji ekonomikos atsigavimo požymiai. Jei 2009 metų II ketvirtį BVP, palyginti su atitinkamu 2008 metų ketvirčiu, sumažėjo net 19,5 procento, tai 2009 metų IV ketvirtį, palyginti su atitinkamu 2008 metų ketvirčiu, sumažėjo 12,8 procento (Latvijos ir Estijos – atitinkamai 17,7 procento ir 9,4 procento).

2009 metų III ketvirtį, palyginti su II ketvirčiu, BVP išaugo 13,1 procento, o IV ketvirtį, palyginti su III ketvirčiu, smuko 4,6 procento. Pašalinus sezono ir darbo dienų įtaką, BVP kilo du paskutinius metų ketvirčius iš eilės: 1 procentu III ketvirtį ir 0,5 procento IV ketvirtį.

Recesija Lietuvoje buvo trumpiausia, palyginti su Latvija ir Estija (tetruko tik 4 ketvirčius, palyginti: Estijoje – 7 ketvirčius, o Latvijoje – 8 ketvirčius besitęsianti recesija). 2010 metų vasarį tarptautinė skolinimosi reitingų agentūra „Standard & Poor's“, o kovą – „Fitch Ratings“ pagerino šalies skolinimosi perspektyvą – iš neigiamos ji tapo stabili. „Standard & Poor's“ savo sprendimą grindžia tuo, kad jis atspindi sėkmingas Vyriausybės pastangas konsoliduojant biudžetą. Tai reiškia kreditorių pasitikėjimą Lietuvos Vyriausybe ir ekonomika ir sudaro prielaidas vykdyti numatytą fiskalinę politiką.

2009 metų gruodį, palyginti su 2008 metų gruodžiu, vartojimo prekių ir paslaugų kainos pakilo vos 1,3 procento. Analogiškas rodiklis 2008 metų gruodį buvo 8,5 procento. Taigi per metus gerokai sumažėjo infliacija.

Minėti makroekonomikos rodiklių pasikeitimai leidžia su santūriu, bet tvirtu optimizmu žiūrėti į artimiausių metų ekonomikos perspektyvas.

### **Pasiekėme proveržį energetikos srityje**

Lietuvoje energetika, būdama viena esminių šalies ūkio šakų, per atkurtosios nepriklausomos valstybės gyvavimo laikotarpį išvengė esminių permainų ir, nors ir keista, 2010 metais, po Ignalinos branduolinės jėgainės uždarymo, turbūt esame labiau energetiškai priklausomi, nei buvome 1990 metais. Šiokią tokią išimtį galbūt galime matyti naftos sektoriuje, kuriame apsirūpinimo nafta ir jos gaminiais galimybės yra gerokai padidėjusios.

Viena svarbiausių priežasčių, kodėl energetikos padėtis vis dar ne itin džiugina, yra tai, kad čia vyrauja stiprios, rinką monopolizavusios bendrovės, dažnai diktuojančios sąlygas ne tik vartotojams, bet ir valstybei.

Praėjusių metų pradžioje įkūrus Energetikos ministeriją, padėtis ėmė keistis iš esmės. Abstraktus energetinės nepriklausomybės siekis tampa konkrečiais projektais, kurių įgyvendinimas ne tik pajudėjo iš mirties taško, bet ir ėmė duoti vaisių. Vienas jų – nuo šių metų sausio 1 dienos pagal „Nord Pool“ modelį veikianti elektros birža.

Energetikos srityje 2009 metais buvo susitelkta prie išties strateginių iššūkių – užtikrinti sklandų energetikos ūkio funkcionavimą uždarius Ignalinos atominę elektrinę, apsaugoti vartotojus nuo staigaus elektros brangimo, pradėti planuoti naujos atominės elektrinės statybą ir padėti pagrindus Lietuvos energetikos sistemų integravimui į ES sistemas.

2009 metais buvo priimtas sprendimas atsisakyti ES teisės aktų reikalavimų neatitinkančios akcinės bendrovės LEO LT modelio. Visuomenės pasitikėjimą praradusi akcinė bendrovė LEO LT buvo likviduota išperkant privataus investuotojo turėtą akcijų dalį. Valstybės nuosavybėn sugražinta ankstesnės valdžios privatizuota akcinė bendrovė „VST“. Tam nebuvo panaudoti valstybės biudžeto pinigai.

Įtvirtinome galimybę kas mėnesį perskaičiuoti šilumos kainas ir taip lanksčiau reaguoti į kuro kainų pokytį. Siekdami padidinti konkurenciją degalų rinkoje, praplėtėme



Klaipėdos naftos terminalo naftos produktų importo galimybes. 2010 metų sausį rekonstruotame naftos terminale jau priimtas pirmas tanklaivis ir iš jo perkrautas benzinas.

Pradėjome rengtis įgyvendinti naujos atominės elektrinės projektą. Suprasdami, kad net kartu su regiono partneriais dėl patirties ir išteklių stygiaus negalėtume savarankiškai įgyvendinti naujos atominės elektrinės projekto, apsisprendėme pasitelkti strateginį investuotoją. Jam atrinkti buvo paskelbtas tarptautinis konkursas. Atranką planuojama užbaigti 2010 metų antroje pusėje.

Esame įsitikinę, kad nauja atominė elektrinė padės įgyvendinti Nacionalinės energetikos strategijos tikslus ir sumažins priklausomybę nuo elektros ir dujų importo elektros gamybai. Taip pat bus užtikrintas elektros gamybos būdų įvairumas, padėsiantis patenkinti išaugusį elektros energijos poreikį, prognozuojamą visame Baltijos jūros regione. Naujos atominės elektrinės projektas bus didžiausia plyno lauko investicija Lietuvos istorijoje. Planuojama, kad bendros investicijos gali siekti 3–5 mlrd. eurų, o dabartinės tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje sudaro apie 9 mlrd. eurų. Tai būtų didžiulis stimulus visai šalies ekonomikai.

Nuo 2010 m. sausio 1 d. sėkmingai atverta elektros energijos rinka ir sudarytos realios sąlygos laisvai prekiauti elektros energija iš bet kurių ES valstybių narių ir skaidriai prekiauti elektra iš valstybių, kurios nėra ES valstybės narės, taip sukuriant prielaidas ir bendrai Baltijos šalių elektros energijos rinkai.

2009 metų pradžioje Lietuva pagaliau sutarė su Švedija ir Latvija, kad elektros jungtis į Švediją („NordBalt“) bus tiesiama iš Klaipėdos. Pasiiekta, kad ES šiam projektui skirtų negražinamą finansinę paramą (175 mln. eurų).

### **Sėkmingai įgyvendinome aukštojo mokslo reformą, sustiprinome mokslo bendradarbiavimą su verslu**

Galime pasidžiaugti, kad 2009 metais sėkmingai startavo aukštojo mokslo reforma.

2009 metų priėmimas į aukštąsias mokyklas jau vyko pagal naują tvarką – aukštojo mokslo srityje atsirado sveika konkurencija. Kitaip nei iki šiol, valstybės finansavimas skiriamas ne aukštojo mokslo institucijoms, o studentams, todėl studijuojantieji studijų krepšelį gali nešti į bet kurią Lietuvos aukštąją mokyklą. Tai paskatino aukštąsias mokyklas tobulinti studijų kokybę ir modernizuoti valdymą.

Daugiau kaip pusė visų pirmakursių 2009 metais studijoms gavo valstybės finansavimą. Sukūrėme valstybės remiamų paskolų studentams sistemą, padidinome socialinių stipendijų gavėjų ratą.

Pertvarkome aukštųjų mokyklų valdymą ir teisinį statusą, siūlome ir pačios studijų sistemos pokyčius. Šie pokyčiai sudarys galimybę aukštosioms mokykloms lanksčiau organizuoti studijų procesą, skatins studijų tarptautiškumą, o studentams atsivers didesnės galimybės rinktis studijas.

Mokslo ir verslo bendradarbiavimas, mokslinių tyrimų pritaikomumas – tai Lietuvos ekonomikos silpnoji grandis. 2009 metais patvirtinome keturias jungtinių tyrimų programas, pasirašyti trys slėnių investiciniai projektai, iki 2010 m. kovo 1 d. – dar aštuoni, iš viso beveik

652 mln. litų vertės. Taip pat įgyvendinama 12 beveik 177 mln. litų vertės nacionalinių kompleksinių programų. Pradėta ir sėkmingai vykdoma mokslo institutų pertvarka, kuria siekiame sutelkti turimus žmogiškuosius, materialiuosius mokslinių tyrimų bei eksperimentinės plėtos išteklius ir taip užtikrinti mokslinių tyrimų rezultatų veiksmingumą.

### **Įgyvendiname ambicingą sveikatos apsaugos sistemos pertvarką**

Pastaruosius keletą metų sparčiai didintas sveikatos apsaugos finansavimas nepagerino pacientų padėties ir pasitenkinimo sveikatos apsaugos sistema. Prisiminkime ir Pasaulio banko ekspertų 2009 metų birželio mėnesį atliktą studiją, kurios išvados aiškiai parodė, kad ligoninių ir lovų skaičius, tenkantis santykiniam gyventojų skaičiui, Lietuvoje smarkiai lenkia ES valstybių vidurkį ir yra didesnis negu kaimyninėse Baltijos valstybėse.

Taigi šioje itin jautrioje srityje reikėjo ryžtingai spręsti įsisenėjusias problemas. Pertvarka siekiame sudaryti palankesnes sąlygas gauti saugesnių ir geresnės kokybės sveikatos priežiūros paslaugų, kiek įmanoma veiksmingiau panaudojant sveikatos priežiūrai skirtus išteklius.

Šia pertvarka sukursime veiksmingesnį sveikatos priežiūros įstaigų tinklą. Pagal Sveikatos priežiūros įstaigų ir paslaugų restruktūrizavimo programoje nustatytus kriterijus kai kurios gydymo įstaigos bus sujungtos į didesnius juridinius vienetus, o didžiosiose sveikatos priežiūros įstaigose įdiegti modernūs valdymo modeliai. Prioritetą teikiame pirminei sveikatos priežiūrai: skatinsime šeimos gydytojų ir specialistų konsultantų, dirbančių ambulatorinėje grandyje, teikiamų paslaugų plėtrą ir didinsime šių paslaugų apmokėjimą.

Restruktūrizuodami sveikatos priežiūros paslaugas, siekiame sumažinti sveikatos apsaugos sistemos funkcionavimo sąnaudas, ligoninių valdymo, ūkines išlaidas ir atskiroms ligoninėms reikalingas investicijas. Sutaupytas lėšas panaudosime veiksmingesniam asmens sveikatos priežiūros įstaigų funkcionavimui.

Planuojame, kad įgyvendinus sveikatos priežiūros įstaigų tinklo restruktūrizavimą bus sutaupyta nuo 269,9 iki 343 mln. litų.

Svarbu tai, kad nuo praėjusių metų įvedus atskirą sveikatos draudimo mokestį (atskyrus jį nuo gyventojų pajamų mokesčio) pagausėjo sveikatos draudimo įmokų mokėtojų ir buvo sugriežtinta šių įmokų surinkimo kontrolė.

### **Užtikrinome socialinių išmokų mokėjimą sunkmečio laikotarpiu ir paramą jautriausiai visuomenės daliai**

Socialinėje srityje laukė tikrai nelengvi sprendimai. Reikėjo subalansuoti pinigų srautus ir Valstybinio socialinio draudimo biudžetą. 2008 metais Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto deficitas siekė 1,2 mlrd. litų, jis buvo finansuojamas iš sukaupto rezervo, tam sunaudotos visos rezervo lėšos. Valstybės anksčiau (ypač 2008 metais) neatsakingai prisiimti socialinių išmokų įsipareigojimai aiškiai viršija valstybės ekonomines galimybes, ypač ekonominės krizės laikotarpiu, o šiems įsipareigojimams finansuoti nėra sukauptas jokio rezervo.

Taigi praeitais metais daug dėmesio skyrėme numatytiems antikriziniams veiksams įgyvendinti, siekdami sumažinti deficitą ir užtikrinti numatytą išmokų mokėjimą. 2008 metų pabaigoje ir 2009 metų pradžioje buvo priimti šie būtini sprendimai:

išplėstas asmenų, draudžiamų socialiniu draudimu, ratas;

sumažintas įmokos į pensijų fondus tarifas;

valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų nepriemokų 1995–2002 metais dirbusiems pensininkams išmokėjimo pabaigos terminas nukeltas iki 2012 metų;

priimtas Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinasis įstatymas (įsigaliojo 2010 m. sausio 1 d.), pagal kurį laikinai, dvejus metus, bus perskaičiuojamos socialinės išmokos.

Tai buvo labai sunkūs sprendimai. Priimant šiuos sprendimus siekta, kad visi išmokų gavėjai solidariai pasidalytų našta ir būtų apsaugotos pažeidžiamiausios gyventojų grupės.

Socialinėje srityje pirmiausia siekėme garantuoti valstybės paramą jautriausiai visuomenės daliai – toms šeimoms, asmenims, kurie dėl objektyvių priežasčių savo pastangomis negali gauti pragyvenimui reikalingų lėšų.

Siekėme, kad tikslinga pinigine socialinė parama būtų teikiama nepasiturintiems gyventojams ir socialinės išmokos – vaikus auginančioms šeimoms. Mūsų tikslas – įtvirtinti principą, kad kova su socialine atskirtimi neskatinėtų atsisakyti aktyvių asmeninių pastangų išbristi iš skurdo, o ekonominio skurdo mažinimas netaptų skurdo finansavimu.

Daug dėmesio skirta užimtumui skatinti ir nedarbui mažinti. 2009 metais priimto Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymo nuostatos suteikė daugiau galimybių įsidarbinti darbo neturintiems asmenims, taikant aktyvios darbo rinkos politikos priemones – perkvalifikavimą, subsidijuojamą įdarbinimą, paramą darbo vietoms steigti, bedarbių teritorinio judrumo rėmimą, darbo įgūdžių įgijimo rėmimą, darbo rotaciją, viešuosius darbus ir kita. Keletas faktų: 2009 metais įdarbinta beveik 122 tūkst. asmenų, iš kurių beveik 3/4 – pagal neterminuotas darbo sutartis; aktyvios darbo rinkos politikos priemonėmis pasinaudojo 47,5 tūkst. asmenų, veiklą pagal verslo liudijimus pradėjo apie 18 tūkst. asmenų.

### **Inicijavome sisteminę valstybės valdymo pertvarką ir atlikome reikšmingus kovos su korupcija darbus**

Nuo 2009 metų pradžios pradėjome planuoti reikšmingas sistemines pertvarkas valstybės valdymo srityje. Tam pirmiausia reikėjo, kad Vyriausybės sudaryta Valstybės valdymo tobulinimo komisija (Saulėlydžio komisija) atliktų visų Vyriausybės įstaigų veiklos auditą. Vėliau pradėta strateginio planavimo ir biudžeto sudarymo pertvarka, nubrėžtos valstybės tarnybos pertvarkos gairės. Tiek valdžios institucijų veiklą, tiek valstybės tarnautojų darbą siekiame susieti su pamatuojamais rezultatais ir nustatyti aiškia atsakomybę už konkrečius rezultatus. Kiekvienam besidominčiam šalies gyventojui turi būti aišku, kokius darbus atlikti ir kokių rezultatų pasiekti ketina vienas ar kitas ministras ir už ką atsakingi ministerijose dirbantys valstybės tarnautojai.

Didelį vaidmenį teikdama pasiūlymus dėl valstybės valdymo pertvarkos atliko Saulėlydžio komisija. Vyriausybė priėmė iš esmės visus Saulėlydžio komisijos siūlomus

sprendimus dėl Vyriausybės įstaigų panaikinimo, veiklos optimizavimo ar sujungimo. Uždėtas finansinis ir teisinis apinasris viešosioms įstaigoms, jos negalės gauti tiesioginio finansavimo iš biudžeto ir atlikti viešojo administravimo funkcijų.

Padedami Saulėlydžio komisijos, pradėjome sistemine Vyriausybei pavaldžių ir atskaitingų įstaigų reformą. Atlikta beveik visų Vyriausybei pavaldžių ir atskaitingų institucijų išlaidų efektyvumo analizė, atsisakyta nereikalingų funkcijų (atsisakyta finansuoti iš valstybės biudžeto valstybės įmonę poilsio namus „Baltija“, likviduota Kvalifikacijų tarnyba). Įgyvendinus Saulėlydžio komisijos rekomendacijas dėl Vyriausybės įstaigų ir Vyriausybei atskaitingų įstaigų, 2010 metais tikimasi sutaupyti apie 12,5 mln. litų.

Įgyvendinant Saulėlydžio komisijos rekomendacijas, atlikti būtiniausi darbai mažinant valstybės tarnybos išlaikymo išlaidas, atsisakyta pareigybių, kurios yra laisvos ilgiau kaip 6 mėnesius (taip panaikinta 814 laisvų pareigybių). Įstaigose, kurioms didžiausią leistiną pareigybių skaičių nustato Vyriausybė, per 2009 metus didžiausias leistinas pareigybių skaičius buvo sumažintas 4 660; panaikinta 3 386 užimtos pareigybės. Užtikrinta galimybė viešai stebėti pareigybių skaičiaus pokyčius Vidaus reikalų ministerijos interneto puslapyje. Dėl šių ir kitų veiksmų valstybės tarnybos išlaikymo išlaidos sumažintos iki 2006 metų lygio.

Remdamiesi Saulėlydžio komisijos siūlymais, esmines pertvarkas valstybės valdymo srityje pradėjome nuo Vyriausybės kanceliarijos reorganizavimo į Ministro Pirmininko tarnybą. Tapo aišku, kad norint parengti ir įgyvendinti ilgalaikes reformas mums būtina pertvarkyti Vyriausybės kanceliariją į ekspertų-analitikų centrą, turintį veiksmingai padėti atlikti Ministro Pirmininko ir Vyriausybės funkcijas. Pertvarkant buvusią Vyriausybės kanceliariją į Ministro Pirmininko tarnybą, buvo smarkiai sumažintas darbuotojų skaičius ir visų darbuotojų darbo užmokesčio fondas.

Sutarėme dėl pagrindinių teritorinio valdymo pertvarkos aspektų. Įsibėgėjo apskričių reforma. Ja siekiama stiprinti vietos savivaldą taip, kad paslaugų teikimas būtų kuo veiksmingesnis ir jos teikiamos arčiau gyventojų, kad sumažėtų administracinė našta gyventojams ir būtų veiksmingiau naudojamos Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšos. Laikomės principo, kad valstybė turėtų išlaikyti tik tas funkcijas, kurių reikia bendrajai nacionalinei politikai vykdyti.

Patvirtinome pagrindinius skaidraus ir efektyvaus valstybės turto valdymo principus, apimančius centralizuotą valstybės nekilnojamo turto valdymą, valstybės kontroliuojamų įmonių, tarp jų ir valstybės įmonių, valdymą (strateginių tikslų suformavimą, viešojo administravimo įgaliojimų atskyrimą, valdymo skaidrumą ir kita).

Svarbu paminėti, kad visuomenė labai aktyviai išitraukė į valstybės valdymo pertvarkos procesą. Per 2009 metus gauta apie 790 piliečių pasiūlymų, atsižvelgus į juos, apibendrinti pasiūlymai teikti Vyriausybei.

Svarbūs darbai įsibėgėja ir kovos su korupcija srityje. Siekiant didesnio viešumo ir skaidrumo, visos valstybės institucijos įpareigtos interneto svetainėse skelbti rengiamų teisės aktų projektus, taip pat už valstybės ir savivaldybių lėšas atliktus tyrimus, jų atlikimo kainas, informaciją, susijusią su institucijai skirtu biudžeto asignavimų panaudojimu.

Iš esmės pertvarkoma viešųjų pirkimų sistema. Siekiant užtikrinti viešųjų pirkimų sistemos skaidrumą, 2009 metais patvirtinta Lietuvos viešųjų pirkimų sistemos tobulinimo ir plėtros 2009–2013 metų strategija, nustatyta pareiga perkančiosioms organizacijoms Centrinėje viešųjų pirkimų informacinėje sistemoje viešai skelbti informaciją apie tais metais planuojamus vykdyti pirkimus, jų vykdymo eigą, sudarytas sutartis, įvykdytų sutarčių rezultatus. Perkančiosios organizacijos taip pat įpareigos kasmet vykdyti ne mažiau kaip 50 procentų elektroninių pirkimų, o Vyriausybei pavaldžios įstaigos – ir centralizuotai pirkti. Kad būtų užtikrinta geresnė viešųjų pirkimų sistemos kontrolė, Viešųjų pirkimų tarnyba tapo pavaldi Ūkio ministerijai, atsakingai už viešųjų pirkimų politikos formavimą.

2009 metais viešieji pirkimai tapo daug skaidresni, padidėjo konkurencija. Viešųjų pirkimų, kuriuose pateiktas tik vienas pasiūlymas, vertė sumažėjo tris kartus. Beveik du kartus, palyginti su 2008 metais, padaugėjo centralizuotai vykdomų viešųjų pirkimų (tokių pirkimų vertė 2008 metais – 9 mln. litų, 2009 metais – 17 mln. litų). Padaugėjo pirkimų, vykdomų elektroninėmis priemonėmis. 2008 metais įvykdyti tik 2 elektroniniai pirkimai, kurių vertė – 0,25 mln. litų, 2009 metais – 490 elektroninių pirkimų, kurių vertė – 780 mln. litų. Visų nurodytų priemonių taikymas lėmė, kad buvo kur kas racionaliau panaudotos viešiesiems pirkimams skirtos lėšos, t. y. 2009 metais sutaupyta apie 2 mlrd. litų.

Svarbu pažymėti, kad 2009 metais pagal „Transparency International“ tyrimo rezultatus korupcijos suvokimo indeksas pakilo iki 4,9 (2008 metais buvo 4,6). Taigi Lietuva beveik pasiekė tokį lygį, kad galėtų būti vertinama kaip korupciją pažabojusi valstybė (pagal „Transparency International“ metodiką valstybė, kurioje korupcijos suvokimo indeksas yra didesnis nei 5, laikoma korupciją pažabojusi). Nepaisant gerų įvertinimų, šioje srityje lieka dar labai daug iššūkių.

Itin reikšmingo pagerėjimo pasiekta saugaus eismo srityje. 2009 metų skaičiai džiuginantys – daug mažesni už tuos, kurie išprovokavo sąvoką „karas keliuose“. Lietuvos keliuose 2009 metais žuvo mažiausiai žmonių nuo 1965 metų. Svarbu pažymėti ir tai, kad beveik perpus sumažėjo eismo įvykių, kuriuos sukėlė neblaivūs eismo dalyviai.

Avaringumo mažėjimo šalyje tendencijoms įtakos turėjo kompleksinės priemonės: sugriežtinta Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekse numatyta atsakomybė už leistino greičio viršijimą, už vairavimą neblaiviams, neturint teisės vairuoti transporto priemonę, už chuliganišką vairavimą, už saugos diržų nenaudojimą; Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymo pakeitimai, socialinė reklama, visuomenės švietimas, didelis žiniasklaidos vaidmuo propaguojant visuomenės nepakantumą Kelių eismo taisyklių pažeidėjams, veiksmingas policijos įstaigų darbas, inžinerinių saugaus eismo gerinimo priemonių diegimas. 2009 metais baigti įrengti automatiniai greičio matavimo prietaisai, iš viso – 151 prietaisas.

Laimėję „karo keliuose“ mūšį įrodėme, kad nėra tikslų, kurių negalėtume pasiekti sutelktomis pastangomis.

### **Patvirtinome Vyriausybės 2010 metų veiklos prioritetus**

Galima drąsiai teigti, kad 2009 metai buvo įtempti – unikalūs savo iššūkiais, problemomis ir sprendimais. Tai buvo tikro darbo, rimtų sprendimų, o ne populizmo metai. Padarėme tai, ką galėjome, ir tai, ką būtinai reikėjo padaryti. Atlaikėme, nepaisydami to, kad tokios krizės nei pasaulis, nei mes nesame regėję, o vadovėlių, kaip tokį sunkmetį įveikti, neparengta.

2010 metai nebus lengvesni, bet tikime – bus kitokie. 2009 metais svarbiausias prioritetas buvo finansų sistemos stabilumas, todėl nuolat vartojome tik du žodžius: „biudžetas“ ir „deficitas“, dar šiek tiek „parama verslui“. Šiais metais pagrindiniai žodžiai bus „bedarbystės mažinimas“ ir „darbo vietų išsaugojimas“, o šalia to svarbiausia – sisteminė pertvarka, susijusi su valstybės valdymo modernizavimu ir struktūriniu reformu sveikatos, švietimo bei socialinėje srityse.

Taigi Vyriausybė, siekdama įgyvendinti su socialiniais partneriais pasiektą Nacionalinį susitarimą dėl valstybės finansų konsolidavimo bei paramos verslui ir verslo sąlygų gerinimo, nuosekliai įgyvendindama savo veiklos programą, nustatė šiuos pagrindinius 2010 metų savo veiklos prioritetus:

- darbo vietų kūrimas, nedarbo mažinimas ir ekonomikos skatinimas;
- valstybės valdymo modernizavimas ir kova su korupcija;
- struktūrinė socialinės rūpybos, sveikatos apsaugos, švietimo ir energetikos sričių pertvarka;
- šalies visuomenės telkimas kurti pažangos viziją „Lietuva 2030“.

Esame įsitikinę, kad didžiausi sunkumai jau praeityje, todėl kviečiame kiekvieną savo šaliai neabejingą Lietuvos gyventoją kurti naują, ambicingą Lietuvos viziją ir telktis ją įgyvendinti. Dėkojame Lietuvos žmonėms už supratingumą ir kantrybę priimant sunkius, tačiau neišvengiamus sprendimus, taip pat socialiniams partneriams už nacionaliniu susitarimu išreikštą mūsų veiksmų supratimą.

Patikėkime savimi, savo valstybe ir drauge kurkime savo sėkmės istoriją!

## **1. KRIZĖS ĮVEIKIMO PLANAS**

Vyriausybė, siekdama suvaldyti sunkią ekonominę ir finansinę situaciją šalyje, ryžtingai įgyvendino krizės įveikimo planą, kuriuo buvo siekiama: išsaugoti šalies finansų sistemos stabilumą, stabdyti ekonomikos nuosmukį ir padėti pagrindus ekonomikai atsigauti, iš esmės gerinti padėtį srityse, galinčiose užtikrinti ekonomikos proveržį.

### **Kokią padėtį radome**

Lietuvos valstybė 2008 metų pabaigoje buvo nepasirengusi atremti krizę – ankstesnė Vyriausybė neparengė jokio plano ir neigė pačios krizės galimybę. Lietuva nebuvo sukaupusi jokių finansinių atsargų, turėjo tik išpūstus socialinius įsipareigojimus.

Pastaruosius kelerius metus šalyje buvo vykdoma prociklinė fiskalinė politika, dėl kurios ciklinės biudžetų pajamos, užuot kaupiamos, būdavo išleidžiamos įvairioms reikmėms

finansuoti. Nors deklaruoti fiskalinės drausmės ir deficito mažinimo siekiai, galima teigti, kad deficito rezultatai būdavo geresni nei planuota vien dėl viršijamų pajamų planų, o ne dėl tikslingų Vyriausybės veiksmų.

Valdžios sektoriaus deficitas 2008 metais pasiekė 3,2 procento BVP, viršydamas Stabilumo ir augimo pakto nustatytą referencinę ribą.

Biudžeto išlaidos valdymui 2008 metais, palyginti su 2006 metais, išaugo beveik du kartus (2006 metais – 861 mln. litų, 2008 metais – 1,718 mln. litų).

2008 metais Valstybinio socialinio draudimo fondo deficitas siekė 1,2 mlrd. litų. Jam finansuoti sunaudotas visas sukauptas rezervas.

Nuo 2004 metų, kai buvo pradėtas „Doing Business“<sup>3</sup> tyrimas, Lietuva iš esmės negerino vertinamų rodiklių.

Didelė administracinė našta verslui, sprendimų priėmimo mechanizmas skirtas teisinėms ir administracinėms procedūroms tenkinti, o ne verslo sąlygoms gerinti.

Neskaidri ir labai biurokратиška verslą prižiūrinčių institucijų sistema.

Iki 2008 metų pabaigos pagal visas veiksmų programas iš viso buvo pasirašyta 81 projektų finansavimo ir administravimo sutartis, kurių bendra tinkamų finansuoti išlaidų vertė sudarė tik 2 416,41 mln. litų, iš jų ES struktūrinės paramos suma – 1 499,52 mln. litų. Iki 2008 metų pabaigos projektų vykdytojams išmokėta tik 664,5 mln. litų.

## **Kokius darbus atlikome 2009 metais**

### **I. TAUPYMAS IR VEIKSMINGAS MOKESČIŲ MOKĖTOJŲ LĖŠŲ NAUDOJIMAS**

**Viešojo sektoriaus išlaidų mažinimas.** 2008 m. gruodžio 22 d. patvirtintame Lietuvos Respublikos 2009 metų valstybės biudžete valstybės biudžeto asignavimų valdytojų ir savivaldybių asignavimai darbo užmokesčiui buvo sumažinti vidutiniškai 12 procentų (taip pat ir socialinio draudimo įmokos), išskyrus pedagogų darbo užmokestį. Asignavimai, skiriami valstybės biudžeto asignavimų valdytojų išlaidoms, ir specialiosios dotacijos savivaldybėms buvo sumažinti vidutiniškai 15 procentų, o asignavimai investicijoms, išskyrus ES, bendrojo finansavimo, specialiųjų programų lėšas, – 21 procentu.

Lietuvos Respublikos 2009 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas buvo keistas du kartus. Šių pakeitimų bendras efektas sudaro apie 4 procentus BVP: gegužės mėnesį konsolidacijos efektas siekė 3,1 mlrd. litų (3,4 procento BVP), daugiausia dėl investicijų projektų, institucijų išlaikymo išlaidų ir darbo užmokesčio mažinimo, o liepos mėnesį – 0,32 mlrd. litų (0,4 procento BVP). Pastaroji fiskalinė konsolidacija susijusi su valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų, valstybės ir statutinių tarnautojų, biudžetinių įstaigų darbuotojų darbo užmokesčio mažinimu ir standartinio PVM tarifo padidinimu 2 procentiniais punktais. Didžioji šios konsolidacijos efekto dalis persikels į 2010 metus.

<sup>3</sup> Pasaulio banko atliekamas verslo sąlygų įvairiose šalyse tyrimas.

Nuo 2009 m. rugpjūčio 1 d. 5 procentais sumažintas valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų ir valstybės tarnautojų pareiginės algos (atlyginimo) bazinis dydis; diferencijuotai sumažinti valstybės tarnautojų pareiginių algų koeficientai. Nuo 2009 m. rugsėjo 1 d. biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbo užmokesčio fondas sumažintas 8 procentais, mažėjo bazinė alga. Darbo užmokesčio mažinimo efektas 2009 metais nacionaliniam biudžetui sudaro 192 mln. litų.

Ministro Pirmininko ir ministrų reprezentacinės išlaidos sumažintos 57 procentais, atlyginimai Seimo ir Vyriausybės nariams sumažinti 36 procentais, nors 2009 metais Lietuvoje atlyginimai vidutiniškai sumažėjo 8,7 procento (valstybės sektoriuje – 10,4 procento).

2009 metų gruodį patvirtintame Lietuvos Respublikos 2010 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme numatyta labai riboti išlaidas visoms sritims. 2010 metų nacionaliniame biudžete bendros biudžeto konsolidavimo (išlaidų mažinimo ir pajamų didinimo) priemonės padėjo sumažinti biudžeto deficitą daugiau kaip 2 mlrd. litų.

Finansų ministerijos duomenimis, centrinės valdžios sektoriaus skolos struktūra nekelia grėsmės valstybės finansams. Trumpalaikiai išsipareigojimai pagal likutinę trukmę 2009 metų pabaigoje sudarė 13,4 procento visos skolos, o skolos už kintamąsias palūkanų normas – 4,3 procento visos skolos. Vidutinė svertinė likutinė skolos trukmė – 5,1 metų. Centrinės valdžios sektoriaus skola, įvertinus sudarytus išvestinių finansinių priemonių sandorius, 2009 metų pabaigoje buvo 100 procentų denominuota litais ir eurais.

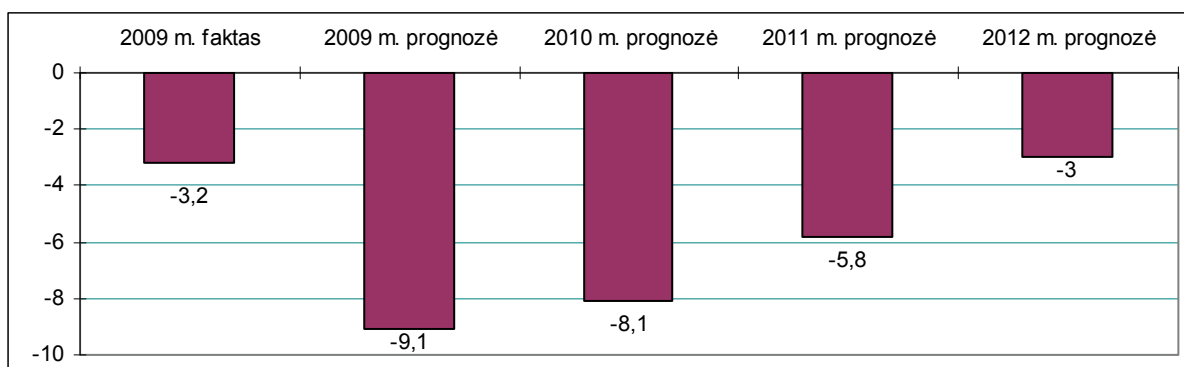
**Konvergencijos programos įgyvendinimas.** Lietuvos Respublikos 2010 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme ir su juo susijusiuose teisės aktuose įteisintos finansų politikos gairės atsispindi ir Lietuvos konvergencijos programoje, kurią Lietuva privalo kasmet pateikti Europos Komisijai. Lietuvos konvergencijos 2009 metų programos (toliau – Konvergencijos programa) projektas pateiktas svarstyti Seimui.

Konvergencijos programoje Lietuva išsipareigojo siekti vykdyti ekonominę politiką, užtikrinančią valdžios sektoriaus finansų stabilumą, kad išliktų tvirtas pasitikėjimas valiutų valdybos principų tęstinumu Lietuvoje ir būtų užtikrinama ilgalaikio kainų stabilumo perspektyva. Šioje programoje įtvirtinta nuostata, kad Lietuvos pinigų ir valiutų kurso politikos tikslai išlieka tie patys. Lietuva ir toliau išlaikys griežtai fiksuotą lito kursą euro atžvilgiu anksčiau nustatytu santykiu ir sieks prisijungti prie euro zonos, kai tik atitiks konvergencijos (Mastrichto) kriterijus.

Atsižvelgiant į ankstesnės finansų politikos nulemtas problemas, kurios dėl ekonominio sunkmečio nesudaro galimybės Vyriausybei artimiausiu metu pasiekti subalansuoto biudžeto tikslo, Konvergencijos programoje sieki neviršyti 3 procentų BVP deficito ribos ir subalansuoti biudžetą laikinai keičia siekis sumažinti pernelyg didelį deficitą iki 2012 metų. Nustatant 2010 metų užduotį, kad valdžios sektoriaus deficitas nebūtų didesnis nei 8,1 procento BVP (1 pav.), siekiama stabilizuoti viešuosius finansus, atkurti užsienio



investuotojų pasitikėjimą Lietuvos verslo planais, sumažinti palūkanų normas, pagyvinti 2010 metų investicijas ir tokiu būdu panaudoti visas galimybes padėti pamatus BVP didėjimui 2011–2012 metais.



1 pav. Valdžios sektoriaus balansinis rodiklis 2008–2012 metais (BVP, procentais).

*Šaltiniai: 2008 metų – faktiniai Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – Statistikos departamentas) duomenys; 2009 metų – išankstiniai Finansų ministerijos skaičiavimai; 2010–2012 metų – Konvergencijos programoje įtvirtinti tikslai.*

## II. NEATIDĖLIOTINI VEIKSMAI MOKESČIŲ SRITYJE

**Pagrindiniai veiksmai mokesčių srityje.** Pagrindiniai Krizės įveikimo plane numatyti neatidėliotini veiksmai mokesčių ir verslo skatinimo srityje buvo atlikti dar 2008 metų gruodį priėmus įvairių mokesčių įstatymų pataisas, kurios įsigaliojo nuo 2009 m. sausio 1 dienos.

Dėl įvykdytos mokesčių reformos per 2009 metus į nacionalinį biudžetą, preliminariais vertinimais, papildomai surinkta apie 1 500 mln. litų pajamų:

pridėtinės vertės mokesčio (toliau – PVM) standartinį tarifą padidinus nuo 18 procentų iki 21 procento ir panaikinus daugumą lengvatinių tarifų, gauta apie 755 mln. litų papildomų PVM pajamų;

padidinus akcizų už cigaretes, alkoholinius gėrimus ir variklių kurą tarifus, gauta apie 650 mln. litų papildomų akcizų pajamų;

pelno mokesčio tarifą padidinus nuo 15 procentų iki 20 procentų, gauta apie 280 mln. litų daugiau pelno mokesčio pajamų;

sumažinus gyventojų pajamų mokesčio tarifą ir pakeitus neapmokestinamojo pajamų dydžio taikymo mechanizmą, nacionalinis biudžetas neteko 250 mln. litų;

pakeitus kitus mokesčius (už valstybės įmonių patikėjimo teise valdomą turta, atskaitymų į valstybės biudžetą iš pajamų už parduotą žaliavinę medieną ir nenukirstą mišką), gauta apie 60 mln. litų papildomų pajamų.

**Verslo apmokestinimo sąlygų gerinimas.** Pažymėtina, kad 2009 metais buvo priimtos atitinkamų teisės aktų pataisos, kuriomis lengvinamos verslo apmokestinimo sąlygos ir mažinama administracinė našta:

1. Siekiant papildomai motyvuoti gyventojus pradėti savo verslą ir įvertinus tai, kad verslumo skatinimas prisidėtų prie greitesnio ekonomikos atsigavimo, taip pat siekiant

Lietuvos konkurencingumo regione, 2009 m. gruodžio 9 d. priimtos Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo pataisos, kuriomis iki 5 procentų sumažintas pelno mokesčio tarifas mažoms įmonėms ir iki 15 procentų – kitiems vienetams. Kartu nustatyta galimybė įmonių patirtus nuostolius perkelti grupei priklausančioms įmonėms ir tai, kad įmonės leidžiamais atskaitymams gali būti priskiriamos tam tikros darbuotojų naudai mokamos išmokos, kurios yra gyventojų pajamų mokesčio objektas.

2. Pagal 2009 m. liepos 22 d. priimtas Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo pataisas individualios įmonės ar ūkinės bendrijos apmokestinamasis pelnas nuo 2010 metų prasidėjusio mokesčio laikotarpio gali būti mažinamas suma, nuo kurios skaičiuojamos individualios įmonės savininko ar ūkinės bendrijos tikrojo nario valstybinio socialinio draudimo ir privalomojo sveikatos draudimo įmokos. Taip pat pagal šį įstatymą, siekiant palengvinti ūkio subjektams sąlygas skolintis iš užsienio vienetų, nuo 2010 m. sausio 1 d. neapmokestinamos palūkanos, išmokamos užsienio vienetais, kurie yra įregistruoti ar kitaip organizuoti Europos ekonominės erdvės valstybėje arba valstybėje, su kuria sudaryta dvigubo apmokestinimo išvengimo sutartis.

3. Pagal 2009 m. liepos 22 d. priimtas Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo pataisas nuo 2010 m. sausio 1 d. gyventojams numatytas alternatyvus leidžiamų atskaitymų, mažinančių apmokestinamąsias tokios veiklos pajamas, nustatymo būdas, t. y. gyventojas, gavęs pajamų iš individualios veiklos, turi teisę pasirinkti atimti fiksuoto dydžio (30 procentų gautų individualios veiklos pajamų sumos) leidžiamus atskaitymus ir nereikalaujama turėtų išlaidų pagrįsti dokumentais.

4. Pagal 2009 m. gruodžio 3 d. priimtą Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo pakeitimo įstatymą, siekiant sumažinti administracinę naštą ūkio subjektams, kurie įsigyja prekių (paslaugų) kitose ES valstybėse narėse, nuo 2010 m. sausio 1 d. įgyvendintas vieno langelio principas (nustatytas ES mastu) ir Lietuvos ūkio subjektams sudaryta galimybė prašymus gražinti PVM, sumokėtą kitose ES valstybėse narėse, teikti elektroninėje sistemoje per Lietuvos mokesčių administratorių.

5. Siekiant padėti įmonėms, kurios dėl laikinų finansinių sunkumų negali laiku sumokėti mokesčių ir prašo juos atidėti, buvo supaprastintos mokesčines nepriemokos sumokėjimo atidėjimo taisyklės ir suteikta daugiau galimybių minėtas mokesčines nepriemokas perimti trečiosioms šalims.

6. Siekdama kovoti su neapskaityta ekonomika ir mokesčių vengimu, Vyriausybė sugriežtino grynujų pinigų apskaitą įmonėse ir įpareigojo verslo subjektus griežčiau atsiskaityti už grynuosius pinigus, paimtus iš įmonės kasos. Be to, nurodytais tikslais 2010 m. vasario 11 d. buvo priimtos Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo pataisos, kurių esmė – papildyti privalančių deklaruoti turtą gyventojų sąrašą – į jį įtraukti asmenis, kurie tampa pilnamečiais, ir leidimą nuolat gyventi Lietuvoje įgyjančius užsieniečius ir nustatyti jiems vienkartinio turto deklaravimo prievolę, atsiradus jų įtraukimą į deklaruojančių turtą gyventojų sąrašą lemiančioms aplinkybėms, t. y. sulaukus pilnametystės ar gavus leidimą nuolat gyventi

Lietuvoje. Įstatymas taip pat papildytas nuostata, kad jeigu nuolatinis Lietuvos gyventojas šio įstatymo nustatyta tvarka turto nedeklaravo, tokiu turtu negali būti grindžiami kito turto įsigijimo šaltiniai.

Skatinant užsienio valstybių rezidentus investuoti į Lietuvos Respublikos ūkį ir kartu siekiant užkirsti kelią mokesčių slėpimui, buvo didinamas dvigubo apmokestinimo išvengimo sutarčių skaičius.

### III. VERSLO SKATINIMAS

**Verslo aplinkos gerinimas, administracinės naštos mažinimas.** Siekiant pagerinti verslo aplinką, pradėta įgyvendinti Verslo aplinkos gerinimo komisijos „Saulėtekio“ komisijos (toliau – Saulėtekio komisija) iniciatyva, kurios pagrindinė funkcija yra nustatyti esamas verslo aplinkos problemas, užtikrinti, kad verslo visuomenės pasiūlymai dėl verslo aplinkos gerinimo operatyviai pasiektų Vyriausybę ir, Vyriausybei pritarus, būtų įgyvendinami. Taip pat patvirtintos Saulėtekio komisijos darbo grupės pagal problemines sritis:

- įmonių teisinės aplinkos tobulinimo;
- darbo rinkos reguliavimo;
- valstybės įstaigų veiksmų neigiamo poveikio verslo subjektų piniginiams srautams (likvidumui) mažinimo;
- konkurencinės teisės ir reguliavimo tobulinimo;
- biurokratinės naštos verslui mažinimo;
- viešųjų pirkimų tobulinimo;
- teritorijų planavimo ir urbanistinio renovavimo sistemos tobulinimo.

Komisijoje apsvarstyta daugiau kaip 180 pasiūlymų dėl verslo aplinkos gerinimo, pritarta 106 Saulėtekio komisijos pasiūlymams. Siekiant pagerinti verslo aplinką, atsakingos institucijos įgyvendino 43 Saulėtekio komisijos pasiūlymus, tarp jų: palengvintos mokestinių kreditų gavimo procedūros, kuriomis pasinaudojo apie 500 įmonių; įteisinta galimybė steigti individualią įmonę ar uždarają akcinę bendrovę naudojantis pavyzdiniais steigimo dokumentais, leidžianti pigiau ir greičiau įsteigti įmonę be konsultanto pagalbos, priimtose Juridinių asmenų registro nuostatų pataisos, nustatančios, kad įdiegus informacinę sistemą, sudarysiančią galimybę individualias įmones ir uždarašias akcines bendroves steigti elektroniniu būdu, bus atsisakyta ir notarinio steigimo dokumentų tvirtinimo, kai šių teisinių formų juridiniai asmenys bus steigiami naudojantis pavyzdiniais steigimo dokumentais; atsisakyta įmonių vadovų parašų legalizavimo procedūros, tai sutaupo tūkstančius legalizavimo procedūrų per metus.

Siekiant sumažinti procedūrų, reikalingų pradedant verslą, skaičių, terminus ir (ar) išlaidas (pagal Pasaulio banko tyrimo „Doing business“ ataskaitas), iki 3 darbo dienų sutrumpintas juridinių asmenų registravimo terminas, iki 7 darbo dienų – prašymo įregistruoti pridėtinės vertės mokesčio mokėtoją terminas, atsisakyta reikalavimo pranešti Valstybinei darbo inspekcijai apie įmonės ar jos dalies eksploatacijos pradžią – kaip sąlygos pradėti verslą.

2009 metais pakeistas Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas – supaprastinta uždarnosios akcinės bendrovės steigimo ir akcininko turimų akcijų pardavimo tvarka, nustatyta bendrovės vadovo atsistatydinimo tvarka, numatyta galimybė viešus bendrovių pranešimus skelbti elektroniniame leidinyje, įtvirtinta pareiga visoms uždarosioms akcinėms bendrovėms sudaryti savo akcininkų sąrašus ir juos pateikti Juridinių asmenų registro tvarkytojui. Siekiant sumažinti administracinę naštą Lietuvos Respublikos ir ES valstybių narių paslaugų teikėjams, ypatingą dėmesį skiriant smulkaus ir vidutinio verslo skatinimui, 2008–2009 metais inicijuoti Paslaugų direktyvos nuostatomis prieštaraujančių 42 įstatymų, apie 137 įstatymų įgyvendinamųjų teisės aktų ir 123 savivaldybių institucijų teisės aktų pakeitimai, kuriais siekiama sukurti verslui palankesnę teisinę aplinką – panaikinti neproporcingus, diskriminacinius ar kitokius administracinius suvaržymus. Priimtas Lietuvos Respublikos paslaugų įstatymas sukuria teisinės prielaidas Lietuvos Respublikos paslaugų teikėjams vieno langelio principu per kontaktinį centrą arba bendradarbiaujant tiesiogiai su kompetentingomis institucijomis visus formalumus, suteikiančius teisę teikti paslaugas arba vykdyti paslaugų teikimo veiklą, atlikti per atstumą ir elektroninėmis priemonėmis.

2009 metais Ūkio ministerijos užsakymu inventorizuoti ir susisteminti Lietuvos Respublikos teisės aktuose nustatyti informaciniai įpareigojimai verslui ir Vyriausybės nutarimu nustatytas nacionalinės administracinės naštos verslui mažinimo prioritetinėse srityse rodiklis – 30 procentų iki 2011 metų pabaigos. Patvirtintos 7 nacionalinės administracinės naštos verslui mažinimo prioritetinės sritys: mokesčių administravimas, darbo santykiai, statistika, aplinkos apsauga, transportas, teritorijų planavimas ir statyba, nekilnojamojo turto operacijos.

**Įmonių restruktūrizavimas ir įmonių bankroto procedūrų supaprastinimas.** Vienas iš labai svarbių darbų sunkmečio laikotarpiu yra galimybė finansinių sunkumų turinčioms įmonėms geriau pasinaudoti restruktūrizavimo teikiamomis galimybėmis. Šiam tikslui pasiekti parengtas Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymo pakeitimo įstatymo projektas (nauja redakcija). Jo priėmimas sudarys palankesnes sąlygas vykdyti įmonių restruktūrizavimo procedūras, geriau apsaugoti tiek įmonės kreditorių, tiek ir pačios įmonės bei jos darbuotojų interesus. Atsižvelgiant į Saulėtekio komisijos pasiūlymus ir siekiant geresnio Lietuvos įvertinimo verslo nutraukimo srityje pagal projektą „Doing business“, siūloma nustatyti, kad įmonės restruktūrizavimo procesas galėtų būti pradėtas ne tik finansinių sunkumų jau turinčiai įmonei, bet ir tuomet, kai egzistuoja reali tikimybė, kad įmonė susidurs su sunkumais per artimiausius 3 mėnesius.

Tai, kad finansinius sunkumus patiriančios įmonės vis dažniau pasinaudoja šia galimybe, rodo 2009 metų duomenys: iškeltos 68 restruktūrizavimo bylos (2008 metais buvo iškeltos tik 4 restruktūrizavimo bylos).

Siekiant pagerinti verslo sąlygas ir konkurencingumą, siūloma lengvinti įmonių bankroto procedūras. 2009 metais parengtas Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo pakeitimo įstatymo projektas. Šio įstatymo pakeitimais siūloma nustatyti, kad bankroto procedūrai pradėti ne teismo tvarka pakaks 3/4 kreditorių balsų vietoj 4/5. Taip bus

palengvintas teismų darbas, nes bus suteiktos didesnės galimybės kreditoriams vykdyti bankroto procedūras ne teismo tvarka.

Vertinant galimybę bankrutavusiems fiziniams asmenims atkurti mokumą, parengtas Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo koncepcijos projektas, kurį priėmus bus įtvirtintos numatomo parengti Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo nuostatos.

**Finansinė parama smulkiąjam ir vidutiniam verslui.** 2009 m. balandžio 7 d. Ūkio ministerija, Finansų ministerija ir uždaroji akcinė bendrovė „Investicijų ir verslo garantijos“ (INVEGA) pasirašė sutartį dėl Kontroliuojančio fondo įkūrimo, valdytoju paskyrė Invegą ir suteikė 100 mln. litų piniginių įnašą (2009 m. birželio 8 d. ši suma padidinta iki 200 mln. litų). Iš šio fondo per finansinius tarpininkus teikiamos lengvatinės paskolos smulkaus ir vidutinio verslo subjektams. Šiuo metu per Invegos fondą yra įgyvendinamos dvi priemonės:

*Mažų kreditų schema*, kuriai įgyvendinti skirta 100 mln. litų. Mažų kreditų teikimo I etapas buvo įgyvendintas pasirašius sutartis su trimis bankais: Ūkio, Medicinos ir Šiaulių. Pagal sutarčių sąlygas bankai privalėjo paskolas kofinansuoti savomis lėšomis. Tad 2009 metais bankai sudarė 191 kreditavimo sutartį su įmonėmis – sutarties vertė 21 405 240 litų. Valstybės remiami kreditai per Invegos fondą taip pat teikiami įgyvendinant Mažų kreditų teikimo II etapo programą. Mažų kreditų teikimo II etapas įgyvendintas pasirašius sutartis su keturiais bankais: Ūkio, Medicinos, Šiaulių ir „Parex“, kurie savo ruožtu sudarė 409 kreditavimo sutartis su įmonėmis, sutarčių vertė – 95 269 697 litai.

*Atviras kreditų fondas*, kuriam įgyvendinti skirta 100 mln. litų. Vykdam Atviro kreditų fondo, kuriame gali dalyvauti praktiškai visi Lietuvos bankai, pasirašę sutartis su Invega, priemone, per 2009 metus buvo pasirašyta 13 kreditavimo sutarčių už 13 120 902 litus.

Siekiant paspartinti verslui skirtų ES paramos lėšų panaudojimą, 2009 metais 10–20 procentų sumažinti nuosavoms lėšoms taikomi reikalavimai ir supaprastintos projektų vertinimo procedūros: visiems projektų vykdytojams numatytos galimybės taikyti iki 30 procentų avansą arba išlaidas kompensuoti taikant sąskaitų apmokėjimo būdą.

Pradėtos įgyvendinti finansų inžinerijos priemonės žemės ūkio sektoriuje – įsteigtas Paskolų fondas. Pirmame veiklos etape aštuoniems Lietuvos komerciniams bankams paskirstyta 100 mln. litų tikslinių paskolų. Paskolos teikiamos pagal dvi Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos priemones, iki 2009 m. gruodžio 31 d. gautos 142 paraiškos 39,7 mln. litų paskolų sumai.

## **2. PAŽANGOS SEPTYNIOSE ESMINIŲ PERMAINŲ SRITYSE ANALIZĖ**

### **I. VALSTYBĖS VALDYMO PERTVARKA: SVARBIAUSI 2009 METŲ DARBAI**

#### **Kokią padėtį radome**

Valstybės valdymui skirtos biudžeto lėšos naudojamos neveiksmingai ir neskaidriai.

Viešojo administravimo sistema nepakankamai veiksminga, neorientuota į rezultatus.

Strateginio planavimo ir biudžeto sudarymo sistema neorientuota į rezultatus, didelis strateginių dokumentų skaičius, neaiški planavimo dokumentų hierarchija ir jų tvirtinimo tvarka.

Valstybės tarnyba nepakankamai lanksti, nesukurtos sąlygos, kurios skatintų valstybės tarnautojus siekti geresnių veiklos rezultatų ir teikti tinkamos kokybės paslaugas gyventojams, leistų formuotis naujai valdymo kultūrai ir kokybei.

Neefektyvi ir nepasiteisinusi apskričių viršininkų administracijų veikla, ne visai įgyvendintas subsidiarumo principas.

Nėra valstybės turto valdymo institucijos, kuri formuotų ir įgyvendintų valstybės politiką, nėra tikslios informacijos, kiek valstybė turi nekilnojamojo turto.

Mažėjantis pasitikėjimas valdžios institucijomis ir vietos savivalda.

### **Kokius darbus atlikome 2009 metais**

**Valstybės valdymo tobulinimo komisijos (Saulėlydžio komisijos) veikla.** Svarbų vaidmenį teikdama pasiūlymus dėl valstybės valdymo pertvarkos atliko iš Seimo, Prezidento kanceliarijos, Vyriausybės įstaigų ir visuomenės atstovų sudaryta Saulėlydžio komisija. Vyriausybė priėmė iš esmės visus Saulėlydžio komisijos siūlomus sprendimus dėl Vyriausybės įstaigų panaikinimo, veiklos optimizavimo ar sujungimo, valstybės nekilnojamo turto valdymo tobulinimo, Vyriausybės kanceliarijos reorganizavimo ir kita.

Atlikusi valstybės institucijų funkcijų ir veiklos peržiūrą, siekdama didinti institucijų veiklos efektyvumą ir sumažinti biudžeto išlaidas, Saulėlydžio komisija pasiūlė sumažinti asignavimus išlaidoms 228 206,2 tūkst. litų. Atsisakyta pareigybių, kurios buvo laisvos ilgiau kaip 6 mėnesius (panaikinta 814 laisvų pareigybių). Įstaigose, kurioms didžiausią leistiną pareigybių skaičių nustato Vyriausybė, per 2009 metus didžiausias leistinas pareigybių skaičius buvo sumažintas 4 660 pareigybių; panaikinta 3 386 užimtos pareigybės. Užtikrinta galimybė viešai stebėti pareigybių skaičiaus pokyčius Vidaus reikalų ministerijos interneto puslapyje.

Saulėlydžio komisijos siūlymu ministerijose buvo sudarytos valdymo tobulinimo grupės pasiūlymams dėl ministerijų ir joms pavaldžių institucijų ir įstaigų valdymo tobulinimo, veiklos efektyvumo didinimo, išlaidų mažinimo parengti, jų įgyvendinimui organizuoti. Saulėlydžio komisija kreipėsi į visuomenę, kviesdama prisidėti prie valstybės valdymo pertvarkos ir teikti pasiūlymus, specialiaje komisijos interneto tinklalapyje informuodama apie komisijos veiklą ir priimtus sprendimus. Visuomenė aktyviai įsitraukė į valstybės valdymo pertvarkos procesą. Gauta apie 790 piliečių pasiūlymų, atsižvelgus į juos teiktos apibendrintos išvados Vyriausybei.

Saulėlydžio komisija, 2009 metų pradžioje sprendusi skubius ir trumpalaikius uždavinius, antroje metų pusėje tapo ekspertine institucija, rengiančia esmines valstybės valdymo pertvarkas, inicijuojančia darbo grupių formavimą, koordinuojančia ministerijų Saulėlydžio komisijų veiklą, teikiančia pasiūlymus dėl jų veiklos planų, pasiektų rezultatų ir veiklos viešinimo, skatinančia dialogą su visuomene.

**Vyriausybės kanceliarijos modernizavimas.** Vyriausybė, rengdamasi ilgalaikėms valstybės valdymo, ūkio, socialinės politikos permainoms, pertvarkė Vyriausybės kanceliariją į Ministro Pirmininko tarnybą. Ministro Pirmininko tarnyba pertvarkyta į ekspertų-analitikų

centrą, turintį veiksmingai padėti atlikti Ministro Pirmininko ir Vyriausybės funkcijas. Reorganizacijos rezultatas – ministerijoms perduota daugiau atsakomybės ir teisių formuojant ES politiką ir koordinuojant jos įgyvendinimą, sustiprinta ministerijų atsakomybė už teisės aktų rengimą; atsisakyta teisės aktų „kokybės“ vertinimo, galutine instancija palikta Teisingumo ministerija; atskirtos Ministro Pirmininko tarnybos organizacinės funkcijos, suformuoti Reformų, Strateginio koordinavimo ir Visuomenės informavimo departamentai.

Pertvarkant buvusią Vyriausybės kanceliariją į Ministro Pirmininko tarnybą, buvo gerokai sumažintas darbuotojų skaičius ir visų darbuotojų darbo užmokesčio fondas.

**Vyriausybei pavaldžių ir atskaitingų įstaigų sisteminė reforma.** Pasitelkus Saulėlydžio komisiją, buvo pradėta sisteminė Vyriausybei pavaldžių ir atskaitingų įstaigų reforma.

Parengta ir Vyriausybės patvirtinta Vykdomosios valdžios sistemos sandaros tobulinimo koncepcija ir jos įgyvendinimo pirmojo etapo priemonių planas. Koncepcijoje apibrėžtas tobulinimo objektas ir pateikta jo būklės apžvalga; išvardytos svarbiausios priežastys, lemiančios būtinumą tobulinti valstybės vykdomosios valdžios sistemą; suformuluoti šios sistemos tobulinimo principai, kuriais turėtų būti vadovaujama priimant sprendimus dėl atskirų sistemos elementų reformos; nustatytos sistemos tobulinimo kryptys ir pateikti pasiūlymai dėl koncepcijos nuostatų įgyvendinimo.

Atlikta beveik visų Vyriausybei pavaldžių ir atskaitingų institucijų išlaidų efektyvumo analizė, atsisakyta nereikalingų funkcijų (atsisakyta finansuoti iš valstybės biudžeto valstybės įmonę poilsio namus „Baltija“, likviduota Kvalifikacijų tarnyba). Įgyvendinus Saulėlydžio komisijos rekomendacijas dėl Vyriausybės įstaigų ir Vyriausybei atskaitingų įstaigų, 2010 metais tikimasi sutaupyti apie 12,5 mln. litų.

Siekdama padidinti veiklos efektyvumą, atskirti politikos formavimo ir įgyvendinimo funkcijas ir perduoti atitinkamas veiklos sritis ministerijoms, Saulėlydžio komisija svarstė ir pateikė pasiūlymus dėl 13 Vyriausybės įstaigų ir 8 Vyriausybei atskaitingų įstaigų atliekamų funkcijų, tolesnės veiklos tęstinumo ir jų vietos valstybės valdymo sistemoje nustatymo. Vyriausybės įstaigų ir kitų jai atskaitingų įstaigų priskyrimas atitinkamų ministrų vadovaujamos valdymo sritims praplečia ministrų politinės atsakomybės ribas ir nelieka ministrams nepavestų valdymo sričių, kuriose ministrai neprisiimtų politinės atsakomybės už dalyvavimą valstybės politikos formavimo procese ir valstybės politikos įgyvendinimą.

Priimti sprendimai dėl valstybės dalyvavimo viešosiose įstaigose, kurios negalės gauti tiesioginio finansavimo iš biudžeto ir vykdyti viešojo administravimo veiklos.

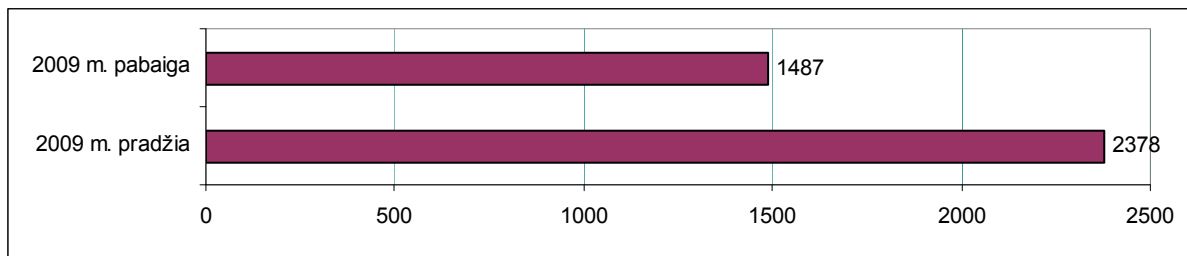
**Skaidrus ir efektyvus valstybės turto valdymas.** Išanalizuoti valstybės nekilnojamojo turto valdymo trūkumai – nėra valstybės turto valdymo institucijos, kuri formuotų ir įgyvendintų valstybės politiką, nėra tikslios informacijos, kiek valstybė turi nekilnojamojo turto, valstybės turto valdytojai valdo daug nekilnojamojo turto, netinkamo valstybės funkcijoms įgyvendinti. Šioms problemas spręsti Vyriausybė patvirtino Centralizuoto valstybės turto valdymo 2009–2016 metų strategiją, kurioje numatytos valstybės turto valdymo tobulinimo ir centralizavimo kryptys.

**Teritorinio valdymo modernizavimas.** 2009 metais pradėta apskričių reforma siekiant priartinti paslaugas prie gyventojų, sumažinti administracinę naštą gyventojams ir

kuo veiksmingiau panaudoti valstybės biudžeto lėšas. Valstybė turėtų išlaikyti tik tas funkcijas, kurių reikia bendrajai nacionalinei politikai vykdyti.

Tobulinant Lietuvos Respublikos teritorinį valdymą, parengtas apskričių viršininkų atliekamų funkcijų perskirstymo priemonių planas. Apskričių reformai įgyvendinti parengta daugiau kaip 80 reikalingų įstatymų projektų.

Vykdamas teritorinio valdymo reformą, per praėjusius 2009 metus apskričių viršininkų administracijose etatų skaičius sumažėjo 891 pareigybe (nuo 2 378 iki 1 487).



2 pav. Apskričių viršininkų administracijų etatų skaičius.

Įgyvendinant apskričių reformą, iš esmės išplečiamos savivaldybių funkcijos. Šiam tikslui įgyvendinti parengtas Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas, kuriame savivaldybėms siūloma nustatyti valstybinės žemės ir kito valstybės turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo patikėjimo teise ir sprendimų dėl pagrindinės žemės naudojimo paskirties keitimo funkcijas, antrinės ir tretinės sveikatos priežiūros organizavimo funkciją, sprendimų dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą priėmimo ir kai kurias kitas funkcijas, kurias atliko apskričių viršininkai.

**Sisteminė valstybės valdymo pertvarka.** 2009 metų antroje pusėje pradėtos planuoti reikšmingos sisteminės pertvarkos valstybės valdymo srityje. Pasiūlyti esminiai pokyčiai strateginio planavimo ir biudžeto formavimo srityje, nubrėžtos valstybės tarnybos pertvarkos gairės. Pertvarkos esmė – orientacija į rezultatus. Siekiama valdžios institucijų veiklą ir valstybės tarnautojų darbą susieti su pamatuojamais rezultatais ir nustatyti aiškią atsakomybę už konkrečius rezultatus. Tai leis užtikrinti veiklos tikslumą ir veiksmingą ribotų išteklių panaudojimą, taip pat atskaitomybę visuomenei už veiklos rezultatus. Kiekvienam besidominčiam valstybės gyventojui turi būti aišku, kokius darbus nudirbti ir kokius rezultatus ketina pasiekti vienas ar kitas ministras ir už ką atsakingi ministerijose ir Ministro Pirmininko tarnyboje dirbantys valstybės tarnautojai.

Tobulinant strateginio planavimo sistemą, siūloma maksimaliai, nuo kelių šimtų iki keliasdešimties, sumažinti galiojančių strateginių dokumentų skaičių, nustatyti bendrą strateginio planavimo dokumentų peržiūros ir atnaujinimo tvarką. Bus mažinamas asignavimų valdytojų skaičius ir tobulinamas biudžeto planavimo ciklas, orientuojant jį į rezultatus. Šie principai bus taikomi jau rengiant 2011–2013 metų biudžeto projektą.

**Vieno langelio principo įgyvendinimo užtikrinimas.** Siekiant pagerinti viešųjų paslaugų kokybę ir mažinti administracinę naštą gyventojams, daug dėmesio buvo skiriama vieno langelio principo diegimui valstybės ir savivaldybių institucijose. Užtikrinant vieno langelio principo įgyvendinimą ir gerosios patirties sklaidą, atliktas pažangos įgyvendinant



vieno langelio principą valstybės ir savivaldybių institucijose ir įstaigose (ministerijose, Vyriausybės įstaigose, įstaigose prie ministerijų, apskričių viršininkų administracijose ir savivaldybėse) įvertinimas parodė, kad, taikant vieno langelio principą, asmenų aptarnavimo srityje pasiekta didelė pažanga. Taip pat atliktas valstybės ir savivaldybės institucijų aptarnavimo kokybės vertinimas – nustatytas asmenų aptarnavimo valstybės ir savivaldybių institucijose efektyvumo koeficientas 0,81 (didžiausia reikšmė – 1), kurį sociologai vertina kaip gana aukštą. Absoliuti dauguma respondentų teigiamai įvertino ir kitus aptarnavimo aspektus: problemos išsprendimo greičio efektyvumas įvertintas koeficientu 0,51; reikiamos informacijos suteikimo – 0,79; priėmimo laukimo trukmės – 0,78; aptarnavimo greičio – 0,76; pasitenkinimo atsakymais į prašymus – 0,71. Iš tyrimo rezultatų matyti, kad pagerėjo asmenų aptarnavimo kokybė, atsirado teigiamas poslinkis asmenų ir institucijų santykių srityje.

**Vietos savivaldos reforma.** Atlikta vietos savivaldos institucinio modelio ir tiesioginių merų rinkimų galimybių analizė, parengtas vietos savivaldos valdymo modelis ir tiesiogiai išrinkto savivaldybės mero statuso alternatyvos – jos pateiktos Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl vietos savivaldos valdymo modelio ir tiesioginių merų rinkimų“ projekte.

Siekiant sudaryti galimybę savivaldybių tarybų rinkimuose dalyvauti ne tik pagal partijų sąrašus iškeltiems kandidatams, parengtas Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo pakeitimo įstatymo projektas, kuriame siūloma savivaldybių tarybų narius rinkti daugiamandatėse rinkimų apygardose pagal proporcinę rinkimų sistemą ir taip užtikrinti aktyvesnį bendruomenės dalyvavimą tvarkant vietos reikalus, įtvirtinti teisės aktuose konstitucinę teisę gyventojams rinkimuose į savivaldybių tarybas kelti savo kandidatūras nepartiniuose sąrašuose.

Tobulinant vietos savivaldos teisinę bazę, patvirtintas Pavyzdinis savivaldybės tarybos veiklos reglamentas, parengtas Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 35 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas, kuriame siūloma tobulinti seniūnų priėmimo į pareigas ir jų veiklos vertinimo tvarką, įteisinti seniūnų pareigą konsultuotis su gyvenamosios vietos bendruomenės atstovais priimant sprendimus bendruomenei svarbiais klausimais.

## II. KOVA SU KORUPCIJA: SVARBIAUSI 2009 METŲ DARBAI

### **Kokią padėtį radome**

Didelis visuomenės nepasitikėjimas viešaisiais pirkimais.

Lietuva pirmauja ES pagal neskelbiamų derybų skaičių ir beveik trečdalyje atvirų konkursų pateikiamas tik vienas kvalifikuotas pasiūlymas. Visa tai rodo labai apribotą konkurenciją ir nepakankamai skaidrias viešųjų pirkimų procedūras.

Blogėjantis „Transparency International“ korupcijos suvokimo indeksas (nuo 4,8 2007 metais iki 4,6 – 2008 metais).

Labai sudėtinga ir neskaidri statybų leidimų bei teritorijų planavimo tvarka.

Lietuvos teisėkūros procesas buvo nepakankamai atviras ir skaidrus. Visuomenei nebuvo sudarytos sąlygos susipažinti su visais teisės aktų projektais ir minimaliomis sąnaudomis teikti pastabų bei pasiūlymų dėl siūlomo teisinio reglamentavimo.

### **Kokius darbus atlikome 2009 metais**

**Valstybės institucijų veiklos viešumo užtikrinimas.** Siekiant užtikrinti viešumą ir skaidrumą, priimti teisės aktų pakeitimai, kuriais sukurti teisiniai mechanizmai, įpareigojantys visas valstybės institucijas privalomai skelbti rengiamus teisės aktų projektus savo interneto svetainėse ir bendroje Seimo teisės aktų informacinėje sistemoje – taip garantuota jų patogi paieška ir prieinamumas visuomenei. Taip pat nustatyta pareiga skelbti internete visus už valstybės ar savivaldybių lėšas atliktus tyrimus ir numatomo teisinio reglamentavimo analizes. Skelbiami juos atlikę asmenys, atlikimo kaina, informacija apie įstaigos numatomus, vykdomus ar įvykdytus viešuosius pirkimus ir kita su įstaigos viešaisiais pirkimais susijusi informacija. Kad būtų užtikrintas valstybės institucijų veiklos skaidrumas ir atskaitomybė už veiklos rezultatus, privalo būti skelbiama ir informacija apie įstaigai paskirtų biudžeto asignavimų faktinį panaudojimą, konkrečiai ir išsamiai nurodant ne tik bendrą asignavimų įstaigos programoms įgyvendinti sumą, bet ir asignavimų panaudojimą konkrečioms išlaidų grupėms.

Teisingumo ministerija parengė Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo, Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų įstatymo, Lietuvos Respublikos teismų įstatymo, Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo pakeitimo projektus, kuriais, įgyvendinant valstybės institucijų veiklos viešumo principą, valstybės institucijos įpareigojamos viešai skelbti informaciją apie jose padarytus šturkščius tarnybinius nusižengimus ir juos padariusius asmenis, taip pat viešai skelbti teismų sprendimus, Valstybės kontrolės, Seimo kontrolierių sprendimus, kuriais konstatuojami teisės pažeidimai valstybės institucijose, taip pat numatyta, kad valstybės tarnautojai visiškai atlygina savo tyčiais veiksmais padarytą žalą.

Aplinkos ministerijoje 2002 metais įkurta korupcijos prevencijos karštoji linija, kurios tikslas – aktyviau įtraukti piliečius į kovą su įstatymų pažeidimais aplinkosaugos srityje, nustatyti galimus korupcijos atvejus, aplinkos apsaugos pareigūnų galimą piktnaudžiavimą tarnybine padėtimi, neveikimą ar netinkamą pareigų atlikimą. 2009 metais gauti 196 (2008 metais – 128) skundai dėl aplinkos apsaugos pareigūnų galimo piktnaudžiavimo, neteisėtų statybų, valstybinių saugomų teritorijų ir miškų pareigūnų veiksmų, neveikimo, aplinkos teršimo ir kita. 45 procentai tokių skundų pasitvirtino.

Kovai su korupcija patvirtinta Statybos leidimų išdavimo ir statybos valstybinės priežiūros 2009–2010 metų antikorpacinė programa. 2009 metais įgyvendinta nemažai priemonių, susijusių su statybos leidimų statyti statinius išdavimu, statybos valstybinę priežiūrą reglamentuojančių teisės aktų įgyvendinimo stebėsena, jų tobulinimu: parengta antikorpacinė programa dėl leidimų statinių statybai išdavimo ir statinių statybos valstybinės priežiūros; sukurta ir įdiegta statybos leidimų ir statybų valstybinės priežiūros informacinė sistema „Infostatyba“ ir kt. (smulkesnė informacija apie šios programos vykdymą pateikta

Aplinkos ministerijos interneto tinklalapyje [www.am.lt](http://www.am.lt) /Teisinė informacija / Teisės aktai / Korupcijos prevencija).

2009 metais buvo inicijuotas reikalingų teisės aktų parengimas labiausiai korupcijos pažeidžiamose srityse: valstybės turto naudojimo (išlaidų naudos analizės privalomumo nustatymas), valstybės tarnybos (korupcijos prevencijos priemonės – valstybės tarnautojo atsparumo korupcijai patikrinimo nustatymas, valstybės tarnautojų teisėtomis pajamomis nepagrįsto turto pripažinimas neteisėtai įgytu), lygtinės pataisos (teikimo lygtiniam paleidimui iš pataisos įstaigų teisinio reguliavimo tobulinimas), viešųjų pirkimų, teritorijų planavimo ir statybos (įvairių dokumentų išdavimo, derinimo ar administracinių sprendimų priėmimo procedūrų supaprastinimas, atsisakant perteklinių reikalavimų ir didinant šių procesų skaidrumą bei atvirumą, orientuojant jų perkėlimą į elektroninę erdvę).

**Viešųjų pirkimų sistemos skaidrumo užtikrinimas.** Siekiant užtikrinti viešųjų pirkimų sistemos skaidrumą, 2009 metais patvirtinta Lietuvos viešųjų pirkimų sistemos tobulinimo ir plėtros 2009–2013 metų strategija, priimti Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo ir kitų teisės aktų pakeitimai, kuriais nustatyta pareiga perkančiosioms organizacijoms Centrinėje viešųjų pirkimų informacinėje sistemoje viešai skelbti informaciją apie tais metais planuojamus vykdyti pirkimus, jų vykdymo eigą, sudarytas sutartis, įvykdytų sutarčių rezultatus. Perkančiosios organizacijos taip pat įpareigos kasmet vykdyti ne mažiau kaip 50 procentų elektroninių pirkimų, o Vyriausybei pavaldžios įstaigos – ir centralizuotai pirkti. Kad būtų geriau užtikrintas viešųjų pirkimų sistemos kontrolės veiksmingumas, Viešųjų pirkimų tarnyba tapo pavaldi Ūkio ministerijai, atsakingai už viešųjų pirkimų politikos formavimą.

2009 metais viešieji pirkimai tapo daug skaidresni, padidėjo konkurencija. Viešųjų pirkimų, kuriuose pateiktas tik vienas pasiūlymas, vertė sumažėjo tris kartus. Beveik du kartus, palyginti su 2008 metais, išaugo centralizuotai vykdomų, naudojančių Centrinės perkančiosios organizacijos elektroniniu katalogu, viešųjų pirkimų apimtį (2008 metais – 9 mln. litų, 2009 metais – 17 mln. litų). Padaugėjo pirkimų, vykdomų elektroninėmis priemonėmis. 2008 metais įvykdyti tik 2 elektroniniai pirkimai, kurių vertė – 0,25 mln. litų, 2009 metais įvykdyta 490 elektroninių pirkimų už 780 mln. litų. Visų nurodytų priemonių taikymas lėmė, kad buvo kur kas racionaliau panaudotos viešiesiems pirkimams skirtos lėšos, t. y. 2009 metais sutaupyta apie 2 mlrd. litų.

### III. INOVATYVI EKONOMIKA: SVARBIAUSI 2009 METŲ DARBAI

#### **Kokią padėtį radome**

Iki 2009 metų Lietuva neturėjo aiškios politikos inovacijų srityje – nebuvo bendro ilgalaikės trukmės strateginio planavimo dokumento ir institucijos, tiesiogiai atsakingos už kryptingą inovacijų politikos įgyvendinimą.

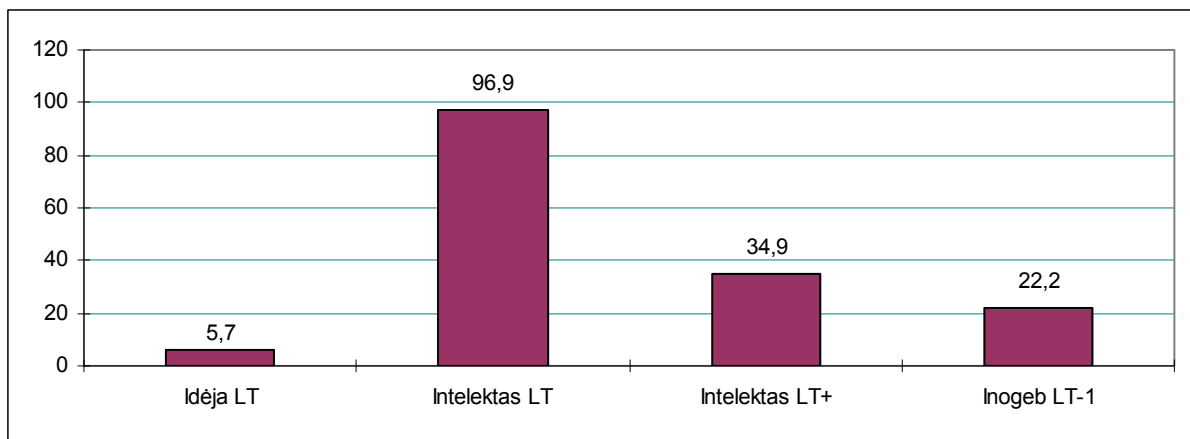
Mažai inovacijas plėtojančių įmonių ir žemas verslo sektoriaus investicijų į mokslinius tyrimus, technologijų plėtoją ir inovacijas (MTEP) lygis. Verslo sektoriaus išlaidos MTEP sudaro tik 0,19 procento BVP (ES vidurkis – 1,2 procento BVP).

Nepakankamas verslo ir mokslo bendradarbiavimas, mokslinių tyrimų rezultatų komercializavimas.

Lietuva atsilieka nuo kitų ES valstybių narių pagal suminių inovatyvumo indeksą (SII). Lietuvos SII yra 0,31, o ES-27 šalių vidutinis SII – 0,48).

### Kokius darbus atlikome 2009 metais

**Investicijų skatinimas.** Siekiant paskatinti Lietuvos įmones investuoti į inovacijas ir technologinį atnaujinimą, 2009 metais buvo paskirstyta 159,62 mln. litų Ūkio ministerijos administruojamos ES struktūrinės paramos technologijų ir inovacijų plėtrai, pasirašytos 187 sutartys. Daug dėmesio buvo skiriama paraiškų finansinei paramai gauti vertinimo supaprastinimui.



3 pav. Lėšų paskirstymas 2009 metais pagal Ekonomikos augimo veiksmų programos 1 prioriteto „Ūkio konkurencingumui ir ekonomikos augimui skirti moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra“ priemones (mln. litų).

Šaltinis – Ūkio ministerijos duomenys.

Įgyvendinant integruotų mokslo, studijų ir verslo centrų (slėnių) plėtros programas, patvirtintas Valstybės planuojamų Integruotų mokslo, studijų ir verslo centrų (slėnių) projektų, siūlomų finansuoti pagal priemonę „Inogeb LT-2“, sąrašas, kuriame „Santaros“, „Santakos“ ir Jūrinio slėnių projektams numatyta skirti iki 62 mln. litų. Įgyvendinus projektus, bus sukurti mokslinių tyrimų, mokslo ir studijų bei imlaus žinioms verslo sąveiką skatinantys centrai, pajėgūs konkuruoti tarptautinėje erdvėje, pritrauktos užsienio investicijos, kurioms reikia didelio intelektualinio potencialo, sudarytos sąlygos mokslinių tyrimų rezultatų komercializavimui, pumpurinių („spin-off“) įmonių kūrimuisi.

Siekdama paspartinti investicinį procesą ir pagerinti investicinę aplinką, reaguodama į ekonominius pokyčius, Vyriausybė sudarė tarptautinių žymiausių kompanijų atstovų Investicijų patarėjų komisiją, kurios svarbiausias uždavinys – teikti Vyriausybei, ministerijoms, kitoms valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms pasiūlymus dėl Lietuvos Respublikos patrauklumo užsienio investuotojams didinimo ir investicijų pritraukimo.

Pramoninių parkų infrastruktūrai įrengti iki 2013 metų numatyta skirti iki 140 mln. litų, o rinkodaros veiklai finansuoti – beveik 4 mln. litų ES struktūrinių fondų paramos. Šiuo metu Lietuvoje plėtojama 10 parkų (dvi laisvosios ekonominės zonos (Kauno ir Klaipėdos) ir

aštuoni pramoniniai parkai (Naujosios Akmenės, Alytaus, Kėdainių, Marijampolės, Pagėgių, Panevėžio, Radviliškio ir Šiaulių). Į parkus jau yra investuota 18,84 mln. litų valstybės lėšų ir 97,5 mln. ES lėšų, pritrauktos 32 įmonės, sukurta 919 naujų darbo vietų ir dar 240 vietų įsipareigota sukurti papildomai. Parkuose veikiančios įmonės yra investavusios 1,5 mlrd. litų savo lėšų.

Pagal priemonę „Invest LT“ įgyvendinamiems projektams iki 2009 metų pabaigos išmokėta 8,4 mln. litų (5,8 procento priemonei įgyvendinti numatytų lėšų). Priemonės tikslas – sukurti ir (ar) išplėtoti pramoninių parkų infrastruktūrą, tuo sudaryti sąlygas pritraukti tiesioginių užsienio investicijų. Priemonė prisidės prie uždavinio – pritaikyti viešąsias teritorijas investicijoms pritraukti – įgyvendinimo.

2009 metais pradėta įgyvendinti priemonė „Dalinis palūkanų kompensavimas“, kuriai įgyvendinti skirta 104 mln. litų. Iki 2009 metų pabaigos iš viso buvo kompensuota palūkanų už 14,68 mln. litų. 2009 metų II ketvirtį įkurtas Garantijų fondas (skiriamas finansavimas – 129 mln. litų). Per 2009 metus 511 įmonių pasinaudojo valstybės garantija už 103,9 mln. litų. 2009 metų I ketvirtį padidinta JEREMIE kontroliuojančiojo fondo lėšų suma – ji šiuo metu sudaro 1 mlrd. litų.

**Inovacijų skatinimas.** Šalies konkurencingumas glaudžiai susijęs su verslo gebėjimu kurti didelės pridėtinės vertės naujoviškus produktus ir paslaugas, todėl Vyriausybė daug dėmesio skiria priemonių, kurios skatina inovacijų diegimą Lietuvoje, mokslinių tyrimų plėtrą ir pritaikymą versle, verslo ir mokslo partnerystę, įgyvendinimui.

Siekiant, kad Lietuvos ūkio produktyvumas ir kuriama pridėtinė vertė būtų artimi ES valstybių vidurkiui, patvirtinta Inovacijų versle 2009–2013 metų programa. Programos tikslas – gerokai padidinti:

inovacijas diegiančių įmonių dalį pramonės ir paslaugų sektoriuose;

aukštųjų ir vidutiniškai aukštų technologijų įmonių dalį pramonės ir paslaugų sektoriuose;

Lietuvos įmonių produkcijos eksporto mastą.

Įgyvendinus programoje numatytas priemones, bus sudarytos palankios sąlygos verslo sektoriaus investicijoms į inovacijas, sukurtos kvalifikuotos, gerai apmokamos darbo vietos.

2009 metais buvo skirta parama išradėjams patentavimo tarptautiniu mastu išlaidoms padengti. Paramos suma – 0,8 mln. litų. Tai smarkiai viršija per trejus praėjusius metus skirtos 13 tūkst. litų paramos sumą.

Skatinant inovacijų paramos įstaigų ir jų atstovų dalyvavimą tarptautiniuose inovacijų paramos ir technologijų perdavimo tinkluose, vykdomas Europos verslo ir inovacijų tinklo (*Enterprise Europe Network*) projektas. Jo tikslas – suteikti integruotas paslaugas smulkioms ir vidutinėms įmonėms verslo plėtros bei inovacijų klausimais. Šio projekto aspektu visoms Lietuvos įmonėms suteikiama galimybė gauti verslo ir inovacijų plėtros informacines, konsultacines ir kitas paslaugas nemokamai. Per 2009 metus 547 įmonėms suteiktos 876 informacijos konsultacijos.

Skirta 0,9 mln. litų parama 7 inovacijų projektams įgyvendinti: Europos verslininkystės ir inovacijų tinklo veiklai, Baltijos jūros regiono maisto ūkio klasteriui „Baltfood“, Lietuvos tekstilės instituto 2 projektams, konferencijai „Baltic Dynamics“, tarptautinei inovatyvių projektų ir technologijų virtualiai parodai ir kt.

2009 metais mokslinio tiriamojo darbo „Įmonių, vykdančių inovacinę veiklą, rėmimas, naudojant inovacinius čekius (*angl. voucher*)“ pagrindu buvo sukurta čekių schema verslo inovacijoms skatinti.

**Mokslo, studijų ir verslo integracija.** 2008 metais Vyriausybė patvirtino penkias integruotų mokslo, studijų ir verslo centrų (slėnių) – slėnio Lietuvos jūrinio sektoriaus plėtrai, „Nemuno“, „Santakos“, „Santaros“ ir „Saulėtekio“ slėnių plėtros programas. Slėniai plėtojami naudojant Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų, mokslo ir studijų institucijų, kitų viešųjų juridinių asmenų, privačių asmenų, ES struktūrinės paramos ir tarptautinių mokslinių tyrimų ir inovacijų plėtros programų lėšas. Slėniams plėtoti numatyta skirti apie 2 mlrd. litų iš Švietimo ir mokslo ministerijos ir Ūkio ministerijos administruojamų ES struktūrinių fondų.

Integruoto mokslo, studijų ir verslo centro (slėnio) „Santara“ plėtros programos projektų grupė pripažinta valstybei svarbiu ekonomikos projektu. Šiam projektui įgyvendinti numatyta skirti iki 21 mln. litų ES struktūrinių fondų ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų. Įgyvendinus projektą, bus sutvarkyti plyno lauko inžineriniai tinklai ir komunikacijos, kurios padės pritraukti daugiau užsienio investicijų į Lietuvos informacijos ir ryšių technologijos ir BIO sektorius.

Pagal Ekonomikos augimo veiksmų programos 1 prioriteto „Ūkio konkurencingumui ir ekonomikos augimui skirti moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra“ priemonės 2009 metais skirta 160 mln. litų finansinė parama 113 įmonių. 2008 metais lėšų nebuvo skirta.

2009 metais buvo įgyvendinama ES struktūrinių fondų finansuojama priemonė „Asistentas-3“, skirta viešosios įstaigos Lietuvos ekonominės plėtros agentūros investicijų, klasterizacijos ir eksporto skatinimo veiklai finansuoti.

Siekdama didinti Baltijos jūros regiono konkurencingumą, užtikrinti ekonomikos augimą ir naujų darbo vietų kūrimą plečiant tarptautinį bendradarbiavimą inovacijų politikos ir branduolių, mažų ir vidutinių įmonių tinklų srityse, 2009 metais Lietuva kartu su Baltijos jūros regiono šalimis aktyviai dalyvavo įgyvendinant Europos Komisijos patvirtintą Baltijos jūros regiono strategiją. Pirmą kartą Lietuva kartu su Švedija koordinavo Baltijos jūros regiono inovacijų, branduolių ir mažų bei vidutinių įmonių tinklų plėtros programos parengimą.

#### IV. SVARBIAUSI 2009 METŲ ENERGETIKOS SRITIES DARBAI

##### **Kokią padėtį radome**

Nepatenkinamas pasirengimas Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimui (uždarymo projektai įgyvendinami neskaidriai ir aplaidžiai, svarbiausi projektai

vėluoja, trūksta tinkamos valstybės institucijų priežiūros, iš išjungto antrojo reaktoriaus negalima išimti branduolinio kuro, nes neįrengtos atitinkamos panaudoto branduolinio kuro saugyklos – saugyklų statyba vėluoja trejus metus).

Neatitinkanti situacijos Nacionalinė energetikos strategija (nėra strategiškai apibrėžtų ilgalaikių energetikos sektoriaus plėtros gairių, per mažai akcentuojama atsinaujinančių energijos išteklių plėtra ir energijos vartojimo efektyvumo didinimo svarba).

LEO LT – neskaidraus Vyriausybės ir privataus verslo bendradarbiavimo pavyzdys.

Lietuvos elektros energetikos sistema integruota į buvusios SSRS sistemą, o vietiniai elektros generavimo šaltiniai iš esmės pritaikyti naudoti importuojamą kurą (gamtines dujas). Nėra energetinių jungčių su kitomis ES šalimis.

LEO LT ir akcinės bendrovės „Lietuvos dujos“ sąranga neatitinka ES Trečiojo energetikos paketo reikalavimų.

Elektros energetikos įstatymai sudaro teisinės sąlygas nepagrįstai didinti elektros energijos tarifus vartotojams.

### **Kokius darbus atlikome 2009 metais**

**Struktūriniai pokyčiai.** Vienas iš svarbiausių 2009 metų energetikos sektoriaus uždavinių buvo atlikti struktūrinius pokyčius, kurie užtikrintų energetikos ūkio sklandų funkcionavimą uždarius Ignalinos atominę elektrinę. Atlikta elektros energetikos sektoriaus reforma įgyvendino bendrąją ES politiką ir ES direktyvų reikalavimus.

2009 metais likviduota visuomenės pasitikėjimą praradusi LEO LT bendrovė – išpirkta privataus investuotojo turėta akcijų dalis. Valstybės nuosavybėn sugrįžo ankstesnės valdžios privatizuota akcinė bendrovė „VST“.

Siekiant atskirti monopolines veiklas, liberalizuoti rinką ir taip užtikrinti vartotojams galimybę apsirūpinti elektros energija už konkurencinę kainą, įsteigta ir pradėjo veikti Lietuvos elektros birža. Nuo 2010 m. sausio 1 d. veikia *Nordpool* modeliu pagrįsta elektros birža. 2009 metų pabaigoje išskaidyta akcinė bendrovė „Lietuvos energija“ ir įsteigtos akcinės bendrovės: LITGRID UAB (kuri atliks perdavimo sistemos operatoriaus funkcijas), BALTPOL UAB (atliekanti rinkos operatoriaus funkcijas) ir uždaroji akcinė bendrovė „Energijos tiekimas“ (kuri atliks nepriklausomo tiekėjo funkcijas). Akcinė bendrovė „Lietuvos energija“ versis elektros energijos prekybos veikla didmeninėje rinkoje, valdys du elektros energijos gamintojus (Kauno hidroelektrinę ir Kruonio hidroakumuliacinę elektrinę).

**Lietuvos energetikos sistemų integravimas į ES sistemas.** Paskelbtas tarptautinis atviras viešojo pirkimo konkursas dėl Syderių geologinės struktūros tinkamumo įrengti požeminę gamtinių dujų saugyklą tyrimų seisminės žvalgybos metodu. Tikslas – nustatyti, ar Syderių geologinė struktūra tinkama požeminei gamtinių dujų saugyklai įrengti. Jeigu geologinių tyrimų rezultatai bus teigiami, įrengus čia požeminę dujų saugyklą, Lietuvos vartotojams bus patikimiau tiekiamos gamtinės dujos, Lietuvoje bus galima sukaupti reikiamas gamtinių dujų atsargas (dabar Lietuva naudojami Latvijoje esančia Inčiukalnio gamtinių dujų saugykla). Ši priemonė iš dalies finansuojama ES lėšomis.

Lietuva susitarė su Švedija ir Latvija, kad elektros jungtis į Švediją („NordBalt“) bus tiesiama iš Klaipėdos. Pasiiekta, kad ES šiam projektui skirtų negražinamą finansinę paramą (175 mln. eurų). Atlikti Baltijos jūros dugno tyrimai ir pasirinkta „Voltage Source Converter (VSC)“ kabelio technologija. Ši technologija leidžia prijungti prie elektros energetikos sistemos vėjo elektrines.

Pradėta rengtis įgyvendinti elektros jungties su Lenkija projektą („LitPol Link“). Atrinktas konsultantas, kuris parengs jungties į Lenkiją projekto teritorijų planavimo dokumentus, atliks poveikio aplinkai vertinimo procedūras ir teiks konsultacines paslaugas rengiant galimybių studiją ir techninę dokumentaciją. Šiuo metu baigtas vienas parengiamųjų elektros jungties su Lenkija etapų. Parengti pirmosios šalyje 400 kV elektros perdavimo oro linijos nuo Alytaus transformatorių pastotės iki Lenkijos Respublikos sienos dokumentai: statybos specialiojo plano koncepcija, strateginio pasekmių aplinkai vertinimo (SPAV) apimties nustatymo dokumentas ir Poveikio aplinkai vertinimo (PAV) programa.

**Pasirengimas statyti naują atominę elektrinę.** 2009 metais pradėta realiai rengtis įgyvendinti naujos atominės elektrinės projektą. Nauja atominė elektrinė padės sumažinti elektros gamybos priklausomybę nuo elektros ir dujų importo. Bus užtikrintas elektros gamybos būdų diversifikavimas – tai padės tenkinti išaugusį elektros energijos poreikį, prognozuojamą visame Baltijos jūros regione. Naujos atominės elektrinės projektas bus didžiausia „plyno lauko“ investicija Lietuvos istorijoje. Planuojama, kad bendros investicijos gali siekti 3–5 mlrd. eurų (šiuo metu tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje – apie 9 mlrd. eurų). Tai bus didžiulis stimulus visai šalies ekonomikai. Dėl patirties ir išteklių stokos Lietuva net su regiono partneriais negalėtų savarankiškai įgyvendinti naujos atominės elektrinės projekto, todėl Vyriausybė nusprendė pasitelkti strateginį investuotoją. Tarptautinis konsorciumas, vadovaujamas investicijų banko „NM Rothschild & Sons“, parengė naujos atominės elektrinės verslo planą ir finansavimo modelį. Paskelbtas tarptautinis konkursas strateginiam investuotojui atrinkti. Atranką ketinama užbaigti 2010 metų antrojoje pusėje.

**Priemonės monopolinių energijos kainų šuoliams mažinti.** Siekiant sumažinti galimybę didinti viršutinės dujų kainų ribas, o kartu ir dujų kainą galutiniam vartotojui, patvirtinti gamtinių dujų perdavimo, skirstymo, skystinimo ir laikymo įmonių licencijuojamoje veikloje naudojamo turto vertės nustatymo principai. Nustatyta, kaip turi būti skaičiuojama paslaugos teikėjo naudojamo turto vertė, nustatant gamtinių dujų perdavimo, skirstymo, skystinimo ir laikymo viršutinės ribas.

Priimtas Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo pakeitimo įstatymas, užkertantis kelią elektros energetikos įmonių turto vertės ir elektros energijos tarifų vartotojams nepagrįstam didinimui. Vyriausybė siekia užtikrinti elektros energijos rinkos dalyviams (gamintojams, importuotojams, tiekėjams) skaidrią konkurencinę aplinką ir sudaryti sąlygas laisvai prekiauti elektros energija iš bet kurių ES valstybių narių. Taigi 2009 metais sėkmingai pasirengta nuo 2010 metų atverti elektros energijos rinką. 2010 m. sausio 1 d. atverta elektros energijos rinka sudarė realias sąlygas laisvai prekiauti elektros



energija iš bet kurių ES valstybių narių ir galimybes skaidriai prekiauti elektra iš kitų valstybių. Taip sudarytos sąlygos plėtoti bendrą Baltijos valstybių elektros energijos rinką.

Priimti teisės aktų pakeitimai, nustatantys energetikos paslaugų teikimo veiklos nediskriminacinį teisinį reguliavimą kitų ES valstybių narių teikėjų atžvilgiu pagal Paslaugų direktyvos nustatytas sąlygas ir tvarką (2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/123/EB „Dėl paslaugų vidaus rinkoje“).

Priimtas Lietuvos Respublikos šilumos ūkio įstatymo 2, 15, 22, 32 straipsnių pakeitimo įstatymas, kuriame įtvirtinta galimybė kas mėnesį perskaičiuoti šilumos kainas ir taip lanksčiau reaguoti į kuro kainų pokytį.

Siekiant didinti konkurenciją degalų rinkoje, 2009 metais išplėstos Klaipėdos naftos terminalo naftos produktų importo galimybės. Akcinė bendrovė „Klaipėdos nafta“ 2009 metais modernizavo šviesių naftos produktų įrenginius, kad galėtų benzina ir dyzeliną priimti iš jūros ir pakrauti į automobilių ir geležinkelio transportą. 2010 metų sausio pabaigoje rekonstruotame naftos terminale jau priimtas pirmas tanklaivis ir iš jo perkrautas benzinas.

**Atsinaujinančių išteklių energijos plėtra ir energijos efektyvumo didinimas.** 2009 metais parengtas Nacionalinis atsinaujinančių išteklių energijos naudojimo plėtros 2010–2020 metų veiksmų plano projektas, kuriame numatyta pasiekti, kad 2020 metais atsinaujinantys energijos ištekliai sudarytų 23 procentus (šiuo metu apie 15 procentų) bendro galutinio energijos suvartojimo.

2009 metais atliktas šalies savivaldybėse esančių atsinaujinančių energijos išteklių (biokuro, hidroenergijos, saulės energijos, geoterminės energijos) ir komunalinių atliekų naudojimo energijai gaminti mokslo tiriamasis darbas (studija). Valstybės valdomoms energetikos bendrovėms ir 10 didžiausių šilumos tiekimo įmonių nustatytos energijos išteklių efektyvumo didinimo užduotys.

Seime užregistruotas Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo projektas. Rengiama Nacionalinė atsinaujinančių energijos išteklių plėtros strategija ir Atsinaujinančių energijos išteklių plėtros strategijos įgyvendinimo 2010–2015 metų priemonių planas.

## V. AUKŠTOJO MOKSLO REFORMA IR KITI SVARBIAUSI 2009 METŲ ŠVIETIMO SRITIES DARBAI

### **Kokią padėtį radome**

Neatitinkanti lūkesčių studijų kokybė, neefektyvus ir nelankstus mokslo ir studijų institucijų valdymas, finansavimas, išskaidytas mokslo ir studijų potencialas. Trūksta atvirumo ir nepakankamai integruojamasi į tarptautinę aukštojo mokslo ir mokslinių tyrimų erdvę. Mokslo ir studijų sistemos griežtas ir smulkmeniškasis administravimas varžo aukštųjų mokyklų autonomiją.

Aukštosios mokyklos ir mokslinių tyrimų institutai negali disponuoti savo uždirbtu turtu, todėl neefektyviai naudojamos jų biudžeto lėšos, negalima užsidirbti iš institucijose

sukurtų intelektualinės veiklos rezultatų, bendradarbiaujant su verslu ir kuriant didelės pridėtinės vertės produktus.

Nelanksti bendrojo lavinimo mokyklų steigimo ir veiklos reglamentavimo sistema – griežti sveikatos saugos reikalavimai, taikomi mokyklų pastatų ir patalpų projektavimui, statybai, įrengimui, naudojimui ir jose vykdomam ugdymui, daug jų akreditacijos formalumų.

Neveiksmingai naudojamos uždarytų mokyklų patalpos, nors kaimo vietovėse trūksta ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo, suaugusiųjų švietimo paslaugų.

Nelankstūs mokinio krepšelio ir mokytojų darbo užmokesčio fondo naudojimą reglamentuojantys teisės aktai.

Neužtikrinta praktinio profesinio mokymo kokybė, trūksta su technologine pažanga susijusių darbuotojų. Profesiniam mokymui skirti išteklių ir pajėgumai naudojami nepakankamai racionaliai.

### **Kokius darbus atlikome 2009 metais**

**Mokslo ir aukštojo mokslo reforma.** 2009 metais pradėta įgyvendinti aukštojo mokslo reforma, kurios tikslas – pertvarkyti aukštojo mokslo sistemą, kad ji garantuotų aukštą studijų kokybę, modernizuoti valstybinių universitetų valdymą, pertvarkyti studijų finansavimo sistemą, optimizuoti aukštųjų mokyklų tinklą. 2009 metais priimtas Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas ir apie 90 jo įgyvendinamųjų teisės aktų, kuriuose suformuluotas teisinis sisteminės pertvarkos pagrindas. Nuo 2009 metų aukštųjų mokyklų studentų studijas valstybė finansuoja „studijų krepšelio“ principu, t. y. valstybės finansavimas skiriamas ne aukštojo mokslo institucijoms, o studentams, kurie „studijų krepšeli“ gali nešiti į bet kurią Lietuvos aukštąją mokyklą. Daugiau kaip pusės visų pirmakursių studijas finansuoja valstybė.

Sukurta valstybės remiamų paskolų studentams sistema. 2009 metais 4 583 studentai pasirašė 22,5 mln. litų vertės paskolos sutartis. Studentų paskoloms valstybė garantavo 100 mln. litų. Nustatyti nauji kriterijai socialinei stipendijai gauti, tačiau išsaugotas šios stipendijos dydis – 3 BSL, arba 390 litų, per mėnesį.

2009 metais pradėta aukštųjų mokyklų vidinio valdymo ir teisinio statuso pertvarka. Patvirtinta Aukštojo mokslo taryba ir Studijų kokybės vertinimo centro taryba, Aukštojo mokslo tarybos ir Lietuvos mokslo tarybos, Studijų kokybės vertinimo centro ir Valstybinio mokslo ir studijų fondo nuostatai. Pradėta pertvarkyti studijų sistema: patvirtinta nauja studijų programų vertinimo ir akreditavimo tvarka, naujas studijų sričių ir krypčių, taip pat kvalifikacinių laipsnių sąrašas. Patvirtinti teisės aktai, suteikiantys valstybinėms aukštosioms mokykloms daugiau teisių disponuoti turtu.

Siekiant didinti studijų sistemos veiksmingumą, užtikrinti paslaugų kokybę ir prieinamumą, patobulinta ES struktūrinių fondų lėšomis finansuojama Nacionalinė studijų programa, kad būtų galima įgyvendinti reformos tikslus. Numatyta lėšų aukštųjų mokyklų tinklo ir institucinei pertvarkai skatinti. Vykdam Nacionalinę studijų programą, daugiau dėmesio skiriama studijų sistemos veiksmingumui, paslaugų kokybei ir prieinamumui. 2009 metais paskelbti kvietimai teikti paraiškas gauti ES struktūrinių fondų paramą: studijų

programoms atnaujinti, aukštųjų mokyklų valdymui tobulinti, infrastruktūrai atnaujinti, studentų profesiniams ir praktiniams įgūdžiams tobulinti, kolegijų dėstytojų kompetencijai tobulinti. Tikslingai skiriamos šių fondų lėšos gerina studijų kokybę ir didina bendrąsias investicijas į aukštąjį mokslą.

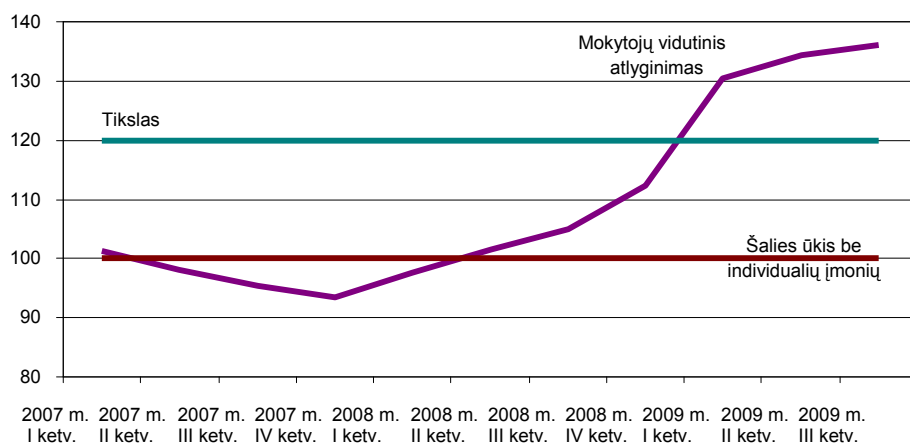
Įgyvendinta Integruotų mokslo, studijų ir verslo centrų (slėnių) kūrimo ir plėtros programa – itin daug dėmesio skiriama valdymo modeliui ir stebėsenos sistemai. Sudaryta Slėnių priežiūros taryba. Patvirtintos keturios jungtinės tyrimų programos pagal šiuos mokslinių tyrimų ir ekonominės veiklos sektorius: gamtos išteklių ir žemės ūkio; biomedicinos ir biotechnologijos; medžiagų mokslo, fizikinių ir cheminių technologijų; inžinerijos ir informacinių technologijų. Pasirašyti 3 slėnių investiciniai projektai, kurių vertė – daugiau kaip 100 mln. litų.

**Mokslo institutų tinklo pertvarka.** Pradėta ir sėkmingai vykdoma mokslo institutų pertvarka, siekiant sutelkti turimus žmogiškuosius, materialiuosius mokslinių tyrimų bei eksperimentinės plėtros išteklius ir taip užtikrinti mokslinių tyrimų rezultatų veiksmingumą. 14 universitetų mokslo institutų prijungta prie universitetų, 10 mokslo institutų sujungti į 4 mokslo centrus (mokslinių tyrimų institutus), 5 institutams suteiktas mokslinių tyrimų instituto statusas. Sukurta programinio konkursinio mokslinių tyrimų finansavimo sistemos teisinė bazė – sistema jau veikia. Pagal patvirtintą naują Lietuvos mokslo ir studijų institucijų mokslo (meno) darbų vertinimo metodiką paskirstytos lėšos institucijoms 2010 metams.

Siekiant sutelkti mokslinį potencialą ir lėšas fundamentiniams ir taikomiesiems lituanistikos tyrimams plėtoti, mokslinei infrastruktūrai kurti ir stiprinti, patvirtinta Nacionalinė lituanistikos plėtros 2009–2015 metų programa, didinsianti lituanistikos mokslinių tyrimų rezultatų indėlį į valstybės humanistikos plėtrą, suteiksianti mokslinį pagrindą ugdyti tautinę savimonę ir saugoti lituanistinį paveldą.

**Mažinama administracinė našta mokyklose.** Siekiant mažinti biurokratinę naštą mokykloms, 19 procentų sumažinta mokyklos veiklą reglamentuojančių dokumentų. Panaikinti arba pripažinti rekomendaciniais 50 iš 140 dokumentų, jų nuostatos įtraukiamos į kitus mokyklos dokumentus, o plėtojant mokyklų savarankiškumą ir atsakomybę pakeisti mokyklų nuostatų reikalavimai. Apribotas duomenų rinkimas mokyklose, liberalizuotas mokyklų vidaus ir išorės audito vykdymas. Tai leidžia plėtoti mokyklų savarankiškumą ir prisiimti atsakomybę už priimamus sprendimus.

**Mokytojų atlyginimai.** Nepaisant sunkių ekonomikos sąlygų, pavyko pasiekti, kad mokytojų darbo užmokestis pirmą kartą nuo 2000 metų daugiau kaip 20 procentų viršytų šalies atlyginimų vidurkį. Vidutinis mokytojų atlyginimas 2009 metų II–III ketvirčiais šiek tiek viršijo net valstybės valdymo ir bendrosios ekonominės bei socialinės bendruomenės politikos sektoriaus vidutinį atlyginimą. Numatyta iki 2010 m. birželio 1 d. pagal valstybės finansines galimybes pateikti pasiūlymus dėl Ilgalaikės pedagoginių darbuotojų darbo užmokesčio didinimo programos įgyvendinimo nuo 2011 m. sausio 1 dienos.



4 pav. Mokytojų atlyginimų santykis (procentais), palyginti su šalies vidurkiu.

Šaltinis – Statistikos departamentas.

## VI. SVEIKATOS APSAUGOS REFORMA: SVARBIAUSI 2009 METŲ DARBAI

### Kokią padėtį radome

Pasaulio banko ekspertų 2009 metų birželio mėnesį atlikta studija parodė, kad ligoninių ir lovų skaičius, tenkantis santykiniam gyventojų skaičiui, Lietuvoje kur kas didesnis ne tik už ES valstybių, bet ir už kaimyninių Baltijos valstybių vidurkį.

Remiantis ES valstybių patirtimi, pirminės sveikatos priežiūros paslaugos yra 5 ar 6 kartus pigesnės už stacionarines, tačiau Lietuvoje beveik 80 procentų teikiamų asmens sveikatos priežiūros paslaugų yra stacionarinės.

2009 metais sveikatos apsaugai skirtas biudžetas siekė beveik 4,39 mlrd. litų, tai sudarė 4,8 procento šalies BVP. Pagal šį rodiklį Lietuva viena paskutiniųjų Europoje.

Paslaugų, teikiamų kai kuriose rajonų ligoninėse, nepakanka sveikatos priežiūros paslaugų saugumui ir turimų gydytojų specialistų bei medicininės įrangos efektyviam naudojimui užtikrinti.

Reglamentuojama tik kompensuojamųjų vaistų ir kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių kainodara, nekompensuojamųjų vaistų kainos nuolat auga.

Gydytojo ir slaugytojo santykis pirminės sveikatos priežiūros srityje nepakankamas (Lietuvoje vienam gydytojui tenka tik 1,8 slaugytojo, o pirminės sveikatos priežiūros srityje dar mažiau; manoma, kad mažiausias santykis turi būti 2:1 (EBPO valstybių vidurkis – 3:1), o santykis 4:1 užtikrina ekonomiškai naudingą ir tinkamos kokybės sveikatos priežiūrą).

Papildomo (savanoriškojo) sveikatos draudimo sistema realiai neveikia ir yra nepopuliari.

Nacionalinės e. sveikatos (informacinės) sistemos sklaida nevykdoma ir sistema neeksploatuojama.

### Kokius darbus atlikome 2009 metais

**Sveikatos priežiūros įstaigų ir paslaugų restruktūrizavimas.** 2009 metais patvirtinta Sveikatos priežiūros įstaigų ir paslaugų restruktūrizavimo trečiojo etapo programa. Pagal ją stacionarines gydymo įstaigas numatyta suskirstyti į labai aiškiai apibrėžtas paslaugas teikiančius ir vienas kito veiklos nedubliuojančius 3 lygmenis – rajono, regiono ir

respublikos. Įgyvendinant šią programą, bus optimizuotas sveikatos priežiūros įstaigų tinklas, restruktūrizuota sveikatos priežiūros paslaugų struktūra. Numatoma diferencijuoti stacionariųjų paslaugų apmokėjimą ir leisti pačiam asmens sveikatos priežiūros įstaigai pasirinkti pacientui ir įstaigai tinkamiausią paslaugos teikimo formą, skatinti ekonomiškai efektyvių paslaugų teikimo formas, už stacionarines paslaugas mokėti vadovaujantis patvirtintais bendraisiais ir specialiais reikalavimais. Bus siekiama plačiai paplitusias ligas gydyti arčiau gyventojų esančiose sveikatos priežiūros įstaigose, o naujausias brangias technologijas koncentruoti universitetinėse ligoninėse ir ligoninėse, kuriose gydoma daugiausiai sunkių ligonių. Taip bus sudarytos palankesnės sąlygos Lietuvos gyventojams gauti saugesnes ir geresnės kokybės sveikatos priežiūros paslaugas, kuo efektyviau naudojant sveikatos priežiūrai skirtas lėšas.

Restruktūrizuojant sveikatos priežiūros paslaugas, numatoma sumažinti sveikatos apsaugos sistemos funkcionavimo sąnaudas, ligoninių valdymo ir ūkines išlaidas, taip pat pavienėms ligoninėms reikalingas investicijas. Dalis sutaupytų lėšų bus naudojamos efektyvesnei stacionariųjų asmens sveikatos priežiūros įstaigų veiklai užtikrinti, ambulatorinės grandies šeimos gydytojų ir specialistų konsultantų paslaugoms plėtoti ir apmokėjimui už jas didinti.

Įgyvendinus programoje numatytą sveikatos priežiūros įstaigų tinklo pertvarką ir sveikatos priežiūros paslaugų restruktūrizavimo priemones, numatoma sutaupyti nuo 269,9 iki 343 mln. litų.

Siekiant užtikrinti, kad gydymo įstaigų finansavimas tiesiogiai priklausytų nuo jų suteiktų paslaugų kiekio ir kokybės, įsigyta ir pradėta adaptuoti asmens sveikatos priežiūros paslaugų klasifikavimo tarptautinė DRG („Diagnosis-related groups“) sistema. Įdiegus šią sistemą, bus užtikrintas teisingesnis stacionariųjų sveikatos priežiūros paslaugų apmokėjimas.

**Sveikatos sistemos efektyvumo didinimas.** 2009 metais sumažėjus Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžetui, taigi ir išlaidoms visų rūšių asmens sveikatos priežiūros paslaugoms apmokėti, buvo siekiama nepabloginti pacientams teikiamų asmens sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo. Nutarta nustatyti, kad bazinių kainų 1 balo vertė lygi 0,89 lito. Taip asmens sveikatos priežiūros įstaigos skatintos persitvarkyti ir racionaliau naudoti Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšas, o drauge nemažinti pacientams būtinų paslaugų. Sveikatos priežiūros įstaigos turėjo stengtis sveikatos priežiūros paslaugas teikti ekonomiškiau, veiksmingesniais jų teikimo būdais (dienos chirurgija, dienos stacionaras, stebėjimo paslaugos, trumpalaikis gydymas ir panašiai). 2009 metais, palyginti su 2008 metais, net 9 procentais padaugėjo dienos stacionaro, 12 procentų – dienos chirurgijos ir 9 procentais – trumpalaikio gydymo paslaugų, o stacionare teikiamų paslaugų sumažėjo 1 procentu.

**Sveikatos draudimo sistemos tobulinimas.** Tobulinant sveikatos priežiūros finansavimo sistemą, pakeistas mokesčių surinkimas į Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžetą. Nuo 2009 m. sausio 1 d. įvestas atskiras sveikatos draudimo mokestis (atskirtas nuo

gyventojų pajamų mokesčio), suvienodintas sveikatos draudimo įmokų tarifas – iki 9 procentų uždirbtų pajamų, išplėstas šių įmokų mokėtojų sąrašas, sugriežtinta jų surinkimo kontrolė.

Parengtas Papildomo (savanoriškojo) sveikatos draudimo plėtros koncepcijos projektas. Pagal šią koncepciją bus įgyvendintas principas ir nuostata „pinigai seka paskui pacientą“. Taip bus siekiama išgyvendinti neoficialų mokėjimą.

## VII. 2009 METŲ SOCIALINĖS POLITIKOS AKTUALIJOS

### **Kokią padėtį radome**

2008 metų Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto deficitas siekė 1,2 mlrd. litų. Jis finansuotas iš sukaupto rezervo, kuris sunaudotas visas. 2008 metais valstybės priiimti socialinių išmokų įsipareigojimai viršija jos ekonomines galimybes, o šiems įsipareigojimams finansuoti nesukaupta jokio rezervo.

Dėl 2008 metais kilusios ekonominės krizės užimtumas Lietuvoje 2009 metais sumažėjo iki 60 procentų, jaunimo (iki 25 metų) užimtumas siekė tik 20 procentų. Per metus nedarbas šalyje padidėjo nuo 4,4 iki 12,5 procento. Jaunimo nedarbas išaugo net 3,4 karto ir siekė daugiau kaip 30 procentų.

Silpnėjantis šeimos institutas sukelia neigiamų socialinių padarinių, todėl vis daugiau lėšų skiriama įvairioms pašalpoms mokėti, darbui su socialinės rizikos šeimomis, vaikų globos namuose užaugusių vaikų integracijai, tačiau šios priemonės ne visada būna veiksmingos ir dažnai neduoda laukiamų rezultatų.

2008 metais priimta Valstybinė šeimos politikos koncepcija, tačiau šeimos politika plėtojama gana nenuosekliai ir fragmentiškai, trūksta kompleksškumo, teisės aktuose šeima apibrėžiama skirtingai.

### **Kokius darbus atlikome 2009 metais**

**Užtikrintas socialinių išmokų mokėjimas sunkmečiu.** Socialinės paramos politika buvo skirta tam, kad būtų taikliau teikiama pinigine socialine parama nepasiturintiems gyventojams ir socialinės išmokos vaikus auginančioms šeimoms, vadovaujantis tuo principu, kad kova su socialine atskirtimi neskatinėtų atsisakyti aktyvių asmeninių pastangų išbristi iš skurdo, o skurdo mažinimas netaptų skurdo finansavimu. Pagrindinis pinigines socialinės paramos, t. y. išmokų vaikams, pinigines socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams ir socialinės paramos mokiniams, sistemos tobulinimo tikslas – užtikrinti sistemos tvarumą, teikiamos socialinės paramos adekvatumą, atsižvelgiant į valstybės finansines galimybes ir kartu garantuojant valstybės paramą jautriausiai visuomenės daliai – toms šeimoms, asmenims, kurie dėl objektyvių priežasčių savo pastangomis negali gauti pragyvenimui reikalingų lėšų.

Siekiant įgyvendinti numatytus antikrizinius veiksmus ir subalansuoti pinigų srautus, taip pat Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetą, 2008 metų pabaigoje ir 2009 metų pradžioje priimti šie svarbūs sprendimai:

padidinta asmenų, draudžiamų socialiniu draudimu (pradėta drausti ūkininkus, asmenis, gaunančius pajamas pagal autorines sutartis, iš sporto ar atlikėjo veiklos, persvarstytas savarankiškai dirbančių asmenų draudimas);

sumažintas įmokos į pensijų fondus tarifas (nuo 2009 m. sausio 1 d. – 3 procentais, nuo 2009 m. liepos 1 d. iki 2010 m. gruodžio 31 d. – 2 procentais). Šis tarifas 2011 metais būtų atkurtas iki 5,5 procento, o 2012–2014 metais numatytas sumažinto tarifo kompensavimas – iki 6 procentų;

valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų nepriemokų 1995–2002 metais dirbusiems pensininkams išmokėjimo pabaigos terminas nukeltas iki 2012 metų;

priimtas Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinasis įstatymas (įsigaliojo nuo 2010 m. sausio 1 d.), pagal kurį laikinai, dvejus metus, bus perskaičiuojamos socialinės išmokos, mokamos iš Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto. Išmokos perskaičiuojamos laikantis to principo, kad didesnes, taip pat kelias išmokas gaunantys asmenys turi labiau prisidėti prie sunkmečio padarinių šalinimo.

**Šeimos politikos įgyvendinimas.** Siekiant išsiaiškinti pagrindinius šeimų poreikius šeimos politikos srityje, ieškant bendro sutarimo, kurios politikos priemonės yra prioritetinės, ypač sunkmečiu, vyko intensyvios diskusijos su šeimų, vaikų gynimo, tėvų, jaunimo, moterų, pensininkų, neįgaliųjų ir kitų suinteresuotų organizacijų atstovais ir parengtas bei viešai paskelbtas Nacionalinio susitarimo siekiant sukurti šeimai palankią aplinką projektas.

**Socialinės rizikos šeimose gyvenančių vaikų atskirties mažinimas.** Įgyvendinant Vaiko globos (rūpybos) sistemos reorganizavimo strategijos nuostatas, ypač daug dėmesio skirta vaikų dienos centrų plėtrai savivaldybėse, teikiant nestacionarias dienos socialinės priežiūros paslaugas vaikams ir jų šeimoms. Tuo tikslu 2009 metais buvo įgyvendinami 162 vaikų dienos centrų projektai.

**Užimtumo rėmimas ir reintegracija į darbo rinką.** Svarbiausias 2009 metų uždavinys buvo stabilizuoti situaciją darbo rinkoje ir sudaryti galimybes atleistiems darbuotojams grįžti į darbo rinką. Siekiant veiksmingesnės užimtumo rėmimo politikos, 2009 metais priimti reikiami teisės aktai. Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymo nuostatos sudarė sąlygas didinti įsidarbinimo galimybes darbą praradusiems asmenims – taikyti jiems aktyvios darbo rinkos politikos priemones: perkvalifikavimą, subsidijuojamą įdarbinimą, paramą darbo vietoms steigti, bedarbių teritorinio judrumo, darbo įgūdžių įgijimo rėmimą, darbo rotaciją, viešuosius darbus, savarankiško užimtumo skatinimą ir kitas.

Darbo rinkos politika pertvarkyta taip, kad kuo daugiau bedarbių būtų įtraukta į aktyvias darbo rinkos politikos priemones. Lietuvos darbo birža ES fondų lėšomis vykdė projektus, pagal kuriuos finansuojamas bedarbių profesinis mokymas, darbo rotacija, įdarbinimas subsidijuojant, darbo įgūdžių įgijimas, viešieji darbai. Iš viso į aktyvias darbo rinkos politikos priemones teritorinės darbo biržos 2009 metais pasiuntė daugiau kaip 47,5 tūkst. asmenų, o šių asmenų užimtumui remti panaudota 151,2 mln. litų Europos

socialinio fondo, Užimtumo fondo ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų. Tarpininkaujant teritorinėms darbo biržoms įdarbinta 122 tūkst. ieškančių darbo asmenų.

Darbą praradusiems asmenims numatytos papildomos priemonės iš Europos prisitaikymo prie globalizacijos padarinių fondo. Europos Komisijai pateiktos 4 paraiškos iš viso už 13 mln. litų, iš kurių 2009 metais panaudota 3,64 mln. litų. Šią paramą gavo 600 Alytaus tekstilės darbuotojų. Teikiama valstybės parama socialinėms įmonėms. 2009 metų pabaigoje veikė 102 socialinės įmonės, iš kurių 73 turėjo neįgalųjų socialinės įmonės statusą. Socialinėms įmonėms teikiama valstybės pagalba leido išsaugoti per 1,8 tūkst. darbo vietų, įsteigti (pritaikyti) 75 naujas neįgaliesiems skirtas darbo vietas.

### **3. VYRIAUSYBĖS PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO 2009 METAIS REZULTATŲ APŽVALGA**

#### **A. VALSTYBĖS STIPRINIMAS**

##### **I. VALSTYBĖS VALDYMO PERTVARKA**

(Informacija pateikta šios ataskaitos 3 skyriaus „Pažangos septyniose esminių permainų srityse analizė“ I dalyje „Valstybės valdymo pertvarka: svarbiausi 2009 metų darbai“.)

##### **II. REGIONŲ VALDYMO IR SAVIVALDOS REFORMA**

(Informacija pateikta šios ataskaitos 3 skyriaus „Pažangos septyniose esminių permainų srityse analizė“ I dalyje „Valstybės valdymo pertvarka: svarbiausi 2009 metų darbai“.)

##### **III. INFORMACINĖS IR ŽINIŲ VISUOMENĖS PLĖTRA**

**Saugaus keitimosi duomenimis užtikrinimas.** Užtikrinant nacionalinius sąveikumo pagrindus, reikalingus saugiam, efektyviam ir patikimam keitimuisi valstybės registru ir informacinių sistemų duomenimis Lietuvoje ir ES, siekiant įstatymiškai reglamentuoti elektroninės informacijos saugumo politiką, parengtas Elektroninės informacijos saugos strategijos projektas, papildytos Viešojo administravimo institucijų informacinių sistemų interoperabilumo sistemos funkcionavimo taisyklės.

**Saugaus asmens identifikavimo ir autentifikavimo elektroninėje erdvėje užtikrinimas.** Užtikrinant saugų asmens identifikavimą ir autentifikavimą elektroninėje erdvėje, sukurta reikiama teisinė bazė (patvirtinti Sertifikavimo veiklos nuostatai, Sertifikato taisyklės, asmens atpažinimo elektroninėje erdvėje sertifikato ir kvalifikuoto sertifikato sudarymo ir tvarkymo sąlygos ir kiti teisės aktai).

**Saugaus valstybinio duomenų perdavimo tinklo sukūrimas.** Saugus valstybinis duomenų perdavimo tinklas užtikrina registru ir valstybės informacinių sistemų perduodamų duomenų saugą. Įgyvendinant pagrindinį šio tinklo plėtros iki 2015 metų strateginį tikslą – užtikrinti saugią elektroninę infrastruktūrą viešojo administravimo funkcijoms atlikti, kuriama



valstybės informacinių sistemų ir valstybės registrų tarpininkavimo teikiant duomenis informacinė sistema, per kurią teiks duomenis visi registrai ir valstybės informacinės sistemos.

**Elektroninio parašo paslaugų infrastruktūros plėtra.** Skatinant elektroninio parašo paslaugų atsiradimą ir vartojimą, nuo 2009 metų pradžios Lietuvos Respublikos piliečiams išduodamos naujos rūšies asmens tapatybės kortelės, kurios, be savo įprastinės paskirties, gali būti naudojamos asmens tapatybei elektroninėje erdvėje patvirtinti ar nustatyti ir elektroniniams dokumentams pasirašyti.

**Viešojo sektoriaus paslaugų perkėlimas į elektroninę erdvę.** 2009 metais parengti ir priimti Vyriausybės nutarimai, kuriais vadovaujantis į Viešojo administravimo plėtros iki 2010 metų strategiją ir jos įgyvendinimo 2007–2010 metų priemonių planą perkeltos Elektroninės valdžios koncepcijos ir jos įgyvendinimo priemonių plano nuostatos, o Elektroninės valdžios koncepcija ir jos įgyvendinimo priemonių planas pripažinti netekusiais galios. Šiuo metu elektroninės valdžios – neatskiriamos viešojo administravimo dalies – klausimai reglamentuojami viename teisės akte, t. y. Viešojo administravimo plėtros iki 2010 metų strategijoje, o priemonės, susijusios su elektroninės valdžios plėtra, nustatytos viename priemonių plane.

Skatinant gebėjimus naudotis informacinių ir ryšių technologijų galimybėmis ir padėti visiems gyventojams integruotis į pasaulio informacinę visuomenę, miesto ir kaimo gyventojams sudaromos vienodos galimybės naudotis šiuolaikinėmis technologijomis. Privataus verslo, centrinės ir vietinės valdžios ir ES struktūrinių fondų lėšomis Lietuvos kaimiškose vietovėse jau įsteigti 875 viešosios interneto prieigos taškai, kurie sujungti į centralizuotai valdomą tinklą.

#### IV. KOVA SU KORUPCIJA

(Informacija pateikta šios ataskaitos 3 skyriaus „Pažangos septyniose esminių permainų srityse analizė“ II dalyje „Kova su korupcija: svarbiausi 2009 metų darbai“.)

#### V. TEISMAI IR TEISINGUMAS

**Teisinės institucijos. Teismai.** Siekiant mažinti teismų darbo krūvį, Seimui pateikti Lietuvos Respublikos civilinio kodekso pakeitimo ir papildymo ir su juo susijusių teisės aktų projektai, skirti Hipotekos registro plėtros koncepcijai įgyvendinti; Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo ir su juo susijusių teisės aktų projektai. Siekiant supaprastinti ir padaryti operatyvesnį civilinį procesą, siūloma įdiegti ir elektroninę vykdomąją bylą: procesinius dokumentus vykdymo procese sudaryti elektronine forma ir numatyti galimybę antstoliui varžytynes rengti elektroninėje erdvėje.

Parengtas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo pakeitimo įstatymo projektas, įteisinantis galimybę teikti procesinius dokumentus elektronine forma elektroninių ryšių priemonėmis, taip pat teismo posėdyje naudoti informacines ir elektroninių ryšių technologijas.

Parengti Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo ir Lietuvos Respublikos teismų įstatymo pakeitimo projektai, siūlantys skundų dėl nutarimų administracinių teisės pažeidimų bylose nagrinėjimą perduoti bendrosios kompetencijos teismams, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso pakeitimai, optimizuojantys ikiteisminį tyrimą.

Parengtas Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso pakeitimas, gerokai supaprastinantis smulkių administracinių teisės pažeidimų administracinę teiseną – įteisinantis administracinį nurodymą – pasiūlymą per tam tikrą terminą sumokėti pusę minimalios straipsnio sankcijoje numatytos baudos už pirmą kartą padarytus pažeidimus, kai maksimali už jį numatyta bauda ne didesnė kaip 3 000 litų.

**Teisinės institucijos. Notariatas.** Parengtas ir Seime įregistruotas Lietuvos Respublikos notariato įstatymo projektas, siūlantis suteikti teisę notarams atlikti vykdomuosius įrašus pagal notarine forma patvirtintus sandorius, iš kurių kyla piniginės prievolės.

Daugelyje teisės aktų atsisakyta reikalavimo kreipiantis į valstybės ar savivaldybės institucijas, įstaigas ar įmones pateikti notaro patvirtintus dokumentų nuorašus ar jų išrašus, kai pateikiami dokumentų originalai, taip pat reikalavimo notariškai liudyti asmens parašo dokumentuose tikrumą tais atvejais, kai asmuo į valstybės ar savivaldybės institucijas, įstaigas ar įmones kreipiasi asmeniškai. Šiuo tikslu parengti Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo, Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo, Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo, Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymo, Lietuvos Respublikos kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) įstatymo, Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymo pakeitimų projektai.

**Teisinės institucijos. Registrai.** Atsisakyta reikalavimo kreipiantis į valstybės ar savivaldybės institucijas, įstaigas ar įmones pateikti civilinės būklės aktų įrašų įregistravimo liudijimus, kai yra galimybė asmens civilinę būklę patikrinti, parengtas ir Seime įregistruotas Lietuvos Respublikos notariato įstatymo pakeitimo įstatymo projektas, taip pat kiti teisės aktai. 2009 m. lapkričio 19 d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. XI-490 ratifikuota Konvencija dėl išrašų iš civilinės būklės aktų daugeliu kalbų išdavimo, pasirašyta 1976 m. rugsėjo 8 d. Vienoje. 2010 m. sausio 29 d. įsigaliojus šiai konvencijai, asmenų prašymu iš Gyventojų registro automatiniu būdu formuojami civilinės būklės aktų įrašų, patvirtinančių gimimą, santuoką ar mirtį, išrašai išduodami pagal konvencijoje patvirtintas formas ir be legalizavimo ar jam lygiaverčių formalumų priimami kiekvienos valstybės, konvencijos dalyvės, teritorijoje.

Didinant elektroninėje erdvėje teikiamų paslaugų, priimti atitinkami Vedybų sutarčių registro nuostatų pakeitimai. Atlikus reikiamus techninius bazės pakeitimus, nuo 2010 m. sausio 1 d. duomenis Vedybų sutarčių registruoti elektroniniu būdu teikia notaras, patvirtinęs vedybų sutartį ar jos pakeitimą, arba teismas, priėmęs sprendimą dėl turto padalijimo, santuokos nutraukimo. Tai keičia iki tol galiojusią tvarką, kai Vedybų sutarčių registruoti prašymus ir pranešimus fizinis asmuo pats teikdavo asmeniškai arba paštu. 2009 metais

sudarytos galimybės juridinių asmenų finansines ataskaitas Juridinių asmenų registruui teikti interaktyviai. Sudarytos ir teisinės sąlygos steigti individualias įmones ir uždarašias akcines bendroves elektroniniu būdu.

**Bausmių vykdymas ir bausmių politika.** Patvirtinta Nepilnamečių justicijos 2009–2013 metų programa ir jos įgyvendinimo priemonių planas, siekiant sukurti optimalų nepilnamečių justicijos sistemoje veikiančių institucijų tinklą su būtinomis organizacinėmis, techninėmis priemonėmis ir bendradarbiavimo ryšiais, sustiprinti nepilnamečių interesų apsaugą tiek administraciniame, tiek baudžiamajame procese. Patvirtinta nauja Laisvės atėmimo vietų modernizavimo strategija, leisianti iki 2017 metų pertvarkyti laisvės atėmimo vietas, pastatyti naujas įkalinimo įstaigas ir taip pagerinti įkalinimų asmenų laikymo sąlygas, sumažinti jų išlaikymo išlaidas, padidinti visuomenės saugumą, išvengti pernelyg didelių investicijų į esamus infrastruktūros objektus, atsisakant nereikalingų asmenų konvojavimo išlaidų. Priimtas Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas, kuriuo vadovaujantis bus ugdomas nuteistųjų savarankiškumas (apmokestintas elektros prietaisų naudojimas), užtikrintas racionalesnis pataisos įstaigoms išlaikyti skiriamų lėšų naudojimas, nuteistiesiems laisvės atėmimu iki gyvos galvos sudarytos tinkamos bausmės atlikimo sąlygos ir užtikrintas pataisos įstaigų, kuriose laikomi šie nuteistieji, saugesnis valdymas.

Parengti projektai Lietuvos Respublikos probacijos įstatymo ir su juo susijusių teisės aktų, kurie leis sukurti veiksmingą probacijos (bausmės vykdymo atidėjimo, lygtinio atleidimo nuo bausmės prieš terminą ir lygtinio paleidimo iš pataisos įstaigų) sistemą, orientuotą į nuteistųjų pakartotinių nusikalstamų veikų rizikos valdymą, efektyvią resocializaciją, taip pat nustatys asmenų, kuriems paskirta probacija, nusikalstamomis veikomis padarytos žalos atlyginimą.

**Lietuvos Europos politikos kryptys.** Aktyviai veikta siekiant, kad ES lygmeniu būtų vienodai griežtai pasmerkti nacistinis Vokietijos ir komunistinis SSRS totalitariniai režimai, laikantis atitinkamos Europos Parlamento 2005 metų rezoliucijos, taip pat įvertinti jų padaryti nusikaltimai žmoniškumui. Teisingumo ministras, dalyvaudamas balandžio 23 d. Stokholme vykusiame Švedijos, Danijos, Suomijos, Estijos, Latvijos ir Lietuvos teisingumo ministrų susitikime, pabrėžė, kad rengiant 5 metų trukmės Laisvės saugumo ir teisingumo programą (Stokholmo programą) svarbiausias Lietuvos prioritetą – tęsti totalitarinių režimų nusikaltimų vertinimo ir analizavimo procesą.

**Vartotojų teisių gynimas.** Siekiant į nacionalinę teisę perkelti 2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/48/EB dėl vartojimo kredito sutarčių ir panaikinančios Tarybos direktyvą 87/102 nuostatas, Seimui pateikti Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymo ir jį įgyvendinančių Lietuvos Respublikos civilinio kodekso nuostatų pakeitimo projektai.

## VI. VIEŠASIS SAUGUMAS

**Policijoje atliekamų procedūrų supaprastinimas.** Supaprastinta pranešimo apie pažeidimą pateikimo policijai tvarka – piliečiams, norintiems pranešti apie pažeidimą, nereikia vykti į policijos įstaigą ir pildyti daugybės dokumentų. Nuo šiol tai padaryti jie gali priėję prie kiekvieno policijos patrulio. Pradėtas įgyvendinti ES ir Lietuvos Respublikos biudžeto lėšomis finansuojamas projektas „Viešosios policijos paslaugos „Pranešimų policijai teikimas“ perkėlimas į elektroninę erdvę“. Įgyvendinus šį projektą, pranešimus apie nusikaltimus, eismo įvykius, dingusius asmenis gyventojai galės teikti ne tik telefonu ar atvykę į policijos komisariatą, bet ir elektroniniu paštu ar trumposiomis žinutėmis.

**Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ir turto paieškos, nustatymo ir konfiskavimo veiksmingumo didinimas.** Į nacionalinę teisės sistemą perkeltos 2007 m. gruodžio 6 d. Tarybos sprendimo 2007/845/TVR dėl valstybių narių turto sugražinimo tarnybų bendradarbiavimo nusikalstamu būdu įgytų pajamų bei kito susijusio turto paieškos ir nustatymo srityje nuostatos. Lietuvos kriminalinės policijos biuras paskirtas Nacionaline turto sugražinimo tarnyba, atliekančia susižinojimo ir Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių kompetentingų įstaigų bendradarbiavimo nusikalstamu būdu įgyto turto paieškos ir nustatymo klausimais funkciją.

**Savivaldybių vaidmens kuriant viešosios tvarkos apsaugą ir saugią gyvenamąją aplinką stiprinimas.** Seimui pateikti projektai atitinkamų įstatymų, kurių tikslas – suteikti savivaldybių vykdomosioms institucijoms ir jų įgaliotiems pareigūnams teisę taikyti administracinę atsakomybę už transporto priemonių stovėjimo gyvenamosiose zonose tvarkos ar naudojimosi savivaldybių tarybos nustatytais vietomis automobiliams statyti taisyklių pažeidimus.

**Policijos ir kitų visuomenės saugumą užtikrinančių tarnybų personalo motyvavimo infrastruktūros tobulinimas.** Seimui pateikti Vidaus tarnybos statuto pakeitimai, užtikrinantys efektyvesnę tarnybinės atsakomybės taikymą ir vidaus tarnybos sistemos pareigūno asmeninės atsakomybės neišvengiamumą, nustatantys vidaus tarnybos sistemos pareigūnų perkėlimo į aukštesnes pareigas pagrindus ir tvarką, vienodą pareigūnų vertinimo sistemą.

**Dviejų lygių – valstybės ir savivaldybių – bendro valdymo nelaimių atvejais, civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos kūrimas.** Priimtas naujos redakcijos Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymas, kuris įteisina dviejų lygių civilinės saugos sistemą ir sudaro sąlygas sukurti lanksčią, operatyviai reaguojančią į pokyčius ir gebančią valdyti visokio masto ekstremalias situacijas civilinės saugos sistemą.

Buvo tobulinama Bendrojo pagalbos centro veikla. Bendrojo pagalbos centro Klaipėdos skyrius Telšių apskrityje perėmė policijos administruojamus pagalbos skambučius Telšių rajono ir Rietavo savivaldybėse, tai leidžia greičiau suteikti neatidėliotiną pagalbą patekusiems į nelaimę asmenims.

**Kompleksinių kovos su organizuotu nusikalstamumu priemonių įgyvendinimas.** Patvirtinta Prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės 2009–2012 metų programa ir jos

įgyvendinimo priemonės. Parengtos Europos Tarybos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos priemonių ekspertų komiteto ataskaitoje nurodytų rekomendacijų įgyvendinimo priemonės.

**Viešąjį saugumą užtikrinančių ir pagalbą teikiančių tarnybų sąveikos užtikrinimas.** Atlikta skaitmeninės mobiliojo radijo ryšio sistemos naudojimo analizė, nustatytas šio ryšio paslaugų, abonentinės įrangos poreikis ir parengtas Skaitmeninės mobiliojo radijo ryšio sistemos plėtros iki 2012 metų planas, kuriame numatyta infrastruktūros plėtra ir aprūpinimas abonentine įranga.

**Policijos ir kitų teisėsaugos institucijų tarptautinio bendradarbiavimo stiprinimas.** Į nacionalinę teisės sistemą perkeltos 2006 m. gruodžio 18 d. Tarybos pamatinio sprendimo 2006/960/TVR dėl keitimosi informacija ir žvalgybos informacija tarp Europos Sąjungos valstybių narių teisėsaugos institucijų supaprastinimo nuostatos. Parengtas ir iš dalies įgyvendintas 2008 m. birželio 23 d. Tarybos sprendimo 2008/615/TVR dėl tarpvalstybinio bendradarbiavimo gerinimo, visų pirma kovos su terorizmu ir tarpvalstybiniu nusikalstamumu srityje įgyvendinimo veiksmų planas.

**Dalyvavimas formuojant ES viešojo saugumo srities politiką.** 2009 metais Lietuva aktyviai dalyvavo rengiant Europos Vadovų Tarybos patvirtintą daugiametę ES laisvės, saugumo ir teisingumo srities programą – „Stokholmo programa. Atvira ir saugi Europa piliečių labai ir saugumui“.

## VII. UŽSIENIO REIKALAI IR EUROPOS POLITIKA

Pasitelkus diplomatinės atstovybes, 2009 metais toliau įgyvendinta atvira, aktyvi, bendradarbiavimo principais ir visuotiniu sutarimu grindžiama užsienio politika. Veikla koncentruota ties šiais prioritetais: energetinio saugumo stiprinimas, aktyvi ekonominė diplomatija, veiksminga Lietuvos Europos politika, ES Rytų kaimynystės politika, transatlantinio bendradarbiavimo puoselėjimas, konstruktyvus ir principingas bendradarbiavimas su Rusija, konsulinių paslaugų kokybės gerinimas, santykių su užsienio lietuviais stiprinimas, aktyvi viešoji diplomatija, taip pat Lietuvos pirmininkavimas ir pasirengimas artėjančiam svarbiam pirmininkavimui tarptautinėms organizacijoms.

**Energetinio saugumo didinimas.** 2009 metais įtvirtinti Lietuvai ir visai ES svarbūs sprendimai: energetinio saugumo stiprinimas pripažintas kertiniu ES prioritetu; parengtas Baltijos jungčių planas (*angl.* – *BEMIP*), viena iš prioritetinių ES veikimo sričių; užtikrintas papildomas ES finansavimas energetikos infrastruktūros plėtrai (175 mln. eurų projektui NORDBALT); sutarta stiprinti solidarų ES veikimą energetinių krizių atvejais, stebėti ir vertinti gamtinių dujų tiekimo būklę ES lygiu, vertinti pažangą energetikos infrastruktūros ir jungčių bei krizių valdymo mechanizmų srityse.

Pasiekta pažanga aktualizuojant energetinio saugumo klausimus NATO ir ESBO darbotvarkėse: į NATO CMX10 pratybų scenarijų įtrauktas Lietuvos pasiūlymas dėl energetinio incidento; parengta regioninio Energetinio saugumo centro Lietuvoje įsteigimo koncepcija; energetinis saugumas taps viena iš pagrindinių Lietuvos pirmininkavimo ESBO

sričių. Lietuva tapo 2009 metais įkurtos Tarptautinės atsinaujinančių išteklių agentūros (IRENA) steigėja.

**Aktyvi ekonominė diplomatija.** Lietuvos diplomatija, gindama Lietuvos verslo interesus užsienyje, aktyviai dalyvavo įgyvendinant ES prekybos politiką, siekė liberalių prekybos sąlygų ir sąžiningo tarptautinių prekybos taisyklių laikymosi, skatino dvišalį ekonominį bendradarbiavimą, ieškojo naujų rinkų Lietuvos eksportui, siekė pritraukti užsienio investicijas į Lietuvą ir sudaryti palankias sąlygas Lietuvos investicijoms užsienyje. 2009 metais organizuotos Lietuvos verslo misijos užsienyje, surengti Lietuvos–Baltarusijos, pasaulio lietuvių ekonomikos forumai. Užsienio reikalų ministerijos ir Ūkio ministerijos pastangomis į Lietuvą atėjo stambus investuotojas bankas „Barclays“, įsteigta viešoji įstaiga „Eksportuojančioji Lietuva“.

Aktyviai veikta ir konkrečių rezultatų pasiekta didinant Lietuvos transporto sektoriaus konkurencingumą: suinteresuotose valstybėse pristatyti ir aktualizuoti „Vikingo“ ir Rytų–Vakarų transporto koridoriaus (EWTC) projektai, įgytas stebėtojo statusas tarptautinėje organizacijoje TRACECA. Be to, Lietuvos diplomatijos pastangomis transporto tema aktualizuota ESBO formatu – sukurtas ESBO specialaus įgaliojimo transporto klausimais portfelis, kuris paskirtas Lietuvai. 2009 metais kartu su Susisiekimo ministerija Vilniuje surengtas pirmasis tarptautinis ASEM transporto ministrų susitikimas, kuriame inicijuotas Azijos–Europos transporto koridoriaus kūrimas ir trišalė Lietuvos, Baltarusijos, Kinijos bendradarbiavimo deklaracija dėl Azijos–Europos transporto koridoriaus plėtros.

**Veiksminga Lietuvos Europos politika.** Lietuva ir toliau aktyviai stiprina pozicijas ES, pavyko pasiekti palankių Lietuvai sprendimų: ES Stokholmo programos laisvės, saugumo ir teisingumo srityje atsispindėta dauguma Lietuvos pasiūlymų; užsitikrintas Europos Vadovų Tarybos sutarimas dėl solidarumo priemonių, skirtų valstybėms narėms, susiduriančioms su finansiniais sunkumais; ES lygiu pasiekti naudingi susitarimai, skirti mažiau išsivysčiusių valstybių narių finansinei naštai kovoje su klimato kaita mažinti; pasiekta, kad ES ir Rusijos viršūnių susitikime būtų pasirašyti susitarimai dėl bendradarbiavimo per sieną programų, įskaitant Lietuvos–Lenkijos–Rusijos programą, finansavimo. 2009 metais patvirtinta ES Baltijos jūros strategija ir pasiekta, kad įgyvendinant jos veiksmų planą trijose prioritetinėse srityse Lietuvai būtų skirtas koordinatorės vaidmuo, taip pat ir įgyvendinant 10 pavyzdinių („flagship“) projektų. Aktyviai plėtoti dvišaliai ryšiai su svarbiausiomis ES valstybėmis – 2009 m. rugsėjo 4 d. pasirašyta Strateginės partnerystės sutartis su Prancūzija, pradėtas rengti partnerystės įgyvendinimo veiksmų planas. Siekiant užtikrinti totalitarinių režimų nusikaltimų vertinimo ES lygiu proceso tęstinumą, Europos Parlamente surengta tarptautinė konferencija „Europa 70 metų po Molotovo–Ribentropo pakto“.

**Transatlantinio bendradarbiavimo puoselėjimas.** Stiprindama transatlantinį saugumą ir vadovaudamasi nekintama nuostata, kad NATO – transatlantinės bendrijos saugumo garantas, Lietuva užsitikrino, kad NATO oro erdvės patruliavimo misija Baltijos valstybėse truks iki 2014 metų. 2009 metais atnaujintas Lietuvos ir JAV vyriausybių susitarimas dėl bendradarbiavimo masinio naikinimo ginklų platinimo prevencijos srityje ir

dėl gynybos bei karinių santykių plėtojimo. Siekiant įtvirtinti Lietuvos – atsakingos, veiklios ir vykdančios įsipareigojimus tarptautinei bendrijai narės – statusą, per 2009 metus deleguoti 69 ekspertai: 39 – į tarptautines civilines misijas, 26 – į ES institucijas, po vieną – į NATO, ESBO, Jungtinių Tautų ir užsienio valstybės instituciją. Be to, Lietuva dalyvavo ES civilinėse misijose Afganistane, Kosove, Gruzijoje, Moldovoje ir Ukrainoje. 2009 metais patvirtinta Lietuvos Respublikos dalyvavimo tarptautinės bendruomenės veikloje Afganistano Islamo Respublikoje 2009–2013 metų strategija, Afganistano Goro provincijai suteikta vystomoji 3 mln. litų pagalba.

**ES Rytų kaimynystės politika.** Lietuva ir toliau siekė stiprinti santykius su ES Rytų kaimynėmis, plėtojo integracinius ryšius tarp ES ir Rytų kaimynių. 2009 metų gegužę patvirtinus ES Rytų partnerystės programą, Lietuva kartu su Ukraina ir Baltarusija parengė galimų trišalių iniciatyvų sąrašą. Be to, 2009 metais pasirašyta Lietuvos–Gruzijos chartija ir patvirtintas jos veiksmų planas. Siekiant stiprinti ES ir Baltarusijos santykius, dvišalis bendradarbiavimas su Baltarusija pakeltas į aukščiausią lygį. Be to, iš Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programos 2009 metais finansuoti 52 projektai šešiose ES Rytų kaimynystės valstybėse.

**Konstruktivus ir principingas bendradarbiavimas su Rusija.** 2009 metais suaktyvinti ryšiai ir bendradarbiavimas su Rusija ir jos Karaliaučiaus sritimi, pasirašytas susitarimas dėl bendradarbiavimo kovojant su Baltijos jūros tarša nafta ir kitomis kenksmingomis medžiagomis, įsigaliojo susitarimas dėl laivybos Kuršių mariose, pasirašyti tarpžinybiniai susitarimai dėl bendradarbiavimo kultūros archyvų srityse.

**Konsulinių paslaugų kokybės gerinimas, santykių su užsienio lietuviais stiprinimas.** Remiant užsienyje gyvenančių lietuvių tapatybės išsaugojimą ir gerinant konsulinių paslaugų kokybę, 2009 metais supaprastinta daugelio konsulinių paslaugų ir procedūrų tvarka: atsisakyta reikalavimo pateikti perteklinius dokumentus teikiant konsulinės paslaugas, supaprastinta vizų išdavimo kaimyninėse valstybėse tvarka, priimti teisės aktai, sutrumpinsiantys paso keitimo ir gyvenamosios vietos deklaravimo paslaugų teikimo konsulinėse įstaigose terminus, priimtos Lietuvos Respublikos konsulinio statuto pataisos, panaikinančios būtinybę legalizuoti Lietuvos Respublikoje reziduojančių diplomatinių atstovybių ir konsulinių įstaigų išduotus dokumentus, Vyriausybei pateikti pasiūlymai dėl teikiamų konsulinių paslaugų perkėlimo į elektroninę erdvę. Be to, su Austrija, Estija, Danija pasirašyti susitarimai dėl Lietuvos atstovavimo išduodant Šengeno vizas, įsigaliojo bevizis režimas Lietuvos Respublikos piliečiams, vykstantiems į Turkiją turizmo tikslais.

2009 metais reorganizavus Tautinių mažumų ir išeivijos departamentą prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Lietuvių grįžimo į Tėvynę informacijos centrą, Užsienio reikalų ministerijai teko nauja užduotis – formuoti ir įgyvendinti ryšių su užsienio lietuviais valstybės politiką. Nuo 2010 metų ministerijoje įsteigtas Užsienio lietuvių departamentas, 2009 metais inicijuoti „Globalios Lietuvos“ kūrimo strategijos parengiamieji darbai.

**Siekiant platesnio visuomenės supratimo ir informuotumo Lietuvos ir tarptautinės užsienio ir saugumo politikos klausimais,** įsteigtas Užsienio politikos

forumas, pasirašytos bendradarbiavimo sutartys su Lietuvos universitetais. Plėtojant bendravimą su visuomene, Užsienio reikalų ministerijoje nuolat rengtos atvirų durų dienos, parodos, susitikimai su jaunimu, kitomis visuomenės grupėmis.

**Lietuvos pirmininkavimas ir pasirengimas artėjančiam svarbiam pirmininkavimui tarptautinėms organizacijoms.** Rengiantis svarbiam Lietuvos pirmininkavimui tarptautinėse organizacijose, pirmiausia ESBO ir ES, surengtos konsultacijos su buvusiais ESBO pirmininkais – Belgija, Slovėnija ir Suomija, suburtas pradinis pirmininkavimo ESBO komandos branduolys Užsienio reikalų ministerijoje, Lietuva ėmėsi pirmininkauti ESBO žmogiškosios dimensijos komitetui. Siekiant užtikrinti sėkmingą pasirengimą pirmininkauti ir pirmininkavimą ES 2013 metais, taip pat atsižvelgiant į pakitusią ES institucinę sąrangą, patobulintas ES reikalų koordinavimo modelis – sustiprintas politinis koordinavimo lygis – įsteigta Vyriausybinių Europos Sąjungos komisija ir vienai institucijai patikėta horizontalaus koordinavimo funkcija, kad ateityje sklandžiau veiktų ES reikalų sistema. Užsitikrinta apie 40 valstybių parama siekiant narystės Jungtinių Tautų Saugumo Taryboje. Be to, 2009 metais Lietuva pradėjo pirmininkauti Baltijos jūros valstybių tarybai ir Demokratijų bendrijai, įgyvendindama šiose organizacijose savo prioritetus ir didindama jų matomumą.

## VIII. KRAŠTO SAUGUMAS

Vykdytas pagrindinis uždavinys – formuojama ir įgyvendinama gynybos politika, siekiant parengti kariuomenę kartu su sąjungininkėmis užtikrinti Lietuvos Respublikos suverenumą, teritorijos vientisumą ir jos piliečių saugumą, taip pat prisidėti prie pasaulinio ir regioninio stabilumo. Intensyviai dirbta priimant NATO ir ES saugumo ir gynybos politikos sprendimus, plėtotas dvišalis ir daugiašalis gynybinis bendradarbiavimas. Atsižvelgiant į sunkią valstybės ekonominę būklę ir sumažėjusį krašto apsaugos sistemos finansavimą, daugiausia dėmesio 2009 metais skirta tarptautinių įsipareigojimų vykdymui ir prioritetinių Lietuvos kariuomenės pajėgumų išlaikymui ir stiprinimui. Plėtotos ir piliečių rengimo valstybės gynybai ir kariuomenės personalo rezervo formavimo priemonės.

**Dalyvavimas priimant NATO ir ES saugumo ir gynybos politikos sprendimus.** Priimtas svarbus Šiaurės Atlanto Tarybos sprendimas pratęsti NATO oro policijos misiją Baltijos valstybėse iki 2014 metų pabaigos. Lietuva dalyvavo ir diskusijose dėl NATO greitojo reagavimo pajėgų reformos, įsitraukė į NATO gynybos planavimo peržiūros ir naujos NATO strateginės koncepcijos rengimo procesus. Lietuvos atstovams pavyko pasiekti, kad NATO skirtų daugiau dėmesio Baltijos valstybių saugumo būklės ypatumams ir pradėtų diskusiją apie Aljanso vaidmenį šiame regione stiprinimą. 2009 metais Lietuva nemažai prisidėjo prie ES saugumo ir gynybos politikos formavimo ir toliau nuosekliai siekė, kad ES ryžtingiau naudotų krizių valdymo priemones konfliktams ES rytų kaimynystėje, kurie kelia grėsmę Lietuvos saugumo interesams, spręsti.

NATO ir ES susitikimuose Lietuva aktyviai rėmė NATO atvirų durų politiką ir ES Rytų partnerystės programą, taip pat Gruzijos ir Ukrainos euroatlantinės integracijos siekius.



Ukrainos ir Gruzijos kariams sudarytos sąlygos dalyvauti Lietuvos vadovaujamos Afganistano Goro provincijos atkūrimo grupės veikloje. Baltarusijoje ir Moldovoje 2009 metais Lietuva intensyviai atliko NATO kontaktinių ambasadų funkcijas. Krašto apsaugos ministerija skyrė finansinę paramą NATO Techninio aprūpinimo ir tiekimo organizacijos (NAMSA) vykdomai nuo karo likusių sprogmenų naikinimo programai Gruzijoje, NATO ir Gruzijos profesinio rengimo programai, NATO informaciniam centrui Odesoje, prisidėjo prie NATO partnerystės su Baltarusija, Gruzija, Moldova ir Ukraina stiprinimo, glaudesnio Lietuvos rytų kaimynių bendradarbiavimo su NATO.

**Dvišalis ir daugiašalis bendradarbiavimas.** Vienas iš Lietuvos dvišalio ir daugiašalio bendradarbiavimo srities prioritetų buvo Baltijos valstybių karinis bendradarbiavimas. Atsižvelgiant į visų trijų valstybių ribotus gynybos biudžetus, siekta mažinti trišalių karinių projektų išlaidas, bet nemažinti efektyvumo. Aktyviausiai bendradarbiauta oro policijos, Baltijos valstybių oro erdvės stebėjimo (BALNET), bendro Baltijos valstybių bataliono pasirengimo budėti NATO greitojo reagavimo pajėgose, taip pat Baltijos jūros eskadros (BALTRON), Baltijos gynybos koledžo, karininkų rengimo klausimais.

2009 metais prisidėta prie Šiaurės valstybių gynybinio bendradarbiavimo iniciatyvų: bendradarbiauta išsigijimų srityje; toliau rengti Lietuvos karinių specialistų rengimo kursai Šiaurės valstybių karinio mokymo įstaigose; sėkmingai toliau plėtota Šiaurės ir Baltijos valstybių iniciatyva, kurios tikslas – remti saugumo sektoriaus reformas Vakarų Balkanų regione ir Ukrainoje; Lietuva tapo visateise Baltijos jūros stebėjimo ir bendradarbiavimo (SUCBAS) projekto, kuriam šiuo metu priklauso visos Baltijos jūros regiono valstybės, išskyrus Rusiją, nare. Lietuva toliau vykdė motorizuotosios pėstininkų brigados „Geležinis Vilkas“ priskyrimo Danijos divizijai projektą, didinantį nacionalinių pajėgų sąveiką su NATO pajėgomis ir padedantį siekti ilgojo laikotarpio tikslo – patekti į aukščiausios parengties NATO jungtinį greitojo reagavimo korpusą. 2009 metų Šiaurės ir Baltijos valstybių gynybos ministrų susitikime pasirašytas naujas Šiaurės valstybių gynybinio bendradarbiavimo susitarimas (NORDEFECO), sujungęs visus iki šiol buvusius bendradarbiavimo gynybos srityje projektus ir dar labiau sustiprinsiantis šį bendradarbiavimą.

Vienas svarbiausių bendradarbiavimo su Lenkija laimėjimų 2009 metais – ketinimų protokolo dėl bendros Lietuvos, Lenkijos ir Ukrainos brigados (LITPOLUKRBRIG) steigimo pasirašymas. Siekiama, kad ateityje LITPOLUKRBRIG taptų pagrindine Lietuvos dalyvavimo ES karinėse operacijose forma. Lietuva 2009 metais, nors ir mažiau, bet siuntė karininkus į NATO daugianacionalinį Šiaurės Rytų korpusą, kuris dislokuotas Ščecine (Lenkija). Lietuva siekia, kad Šiaurės Rytų korpuso kovinis rengimas ir operacinis panaudojimas būtų susietas su NATO 5-ojo straipsnio aktyvavimu.

Vadovaujantis Vyriausybės programos nuostata, kad Lietuvos ir visos Europos saugumą stiprinantis veiksnys yra tai, kad ne tik Vakarų Europoje, bet ir jos Vidurio Rytų ir Baltijos regionuose yra JAV karinių pajėgų elementų, dvišalio bendradarbiavimo su JAV prioritetai 2009 metais buvo bendrų projektų (daugiausia pratybų) su JAV rengimas Baltijos

valstybių teritorijoje ir Lietuvos kariuomenės ir Pensilvanijos nacionalinės gvardijos bendradarbiavimo stiprinimas.

2009 metais bendradarbiauta ir su kitais sąjungininkais, kaimynais ir tarptautiniais partneriais: Vokietija, Lenkija, Prancūzija, Pietų Kaukazo, Pietryčių Europos valstybėmis, Ukraina, Moldova, Baltarusija ir Kazachstanu.

**Tarptautinių įsipareigojimų vykdymas.** Vykdam tarptautinius įsipareigojimus, daugiausia dėmesio skirta Lietuvos dalyvavimui tarptautinėse operacijose ir pasirengimui būti NATO greitojo reagavimo pajėgose ir ES kovinėse grupėse. Kaip ir ankstesniais metais didžiausias Lietuvos karių kontingentas tarnavo Afganistane. Lietuva toliau vadovavo Goro provincijos atkūrimo grupei ir išlaikė Lietuvos kariuomenės specialiųjų operacijų pajėgų eskadroną Afganistano pietuose. Goro provincijos atkūrimo grupė siekė stiprinti centrinės Afganistano valdžios įtaką provincijoje: prisidėjo prie saugumo užtikrinimo rengiantis Afganistano prezidento ir provincijos tarybų rinkimams ir jiems vykstant; padėjo vietos saugumo institucijoms kurti saugią ir stabilią aplinką; sudarė sąlygas plėtoti provincijos infrastruktūrą, ekonomiką, skatinti įvairių valstybinių ir nevyriausybių organizacijų veiklą; padėjo įgyvendinti Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo ir greitojo poveikio projektus.

Kadangi NATO gerokai sumažino operacijos Kosove apimtį, nuo 2009 metų gruodžio Lietuva nedalyvauja NATO vadovaujamoje Kosovo pajėgų operacijoje. 2009 metais išlaikytas Lietuvos karinis indėlis į NATO vadovojamą Irako saugumo pajėgų mokymo misiją. ES vadovaujamoje operacijoje ALTHEA Bosnijoje ir Hercegovinoje tarnavo vienas Lietuvos štabo karininkas.

2009 metų birželį, įvykus vertinamosioms pratyboms, paskelbta, kad Lietuvos vadovaujamas Lietuvos, Latvijos ir Estijos trišalis batalionas (BALTBAT) visiškai pasirengęs 2010 metų I pusmetį būti NATO greitojo reagavimo pajėgų 14-ojoje pamainoje (NRF-14). Dėl ekonominės krizės Latvijai iki minimumo sumažinus savo indėlį į batalioną, sutarta trūkstamus pajėgumus sukomplektuoti Lietuvos ir Estijos pastangomis (iš 800 bataliono karių – daugiau nei 600 – Lietuvos kariai). Lietuva prisideda ir prie NRF-14 Sausumos komponento vadovietės papildymo. Latvijos, Lenkijos, Lietuvos, Slovakijos, Vokietijos suformuota ES kovinė grupė sėkmingai parengta būti 2010 metų I pusmetį (Lietuva į šią kovinę grupę skyrė apie 150 karių). 2009 metais Lietuva prisijungė ir prie 2011 metų II pusmetį budėsiančios Austrijos, Nyderlandų, Suomijos, Vokietijos kovinės grupės.

**Lietuvos kariuomenės pajėgumų išlaikymas ir stiprinimas.** 2009 metais parengtas aukštos parengties batalionas, skirtas reaguoti į galimus suvereniteto pažeidimus, teikta priimančiosios valstybės parama (išskyrus orlaivių techninę priežiūrą) NATO pajėgoms, vykdančioms oro policijos misiją trijose Baltijos valstybėse. Įsigyta modernios, NATO reikalavimus atitinkančios ginkluotės ir karinės technikos: baigtos transporto lėktuvų įsigijimo procedūros, gautas antras patrulinis laivas, pasirašyta sutartis dėl dviejų minų paieškos laivų įsigijimo, gauti visi daugiafunkciai sunkvežimiai, baigtos automatinių šautuvų įsigijimo procedūros. Kariuomenė teikė paramą valstybės ir savivaldybių institucijoms:

neutralizavo sprogmenis, atliko išminavimo darbus, skubiai pervežė donorų organus ir ligonius, padėjo ieškoti dingusių asmenų, gesinti gaisrus.

Kad ekonominis sunkmetis nepaveiktų pagrindinių gyvybinių Lietuvos kariuomenės užduočių vykdymo, 2009 metais buvo įgyvendinamos priemonės, leidusios sumažinti asignavimus tiesiogiai su kariniais pajėgumais nesusijusioms sritims: optimizuota struktūra, personalo skaičius, kovinis rengimas, mažinamos pratybų organizavimo ir aprūpinimo, dalyvavimo tarptautinėse operacijose išlaidos, laikinai sumažinti karių savanorių ir aktyviojo rezervo prievolinkų atlyginimai.

**Piliečių rengimo tėvynės gynybai užtikrinimas ir kariuomenės personalo rezervo formavimas.** Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. rugsėjo 24 d. nutarime konstatuota, kad privalomosios pradinės karo tarnybos sustabdymas neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai, tačiau pabrėžė įstatymų leidėjo pareigą numatyti kitokias, ne privalomosios pradinės karo tarnybos, piliečių parengimo valstybės gynybai priemones; taip pat nurodė, kad valstybėje turėtų būti ne tik reguliarioji kariuomenė, bet ir reikiamas skaičius ginti valstybę tinkamai parengtų piliečių. Atsižvelgiant į šias nuostatas, parengti: Piliečių rengimo valstybės gynybai strategijos, įtvirtinančios sisteminių požiūrį į piliečių rengimą ginti valstybę, projektas, Lietuvos kariuomenės personalo rezervo koncepcijos, nustatančios Lietuvos atsargos karo prievolinkų sistemą, rengimo ir panaudojimo gaires, projektas ir Lietuvos Respublikos karo prievolės įstatymo koncepcija, kurios pagrindu bus atnaujinamas Lietuvos Respublikos karo prievolės įstatymas.

Nuo 2009 m. lapkričio 16 d. savanoriškumo pagrindu organizuojami būtinieji kariniai mokymai, per kuriuos jaunuoliai įgyja pagrindinių karinių žinių. Juos baigusieji galės pasirašyti profesinės karo tarnybos sutartį. Nepasirašiusieji profesinės karo tarnybos sutarties bus išleidžiami į atsargą, mokymai įskaitomi kaip atlikta privalomoji pradinė karo tarnyba, be to, juos baigę jaunuoliai bus įrašomi į karinę įskaitą kaip atsargos kariai. Būtinieji kariniai mokymai ne tik įgyvendina Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintą piliečių pareigą rengtis ginti valstybę, bet ir padeda taupant išteklius komplektuoti kariuomenę, prisideda prie rezervo formavimo.

Suvokiant piliečių rengimą valstybės gynybai ne tik kaip karinių gebėjimų, bet ir kaip valios bei ryžto ugdymą, 2009 metais toliau plėtota pilietinio ir tautinio ugdymo veikla. Nors finansinė būklė riboja galimybes, organizuotas renginių su moksleiviais, mokinių parlamentu, jaunaisiais šauliais vasaros stovyklų ciklas centriniame poligone (Pabradėje), įvairiose Lietuvos vietovėse organizuotos mobiliosios šaulių stovyklos, surengtas kasmetinis konkursas „Ką žinai apie Lietuvos kariuomenę“, paskelbta publikacijų valstybės gynybos temomis.

## B. LIETUVOS ŪKIS

### IX. FINANSŲ POLITIKA

**ES struktūrinės paramos valdymo ir kontrolės tobulinimas.** Atsižvelgiant į Europos audito rūmų, Europos Komisijos, Valstybės kontrolės auditų išvadas ir pateiktas rekomendacijas, ES struktūrinės paramos vertinimų rezultatus, Lietuvos ir kitų ES valstybių gerą patirtį, nuolat tobulinama ES struktūrinės paramos valdymo ir kontrolės sistema: tobulinami ES struktūrinės paramos naudojimą reglamentuojantys teisės aktai ir kiti dokumentai, plėtojamos elektroninės ES struktūrinės paramos administravimo priemonės ir taip sudaromos sąlygos skaidriai ir efektyviai naudoti Lietuvai skiriamas ES struktūrinės paramos lėšas, mažinama rizika dėl neteisėto lėšų naudojimo prarasti Lietuvai skiriamas ES struktūrinės paramos lėšas, taip prisidedama prie Lietuvos socialinės ir ekonominės plėtros.

Atsižvelgiant į Vyriausybės programos nuostatas ir socialinius ir ekonominius pokyčius, persvarstyti ES struktūrinės paramos naudojimo prioritetai ir atitinkamai pakeistos Žmogiškųjų išteklių plėtros, Ekonomikos augimo ir Sanglaudos skatinimo veiksmų programos, taip sudarytos sąlygos daugiau finansinių išteklių skirti šiuo metu opiausioms socialinėms ir ekonominėms problemoms spręsti.

2009 metų kovo viduryje Finansų ministerija pasirašė sutartį su Europos investicijų banku dėl 1,132 mlrd. eurų (3,9 mlrd. litų) ilgalaikės paskolos. Taip valstybė užsitikrino lėšas, kurių Lietuvai reikia bendrai finansuoti transporto, energetikos, aplinkosaugos, inovacijų ir kitiems projektams pagal 2007–2013 metų Žmogiškųjų išteklių plėtros, Ekonomikos augimo ir Sanglaudos skatinimo veiksmų programas. Valstybė šias lėšas naudos ir prisidedama prie 2004–2006 metų Sanglaudos fondo projektų įgyvendinimo. Sutartyje su Europos investicijų banku dėl paskolos suteikimo numatyta ir galimybė banko nustatytais sąlygomis dalį paskolos lėšų perskolinti pareiškėjo ir (arba) galutinio paramos gavėjo indėliui, įgyvendinant ES struktūrinių fondų finansuojamus projektus, užtikrinti. Paskolos lėšos gali būti perskolinamos savivaldybėms, valstybės ir savivaldybės įmonėms, akcinėms ir uždarosioms akcinėms bendrovėms, kurių dalį akcijų valdo valstybė ar savivaldybė.

Aplinkos ministerija paskirta institucija, atsakinga už finansų inžinerijos priemonių, skirtų daugiabučiams gyvenamiesiems namams modernizuoti, įgyvendinimo ir finansavimo sutarties pasirašymą ir finansų inžinerijos priemonių, skirtų daugiabučiams gyvenamiesiems namams modernizuoti, įgyvendinimą. Taip sudarytos sąlygos Lietuvoje įgyvendinti JESSICA iniciatyvą ir panaudoti ES struktūrinę paramą daugiabučių gyvenamųjų namų modernizavimui finansuoti.

Patvirtintos ES struktūrinių fondų paramos teikimo pagal Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumentą užbaigimo taisyklės, kurios nustato ES struktūrinių fondų paramos teikimo pagal bendrąjį programavimo dokumentą (toliau – BPD) užbaigimo tvarką, institucijų, dalyvaujančių ES struktūrinių fondų paramos teikimo pagal BPD užbaigimo procese, atsakomybę, funkcijas ir veiksmus rengiant ir Europos Komisijai teikiant ES struktūrinių fondų paramos teikimo pagal BPD užbaigimo dokumentus ir šių dokumentų

turinio reikalavimus. Vadovaudamasi šiomis taisyklėmis, Finansų ministerija organizuoja ES struktūrinių fondų paramos teikimo pagal BPD užbaigimo procesą. Europos Komisija, gavusi laiku (iki 2010 m. rugsėjo 30 d.) pateikus deramai pagal Europos Komisijos reikalavimus parengtus ES struktūrinių fondų paramos teikimo pagal BPD užbaigimo dokumentus, Lietuvai išmokės galutinį BPD lėšų likutį.

Siekiant tinkamai ir sklandžiai pasirengti naudoti 2014–2020 metų ES struktūrinę paramą, dalyvaujama ES lygmens diskusijose (Europos Komisijos generalinių direktoratų sudarytose *ad hoc* darbo grupėse, neformaliuose už regioninę plėtrą atsakingų ministrų susitikimuose, konferencijose ir panašiai) apie 2014–2020 metų ES sanglaudos politiką, kuriai įgyvendinti skiriama apie trečdalį ES biudžeto. 2010 metų sausį pateiktos pastabos apie Lietuvos poziciją dėl 2020 metų ES strategijos, kuri nustatys ES ateities tikslus ir, kaip planuojama, bus glaudžiai susieta su 2014–2020 metų ES biudžetu.

**Finansinio sektoriaus tvarios plėtros užtikrinimas ir priežiūros stiprinimas.** 2009 m. gruodžio 28 d. Finansų ministerija ir finansų įstaigų ir draudimo įmonių priežiūros institucijos – Lietuvos bankas, Vertybinių popierių komisija, Draudimo priežiūros komisija – pasirašė susitarimą dėl bendradarbiavimo ir keitimosi informacija finansinių krizių užkardymo ir valdymo srityje. Šis susitarimas Finansų ministerijai ir kitoms institucijoms sudaro sąlygas, remiantis priežiūros institucijų pateikta informacija, stebėti finansų sektoriaus būklę, kompleksiskai įvertinti rizikos veiksnius ir grėsmes finansų sektoriaus stabilumui ir valstybės finansams, o prireikus ir siekiant apsaugoti visuomenės interesus ir valstybės finansus nuo galimų neigiamų finansų sektoriaus krizės pasekmių imtis priemonių finansų sektoriaus stabilumui ir patikimumui stiprinti.

Seimas 2009 m. rugpjūčio 4 d. priėmė Lietuvos Respublikos finansinio tvarumo įstatymą, sudarantį sąlygas valstybei prireikus apsaugoti svarbius visuomenės interesus, laiku imtis tinkamų priemonių, stiprinančių bankų sistemos finansinį stabilumą ir patikimumą.

Lietuvos Respublikos indėlių ir išpareigojimų investuotojams draudimo įstatymo 2, 4, 5, 7, 9, 10, 13, 18, 20, 21, 26 straipsnių bei priedo pakeitimo ir papildymo ir 28 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatyme, kuriuo siekiama apsaugoti indėlininkų interesus ir taip užtikrinti jų pasitikėjimą kredito įstaigomis, numatyta 100 000 eurų indėlių draudimo sumą taikyti neribotą laiką, o indėlių draudimo išmokų išmokėjimo terminą nuo 2010 m. gruodžio 31 d. sutrumpinti iki 20 darbo dienų su galimybe jį pratęsti 10 darbo dienų tik ypatingomis aplinkybėmis.

**Sveikatos apsaugos, švietimo, aukštojo mokslo, socialinės apsaugos, valstybės valdymo sričių struktūrinių reformų skatinimas.** Siekiant reglamentuoti viešojo ir privataus sektorių partnerystę, priimti teisės aktai, sudarantys galimybę įgyvendinti viešojo ir privataus sektorių partnerystės projektus, kurių tikslas – plėsti ir tobulinti viešąją infrastruktūrą ir gerinti viešųjų paslaugų kokybę, taip pat tobulinti viešojo sektoriaus atstovų gebėjimus ir kompetenciją, kurių reikia partnerystės projektams rengti ir įgyvendinti:

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. spalio 14 d. nutarimas Nr. 1290 „Dėl metodinę ir konsultacinę pagalbą teikiančio juridinio asmens įgaliojimo ir jo funkcijų

nustatymo“, kuriuo paskirtas juridinis asmuo, teiksiantis metodinę ir konsultacinę pagalbą valdžios sektoriaus subjektams, rengiantiems ir įgyvendinantiems viešojo ir privataus sektorių partnerystės projektus, ir nustatytos jo funkcijos;

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. lapkričio 11 d. nutarimas Nr. 1480 „Dėl viešojo ir privataus sektorių partnerystės“, kuriuo patvirtintos Viešojo ir privataus sektorių partnerystės projektų rengimo ir įgyvendinimo taisyklės, reglamentuojančios viešojo ir privataus sektorių partnerystės projektų rengimą ir įgyvendinimą, dalyvaujančių institucijų funkcijų ir atsakomybės pasiskirstymą.

#### X. VERSLAS, INOVACIJOS, INVESTICIJOS

(Informacija pateikta šios ataskaitos 3 skyriaus „Pažangos septyniose esminių permainų srityse analizė“ III dalyje „Inovatyvi ekonomika: svarbiausi 2009 metų darbai“.)

#### XI. DARBO RINKA IR UŽIMTUMAS

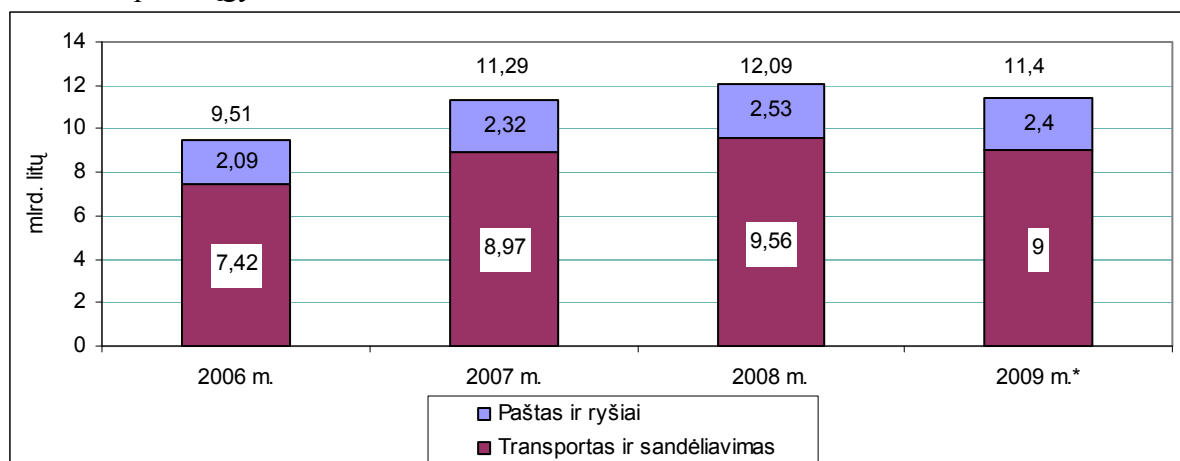
(Informacija pateikta šios ataskaitos 3 skyriaus „Pažangos septyniose esminių permainų srityse analizė“ VII dalyje „2009 metų socialinės politikos aktualijos“.)

#### XII. ENERGETIKA

(Informacija pateikta šios ataskaitos 3 skyriaus „Pažangos septyniose esminių permainų srityse analizė“ IV dalyje „Svarbiausi 2009 metų darbai energetikos srityje“.)

#### XIII. SUSISIEKIMAS IR KOMUNIKACIJOS

Pagrindinis strateginis 2009 metų tikslas – išlaikyti didelį Lietuvos transporto paslaugų konkurencingumą ir švelninti krizės pasekmes, svariai prisidėti prie Ekonomikos skatinimo plano įgyvendinimo.



5 pav. Transporto, sandėliavimo ir ryšių sektoriaus sukurta bendroji pridėtinė vertė (BVP) 2006–2009 metais (mlrd. litų).

Šaltinis – Statistikos departamento duomenys.

\* Išankstiniai 2009 metų duomenys.

Daugelis transporto sektoriaus rodiklių metų pabaigoje pagerėjo. Palyginti su 2008 metais, 2009 metais krovinių vežta 22,7 procento mažiau (geležinkelių transportu – 22,4 procento, kelių transportu – 25 procentais, Klaipėdos jūrų uoste – 7 procentais).

2009 metais vežta 399 tūkst. keleivių, arba 16,2 procento mažiau negu 2008 metais. Oro uostuose aptarnauta 1,86 mln. keleivių (26,8 procento mažiau nei 2008 metais).

**Transporto infrastruktūros modernizavimas.** Vienas svarbiausių tikslų ekonominio sunkmečio sąlygomis – efektyvus lėšų, skirtų transporto infrastruktūros projektams, naudojimas, padedantis palaikyti šalies ekonomikos gyvybingumą. 2009 metais į Lietuvos transporto infrastruktūros modernizavimą investuota 1,8 mlrd. litų, iš jų 873,6 mln. litų – ES struktūrinė parama. Transporto srityje, palyginti su kitomis ūkio šakomis, vieni iš geriausių ES paramos naudojimo rodiklių. Šios lėšos tiesiogiai pasiekė verslą ir tapo svari indėliu į Ekonomikos skatinimo plano įgyvendinimą. Išsaugotos darbo vietos, palankesnės sąlygos plėtoti verslą – tokius šalies ekonominio gyvenimo pokyčius lemia vykdomi transporto infrastruktūros plėtros darbai.

**Tarptautinis bendradarbiavimas.** Būtina pažymėti, kad 2009 metais tarptautiniai ryšiai transporto srityje buvo itin aktyvūs. Sėkmingai organizuoti dvišaliai ir daugiašaliai susitikimai plėtojant tarptautinį bendradarbiavimą ir stiprinant Lietuvos transporto sektoriaus vaidmenį tarptautinėse rinkose su Baltarusija, Rusija, Kazachstanu, Ukraina, Kinija ir kitomis valstybėmis. 2009 metais Vilniuje surengtas pirmasis Azijos ir Europos transporto ministrų susitikimas ir abiejų žemynų Transporto verslo forumas, kuriuose išreikštas didelis valstybių suinteresuotumas veiksmingų transporto koridorių tarp Europos ir Azijos formavimu. Įtvirtintas Lietuvos vaidmuo įgyvendinant pasaulio prekių srautų politiką, siekiant per Lietuvą atverti krovinių tranzito kelius tarp abiejų žemynų.

Dalyvauta Šiaurės ir Baltijos valstybių transporto ministrų (NB 8) susitikime, kasmetiniame trijų Baltijos valstybių transporto ministrų susitikime ir kituose renginiuose, kuriuose derinti regioninės transporto politikos formavimo ir įgyvendinimo veiksmai.

2009 metais operatyviai spręstos šalies vežėjų problemos, pritrūkus leidimų vežti krovinius į Rusiją ir iš jos, išsiderėta papildomų.

**Transporto sektoriaus konkurencingumo didinimas.** Siekiant didinti šalies transporto sektoriaus konkurencingumą, Rytų–Vakarų transporto koridoriaus Lietuvos dalies projektas (Klaipėdos valstybinis jūrų uostas, kelių, geležinkelių infrastruktūros kompleksas) pripažintas valstybei svarbiu ekonominiu projektu.

**Valstybės įmonių valdymo efektyvumo didinimas.** Susisiekimo ministerijos reguliavimo srities įmonėse sutaupyta valstybės lėšų, užtikrinta skaidresnė ir efektyvesnė šių įmonių veikla. 2009 metais atliktas regioninių kelių priežiūros įmonių auditas, Tarptautiniame Vilniaus oro uoste nutrauktos arba palankiomis sąlygomis perrašytos įmonei ir valstybei nenaudingos sutartys, nutrauktas neteisėtas automobilių, vykstančių į Kybartų pasienio kontrolės punktą, apmokestinimas. Didinant valstybės įmonių valdymo efektyvumą, atsisakant valdymo sprendimų dubliavimo ir formalaus valstybės tarnautojų dalyvavimo bendrovių veikloje, atšauktos akcinių bendrovių Lietuvos pašto, Lietuvos radijo ir televizijos centro ir „Lietuvos geležinkeliai“ stebėtojų tarybos.

**Oro transporto problemų sprendimas.** 2009 metais ši problema sėkmingai spręsta. 2009 metų pradžioje Tarptautiniame Vilniaus oro uoste sumažėjo keleivių ir skrydžių dėl to,

kad sustabdyta akcinės bendrovės „FlyLAL – Lithuanian Airlines“ veikla, nutraukta dalis oro linijų bendrovės „airBaltic Corporation“ reguliariųjų skrydžių ir sumažintas skrydžių dažnis. Siekiant didinti skrydžių maršrutų tarp Vilniaus ir pagrindinių Europos miestų, persvarstyta Tarptautinio Vilniaus oro uosto mokesčių ir rinkliavų sistema. Pritaikius rinkodaros ir skatinamąsias priemones, labai pagerėjo tarptautinių oro uostų veiklos rodikliai, nes nuo birželio į rinką atėjo naujų oro linijų bendrovių, atidaryta daugiau maršrutų. Atnaujinti skrydžiai į Briuselį, Londoną, Stokholmą. Tarptautinis Vilniaus oro uostas 2009 m. lapkričio 9 d. patikslino rinkliavų sistemą, tvarkaraštis papildytas 5 naujomis kryptimis (Paryžius, Berlynas, Miunchenas, Amsterdamas, Roma).

**Saugaus eismo užtikrinimas.** Itin gerų rezultatų pasiekta saugaus eismo srityje. 2009 metų skaičiai džiuginantys – daug mažesni už tuos, kurie išprovokavo sąvoką „karas keliuose“. Lietuvos keliuose 2009 metais žuvo mažiausiai žmonių nuo 1965 metų.

1 lentelė. Eismo įvykių ir nukentėjusiųjų juose 2006–2009 metų skaičiaus pokyčiai

	2006 metai	2007 metai	2008 metai	2009 metai*	Pokytis 2009 metais, palyginti su 2008 metais, procentais (+, -)
Užregistruota eismo įvykių	6 658	6 448	4 795	3 827	-20,2
Žuvusiųjų eismo įvykiuose skaičius	760	740	499	370	-25,9
Sužeistųjų eismo įvykiuose skaičius	8 334	8 042	5 818	4 484	-23,4

*Šaltinis – Statistikos departamento duomenys.*

*\* Išankstiniai 2009 metų duomenys.*

Svarbu pažymėti, kad beveik perpus sumažėjo eismo įvykių, kuriuos sukėlė neblaivūs eismo dalyviai (2009 metais – 288, 2008 metais – 508).

Avaringumo mažėjimo šalyje tendencijoms įtakos turėjo kompleksinės priemonės: Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekse numatytos atsakomybės už leistino greičio viršijimą, vairavimą neblaiviams, neturint teisės vairuoti transporto priemonę, chuliganišką vairavimą, saugos diržų nenaudojimą sugriežtinimas, Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymo pakeitimai, socialinė reklama, visuomenės švietimas, didelis žiniasklaidos vaidmuo propaguojant visuomenės nepakantumą Kelių eismo taisyklių pažeidėjams, efektyvus policijos įstaigų darbas, inžinerinių saugaus eismo gerinimo priemonių diegimas. 2009 metais baigti diegti automatiniai greičio matavimo prietaisai, iš viso įrengtas 151 prietaisas.

**Geležinkelių transporto problemų sprendimas.** Siekiant, kad Lietuvos geležinkeliai būtų kuo anksčiau sujungti su ES valstybėmis narėmis ir pradėtas įgyvendinti „Rail Baltica“ projektas, taip pat atsižvelgiant į esamą ekonominę būklę, 2009 metais pasirašyta sutartis su tarptautine transporto inžinerijos įmonių grupės įmone SYSTRA (Prancūzija) dėl studijos rengimo, kurioje bus išnagrinėti ir palyginti sprendimų variantai geležinkelio linijai Marijampolė (Baraginė)–Kazlų Rūda (Kaunas). Vyriausybė 2009 m. gruodžio 23 d. patvirtino Neatidėliotųjų veiksmų, kuriuos būtina atlikti įgyvendinant projektą „Rail Baltica“, planą.



Vykdamas geležinkelių transporto sektoriaus reformą, 2009 metais tęsta viešosios geležinkelių infrastruktūros turto ir viešosios geležinkelių infrastruktūros objektų užimamos valstybės žemės teisinė registracija. Užtikrinant viešųjų paslaugų išsipareigojimo vykdymą vežti keleivius geležinkelių transportu, 2009 metais parengtas ES teisės aktų reikalavimus atitinkantis viešųjų paslaugų išsipareigojimų sutarties ir Vyriausybės nutarimo dėl Nuostolių, patirtų vykdamas viešųjų paslaugų išsipareigojimą, kompensavimo tvarkos aprašo projektai.

Siekiant geležinkelio įmonėms (vežėjams) sudaryti sąlygas vykdyti vežimą geležinkelių transportu, 2009 metais persvarstyti teisės aktai, reglamentuojantys minėtas sąlygas, įvertinta šių teisės aktų nuostatų atitiktis ES teisės aktų reikalavimams.

**Klaipėdos valstybinio jūrų uosto konkurencingumo didinimas.** Didinant Klaipėdos valstybinio jūrų uosto konkurencingumą, 2009 metais jame pastatyta ir rekonstruota 100 metrų krantinių, 604 metrai uosto geležinkelio kelių, 124 metrai kelių, toliau gilinama akvatorija. Iš viso į uosto infrastruktūrą 2009 metais investuota daugiau kaip 65 mln. litų. Patačius naujas ir rekonstravus esamas krantines, krovos bendrovėms sudarytos palankios sąlygos plėtoti suprastruktūrą (statyti sandėlius, naujus terminalus) ir didinti krovos apimtį. 2009 metais uoste toliau vykdyti parengiamieji keleivių ir krovinių terminalo statybos darbai, t. y. parengtas minėto terminalo statybos ir rekonstravimo techninis projektas, paskelbti viešųjų pirkimų konkursai statybos ir rekonstravimo darbų rangovams parinkti ir kita.

**Kelių infrastruktūros projektai.** 2009 metais 57 procentais sumažėjo Kelių priežiūros ir plėtros programos finansavimas iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto. Transeuropinio ir nacionalinio tinklo kelių infrastruktūros projektai daugiausia vykdyti ES finansinės paramos lėšomis (Sanglaudos fondas, Europos regioninės plėtros fondas). Iš viso 2009 metais rekonstruota ir sustiprinta 302 kilometrai kelių dangos. Baigtas Žvyrkelių asfaltavimo programos I etapas, išasfaltuota daugiau kaip 40 kilometrų žvyrkelių. Prie magistralinio kelio E85 Vilnius–Kaunas–Klaipėda (302,5 kilometro) pastatytas pirmasis ne tik Lietuvoje, bet ir Baltijos valstybėse krovinių transporto tikrinimo postas, vienas moderniausių Europoje.

#### XIV. LIETUVOS KAIMO PLĖTRA

**Paramos kaimo plėtrai užtikrinimas išplečiant galimybes pasinaudoti ES parama.** Įgyvendinant Vyriausybės 2008–2012 metų veiklos strategijos XIV skyriaus „Lietuvos kaimo plėtra“ priemones, daug dėmesio skirta tam, kad būtų sudarytos kuo didesnės galimybės pasinaudoti ES parama. Atlikti Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos pakeitimai – padidintas paramos intensyvumas, išplėtos paramos gavimo galimybės, supaprastinti paramos teikimo reikalavimai, administravimo procedūros, panaikinti kai kurie pareiškėjams taikomi kiti reikalavimai ir kriterijai, pagal daugelį priemonių pradėta nuolat rinkti paraiškas. Dėl šių pakeitimų padidėjo paramos sklaida, ja galėjo pasinaudoti smulkūs ir vidutiniai ūkiai. Padidėjo investicijos į žemės ūkį ir kaimo vietas. Investicinėms žemės, maisto ūkio ir miškų sektoriaus priemonėms įgyvendinti per

2009 metus išmokėta 718,4 mln. litų programos lėšų pagal 5,8 tūkst. paraiškų, arba 6,6 karto daugiau negu 2008 metais.

Padidinta alternatyviųjų verslų, kuriems steigti ir plėtoti galima kreiptis paramos pagal programos investicines priemones, alternatyvaus verslo skatinimo priemonėms įgyvendinti išmokėta 661,7 mln. litų pagal 194 paraiškas (2008 metais ši parama neteikta).

Sukurtas naujas paskolų teikimo ūkininkams, dėl kokių nors priežasčių negavusiems arba negaunantiems paskolos iš kredito įstaigų, modelis – įsteigtas Paskolų fondas. Pirmajame veiklos etape 8 Lietuvos komerciniams bankams paskirstyta 100 mln. litų tikslinių paskolų.

Formuojant Lietuvos kaimo ateities viziją, parengta Žalioji knyga „Lietuvos kaimo ateitis“, kurioje pateikiami klausimai skatins visus Lietuvos piliečius aktyviai dalyvauti viešosiose diskusijose apie žemės ūkio ir kaimo politiką.

Siekama sudaryti palankias teisinės, ekonomines ir organizacines sąlygas plėtoti kooperaciją efektyviai naudojant ES struktūrinių fondų lėšas. Priimtas sprendimas pagal Europos ekonomikos atgaivinimo planą didžiąją dalį ES lėšų, skirtų naujesiems iššūkiams įveikti, paskirti pieno sektoriui restruktūrizuoti. Viena iš restruktūrizavimo priemonių – kooperatinių pieno perdirbimo įmonių steigimo rėmimas (50,8 mln. litų). Lietuvos ūkininkai supažindinti su Vokietijos kooperatyvų teikiama nauda, jų struktūra, veiklos organizavimu ir reglamentavimu.

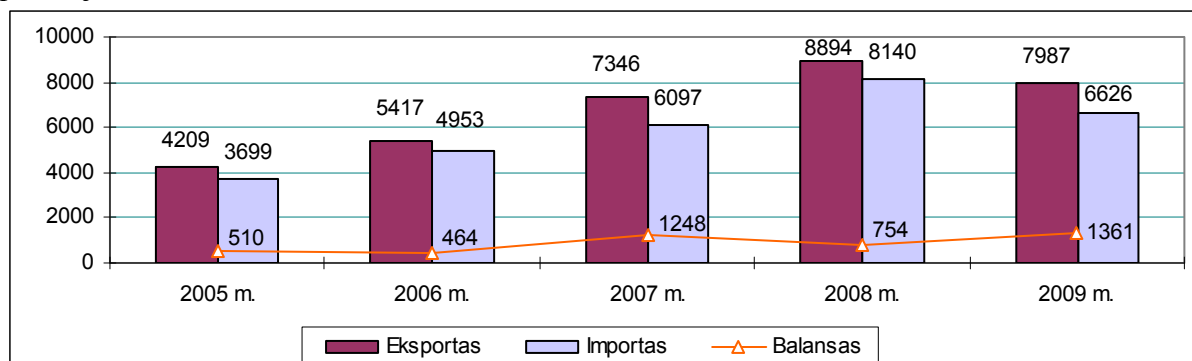
Kad vartotojai būtų aprūpinti geros kokybės ir sveikais maisto produktais, sugriežtinta superkamo pieno kokybės kontrolė, naujos redakcijos Pieno supirkimo taisyklėse numatyta didesnė pieno gamintojų ir perdirbėjų atsakomybė, įteisintas nacionalinio ekologiško žemės ūkio ir maisto produkto ženklo naudojimas.

Žemdirbiams ir kaimo gyventojams šviesti, lavinti, konsultuoti, moksliniams tyrimams atlikti numatytos valstybės pagalbos priemonės, kurios užtikrina žemdirbiams ir kaimo gyventojams kvalifikuotą bendrojo pobūdžio ir specializuotą konsultacinę pagalbą ūkininkavimo ir alternatyviosios veiklos klausimais, ugdo aktyvią, žinioms imlią kaimo visuomenę; naujausių mokslinių tyrimų rezultatai naudojami moderniausioms technologijoms diegti, svarbiems ekonominio ir socialinio pobūdžio sprendimams priimti.

**Alternatyvių prekybos žemės ūkio ir maisto produktais vietų kūrimo skatinimas.** Plėtojant konkurenciją ir siekiant, kad geros kokybės natūralūs produktai greičiau pasiektų vartotoją, ūkininkai skatinami realizuoti žemės ūkio ir kitus maisto produktus tiesiogiai iš ūkio. Vis daugiau ūkininkų (apie 100) nuolat prekiauja ūkininkų turguose ar kitose specialiose prekyvietėse. 20 turgelių veikia Vilniuje, 10 – Kaune, ūkininkų turgeliai veikia Kėdainiuose, Panevėžyje ir Šiauliuose.

**Eksporto skatinimas.** Parengta 2009–2013 metų Eksporto strategijos žemės ūkio ir maisto produktų eksporto skatinimo priemonių dalis, organizuotas Lietuvos žemės ūkio ir maisto pramonės įmonių dalyvavimas 7 tarptautinėse specializuotose parodose, pradėta įgyvendinti Spiritinių gėrimų su geografine nuoroda ir tradiciniu apibūdinimu žinomumo didinimo ir pardavimų skatinimo programa, kurios trukmė – 3 metai, bendras šios programos biudžetas – 2,34 mln. eurų.

Žemės ūkio ir maisto produktai sudaro vis didesnę dalį Lietuvos užsienio prekybos (2008 metais – 15 procentų, 2009 metais – beveik 20 procentų). Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų užsienio prekybos balansas teigiamas – nuo 0,75 mlrd. litų 2008 metais padidėjo iki 1,36 mlrd. litų 2009 metais.



6 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų užsienio prekybos pokyčiai (mln. litų).

Šaltinis – Statistikos departamento duomenys.

**Žemės konsolidavimo proceso skatinimas.** Skatinamas žemės konsolidavimo procesas – į jį įtraukiami ir valstybinės žemės bei ne valstybinės reikšmės miškų plotai. Šios nuostatos numatytos Lietuvos Respublikos žemės įstatymo pakeitimo įstatymo projekte, kuris jau apsvarstytas Seime. Siekiama supaprastinti ir pagreitinti žemės sklypo pagrindinės naudojimo paskirties, žemės naudojimo būdo ir pobūdžio keitimo procedūras, mažesnių biurokratinių formalumų, tai skatins verslumą ir investicijas.

**Apskričių viršininkų administracijų reforma žemės tvarkymo sistemoje.** Siekiant optimizuoti esamą žemės tvarkymo administravimo struktūrą, išvengti funkcijų dubliavimo ir taupant Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšas, apskričių viršininkų administracijų žemės tvarkymo departamentuose ir šių departamentų teritoriniuose žemėtvarkos skyriuose per 2009 metus nuo 1 583 iki 943 sumažinta etatų. Seimui pateikti 7 įstatymų pakeitimų, įtvirtinančių apskričių viršininkų administracijų atliekamų žemės tvarkymo ir administravimo funkcijų persikirstymą tarp institucijų, projektai.

**Optimizuojamas Žemės ūkio ministerijos ir jos valdymo srities įstaigų valdymo modelis.** Atlikta verslą kaime ir visą maisto grandinę kontroliuojančių įstaigų funkcijų peržiūra, išnagrinėtos ministerijos ir jos valdymo srities gyvulininkystės, augalininkystės ir žuvininkystės įstaigų ir organizacijų, taip pat Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos su kontrole susijusios funkcijos, parengti atitinkamų įstatymų pakeitimų projektai ir priimti kiti teisės aktai.

## XV. APLINKOS POLITIKA

**Teritorijos planavimo procedūrų tobulinimas.** 2009 metais parengti teisės aktai, kurie iš esmės supaprastins teritorijų planavimo procedūras ir taip pagerins verslo sąlygas. Parengtas naujos redakcijos Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo koncepcijos projektas. Nustatytos gairės, kaip optimizuoti teritorijų planavimo procesą, kad jis būtų labiau integruotas, aiškesnis, kad operatyviau būtų reaguojama į pokyčius, sumažėtų planavimo

dokumentų rengimo finansinės ir laiko sąnaudos. Per 3 mėnesius nuo šios koncepcijos patvirtinimo numatyta parengti naujos redakcijos Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymą, kurį priėmus bus supaprastintas teritorijų planavimo dokumentų rengimas, derinimas ir tvirtinimas.

Siekiant supaprastinti teritorijų planavimą, priimtas Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas, kuriame nustatyti atvejai, kai teritorijų planavimo procedūros netaikomos (nerengiami teritorijų planavimo dokumentų detalieji planai).

**Klimato kaitos valdymo tobulinimas.** Priimtas Lietuvos Respublikos klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatymas – sukurtas teisinis pagrindas formuoti ir įgyvendinti ilgalaikius klimato kaitos valdymo ir įgyvendinimo tikslus. Įstatymas sudarė teisines sąlygas Lietuvoje diegti žaliąją investavimo sistemą, pagal kurią Specialiajai klimato kaitos programai gautos lėšos, pradėjus vykdyti perteklinių šiltnamio efektą sukeliančių dujų taršos vienetų perleidimo sandorius, jau nuo 2010 metų bus naudojamos atsinaujinančių energijos šaltinių, energijos gamybos ir naudojimo efektyvumo gerinimo ir kitiems projektams įgyvendinti.

Vadovaujantis valstybinio aplinkos oro monitoringo duomenimis ir siekiant veiksmingiau valdyti aplinkos oro užterštumo lygį pagal naują 2008 m. gegužės 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2008/50/EB dėl aplinkos oro kokybės ir švaresnio oro Europoje, Seimui pateiktas projektas Lietuvos Respublikos aplinkos oro apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymo, kuriame bus tiksliau reglamentuoti savivaldybių veiksmai joms priklausančiose teritorijose, susiję su aplinkos oro kokybės ir oro taršos valdymu. Šiai savivaldybių atsakomybei sustiprinti parengtas Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso pakeitimo projektas.

**Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo tobulinimas.** Patvirtintas Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo 2008–2015 metų plėtros strategijos įgyvendinimo antrojo etapo (2010–2015 metų) priemonių planas, padėsiantis iki 2015 metų ne mažiau kaip 95 procentus gyventojų aprūpinti reikalavimus atitinkančiu geriamuoju vandeniu ir nuotekų tvarkymo paslaugomis, sumažinti miestų ir kitų gyvenamųjų vietovių plėtros netolygumus. Pakeistos Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros planų rengimo taisyklės, siekiant užtikrinti, kad kiekvienos savivaldybės gyventojai būtų aprūpinti įstatymuose ir kituose teisės aktuose nustatytais sveikatos apsaugos, aplinkos apsaugos ir paslaugų kokybės reikalavimus atitinkančiu geriamuoju vandeniu ir nuotekų tvarkymo paslaugomis. 2009 metais ES Sanglaudos 2000–2006 metų fondo lėšomis baigti įgyvendinti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo projektai Kaune, Kėdainiuose, Plungėje. Gyventojai aprūpinti geros kokybės geriamuoju vandeniu, jiems teikiamos nuotekų tvarkymo paslaugos.

**Atliekų tvarkymo sistemos tobulinimas.** Parengti projektai Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo, Lietuvos Respublikos pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymo ir Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo pakeitimų, kurie aiškiau reglamentuoja gamintojo atsakomybės principo įgyvendinimą, sugriežtinti gaminių ir

pakuočių atliekų tvarkymo organizavimo reikalavimai, užtikrintas visų apmokestinamųjų gaminių ir pakuočių atliekų tvarkymo finansavimas visoje Lietuvos teritorijoje, kad ateityje sumažėtų aplinkos teršimas atliekomis.

Priimtas Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas, sudarantis galimybę Specialiosios gaminių ar pakuotės atliekų tvarkymo programos lėšomis finansuoti įvairesnes priemones ir padėti atliekų tvarkymo sistemos dalyviams spręsti šiuo metu esančias tam tikrų atliekų tvarkymo finansavimo problemas, pašalinta Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo ir kai kurių 2003 m. sausio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2002/96/EB dėl elektros ir elektroninės įrangos atliekų nuostatų neatitiktis, perkelti 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2006/123/EB dėl paslaugų vidaus rinkoje reikalavimai. Seimui pateiktas projektas Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo pakeitimo, patikslinančio, aiškiau apibrėžiančio komunalinių atliekų tvarkymo sistemoje dalyvaujančių subjektų pareigas ir atsakomybę (visi pripažįstami komunalinių atliekų turėtojais ir įpareigojami sudaryti atliekų tvarkymo sutartis ir kita), įtvirtinančio regioninį atliekų tvarkymo principą.

ES paramos lėšomis 2009 metais baigtas formuoti naujų ES reikalavimus atitinkančių sąvartynų tinklas (11 sąvartynų).

2009 metais atlikta ir suinteresuotoms institucijoms 2010 m. sausio 28 d. pristatyta privalomojo užstato nustatymo vienkartinėms gėrimų pakuotėms analizė.

**Kraštovaizdžio politikos įgyvendinimas.** Papildytas Vietovių, atitinkančių gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, sąrašas, parengtos duomenų apie šias teritorijas formos. Taip sustiprinta miškų apsauga – įtraukti į sąrašą miškų plotai, svarbūs biologinės įvairovės išsaugojimui vykdant „Natura 2000“ tinklo kūrimo uždavinius. Šiuo metu „Natura 2000“ tinklą sudaro 406 vietovės, atitinkančios buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, ir 77 paukščių apsaugai svarbios teritorijos. 80 procentų „Natura 2000“ tinklo teritorijų ploto yra nacionalinėse saugomose teritorijose. Parengti ir patvirtinti 32 valstybinių parkų apsaugos reglamentų pakeitimai – aiškiau reglamentuotos vagonėlių, kitų kilnojamųjų objektų ar įrenginių (mobiliųjų namelių, konteinerių, nebenaudojamų transporto priemonių, metalinių garažų ir panašiai) laikymo ir naudojimo galimybės valstybiniuose parkuose. ES paramos lėšomis pastatyti 5 valstybinių parkų (Krekenavos, Anykščių, Tytuvėnų, Varnių ir Sartų regioninių parkų) lankytojų centrai, pradėtas įrengti lankytojų centras Dzūkijos nacionaliniame parke, 3 valstybiniuose parkuose (Varnių, Sartų ir Panemunių regioniniuose parkuose) pradėti vizualinės informacinės sistemos ir minimalios infrastruktūros lankytojams įrengimo darbai.

**Miškų ūkio politikos įgyvendinimas.** Parengtas projektas Lietuvos Respublikos miškų įstatymo 2, 4 ir 11 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo, kuriame numatyti atvejai, kai miško žemę paversti kitomis naudmenomis draudžiama, taip pat išimtiniai atvejai, kai toks pavertimas galimas esant atitinkamoms sąlygoms. Šiame įstatyme siekiama įteisinti ir kompensacinį principą, pagal kurį naujas miškas privalėtų būti įveistas plote, ne mažesniame už kitomis naudmenomis paverčiamą miško plotą. Patvirtinti Privačių miškų tvarkymo ir

naudojimo nuostatų pakeitimai. Įtvirtinta galimybė neplynus pagrindinius kirtimus vietoj miškotvarkos projekte suprojektuotų plynų pagrindinių kirtimų vykdyti nepatikslinus miškotvarkos projekto. Šis pakeitimas papildomai skatins privačių miškų savininkus pasinaudoti ES parama pagal priemonę „Miškų aplinkosaugos išmokos“, teikiama už neplynų kirtimų vykdymą vietoj projekte leidžiamų plynų kirtimų. Numatyta ir galimybė privataus miško savininkui leisti išsikirsti 3 kietmetrius iš hektaro (bet ne daugiau kaip 15 kietmetrių iš hektaro per metus) visame savo miško žemės sklype. Taigi tie miško savininkai, kurių miško valdą sudaro keletas miško žemės sklypų, įgavo teisę pagaminti daugiau medienos. Patvirtinti Prekybos apvaliaja mediena taisyklių pakeitimai – įteisintas apvaliosios medienos pardavimo tvarkos taikymas miško kirtimų atliekų pardavimui.

Siekiant užtikrinti vienodą valstybės miškų ūkio politiką visų nuosavybės formų miškuose, visų šalies miškų būklės, naudojimo, atkūrimo ir apsaugos kontrolę, sustiprinti privačių miškų savininkų konsultavimo, mokymo ir švietimo miškų ūkio klausimais funkcijas, Miško genetinių išteklių, sėklų ir sodmenų tarnyba, Miško sanitarinės apsaugos tarnyba ir Valstybinės miškotvarkos tarnyba reorganizuotos į vieną Valstybinę miškų tarnybą.

## **XVI. TURIZMO POLITIKA**

Parengtas projektas Lietuvos Respublikos turizmo įstatymo pakeitimo įstatymo, kuriame numatoma įgyvendinti Paslaugų direktyvos nuostatas: iš dalies keičiamas turizmo paslaugų teikimo reguliavimas, atsisakoma reikalavimų turėti kelionių organizatoriaus, kelionių agentūros, kelionių agento, turistinės stovyklos, nakvynės ir pusryčių, kaimo turizmo paslaugų teikimo pažymėjimus, numatoma nereguliuoti kelionių vadovo veiklos, galimybė kelionių organizavimo paslaugas teikti ir fiziniams asmenims.

2009 metais patvirtinti svarbūs turizmo planavimo dokumentai – Nacionalinių vandens turizmo trasų specialusis planas ir Nacionalinių autoturizmo trasų specialusis planas, Lietuvos hipodromų plėtros 2009–2013 metų programa, pasirašytas Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Bulgarijos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl bendradarbiavimo turizmo srityje.

Siekiant skatinti kaimyninių valstybių bendradarbiavimą, Vilniuje surengtas 2-asis Baltijos jūros valstybių turizmo forumas. Baltijos jūros regiono valstybės nutarė dirbti išvien, kad drauge galėtų pritraukti turistų į kaimo vietas, palengvinti kruizų Baltijos jūra plėtrą ir skatinti darną, populiarinti kultūrinį paveldą ir unikalių kraštovaizdį, kurti darnaus ir aplinkai draugiško turizmo strategijas.

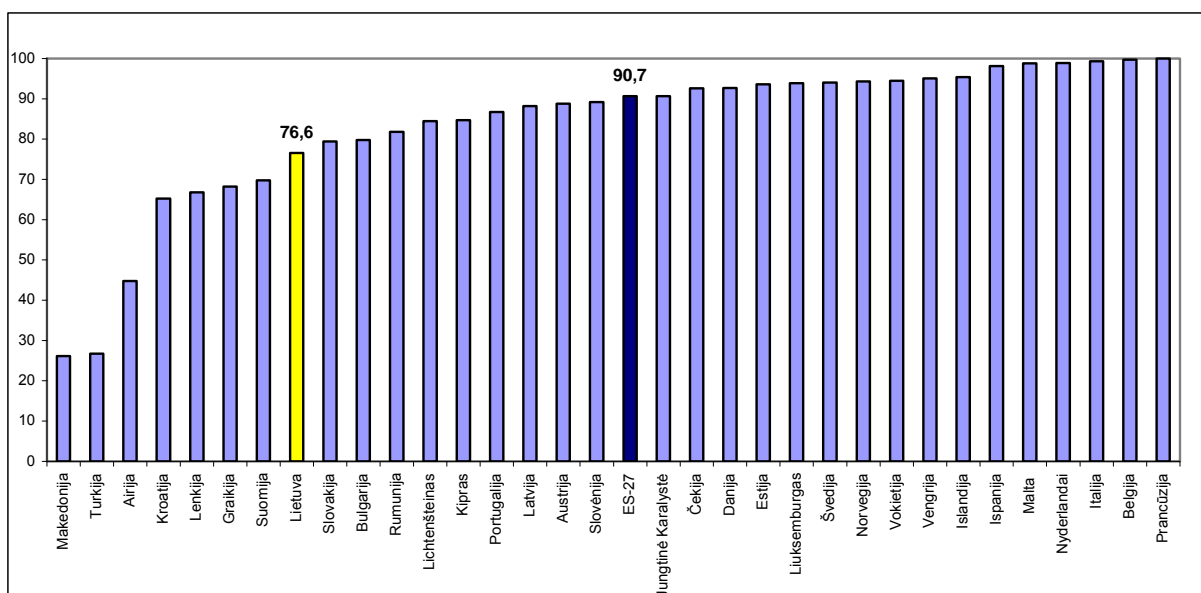
## C. VISUOMENĖS GYVENIMO REIKALAI

### XVII. ŠVIETIMO IR MOKSLO PERTVARKA

**Struktūrinė pertvarka.** Siekiant supaprastinti Švietimo ir mokslo ministerijos struktūrą ir su ja susijusių institucijų tinklą, atliktas funkcinis ministerijos ir jai pavaldžių institucijų auditas. Remiantis audito išvadomis, vykdyta Švietimo ir mokslo ministerijai pavaldžių institucijų reorganizacija. Trys įstaigos sujungtos į vieną – Ugdymo plėtotės centrą. Ištirtas ir kitų įstaigų pareigybių veiksmingumas, pavaldžiose įstaigose sumažinta per 200 etatų. Švietimo ir mokslo ministerijos reorganizavimo tikslas – didinti veiklos veiksmingumą persikrstant ir aiškiai apibrėžiant funkcijas, atsisakant ministerijai nebūdingų funkcijų. Iš viso ministerijoje panaikintos 29 pareigybės.

**Informacijos sklaidos užtikrinimas.** Siekiant užtikrinti veiksmingą informacinių technologijų naudojimą švietimo sistemoje, atlikta Integralių švietimo ir mokslo informacinių sistemų kūrimo 2006–2008 metų strategijos įgyvendinimo veiksmų plano vykdymo analizė ir parengtas strategijos įgyvendinimo 2009–2010 metų veiksmų plano projektas.

Švietimo ir mokslo ministerija, siekdama operatyviai informuoti tiek švietimo bendruomenę, tiek plačiąją visuomenę apie priimtus sprendimus, vykstančius švietimo procesus, geriausią patirtį, per 2009 metus išleido 14 informacinių leidinių „Švietimo naujienos“, parengė 474 pranešimus spaudai, iš jų 110 – apie mokslo ir studijų sistemos pokyčius. Bendradarbiaujant su žiniasklaidos atstovais, parengta 1 017 nacionalinės, regioninės ir interneto žiniasklaidos publikacijų, 85 radijo reportažai, surengtos akcijos „Egzaminai. Nesinervink.lt“ ir „Informacinis telefonas“.



7 pav. 4–6 metų vaikų, lankančių ikimokyklinio ugdymo įstaigas (procentais), ES valstybėse 2007 metais.

Šaltinis – Eurostato duomenys.

**Ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas.** Įgyvendinant Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtros 2007–2012 metų programą, patvirtintas Finansinės paramos teikimo švietimo pagalbos specialistų etatams steigti 2009 m. rugsėjo–gruodžio mėn. savivaldybių ikimokyklinio ugdymo mokyklose ir pedagoginėse psichologinėse tarnybose tvarkos aprašas. Savivaldybėse įsteigta daugiau kaip 50 ikimokyklinio ugdymo auklėtojų ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų etatų, kuriems finansuoti rugsėjo–gruodžio mėnesiais skirta lėšų, atsižvelgiant į savivaldybių poreikį. Toliau juos finansuos pačios savivaldybės. Pradėtas įgyvendinti ES struktūrinių fondų lėšomis finansuojamas projektas „Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtra“. Parengtas Vaikų nuo gimimo iki privalomojo mokymosi pradžios gyvenimo ir ugdymo sąlygų gerinimo modelio aprašas, kuris laiduoja teisinį pagrindą savivaldybėse plėtoti tarpinstitucinį bendradarbiavimą teikiant kompleksinę pagalbą socialinės rizikos šeimose augantiems ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikams ir jų tėvams.

**Bendrasis lavinimas.** Įgyvendinant Mokyklų tobulinimo programą plius, patvirtinti projektų finansavimo sąlygų aprašai ir pasirašytos 22 finansavimo skyrimo sutartys su pareiškėjais. Programos remiami projektai prisidės prie bendrojo ugdymo kokybės gerinimo: bus sukurti ir įdiegti standartizuoti mokinių vertinimo ir įsivertinimo įrankiai; stiprinami švietimo specialistų ekspertiniai gebėjimai, edukacinės ir vadybinės kompetencijos; suformuoti paramos švietimo lyderiams infrastruktūros pagrindai; rengiami ugdymo turinio konsultantai; atnaujinamas ugdymo turinys, siekiant didinti esminių mokinių kompetencijų ugdymą, ugdymo programų lankstumą, įvairiapusiškumą, mokinių pasirinkimo galimybes; tobulinama mokymosi laimėjimų vertinimo sistema, gerinant pagrindinio ugdymo laimėjimų patikrinimą ir brandos egzaminų sistemas, didinant vertinimo veiklos efektyvumą. Stiprinama švietimo įstaigų darbuotojų kompetencija ir motyvacija, švietimo pagalbos darbuotojų ekspertiniai gebėjimai, edukacinės ir vadybinės kompetencijos; plėtojama geros kokybės mokymosi psichologinė, specialioji ir socialinė pedagoginė pagalba; modernizuotos bendrojo lavinimo mokyklos ir bendrojo lavinimo mokyklų bibliotekos.

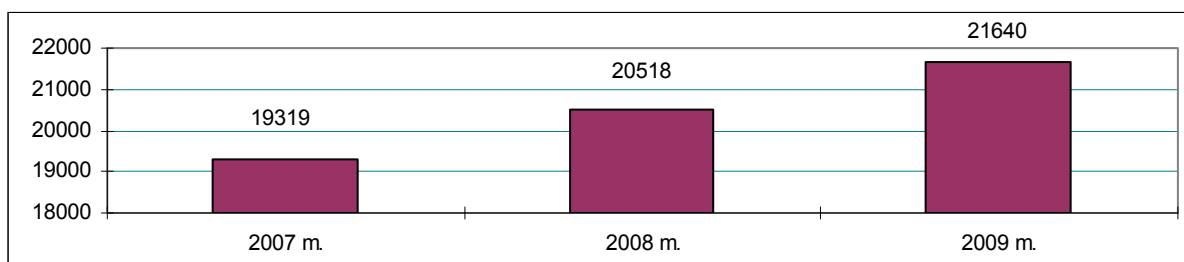
**Gabių ir talentingų vaikų ugdymas.** Vis daugiau dėmesio skiriama gabių ir talentingų vaikų ugdymui. Parengta Gabių ir talentingų vaikų ugdymo programa. Ją įgyvendinant parengti dalykinių olimpiadų, konkursų ir kitų renginių nuostatai, Profesinės linkmės muzikinio ugdymo modulio aprašas, Šalies gabių ir talentingų vaikų ugdymo projektų rėmimo 2009 ir 2010 metais tvarkos aprašas, organizuota ir finansuota 31 šalies olimpiada ir renginiai, dalyvauta 18 tarptautinių olimpiadų, iš visų 2009 metais rengtų tarptautinių olimpiadų Lietuvos delegacijos grįžo su apdovanojimais. Finansuoti 42 projektai, skirti gabiams ir talentingiems vaikams.

Siekiant didesnio ugdymo turinio lankstumo, labiau suasmeninto požiūrio į mokymą, didesnio bendradarbiavimo ir partnerystės, nemažai dėmesio skiriama mokytojų darbui su intelekto požiūriu nehomogeniška mokinių bendruomene, įvairių poreikių vaikais. Nuo 2009 m. rugsėjo 1 d. pereita prie privalomo užsienio kalbų mokymo nuo antros klasės.



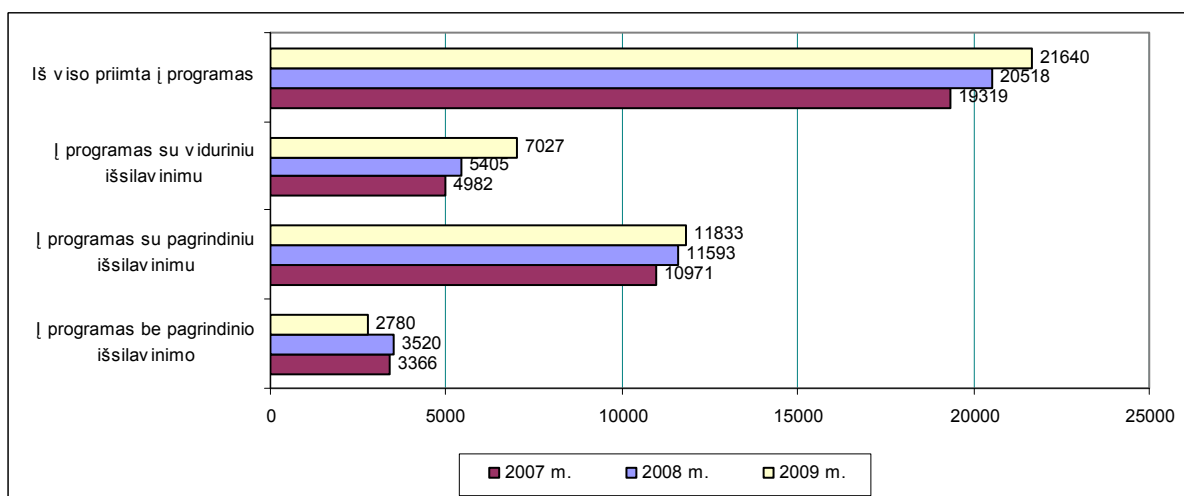
**Naujų mokymo ir ugdymo formų kūrimas.** Kuriant lanksčią ir atvirą švietimo struktūrą, reikia vis daugiau naujų mokymo ir ugdymo organizavimo formų. 2009 metais baigta įgyvendinti Mokyklos struktūros tobulinimo 2006–2009 metų programa. Įgyvendinant šią programą, parengti naujos redakcijos reikalavimai valstybinių ir savivaldybių mokyklų nuostatams, pagal šiuos reikalavimus parengti 4 bendrojo lavinimo mokyklų tipų (pradinių, pagrindinių, vidurinių, gimnazijų) nuostatų ir naujos mokyklų organizacinės struktūros pavyzdžiai. Ugdymo paslaugų prieinamumui didinti nupirkti ir paskirstyti 47 geltonieji autobusai, kuriais papildomai pavežama apie 1 500 mokinių. Kad mokinių ir mokytojų santykiai būtų grindžiami abipuse pagarba, bendradarbiavimu ir atsakingumu už savo elgesį, atliekami tikslinių smurto, patyčių (OLWEUS, „Second Step“, „Zipio draugai“) ir kitų prevencijos programų įgyvendinimo darbai.

**Profesinis ugdymas.** Naujausio Europos Komisijos švietimo pažangos ES valstybėse raporto projekto pateiktais duomenimis, Lietuvoje iki 2007 metų – antras pagal dydį profesinių mokyklų mokinių skaičiaus mažėjimas (per 2000–2007 metus – 33,3 procento). Tačiau pastaruosius trejus metus į profesines mokyklas priimama vis daugiau mokinių. Labiausiai kito, palyginti su 2009 ir 2008 metais, priimtų mokinių skaičius mokymo programose, skirtose asmenims, turintiems vidurinį išsilavinimą. 2009 metais į minėtas mokymo programas priimta 1 622 asmenimis daugiau nei 2008 metais. Tai galbūt lėmė didėjanti bedarbystė ir pradėta aukštojo mokslo reforma.



8 pav. Priimtų į profesines mokyklas mokinių skaičius 2007–2009 metais.

Šaltiniai: Statistikos departamentas ir ITC.



9 pav. Priimtų į profesines mokyklas mokinių pasiskirstymas pagal mokymo programų grupes.

Šaltiniai: Statistikos departamentas ir ITC.

Siekiant ir ateityje gerinti profesinio mokymo kokybę ir didinti populiarumą, priimti Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymo pakeitimai, įteisinantys profesinio ir darbo rinkos mokymo sistemų sujungimą, rengiami įstatymo įgyvendinamieji teisės aktai. Atsižvelgiant į kintančius verslo ir darbo rinkos poreikius, atnaujinta 114, įvertinta 90 profesinio mokymo programų. Įgyvendinami projektai padės spręsti profesinės kompetencijos dermės su darbo rinkos poreikiais problemas, tolygiau, pagal šiuolaikinius interaktyvaus mokymo reikalavimus, organizuoti pedagogų kvalifikacijos tobulinimą.

**Nuolatinis (tęstinis) mokymasis ir suaugusiųjų švietimas.** Toliau plėtojamas neformaliojo suaugusiųjų švietimo paslaugų teikimo savivaldybėse modelis, pradėtas kurti pagal 2006–2008 metų ES struktūrinių fondų remtą projektą „Suaugusiųjų švietimo institucijų veikla teikiant šiuolaikines kompetencijas regionuose“; įgyvendintos numatytos Europos ekonominės erdvės finansinio mechanizmo remiamo projekto „Suaugusiųjų švietimo plėtra savivaldybėse mažinant socialinę atskirtį ir regioninius skirtumus Lietuvoje“ veiklos, kurios labai prisidės prie neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtros, Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijos įgyvendinimo.

Siekiant nuosekliai įgyvendinti prieinamumo ir lygių galimybių visiems principus švietime, parengta Lietuvių gestų kalbos vartojimo ir vertėjų paslaugų teikimo 2009–2012 metų programa.

## XVIII. KULTŪROS POLITIKA

**Kultūros programų įgyvendinimas.** 2009 metais įgyvendinta programa „Vilnius kultūros sostinė 2009“ ir Lietuvos vardo tūkstantmečio paminėjimo programa.

2009 metais surengti Lietuvos vardo tūkstantmečio paminėjimo programos renginiai, iš kurių svarbiausias – Tūkstantmečio dainų šventė „Amžių sutartinė“. Šioje šventėje dalyvavo per 41 tūkst. žmonių, iš jų – 25 tūkst. vaikų ir jaunimo. 2009 metais Klaipėdoje įvyko 46-asis Europiados festivalis, kuriame dalyvavo apie 5 tūkst. įvairaus amžiaus atstovų iš daugiau nei 20 Europos valstybių.

2009 metais baigta įgyvendinti Valstybinė etninės kultūros plėtros programa, kuri įtvirtino etninės kultūros veiklą kaip labai svarbią nacionalinės kultūros dalį. Siekiant Lietuvos kultūros paveldo objektais papildyti UNESCO formuojamą Pasaulio nematerialaus kultūros paveldo reprezentatyvųjų sąrašą, 2009 metais parengta ir į UNESCO išsiųsta kandidatinė byla „Lietuvių polifoninės dainos sutartinės“.

**Paveldosaugos tobulinimas.** Siekiant tobulinti paveldosaugos teisinę bazę, per 2009 metus parengtas Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 2, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 16, 19, 21, 22, 23 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas, 2009 metų liepos 1 d. įsigaliojo naujasis Lietuvos Respublikos kilnojamojo kultūros vertybių apsaugos įstatymas.

2009 metais, siekiant nustatyti ekonomiškai naudingiausią LIMIS diegimo Lietuvos muziejuose ir sistemos administravimo modelį ir atlikti preliminarius skaičiavimus, kiek lėšų prireiks šiam projektui įgyvendinti, atlikta projekto diegimo Lietuvos muziejuose galimybių

studija. Siekiant nustatyti Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo sistemos kūrimo ir veiklos sąlygas, 2009 metais patvirtinta Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo, skaitmeninio turinio saugojimo ir prieigos strategija ir jos įgyvendinimo priemonių 2009–2013 metų planas.

2009 metais Kultūros ministerija pasirengė atlikti tautinių mažumų politikos įgyvendinimo funkcijas. Kultūros ministerija parengė Europos socialiniam fondui paraišką optimizuoti ministerijos veiklą. Įgyvendinus šį projektą, Kultūros ministerija ir jos bendradarbiavimas su kultūros įstaigomis bus iš esmės modernizuoti, patobulinta kultūros finansavimo sistema, kurioje per ilgus metus susikaupe nemažai problemų. 2009 metais Kultūros ministerija sudarė ekspertų komisiją Lietuvos kultūros plėtros strategijai parengti. Ekspertai pradėjo darbą bendradarbiaudami su Lietuvos kultūros ir meno taryba.

2009 metais parengti Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos įstatymo 3, 4, 5, 6, 7, 10, 11, 15 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo priedu įstatymo projektai. Atlikti visi Lietuvai reikšmingų kilnojamųjų kultūros vertybių, esančių užsienyje, sąvado sistemos tobulinimo darbai, sistema parengta naudoti ir įdėta į Kultūros ministerijos interneto tinklalapį.

Parengtas Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Rusijos Federacijos Vyriausybės susitarimo dėl karių ir civilių karo ir represijų aukų kapaviečių projektas.

2009 metais baigta derinti menų inkubatorių finansavimo ES struktūrinių fondų lėšomis tvarka, numatytas 60 mln. litų ES struktūrinių fondų finansavimas 9 šios srities įstaigoms, kurios pradės naują Lietuvos kultūros raidos etapą. 2009 metais atnaujinta Lietuvos kūrybinių industrijų skatinimo strategija, aktyviai dalyvauta Europos Komisijos Kultūros reikalų komiteto organizuojamuose kultūros ir kūrybos srities įmonių, ypač mažų ir vidutinių, potencialo didinimo darbo grupės darbe.

**Kino politika.** Nors 2009 metais nacionaliniams ir bendros gamybos filmams gaminti ir skleisti Lietuvoje ir užsienyje skirtas apie 30 procentų mažesnis finansavimas, tačiau programa išsaugota, 2009 metais iš dalies finansuoti 22 kino gamybos projektai ir 12 sklaidos projektų.

**Autorių teisės.** 2009 metais sudarytos geresnės sąlygos taikyti baudžiamąją atsakomybę už dailės kūrinių klastočių gaminimą ir platinimą, kovoti su kūrinių ir kitų intelektualios nuosavybės objektų neteisėtu naudojimu internete. 2009 metais iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto skirta 668 000 litų išmokėti autoriniam atlyginimui už knygų ir kitų leidinių panaudą bibliotekose 2008 metais. 2009 metais autoriams, atlikėjams ir fonogramų gamintojams už kūrinių atlikimą asmeniniais tikslais 2008 metais surinkta 2,8 mln. litų. Dalis surinkto nuo vaizdo ir garso laikmenų pardavimo kainos atlyginimo (272 918 litų) 2009 metais pervesta Lietuvos Respublikos kino įstatyme numatyta Nacionalinei kino rėmimo programai, kurią administruoja Kultūros ministerija.

## XIX. SOCIALINĖ POLITIKA

(Informacija pateikta šios ataskaitos 3 skyriaus „Pažangos septyniose esminių permainų srityse analizė“ VII dalyje „Socialinės politikos aktualijos“.)

## XX. PARAMA ŠEIMAI

**Piniginės socialinės paramos sistemos tobulinimas.** Pagrindinis piniginės socialinės paramos, t. y. išmokų vaikams, piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams ir socialinės paramos mokiniams, sistemos tobulinimo tikslas – užtikrinti sistemos tvarumą, teikiamos socialinės paramos adekvatumą, atsižvelgiant į valstybės finansines galimybes, ir drauge garantuoti valstybės paramą jautriausiai visuomenės daliai – toms šeimoms, asmenims, kurie dėl objektyvių priežasčių savo pastangomis negali gauti pragyvenimui reikalingų lėšų. Sunkmečiu, siekiant kuo efektyviau naudoti Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšas, socialinių išmokų šeimai ir vaikams sistema kompleksiskai buvo pertvarkoma taip, kad būtų išvengta situacijos, kai šeimai teikiama socialinė parama iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir pašalpos iš Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto, skiriant išmoką vaikui įtvirtinamas šeimos pajamų vertinimo kriterijus.

Nuo 2009 m. kovo 1 d. išmokos vaikui, nustatytos Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatyme, buvo mokamos atsižvelgiant į šeimos pajamas. Išmoka vaikui vyresniems kaip 3 metų vaikams buvo mokama, kai pajamos kiekvienam šeimos nariui per mėnesį – mažesnės kaip 3 valstybės remiamų pajamų dydžiai – 1 050 litų. Neatsižvelgiant į šeimos pajamas, išmoka vaikui buvo mokama visiems vaikams iki 3 metų, taip pat visiems globojamiems (rūpinamiems) ir gausių šeimų vaikams.

Įgyvendinant Vyriausybės programos nuostatas dėl taupymo ir efektyvaus mokesčių mokėtojų lėšų naudojimo, atsižvelgiant į valstybės finansines galimybes ir Pasaulio banko ekspertų atliktos valstybės išlaidų socialiniame ir viešojo administravimo sektoriuose peržiūros išvadas ir pateiktas specialias rekomendacijas dėl išmokų vaikams, Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinajame įstatyme patikslintas išmokos vaikui mokėjimo reguliavimas.

Esant ribotoms valstybės finansinėms galimybėms ir siekiant užtikrinti, kad nemokamą maitinimą gautų visi mokiniai iš mažas pajamas gaunančių šeimų, 2009 m. gruodžio 10 d. priimti Lietuvos Respublikos socialinės paramos mokiniams įstatymo pakeitimai, kurie įsigaliojo 2010 m. sausio 1 dieną. Mokyklų steigėjams suteikta teisė, atsižvelgiant į šeimų gyvenimo sąlygas ir mokyklų rekomendacijas, laisviau priimti sprendimus dėl tinkamiausių rūšių nemokamo maitinimo parinkimo mokiniams, kuriems ši parama priklauso.

**Pozityvaus požiūrio į šeimą stiprinimas.** 2009 metais pradėta Šeimos ambasadorių iniciatyva. Atrinktos 29 Lietuvos visuomenei ir regionų bendruomenėms gerai žinomos darnios šeimos prisideda prie šeimos vertybių puoselėjimo Lietuvoje, savo gyvenimo bei darbų pavyzdžiu liudija šeimos vertę ir reikšmę individui bei visuomenei.

**Nacionalinės demografinės politikos strategijos priemonių įgyvendinimas.** 2009 metais buvo įgyvendinamos Nacionalinės demografinės (gyventojų) politikos strategijoje nustatytos šeimos gerovės priemonės – užimtumo, socialinio draudimo ir kitos: ES lėšomis paremti projektai, skirti šeimos ir darbo išipareigojimams derinti; vykdyta švietėjiška veikla, siekiant atskleisti visuomenei šeimos vertę.

Parengtas Lietuvos Respublikos valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti bei daugiabučiams namams modernizuoti įstatymo 4, 6, 8, 10, 11, 12 straipsnių pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo 11<sup>1</sup> ir 11<sup>2</sup> straipsniais įstatymo projektas, kuriame pasiūlyta numatyti būsto nuomos mokesčio dalies kompensavimą vieną ar daugiau vaikų auginančioms jaunoms šeimoms, turinčioms teisę į socialinį būstą ir nuomojančioms būstą, priklausantį fiziniams ar privatiems asmenims. Siūlomas būsto nuomos mokesčio dalies kompensavimas didintų būsto prieinamumą mažas pajamas gaunančioms jaunoms šeimoms. Vyriausybei nusprendus siūlomą nuomos mokesčio kompensavimą jaunoms šeimoms, auginančioms vaikus, išnagrinėti dar kartą, Seimui pateiktas Lietuvos Respublikos valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti bei daugiabučiams namams modernizuoti įstatymo 4, 6, 8, 10, 11, 12 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 11<sup>1</sup> straipsniu įstatymo projektas, kuriame siūloma patobulinti valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti teikimo reglamentavimą.

## XXI. SVEIKATOS APSAUGA

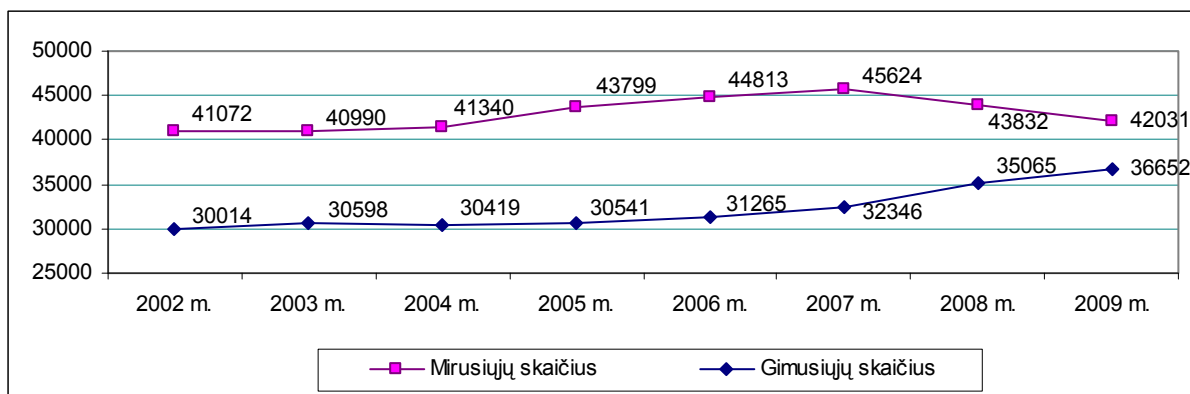
**Sveikatos apsaugos sisteminiai pokyčiai.** 2009 metais sveikatos apsaugos sistemą siekta pertvarkyti pagal modernios visuomenės sveikatos koncepciją ir ES bei Pasaulio sveikatos organizacijos „Sveikata visiems XXI amžiuje“ principus: sukurti draugišką ir į pacientą orientuotą sveikatos sistemą, užtikrinančią pagarbą paciento teisėms, sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą ir gerą kokybę.

Sveikatos apsaugos sistemą labai veikia šalies socialiniai pokyčiai, demografinė būklė.

Gyventojų Lietuvoje nuolat mažėja, daugiausia – dėl emigracijos ir neigiamo natūralaus prieaugio. 2009 metais Lietuvoje gyveno 3 349,9 tūkst. gyventojų, tai 16,5 tūkst. mažiau nei 2008 metais.

Statistikos departamento duomenimis, 2009 metais gimė 36 652 naujagimiai, t. y. 1 587 daugiau nei 2008 metais.

Išankstiniais duomenimis, 2009 metais mirė 42 031 asmuo, tai 1 801 mažiau nei 2008 metais.



10 pav. Gimusiųjų ir mirusiųjų skaičiaus pokytis 2000–2009 metais.

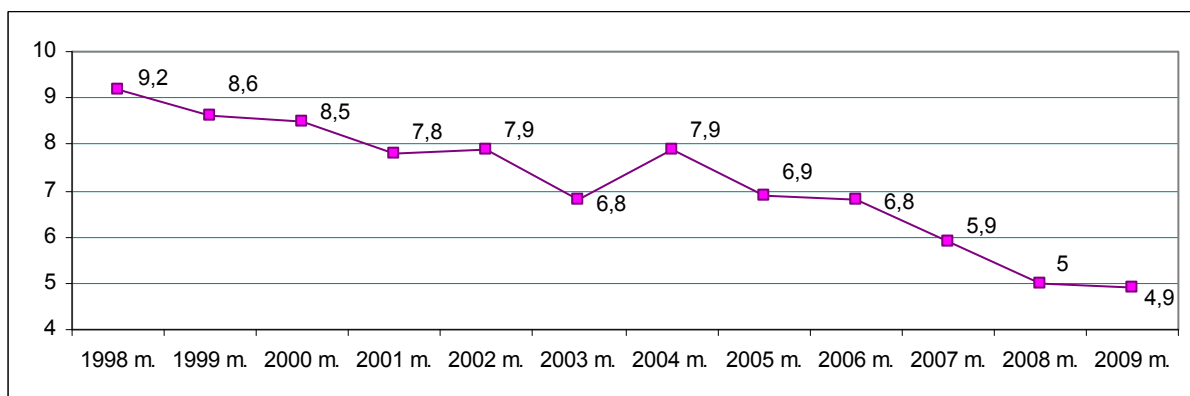
Šaltinis – Statistikos departamento duomenys.

2009 metų išankstiniai duomenys.

Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė – vienas pagrindinių gyventojų sveikatos rodiklių, tiksliausiai rodantis gyventojų mirtingumo skirtumus. Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė 2008 metais buvo 71,9 metų: vidutinė tikėtina vyrų gyvenimo trukmė – 66,3, moterų – 77,6 metų. 2008 metais vyrų gyvenimo trukmė buvo 11,3 metų trumpesnė nei moterų.

Vertinant gyventojų sveikatą ir socialinius ekonominius pokyčius šalyje, labai svarbus kūdikių mirtingumo rodiklis. Čia pasiekta nemažai. Nuo 2005 metų kūdikių mirtingumas pradėjo sparčiai mažėti. 2008 metais jis sudarė 5 mirusieji iš 1 000 gyvų gimusiųjų, mirė 172 kūdikiai. 2008 metų kūdikių mirtingumo rodiklis Lietuvoje geresnis nei Europos vidurkis (1 000 gimusiųjų – 7,7 mirusiojo) ir artėja prie ES vidurkio (1 000 gimusiųjų – 4,56 mirusiojo). Išankstiniais duomenimis, 2009 metais šis rodiklis sieks 4,9 mirusiojo 1 000 gimusiųjų.

Kūdikių mirtingumas mažėjo daugiausia dėl tinkamos nėščiųjų, gimdyvių ir naujagimių sveikatos priežiūros, naujagimiams palankių ligoninių tinklo plėtros, naujos įrangos ir vaistų, didėjančio specialistų profesionalumo, Vyriausybės vykdomos socialinės paramos politikos.



11 pav. Kūdikių mirtingumas 1 000 gyvų gimusiųjų 2000–2009 metais.

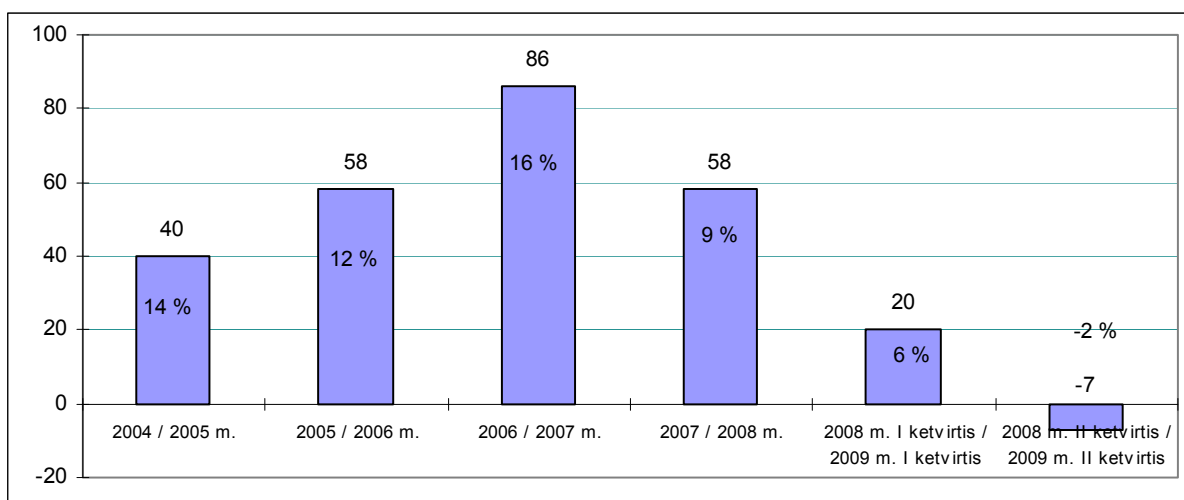
Šaltinis – Statistikos departamento duomenys.

2009 metų išankstiniai duomenys.

Siekiant stiprinti šeimos gydytojo instituciją ir kitą pirminę sveikatos priežiūrą, išplėsta šeimos gydytojo kompetencija – jam suteikta teisė atlikti daugiau laboratorinių tyrimų, dėl to padidintas finansavimas pirminei sveikatos priežiūrai. Pradėtos teikti slaugos paslaugos namuose pensinio amžiaus asmenims su specialiaisiais poreikiais. Praplėstas paliatyvos pagalbos paslaugų teikimo mastas: pacientas prižiūrimas namuose iki 10 valandų per parą. Įdiegta nauja paslauga – palaikomoji medicininė rehabilitacija namuose.

Siekiant mažinti vaistų kainas ir gerinti jų prieinamumą gyventojams, įgyvendinamas 2009 metų antrąjį pusmetį patvirtintas Vaistų prieinamumo gerinimo ir jų kainų mažinimo priemonių planas, apimantis visas su vaistų gamyba, prekyba ir išrašymu susijusias grandis. Tai leido sumažinti gyventojų išlaidas visiems vaistams, sustabdyti Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto išlaidų kompensuojamiesiems vaistams augimą, pigino vaistus, palengvino jų pasirinkimą, kartu buvo taupomos Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšos.

2009 metais nustatytas medicinos pagalbos priemonių grupavimas, sudarytos palankesnės sąlygos lygiagrečiam importui, įteisintas panašaus terapinio poveikio vaistų grupavimas, generinių vaistų grupavimas, generinių vaistų kainų mažinimas, paciento priemokų reguliavimas.



12 pav. Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto išlaidų vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms kompensuoti (mln. litų) pokytis.

Reorganizuojant Sveikatos apsaugos ministerijai pavaldžias biudžetines institucijas ir įstaigas (reorganizacijos pagrindinis tikslas – optimizuoti, efektyvinti valdymą) ir siekiant didinti Sveikatos apsaugos ministerijai pavaldžių biudžetinių įstaigų atliekamų funkcijų ir veiklos efektyvumą, gerinti teikiamų paslaugų kokybę, efektyviau naudoti žmogiškuosius išteklius ir mažinti administravimo sąnaudas, 2009 metais prijungimo ir sujungimo būdu reorganizuotos 7 biudžetinės institucijos ir įstaigos. Reorganizavus Sveikatos apsaugos ministerijai pavaldžias institucijas ir įstaigas, iš viso atsisakyta 273 etatų. Tai leido sutaupyti beveik 1 mln. litų, kurie skirti vaistams pirkti per gripo pandemiją.

**Administracinių procedūrų supaprastinimas.** Siekiant gerinti verslo aplinkos sąlygas ir mažinti biurokratinę naštą, 2009 metais supaprastintos leidimų (kosmetikos

gaminių notifikavimo, higienos pasą-leidimų, maisto papildų notifikavimo ir kitų) gavimo procedūros, supaprastinti higienos normų reikalavimai, atsisakyta tų reikalavimų, kurie neturi tiesioginės įtakos visuomenės sveikatos saugai, supaprastinti švietimo įstaigų steigimo higienos normų reikalavimai, atsisakyta taikytų tam tikrų rūšių veiklai reikalavimų gauti leidimus pradėti veiklą ar kitų procedūrų (gauti higienos pasą-leidimą suaugusiųjų mokymui, vaistinėms ir kitų).

**Visuomenės sveikatos priežiūros stiprinimas.** Siekiant gerinti visuomenės sveikatos priežiūros prieinamumą, efektyvumą, užtikrinti racionalų lėšų naudojimą, geros kokybės visuomenės sveikatos priežiūros funkcijų atlikimą, 2009 metais toliau stiprinta savivaldybių vykdoma visuomenės sveikatos priežiūra, įsteigti 4 savivaldybių visuomenės sveikatos biurai. Siekiant tobulinti visuomenės sveikatos biurų specialistų visuomenės sveikatos srities žinias, organizuoti seminarai, mokymo renginiai, susitikimai.

Parengtas E. sveikatos sistemos plėtros 2009–2015 metų programos projektas, kuriame numatytos konkrečios priemonės e. sveikatos sistemai tobulinti ir kriterijai, kuriais remiantis gydymo įstaigoms bus teikiama parama informacinėms sistemoms diegti ir plėtoti.

2009 metais toliau diferencijuotos stacionarinės paslaugos, tobulinta stacionariųjų paslaugų apmokėjimo tvarka, siekta kuo daugiau paslaugų teikti ambulatoriškai. Tuo tikslu 2009 metų pabaigoje įvesta dar viena paslaugų teikimo forma – terapijos paslauga, teikiama dienos stacionare. Ši paslauga bus ypač aktuali toms ligoninėms, kurios trečiajame restruktūrizacijos etape reorganizuos neurologijos, gastroenterologijos ir kitus skyrius.

Tobulinant siuntimo į medicininę reabilitaciją tvarką, 2009 metais optimaliai sumažinta suaugusiųjų reabilitacijos rūšių, išskyrus palaikomąją reabilitaciją, gydymo trukmė, patikslintos reabilitacijos paslaugų indikacijos. Prioritetas teikiamas vaikų medicininei reabilitacijai ir ambulatorinės reabilitacijos plėtrai. Smarkiai padidinus ambulatorinių medicininės reabilitacijos paslaugų apimtį, medicininės reabilitacijos paslaugos suteiktos panašiam kaip 2008 metais pacientų skaičiui.

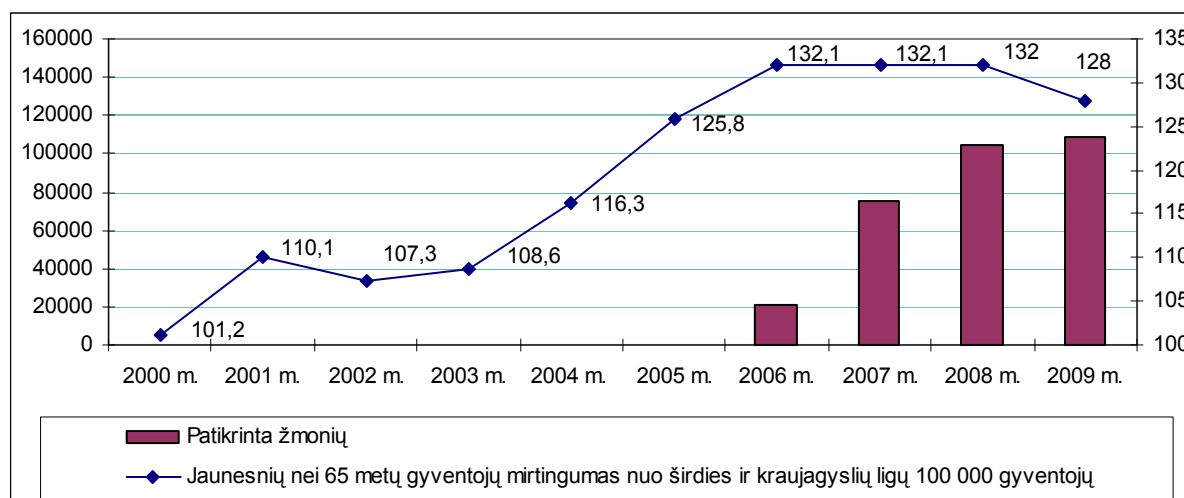
**Ligų prevencijos priemonės.** Pastaruoju metu vis daugiau dėmesio skiriama ligų prevencijai. Ligai užkirtus kelią, išsaugoma asmens sveikata ir darbingumas, nereikia kreiptis į specialistus dėl tolesnio gydymo, taupomas gydytojų darbo laikas ir išvengiama didesnių gydymo išlaidų. Siekiant užtikrinti geros kokybės ankstyvą onkologinių ligų diagnostiką, toliau vykdomos onkologinių ligų prevencijos programos, joms 2009 metais skirta 27 026,5 tūkst. litų, t. y. 3 126,5 tūkst. litų daugiau nei 2008 metais.

2009 metais vykdytos 4 onkologinių ligų prevencijos programos: moterims – gimdos kaklelio ir krūties vėžio prevencijos programos, vyrams – priešinės liaukos vėžio ir naujos storosios žarnos vėžio ankstyvosios diagnostikos programos.

Siekiant mažinti sergamumą ir mirtingumą nuo ūminių širdies ir kraujagyslių ligų, įgyvendinama Asmenų, priskirtinų širdies ir kraujagyslių ligų didelės rizikos grupei, atrankos ir prevencijos priemonių finansavimo programa, kuri skirta 40–55 metų vyrams ir 50–65 metų moterims. 2009 metais patikrinta apie 120 tūkst. pacientų, programos paslaugos suteiktos daugiau kaip 109 tūkst. pacientų. 2009 metais net 5 kartus daugiau nei 2008 metais suteikta



išsamaus širdies ir kraujagyslių ligų tikimybės įvertinimo paslaugų (2008 metais – 168 paslaugos, 2009 metais – 871 paslauga). Mirtingumas 2009 metais, palyginti su 2008 metais, sumažėjo 3,1 procento (13 pav.).



13 pav. Jaunesnių nei 65 metų gyventojų mirtingumo nuo širdies ir kraujagyslių ligų mažėjimas 100 000 gyventojų 2000–2009 metais (2009 metų duomenys preliminarūs).

Šaltinis – Valstybinė ligonių kasa prie Sveikatos apsaugos ministerijos.

Gerinant gyventojų sveikatą, užtikrinant sveikatos saugą ir plėtojant neužkrečiamųjų ligų prevenciją, 2009 metais atliktos valstybės laiduojamos būtinosios visuomenės sveikatos priežiūros funkcijos, tobulinta triukšmo prevencijos, vaikų sveikatos ir kitų visuomenės sveikatos sričių teisinė bazė, vykdyta maudyklų vandens, profesinių ligų stebėsena. Patvirtintas Valstybinės triukšmo prevencijos veiksmų 2007–2013 metų programos įgyvendinimo 2009–2013 metų priemonių planas.

Buvo vykdoma užkrečiamųjų ligų epidemiologinė priežiūra ir kontrolė, užtikrinama gyventojų radiacinė sauga, vykdomos priemonės, užkertančios kelią mikroorganizmų atsparumui antimikrobiniais preparatais. Parengti projektai teisės aktų, susijusių su užkrečiamųjų ligų, pandemio gripo keliamų problemų sprendimu. Įgyvendinant Valstybinę pasirengimo gripo pandemijai programą, pasirūpinta pandeminė gripo vakcina, antivirusiniais vaistais ir kitomis priemonėmis, surengta kampanija pandemio ir sezoninio gripo prevencijos klausimais.

Įgyvendinant Valstybinę tuberkuliozės profilaktikos ir kontrolės 2007–2010 metų programą, analizuoti tuberkuliozės epidemiologiniai rodikliai, gydymo rezultatai, nustatytos ir įvertintos atspariosios ir dauginio atsparumo vaistams tuberkuliozės paplitimo tendencijos, parengtos epidemiologinės tuberkuliozės prognozės. Patvirtinta Nacionalinė imunoprofilaktikos 2009–2013 metų programa, pagal kurią 2009 metais naujagimiai, kūdikiai ir vaikai valstybės lėšomis skiepyti nuo tuberkuliozės, hepatito B, kokliušo, difterijos, stabligės, poliomielite, tymų, epideminio parotito, raudonukės, *Haemophilus influenzae B* tipo infekcijos, taip pat nuo pasiutligės skiepijami asmenys, nukentėję nuo pasiutusių gyvūnų, ir po traumų – nuo stabligės. 2009 metais nuo tymų, epideminio parotito, raudonukės paskiepyta ypač daug visų amžiaus grupių gyventojų.

**Paslaugų kokybės tobulinimas.** Siekdama mažinti gyventojų sergamumą ir mirtingumą, kuo ilgiau išsaugoti jų darbingumą, ilginti sveiko gyvenimo trukmę, 2009 metais Sveikatos apsaugos ministerija toliau įgyvendino Lietuvos 2007–2013 metų struktūrinės paramos panaudojimo strategijos ir Sanglaudos skatinimo veiksmų programos 2 prioriteto „Viešųjų paslaugų kokybė ir prieinamumas: sveikatos, švietimo ir socialinė infrastruktūra“ 1 uždavinį „Teikti kokybiškas ir prieinamas sveikatos priežiūros paslaugas“ – nuo 2007–2013 metų ES struktūrinės paramos laikotarpio pradžios iki 2009 metų pabaigos:

parengti ir sveikatos apsaugos ministro įsakymais patvirtinti visų 12 priemonių projektų finansavimo sąlygų aprašai;

parengti ir patvirtinti valstybės ir regionų projektų sąrašai, paskelbti kvietimai teikti paraiškas projektams, bendrai finansuojamiems iš ES struktūrinių fondų lėšų, už 803,7 mln. litų (iš jų 2008 metais – už 216,1 mln. litų ir 2009 metais – 587,6 mln. litų);

pasirašytos 53 finansavimo ir administravimo sutartys už beveik 264 mln. litų, projektų vykdytojams sumokėta 66,82 mln. litų ES struktūrinių fondų ir bendrojo finansavimo lėšų;

modernizuotos 52 sveikatos priežiūros įstaigos (iš jų 47 – 2008 metais, 5 – 2009 metais), baigti įgyvendinti 3 projektai (bendra vertė – 29,1 mln. litų).

## XXII. KOVA SU NESAIKINGU ALKOHOLIO VARTOJIMU IR NARKOMANIJA

**Narkotikų kontrolė.** 2009 metais tobulinta narkotikų kontrolės politikos teisinė bazė, gerintas valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų bendradarbiavimas ir visuomenės informuotumas, vykdytos socialinės prevencijos reklamos akcijos, plėtota prevencinė veikla, organizuotos ankstyvosios intervencijos paslaugos, didintas socialinės psichologinės reabilitacijos paslaugų prieinamumas narkotines ir psichotropines medžiagas vartojantiems asmenims. Toliau plėtotos socialinės psichologinės reabilitacijos paslaugos vaikams, priklausomiems nuo narkotinių ir psichotropinių medžiagų, teiktos gydymo ir trumpalaikės reabilitacijos paslaugos Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio priklausomybės ligų centruose. Užtikrintas ilgalaikės psichologinės reabilitacijos paslaugų teikimas rizikos grupės vaikams. Plėtotos informacijos rinkimo, analizės ir vertinimo sistemos, rengta metodinė medžiaga, stiprinta narkotinių ir psichotropinių medžiagų apyvartos kontrolė, toliau vykdyta teisėtos narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) apyvartos kontrolė ir stebėseną, diegtos informacinės ir duomenų rinkimo sistemos. 2009 metais į kontroliuojamų narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašus įtraukta 13 medžiagų. Parengtas ir išleistas informacinis leidinys „Metinis pranešimas 2009“, kuriame apžvelgiama Lietuvoje vykdoma narkotikų kontrolės politika, jos įgyvendinimo eiga, narkomanijos būklė Lietuvoje, įvertintas narkotinių ir psichotropinių medžiagų paplitimas pagal ES reikalavimus.

## XXIII. MIGRACIJOS POLITIKA

**Valstybės migracijos procesų reguliavimo politikos formavimas ir migracijos procesų kontrolė.** Patobulintas užsieniečių teisinės padėties Lietuvos Respublikoje teisinis reguliavimas – supaprastinta leidimų gyventi Lietuvos Respublikoje išdavimo, keitimo tvarka,

palengvintos šeimos susijungimo sąlygos, taikomos aukštos profesinės kvalifikacijos užsieniečių, taip pat atvykusių dėstyti, stažuoti ar pagal mainų programas užsieniečių ir investuojančių Lietuvoje užsieniečių šeimos nariams.

2009 metais patvirtinti Lietuvos nacionalinės vizų informacinės sistemos nuostatai, papildyti Užsieniečių registro nuostatai, tobulintas Užsieniečių registras. Siekiant laiku ir tinkamai prisijungti prie antrosios kartos Šengeno informacinės sistemos ir Vizų informacinės sistemos, 2009 metais buvo modernizuojama Lietuvos nacionalinė Šengeno ir Lietuvos nacionalinė vizų informacinės sistemos.

Siekiant tobulinti paso išdavimo, keitimo paslaugos užsienio valstybėse gyvenantiems Lietuvos Respublikos piliečiams teikimą, parengtos Lietuvos Respublikos paso įstatymo pataisos, taip pat supaprastinta paso išdavimo ir keitimo tvarka užsienyje gyvenantiems Lietuvos piliečiams, kurie dėl paso išdavimo ar keitimo kreipsis laikinai atvykę į Lietuvą. Pakeistas ir papildytas Lietuvos Respublikos asmens tapatybės kortelės įstatymas ir Lietuvos Respublikos paso įstatymas – sudaryta galimybė piliečiams, gyvenantiems Lietuvos Respublikoje, kreiptis dėl asmens tapatybės kortelės ar paso išdavimo ar keitimo į įgaliotą instituciją, kur jam patogiausia. Šiais įstatymų pakeitimais panaikintas reikalavimas piliečiui dėl asmens tapatybę ir pilietybę patvirtinančio dokumento gavimo kreiptis į įgaliotą instituciją pagal jo deklaruotą gyvenamąją vietą. Ši nuostata taikoma nuo 2010 m. sausio 1 dienos.

**Kelionės dokumentų su biometriniais duomenimis išdavimo ir kontrolės sistemos įdiegimas.** Siekiant sukurti ir įdiegti asmens dokumentų ir kelionės dokumentų su biometriniais duomenimis išdavimo ir kontrolės sistemą, įgyvendinti Lietuvos Respublikos ir ES teisės aktų nuostatas, reglamentuojančias asmens dokumentų išrašymą, išdavimą ir asmens dokumentų technologinės apsaugos priemonių taikymą, parengtos teisinės ir techninės priemonės ir nuo 2009 m. sausio 1 d. pradėtos išduoti asmens tapatybės kortelės su asmens atpažinimo elektroninėje erdvėje ir kvalifikuotu sertifikatais, veido atvaizdo ir pirštų atspaudų biometriniais duomenimis. Nuo 2009 m. birželio 28 d. išduodami Lietuvos Respublikos pasai, tarnybiniai pasai, užsieniečio pasai, pabėgėlio kelionės dokumentai, asmens be pilietybės kelionės dokumentai su pirštų atspaudų biometriniais duomenimis.

**Tarptautinis bendradarbiavimas valstybės sienos apsaugos ir migracijos politikos srityje.** Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos, kaip Jungtinių Tautų vystymo programos Gruzijos biuro partnerė, dalyvauja įgyvendinant Europos Komisijos programą, skirtą integruoto sienų valdymo sistemoms remti: Pietų Kaukazo valstybėse – Armėnijoje, Azerbaidžane ir Gruzijoje (SCIBM, EUROPAID/126809/C/ACT/Multi); Vakarų Balkanuose ir Turkijoje. Dalyvaujama įgyvendinant Latvijos koordinuojamos Išorės sienų fondo Bendrijų dalies projektus, susijusius su imigracijos ryšių karininkų veikla Baltarusijoje, Gruzijoje, Rusijoje.

Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos operatyviniai padaliniai glaudžiai bendradarbiauja su Baltarusijos Respublikos valstybinio pasienio komiteto operatyviniais padaliniais, atlikdami bendrus tarptautinius operatyvinius tyrimus dėl neteisėto trečiųjų valstybių piliečių gabenimo per valstybių sienas.

#### XXIV. JAUNIMO POLITIKA

Siekiant Lietuvoje plėtoti jaunimo politiką, sustiprintas tarpžinybinis bendradarbiavimas vietos savivaldos ir nacionaliniu lygmenimis, leidžiantis efektyviau įgyvendinti jaunimui skirtas programas, racionaliau naudoti savivaldybių jaunimo politikos plėtrai skirtas lėšas, derinti vienodą ir nuoseklų požiūrį į jaunimo politikos įgyvendinimą savivaldybėse. Plėtojant tarpžinybinį bendradarbiavimą, prioritetas teikiamas jaunimo nedarbo mažinimui, efektyvesnei nusikalstamumo prevencijai.

Siekiant stiprinti jaunimo organizacijų potencialą ir plėtrą regionuose, skatinti pozityvias jaunimo iniciatyvas, užtikrinti geros kokybės informacijos mainus, stiprinti jaunimo savitarpio supratimą ir bendradarbiavimą, užtikrinti visuomenei ir valstybei naudingą jaunimo veiklą, inicijuoti ir skatinti aktyvų jaunimo dalyvavimą visuomeniniame ir pilietiniame gyvenime, konkursų būdu finansuotos jaunimo ir su jaunimu dirbančios organizacijos. Per 2009 metus finansavimas skirtas 83 programoms ir projektams, skirtiems jaunimui, įgyvendinti, projektuose numatytoje veikloje dalyvavo 60 tūkst. jaunų žmonių.

Pradėtas įgyvendinti vienas pirmųjų ES struktūrinių fondų finansuojamų projektų „Partnerystės tarp valstybinio ir nevyriausybinių sektorių skatinimas įgyvendinant integruotą jaunimo politiką“, pagal kurį 4 savivaldybėse (Kelmės rajono, Klaipėdos miesto, Skuodo rajono, Jonavos rajono) atidaryti jaunimo centrai, parengtos jaunimo centrų koncepcijos, kurių pagrindinis tikslas – stiprinti ir ugdyti tarpžinybinių partnerių įgūdžius dirbti su jaunimu. Pradėtos rengti bendradarbiavimo strategijos, kurių tikslas – suvienyti su jaunimu dirbančius specialistus, užtikrinti efektyvų jaunimo informavimą ir galimybių plėtrą. Įgyvendinus projektą, bus sustiprintas valstybinis ir nevyriausybinių sektorių, dirbantis su jaunimu, sukurtos ir sustiprintos valstybinio ir nevyriausybinių sektorių bendradarbiavimo formos.

#### XXV. KŪNO KULTŪROS IR SPORTO POLITIKA

Vykdytos Vyriausybės programoje numatytos kūno kultūros ir sporto politikos nuostatos – siekta keisti visuomenės požiūrį į sportą, skatinti sportą vertinti ne tik didžiųjų laimėjimų, tarptautinio įvaizdžio, tautinio pasididžiavimo požiūriu, bet ir laikyti jį svarbiu visuomenės socialinio tobulėjimo veiksmu, stiprinančiu žmogaus sveikatą, ugdančiu jo fizinę, psichinę ir dvasinę galimybes. Kūno kultūros ir sporto plėtra pripažinta esminiu valstybės prioritetu ugdant sveiką gyvenseną ir stiprinant visuomenės sanglaudą, stengtasi visas Lietuvos socialines grupes įtraukti į kūno kultūros ir sporto veiklą. Sunkių šalies ekonomikai metu persvarstytos biudžeto lėšomis finansuojamos programos, smarkiai mažintos lėšos sporto šakų federacijų programoms vykdyti, varžyboms rengti. Tačiau olimpinių rinktinių sportininkai parodė puikius rezultatus ir iškovojė daugiausia medalių olimpinėse šakose per visą nepriklausomybės laikotarpį.

---

## **PRIORITETINIAI LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS 2010 METŲ DARBAI**

Penkioliktoji Lietuvos Respublikos Vyriausybė (toliau – Vyriausybė), per šį precedento neturintį ekonomikos sunkmetį svarbiausiomis vertybėmis laikydama solidarumą ir socialinę rimtį, siekdama įgyvendinti su socialiniais partneriais pasiektą Nacionalinį susitarimą dėl valstybės finansų konsolidavimo bei paramos verslui ir verslo sąlygų gerinimo, būdama įsitikinusi, kad įgyvendinus Nacionalinio susitarimo nuostatas bus padėti pagrindai esminėms reformoms, užtikrinsiančioms ilgalaikę augimo perspektyvą, nuosekliai įgyvendindama savo veiklos programą ir pabrėždama, kad 2010 metais turi būti žengta ir daug kitų konkrečių žingsnių, o kiekvienas Vyriausybės narys atsako už Vyriausybės programos įgyvendinimą jam priskirtoje valdymo srityje, numato šiuos pagrindinius savo 2010 metų veiklos prioritetus:

- darbo vietų kūrimas, nedarbo mažinimas ir ekonomikos skatinimas;
  - valstybės valdymo modernizavimas ir kova su korupcija;
  - struktūrinė socialinės rūpybos, sveikatos apsaugos, švietimo ir energetikos sričių pertvarka;
  - šalies visuomenės telkimas kurti pažangos viziją „Lietuva-2030“.
- Įgyvendindama šiuos prioritetus, Vyriausybė 2010 metais numato atlikti toliau išvardytus svarbiausius darbus.

### **I. DARBO VIETŲ KŪRIMAS, NEDARBO MAŽINIMAS IR EKONOMIKOS SKATINIMAS**

Lietuvos ūkis dėl krizės patyrė didelį nuosmukį, kurio pasekmė – augantis nedarbas. Kad sparčiai atsigautų ūkis, būtinos konkrečios administracinių kliūčių mažinimo ir bendrų verslo sąlygų gerinimo priemonės. Vyriausybės tikslas – realiai skatinti ūkio atsigavimą ir padėti pamatus ilgalaikiam augimui. Ypač svarbu imtis aktyvių veiksmų, kurie skatintų darbo vietų kūrimą ir visuomenės ekonominį aktyvumą.

Šioje srityje 2010 metais būtina:

1. Pertvarkyti kraštovarkos sistemą – supaprastinti teritorijų planavimą, statybos leidimų išdavimą ir kitas procedūras.
2. Pradėti įgyvendinti Viešojo ir privataus sektorių partnerystės programą (parengti teisinę bazę, atrinkti konkrečius partnerystės projektus, sukurti užsienio investuotojams skirtą informacijos bazę).
3. Pasiiekti, kad būtų pradėti įgyvendinti pirmieji daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) investiciniai projektai, parengti pagal naują finansavimo kreditavimo

mechanizmą, ir parengti pirmieji tipiniai daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) projektai.

4. Parengti teisės aktus, kurie sumažintų verslo sąlygas vertinančiose ataskaitose „Doing Business“ nurodytų procedūrų skaičių, jų trukmę ir (ar) išlaidas norintiesiems pradėti verslą.

5. Įdiegti verslo kontrolieriaus sistemą, kad tinkamai ir efektyviai būtų nagrinėjami smulkiojo ir vidutinio verslo subjektų skundai (prašymai) dėl galbūt klaidingo teisės aktų taikymo ar galbūt neteisėtų institucijų veiksmų.

6. Įgyvendinti priemones, šalinančias verslui biurokratinės kliūtis, nereikalingą ir nepagrįstą reguliavimą.

7. Įgyvendinti verslumo ir ekonominio aktyvumo skatinimo priemones, padėsiančias kurti ir išlaikyti daugiau darbo vietų, skatinsiančias eksportą.

8. Persvarstyti taikomas įdarbinimo pagalbos priemones, taip pat tokios pagalbos teikimo institucinę struktūrą, siekiant užtikrinti įdarbinimo pagalbos efektyvumą.

## **II. VALSTYBĖS TARNYBOS MODERNIZAVIMAS IR KOVA SU KORUPCIJA**

Esamas valstybės tarnybos reglamentavimas neatitinka šio laikotarpio iššūkių. Būtina pasiekti, kad valstybės tarnyba tarnautų žmogui ir būtų orientuota į konkrečius rezultatus. Reikia lankstesnio darbuotojų priėmimo ir atleidimo mechanizmo, efektyvesnės valstybės tarnautojų motyvavimo sistemos. Vyriausybės tikslas – didinti valstybės tarnybos veiksmingumą – orientuoti ją į paslaugų vartotoją ir konkrečius rezultatus. Ne mažiau svarbus prioritetas – kova su korupcija, siekiant panaikinti korupcijos sąlygas ir motyvus viešajame sektoriuje.

Šioje srityje 2010 metais būtina:

1. Valstybės tarnybos modelį papildyti postų sistemos, kontraktinio ir projektinio valdymo elementais.

2. Valstybės tarnautojų veiklos vertinimą ir motyvavimą susieti su konkrečiais jų veiklos rezultatais.

3. Iš dalies centralizuoti atranką į valstybės tarnybą, tobulinti valstybės tarnautojų mokymo sistemą ir įdiegti rotacijos tarp institucijų principą.

4. Užtikrinti valstybės tarnautojų asmeninės atsakomybės neišvengiamumą ir įtvirtinti nepriekaištingos valstybės tarnautojo reputacijos institutą.

5. Užtikrinti priimamų teisinių sprendimų ir viešųjų finansų naudojimo viešumą.

6. Sukurti efektyvų ir veikiantį politinių partijų finansavimo kontrolės mechanizmą.

7. Mažinti korupcijos sąlygų (galimybių) labiausiai korupcijos pažeistose srityse (policijoje), ypač daug dėmesio skirti Lietuvos policijos eismo priežiūros tarnybos, sveikatos priežiūros įstaigų veiklai ir viešiesiems pirkimams.

### **III. TOLESNIS VIEŠŪJŲ FINANSŲ KONSOLIDAVIMAS IR EFEKTYVUS IŠTEKLIŲ NAUDOJIMAS DIEGIANT Į REZULTATUS ORIENTUOTĄ VALDYMO MODELĮ**

Sunkmetis, sukeltas pasaulio finansų ir ekonomikos krizės, verčia 2010 metais ir toliau itin daug dėmesio skirti valstybės viešųjų finansų, valstybės skolos ir deficito valdymui. Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto pajamų didėjimas 2010 metais neprognozuojamas, nebus įvedami nauji ar didinami esami mokesčiai, todėl prireikus viešųjų finansų konsolidavimo naujų žingsnių pirmiausia bus mažinamos išlaidos. Kartu būtina nuosekliai didinti valdymo efektyvumą – orientuoti jį į konkrečius rezultatus. Vyriausybės tikslas 2010 metais – pasiekti, kad valdžios sektoriaus biudžeto deficitas 2010 metais neviršytų 2009 metų lygio, ir sudaryti sąlygas, kad vėlesniais metais jis nuosekliai mažėtų ir nuo 2012 metų neviršytų Maastrichto konvergencijos kriterijaus (3 procentų BVP).

Šioje srityje 2010 metais būtina:

1. Pertvarkyti strateginio ir biudžeto planavimo sistemą ir principus, siekiant didesnio išlaidų efektyvumo ir racionalumo, siejant tai su konkrečiais rezultatais:

tobulinti strateginio planavimo sistemą – užtikrinti jos skaidrumą, aiškumą ir Vyriausybės politinių prioritetų įgyvendinimą;

užtikrinti, kad asignavimų valdytojų vykdomų programų tikslai, uždaviniai ir vertinimo kriterijai būtų siejami su rezultatais;

viešai skelbti kuo išsamesnę informaciją apie biudžeto išlaidas.

2. Gerinti mokesčių administravimą, mažinti šešėlinės ekonomikos mastą ir skatinti sąžiningai mokėti mokesčius.

3. Įdiegti priemones, leisiančias valdyti savivaldybių biudžetų išsiskolinimo dinamiką.

4. Numatyti galimybę Rezerviniame (stabilizavimo) fonde sukaupti rezervą, kuris būtų naudojamas tik tada, kai susidaro ekstremalios sąlygos šalies ūkyje ar kyla grėsmė valstybės finansams.

5. Siekiant kuo platesnio visuomenės ir politinių jėgų pritarimo, parengti Lietuvos pažangos strategiją „Lietuva-2030“, kuri taptų nuoseklaus strateginio planavimo pagrindu.

6. Pasirengti privatizuoti valstybės valdomų įmonių, kurių veikla nesusijusi su valstybės funkcijų įgyvendinimu, akcijas ir pradėti šį procesą.

### **IV. APSKRIČIŲ REFORMA**

Apskričių reformos tikslas – iki 2010 m. liepos 1 d. panaikinti tarpinį centrinės valdžios lygmenį – apskrities viršininkų administracijas, jų funkcijas ir įstaigas persikirstyti savivaldybėms ir valstybės institucijoms, o dubliuojamas ir perteklines funkcijas panaikinti. Apskritys kaip teritorijos administraciniai vienetai nenaikinamos, o regionų ekonominės ir socialinės plėtros klausimai būtų sprendžiami stiprinant esamas regionų plėtros tarybas. Vyriausybės tikslas – sukurti reikiamą teisinę bazę ir sklandžiai perduoti apskričių viršininkų įgaliojimus ir jų administracijų atliekamas funkcijas valstybės institucijoms arba savivaldybėms.

Šioje srityje 2010 metais būtina:

1. Iki 2010 m. liepos 1 d. perduoti savivaldybėms ir kitoms valstybės institucijoms ir įstaigoms šiuo metu apskričių viršininkų atliekamas funkcijas, įstaigas, teises, pareigas ir lėšas perduotoms funkcijoms atlikti, o dubliuojamas ir perteklines funkcijas panaikinti.

2. Priimti reikiamus sprendimus, numatančius apskričių viršininkų administracijų atliekamas regioninės plėtros funkcijas perduoti Vidaus reikalų ministerijai ar jos įstaigoms, o žemės tvarkymo ir administravimo funkcijas – Nacionalinei žemės tarnybai prie Žemės ūkio ministerijos ir savivaldybėms.

3. Įsteigti valstybės įmonę Valstybės žemės fondą, kuris įgyvendintų apleistos žemės mažinimo priemones ir organizuotų žemės konsolidavimo procesą.

## **V. SOCIALINĖS SRITIES STRUKTŪRINĖ REFORMA**

Esama socialinės apsaugos sistema Lietuvoje kenčia tiek dėl trumpalaikių ekonomikos krizės padarinių (įmokų ir išmokų neatitikimo, nedarbo didėjimo ir anksčiau priimtų neadekvačių išsipareigojimų), tiek ir dėl ilgalaikių struktūrinių problemų (mokestinės bazės neadekvatumo ir visuomenės senėjimo). Taigi Vyriausybė numato parengti ilgalaikę valstybinio socialinio draudimo ir valstybinių socialinių išmokų reformą, kurios tikslas – minėtos sistemos skaidrumas, sąsajos su realia ekonomikos būkle, ilgalaikis stabilumas ir patikimumas.

Šioje srityje 2010 metais būtina:

1. Išmokas iš Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto susieti su realiomis šio biudžeto pajamomis, drauge atsižvelgti į demografinius pokyčius šalyje ir numatyti prievolę augant ekonomikai sudaryti atskirą pensijų sistemos rezervo fondą, leisiantį ateityje sušvelninti galimo ekonomikos nuosmukio pasekmes.

2. Supaprastinti socialinių išmokų sistemą – didinti jos aiškumą ir skaidrumą, mažinti pačių išmokų skaičių, drauge užtikrinti, kad išmokos iš Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto nedubliuotų vienos kitų ir skatintų jų gavėjus prisidėti prie šalies gerovės kūrimo.

3. Sukurti veiksmingą kontrolės sistemą, užkertančią kelią galimiems piktnaudžiavimams, susijusiems tiek su socialinėmis įmokomis, tiek su atitinkamomis išmokomis.

## **VI. SVEIKATOS APSAUGOS REFORMA**

Ekspertų vertinimu, sveikatos apsaugos sistema Lietuvoje neefektyvi ir brangi. Sveikatos priežiūros įstaigų tinklas per didelis, trūksta specializacijos, ligoninių lovų skaičius 1 000 gyventojų vienas didžiausių Europos Sąjungoje. Reformavę sveikatos apsaugos sistemą, galėtume su mažesniais arba tais pačiais finansiniais ištekliais teikti gyventojams geresnės kokybės sveikatos priežiūros paslaugas. Vyriausybės tikslas – sukurti patikimą ir efektyviai veikiančią sveikatos priežiūros sistemą, į kurią aktyviau įsitrauktų privatus sektorius.



Šioje srityje 2010 metais būtina:

1. Įgyvendinti asmens sveikatos priežiūros įstaigų tinklo optimizavimo planą, pagal kurį aukščiausiojo lygio paslaugos būtų teikiamos universitetinėse ligoninėse, o regiono ir rajono lygmens ligoninėse pacientai laiku gautų reikiamas, saugias ir geros kokybės paslaugas.
2. Stiprinti šeimos gydytojo instituciją ir plėtoti ambulatorines paslaugas, tam priimti reikiamus sprendimus.
3. Įvesti papildomą (savanorišką) sveikatos draudimą, laiduojantį pacientams pasirinkimo teisę.

## **VII. ŠVIETIMO SRITIES STRUKTŪRINĖS PERTVARKOS**

Lietuva atsilieka nuo daugelio Europos Sąjungos valstybių profesinio rengimo ir suaugusiųjų mokymosi populiarumo požiūriu. Būtiną rimtos švietimo sistemos struktūrinės pertvarkos siekiant skatinti gyventojus mokytis visą gyvenimą tiek asmeninio tobulėjimo, tiek ir profesinės karjeros tikslais. Svarbu modeliuoti ne vien tam tikrą švietimo sistemos pakopų, bet visą švietimo erdvę, nacionalinę kvalifikacijų sistemą. Kad struktūrinės pertvarkos būtų sėkmingos, o mokymasis patrauklesnis, reikia lanksčiau spręsti mokyklų steigimo, vadovų priėmimo į darbą, savarankiško mokyklų tobulėjimo, jų veiklos priežiūros ir kitus šios srities klausimus. Kita vertus, esant ekonomikos nuosmukiui, svarbu pasirūpinti emociniu mikroklimatu, santykiais, kurie gali didinti destrukciją sistemoje, sunkinti struktūrinės pertvarkas.

Šioje srityje 2010 metais būtina:

1. Sujungti profesinio ir darbo rinkos mokymo centrų sistemas, pertvarkyti profesinio mokymo įstaigų tinklą.
2. Atnaujinti bendrojo lavinimo teisinę bazę – supaprastinti mokyklų steigimo ir veiklos sąlygas, pertvarkyti priežiūrą.
3. Skatinti spręsti mokinių ir mokytojų santykių, darbo su rizikos grupių ir socialiai pažeidžiamais vaikais problemas.

## **VIII. ENERGETIKA IR TRANSPORTAS**

Vyriausybės tikslas – didinti šalies energetinį saugumą ir skatinti konkurenciją energetikos rinkose.

Šioje srityje 2010 metais būtina:

1. Užtikrinti, kad Lietuva apsirūpintų elektros energija po Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo – garantuoti patikimą elektros energijos tiekimą, taip pat skatinti plačiau naudoti atsinaujinančius energijos išteklius.
2. Pasirengti statyti naują atominę elektrinę – patvirtinti finansavimo ir valdymo modelį, parinkti strateginį investuotoją ir naujos elektrinės technologiją.

3. Užtikrinti dujų tiekimą ir ilgalaikį tiekimo saugumą – svarstyti suskystintų dujų importo infrastruktūros sukūrimo ir gamtinių dujų saugyklos statybos galimybes.

4. Įvykdyti planuotas priemones, numatančias „NordBalt“ elektros jungtį tarp Lietuvos ir Švedijos ir elektros jungtį su Lenkija.

5. Įgyvendinti Lietuvos elektros rinkos plėtros planą, siekiant didinti konkurenciją elektros sektoriuje ir plėsti pasirinkimo galimybes vartotojams.

6. Atskirti elektros energijos gamybos įmones nuo elektros energijos perdavimo sistemos įmonių, taip pat dujų tiekimo ir skirstymo veiklą.

7. Plėtoti Rytų–Vakarų transporto koridorių, siekiant prisijungti prie transeuropinių ir besiformuojančių Europos–Azijos transporto infrastruktūros tinklų – parinkti giliavandens jūrų uosto modelį ir vietą, formuoti daugiavfunkčius klasterius (branduolius) ir steigti viešuosius logistikos centrus.

## **IX. ELEKTRONINIŲ VIEŠŪJŲ PASLAUGŲ PLĖTRA**

Viešojo administravimo institucijų ir įstaigų teikiamos paslaugos Lietuvoje kol kas nėra plačiai perkeltos į internetą. Šiuo požiūriu atsiliekama ne tik nuo Skandinavijos, bet ir nuo daugelio Europos Sąjungos valstybių (šiuo metu Lietuva 21 vietoje tarp ES27+ valstybių pagal viešojo administravimo institucijų ir įstaigų teikiamų paslaugų perkėlimo į elektroninę erdvę lygį). Turime pasiekti, kad jau kitais metais elektroniniu būdu suteiktų paslaugų gerokai padaugėtų. Bus siekiama, kad viešosios paslaugos gyventojams ir verslui būtų teikiamos paprasčiau, greičiau ir pigiau, mažėtų korupcijos mastas, būtų užtikrintas skaidrumas, pagerėtų Lietuvos – modernios, imlios naujovėms valstybės – įvaizdis tarptautiniuose e. valdžios ir konkurencingumo reitinguose, taip pat gerėtų bendrosios verslo sąlygos. Vyriausybės tikslas – sukurti elektroninių paslaugų pasiūlą, kuri skatintų gyventojus siekti didesnio kompiuterinio raštingumo ir didintų plačiajuosčio interneto poreikį.

Šioje srityje 2010 metais būtina:

1. Sudaryti paketą elektroninių viešųjų paslaugų, kurias būtų galima įdiegti nedelsiant, kad 2010 metais su minimaliais finansiniais ištekliais įvyktų esminis proveržis.

2. Paskirti Ministro Pirmininko tarnybą kartu su atitinkamomis ministerijomis, kuruosiančiomis informacinės visuomenės klausimus, koordinuoti tokių paslaugų diegimą.

3. Užtikrinti tinkamą ir racionalų lėšų sutelkimą šiai programai įgyvendinti, neviršijant 2010 metams skirtų valstybės asignavimų ir Europos Sąjungos lėšų.

4. Sukurti ir pripildyti turinio bendrą viešųjų paslaugų teikimo interneto priegai.

5. Plėsti galimybes naudotis viešosiomis paslaugomis nustačius asmens tapatybę patikimomis elektroninio identifikavimo priemonėmis.

---

## ŠALIES ŪKIO KONKURENCINGUMO TENDENCIJŲ 2009 METŲ ATASKAITA

Lietuvos Respublikos Seimas (toliau – Seimas) 2006 m. lapkričio 23 d. nutarimu Nr. X-921 „Dėl Seimo ir Vyriausybės veiklos principų įgyvendinant Lietuvos 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategiją ir veiksmų programas“ įpareigojo Lietuvos Respublikos Vyriausybę (toliau – Vyriausybė) kiekvienais metais pateikti Seimui išsamią ataskaitą apie šalies ūkio konkurencingumo tendencijas (toliau – Konkurencingumo ataskaita), Europos Sąjungos (toliau – ES) struktūrinės paramos panaudojimo strategiją ir šiai strategijai įgyvendinti būtinų nacionalinės svarbos projektų, susijusių su ilgalaikio Lietuvos ūkio konkurencingumo didinimu, įgyvendinimo ataskaitą, taip pat kartu su Konkurencingumo ataskaita teikti šalies sėkmės rodiklių duomenis.

Vyriausybė, vykdydama šį Seimo įpareigojimą, teikia Seimui Konkurencingumo ataskaitą. Ją sudaro trys dalys: I. Lietuvos ūkio konkurencingumo tendencijos ir jų vertinimas (informacija apie šalies ūkio konkurencingumo tendencijas: Pasaulio ekonomikos forumo, kitų tarptautinių organizacijų Lietuvos ūkio konkurencingumo vertinimai); II. Lietuvos 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategijos ir veiksmų programų įgyvendinimas; III. Žinių ir inovacijų infrastruktūros ir valstybei svarbių ekonominių projektų vykdymas. Kartu su Konkurencingumo ataskaita priede pateikiami Lietuvos ūkio konkurencingumo sėkmės rodiklių kaitos duomenys.

### I. LIETUVOS ŪKIO KONKURENCINGUMO TENDENCIJOS IR JŲ VERTINIMAS

**Lietuvos ūkio konkurencingumo tarptautinis kontekstas.** Lietuvos ūkio konkurencingumą pasaulyje geriausiai atspindi tarptautinių institucijų atlikti vertinimai, kurie identifikuoja vidines Lietuvos konkurencingumo stipriąsias ir silpnąsias vietas bei problemas. Dabartinę Lietuvos konkurencingumo padėtį aiškiausiai rodo 4 tarptautinių institucijų vertinimai: Pasaulio valstybių konkurencingumo tyrimo vertinimas, Pasaulio ekonomikos forumo pateiktas konkurencingumo indeksas, Pasaulio banko atliktas verslo sąlygų vertinimas ir „Transparency International“ korupcijos suvokimo indeksas.

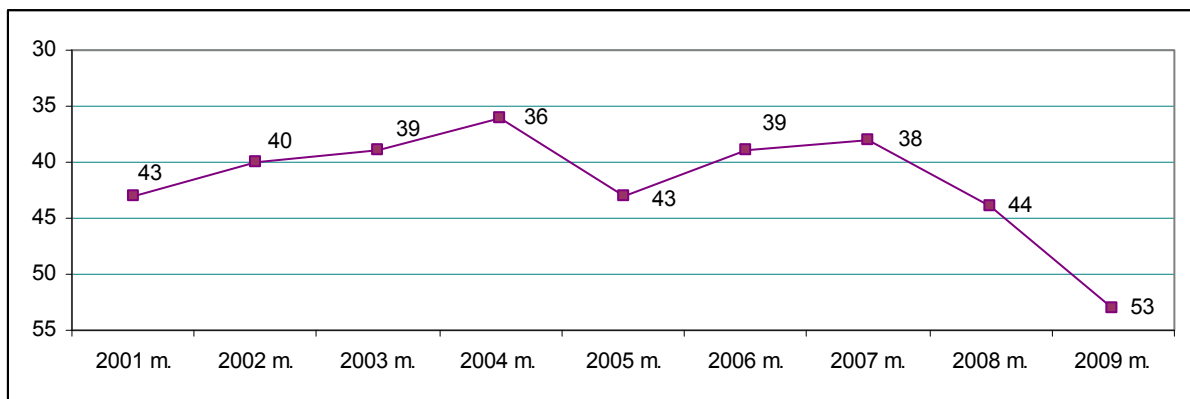
**Pasaulio valstybių konkurencingumo tyrimas** (*The World Competitiveness Scoreboard 2009*). Šveicarijoje veikiančio Tarptautinio vadybos plėtros instituto (*International Institute for Management Development – IMD*) tyrimas paremtas 329 kriterijų vertinimu, iš jų 2/3 yra statistinė informacija ir 1/3 – įmonių vadovų nuomonės įvertinimas. Remiantis juo, Lietuva pakilo iš 36 į 31 vietą tarp 57 reitinguojamų valstybių, pirmą kartą pralenkdama Estiją, Lenkiją bei Slovėniją. Nors Lietuvos ekonominė būklė pablogėjo, Lietuvos konkurencingumas sustiprėjo trijose iš keturių tyrimo vertinimo kategorijų: 1) išaugo valdžios veiklos efektyvumas, ypač viešųjų finansų politikos srityje; 2) padidėjo verslo veiklos efektyvumas ir 3) pagerėjo šalies infrastruktūra.

Tyrimas parodė, kad Lietuvos konkurencingumą labiausiai smukdė išaugęs biudžeto deficitas, išsikerojusi infliacija, smukusi ekonomikos plėtra, pablogėjusios verslo kreditavimo sąlygos, išaugęs nedarbo lygis, sumenkusi tiesioginių užsienio investicijų dalis šalies bendrajame vidaus produkte.

2009 metais IMD atliktame Streso teste, kurio esmė buvo įvertinti šalies pasirengimą įveikti krizę, pasirinkus 20 ateities vertinimus nusakančių kriterijų, Lietuva užėmė tik 41 poziciją, tačiau aplenkė Estiją ir Lenkiją. Vertinimai paaiškina teiginį, kad šalies konkurencingumą lemia ne tik ekonomikos augimas, bet ir atsižvelgimas į tokius veiksnius kaip aplinkosauga, gyvenimo kokybė, technologijos, žinios ir kt.

**Pasaulio ekonomikos forumas.** Pasaulio šalių konkurencingumas kasmet vertinamas pagal valstybių pasaulio konkurencingumo indeksą. Konkurencingumas šiame tyrime yra apibūdinamas kaip grupė institucinių, politinių bei ekonominių ir kitų veiksnių, kurie nulemia šalies produktyvumo lygį. Pasaulio konkurencingumo indeksu kiekvienos šalies konkurencingumas vertinamas pagal 12 konkurencingumo veiksnių: šalies institucijos, infrastruktūra, makroekonomikos stabilumas, sveikata ir pirminis ugdymas, aukštojo mokslo sistema ir profesinis ugdymas, prekių bei darbo rinkos efektyvumas, finansų rinkos išsivystymas, technologinis šalies išsivystymas, rinkos dydis, verslo pažanga ir naujovių diegimas.

Pagal pasaulio konkurencingumo 2009–2010 metų indeksą Lietuva yra surinkusi 4,3 balo iš 7 ir įvertinta **53-ąja vieta iš 133** valstybių. Lietuvos vertinimas blogėja antrus metus iš eilės. Palyginti su 2008–2009 metų vertinimu, Lietuva nukrito per 9 pozicijas (iš 44 į 53 vietą).



1 pav. Lietuvos vertinimas (vieta) pagal pasaulio konkurencingumo indeksą.

Šaltinis – Pasaulio ekonomikos forumas.

Tokią Lietuvos vertinimą lėmė daugelio sričių pablogėjimas. Tokius gana prastai įvertintus Lietuvos konkurencingumo veiksnius kaip rinkos dydis, finansų rinkų išsivystymas, inovacijų diegimas daugiausia lemia ekonomikos padėtis (pvz., rinkos dydis) arba santykinis Lietuvos ekonomikos atsilikimas (pvz., finansų rinkų išsivystymas, inovacijų diegimas). Reikėtų atkreipti dėmesį į veiksnius, kuriuos sukuria teisinis reguliavimas. Tai darbo rinkos efektyvumas, kuris Lietuvoje smarkiai atsilieka tiek nuo Latvijos, tiek nuo Estijos. Lietuvos darbo rinkos neefektyvumą lemia darbo rinkos suvaržymai, nelankstus darbo rinkos reguliavimas.

Palyginti su kitomis valstybėmis, Lietuva geriausiai vertinama aukštojo mokslo bei profesinio ugdymo, technologinio pasirengimo bei infrastruktūros srityse. Mažiausiai balų Lietuva surinko įvertinus inovacijų diegimo, rinkos dydžio bei šalies institucijų veiksnius (vidutiniškai kiek daugiau nei pusę didžiausio įvertinimo). Palyginti su kitomis pasaulio valstybėmis, prasčiausiai vertinamas mūsų finansų rinkos išsivystymas ir rinkos dydis – užimame atitinkamai 72 ir 69 vietas.

Lyginant Lietuvos konkurencingumo vertinimą su kaimynėmis Latvija ir Estija, beveik pagal visus veiksnius išryškėjo tendencija, kad Lietuva vertinama geriau už Latviją, bet prasčiau už Estiją. Pagal pasaulio konkurencingumo indeksą 2009–2010 metais Lietuva lenkia Latviją penkiolika pozicijų, tačiau atsilieka nuo Estijos per aštuoniolika. Pagal 2008 metų reitingą, lyginant įvairius plėtros rodiklius, buvome tarp mažiausiai išsivysčiusių valstybių (Estija – tarp labiausiai išsivysčiusių, Latvija – tarp vidutinių), o šiemet, patikslinus reitingus ir pradėjus taikyti naujesnę skaičiavimo metodologiją, kartu su Latvija esame tarp valstybių, kurios yra pereinamajame etape į mokslu ir inovacijomis grįstą ekonomiką.

Tačiau įdėmiau išnaginėjus 2008 ir 2009 metais paskelbtus išsamius duomenis, jų analizę bei atskirų šalių pozicijas, galima aiškiai matyti, kad Lietuvos vertinimai pagal visas pozicijas iš esmės gerėja ir šiemet galiausiai patekome į aukštesnio išsivystymo šalių grupę.

**Palankumo verslui tyrimas.** Pasaulio bankas, įvertindamas verslo sąlygas 183 pasaulio valstybėse, matuoja 10 verslo reguliavimo sričių, kurios susijusios su atitinkamais verslo procesais: verslo pradėjimas, statybų leidimų gavimas, darbuotojų samdymas ir atleidimas, nuosavybės registravimas, kredito gavimas, investuotojų apsauga, mokesčių mokėjimas, užsienio prekybos sąlygos, sutarčių vykdymo užtikrinimas ir verslo nutraukimas („*Doing Business 2010*“, *World Bank 2009*).

1 lentelė. Lietuvos vertinimas pagal palankumo verslui tyrimą 2008 ir 2009 metais

	Palankumo verslui tyrimas 2009 metais, šalies vieta	Palankumo verslui tyrimas 2008 metais, šalies vieta	Pasikeitimas („+“ reiškia pagerėjimą, „-“ – pablogėjimą)
Palankumo verslui vertinimas	26	25	-1
Verslo pradėjimas	99	77	-22
Statybų leidimų gavimas	64	64	0
Darbuotojų samdymas ir atleidimas	119	115	-4
Nuosavybės registravimas	4	4	0
Kredito gavimas	43	41	-2
Investuotojų apsauga	93	88	-5
Mokesčių mokėjimas	51	59	+8
Užsienio prekybos sąlygos	28	29	+1
Sutarčių vykdymo užtikrinimas	17	17	0
Verslo nutraukimas	36	36	0

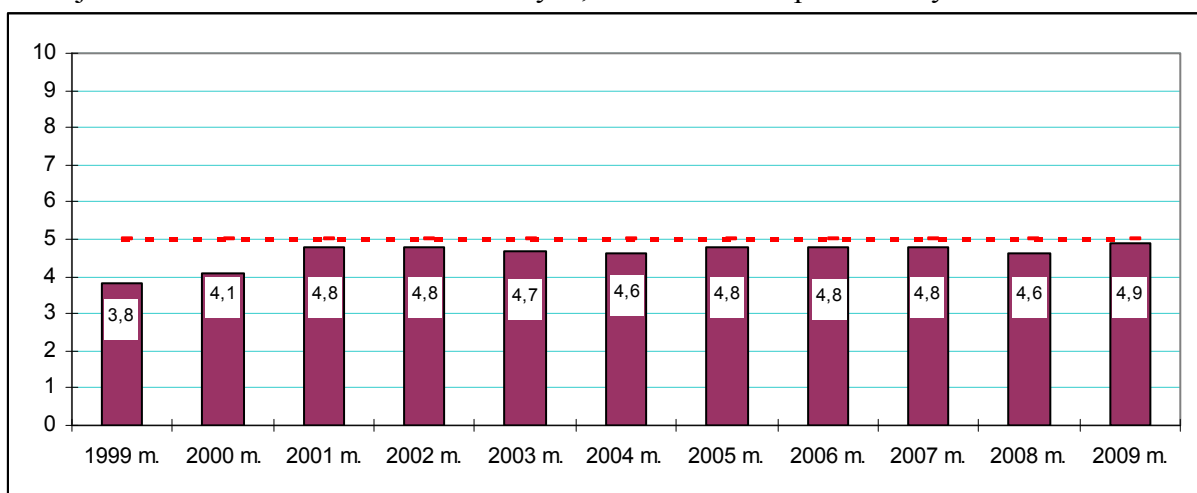
Pagal palankumą verslui Lietuva yra 26 vietoje, Estija – 24, Vokietija – 25, Latvija – 27, Prancūzija – 31, Lenkija – 72, Čekija – 74, Italija – 78. Itin prastai įvertintas 2008–2009 metais darbo rinkos reguliavimo rodiklis – sumažėjo per 4 pozicijas: nuo 115 iki 119. Šiuo rodikliu Lietuva lenkia Estiją, kuri užima 161, Latviją – 128, Vokietiją – 158, Prancūziją – 155 vietą.

Lietuvoje pagal palankumo verslui tyrimą labiausiai pablogėjo verslo pradėjimas, jo vertinimas krito net per 22 pozicijas ir atsidūrė 99 vietoje. Lietuvoje verslą pradėti užtrunka ilgiau, tai daugiau kainuoja ir reikalauja daugiau procedūrų nei vidutiniškai kaimyninėse valstybėse. Pagerėjo Lietuvos vertinimas pagal mokesčių mokėjimo rodiklį (pakilo per 8 pozicijas). Mažindamos administracinę naštą verslui ir spartindamos verslo pradžios procedūras, kompetentingos valstybės institucijos priėmė arba rengiasi priimti 5 teisės aktų pakeitimus – dėl prašymo įregistruoti Valstybinėje mokesčių inspekcijoje pridėtinės vertės mokesčio mokėtoju nagrinėjimo laiko iki 5–7 dienų (galioja); dėl prašymo registruoti juridinių asmenų pridėtinės vertės mokesčio mokėtoju teikimo kartu su kitomis Juridinių asmenų registrai teikiamomis formomis (dar negalioja); dėl pranešimo Valstybinei darbo inspekcijai apie įmonės, jos padalinių eksploatavimo pradžią atsisakymo, nesiejant su sąlyga pradėti verslą (dar negalioja); dėl atsisakymo Statybos techninį reglamentą laikyti įmonės veiklos pradžios procedūras nustatančiu dokumentu (galioja); dėl reikalavimo turėti antspaūdą ar antspaudo vietos žymą, nebent ši nuostata nustatyta įstatyme (dar negalioja). Priėmus minėtus teisės aktus, Ūkio ministerijos skaičiavimais pagal Pasaulio banko modelį, Lietuva pakiltų 44 šio indekso pozicijomis – iš 99 į 55 vietą.

Pasaulio bankas geriausiai Lietuvoje įvertino nuosavybės registravimą: pagal šį kriterijų lenkiame ne tik kaimynus, bet ir Vakarų Europos valstybes ir esame net 4 vietoje.

Vyriausybė kaip vieną iš prioritetinių 2010 metų uždavinių numato teisės aktų pakeitimus, gerinančius Lietuvos *Doing Business* indeksus.

**Lietuvos korupcijos suvokimo indeksas.** Ketvirtasis indikatorius, netiesiogiai atspindintis Lietuvos konkurencingumo lygį, yra korupcijos suvokimo indeksas. Jis matuojamas balais: 10 – labai skaidri valstybė, 0 – labai korumpuota valstybė.



2 pav. Lietuvos korupcijos suvokimo indekso kitimas 1999–2009 metais (balais).

Šaltinis – „Transparency International“.

Pagal „Transparency International“ metodiką valstybė, kurioje korupcijos suvokimo indeksas yra didesnis nei 5, laikoma pažabojusi korupciją. Galima teigti, kad 2009 metais Lietuva beveik pasiekė tokį lygį, kad galėtų būti laikoma korupciją pažabojusia valstybe, – korupcijos lygis siekė 4,9 (2008 metais buvo 4,6). 2009 metais šioje srityje Lietuva atsiliko nuo Estijos, kur korupcijos suvokimo indeksas – 6,6, tačiau lenkė Latviją, kurioje korupcijos lygis – 4,5. Absoliutūs lyderiai šioje srityje kaip ir praėjusiais metais yra mūsų kaimynai Šiaurės Europoje – Švedija ir Danija, kur šis indeksas siekia net 9,2 ir 9,3.

**2009 metais Vyriausybės taikytos neatidėliotinos priemonės.** Vyriausybė ėmėsi veiksmų, siekdama sušvelninti neigiamą pasaulinės ekonomikos krizės poveikį ir Lietuvos ūkio konkurencingumo mažėjimą. Vyriausybės krizei suvaldyti skirtos veiklos rezultatai lėmė Lietuvos konkurencinę aplinką. Finansų ministerijos skaičiavimais, jei Lietuva nebūtų laiku ėmusi konsolidavimo priemonių, šalies biudžeto deficitas 2009 metais būtų pasiekęs beveik 18 procentų bendrojo vidaus produkto (toliau – BVP). Priemonės, kurių ėmėsi Lietuva, leido šaliai sėkmingai pasiskolinti tarptautinėse finansų rinkose ir taip vykdyti savo išsipareigojimus piliečiams. 2009 metais įgyvendintos ir 2010 metais vykdomos viešųjų finansų konsolidavimo priemonės sudaro apie 12 procentų BVP.

Siekdama palengvinti verslo sąlygas per ekonominį sunkmetį, Vyriausybė ėmėsi vykdyti Ekonomikos skatinimo planą, kurio tikslas – sumažinti ekonomikos lėtėjimą ir skatinti jos atsigavimą, paramos priemonėmis padėti verslui išsilaikyti per krizę, kartu išsaugoti esamas ir kurti naujas darbo vietas. Šio plano priemonės apima verslo aplinkos gerinimą, eksporto ir investicijų skatinimą, verslo finansavimą, kreditinių išteklių prieinamumo ir pastatų energetinio efektyvumo didinimą bei ES struktūrinės paramos panaudojimo spartinimą. Vien per 2009 metus Lietuvos ūkį pasiekė 3,93 mlrd. litų. Ūkio ministerijos skaičiavimais, Ekonomikos skatinimo plano priemonėmis pasinaudojo daugiau kaip 4 tūkst. Lietuvos įmonių (kas penkiolikta realiai veikianti įmonė). Tokia pinigų injekcija į Lietuvos ekonomiką sukūrė arba išsaugojo ne mažiau kaip 40 tūkst. darbo vietų. Ekonomikos skatinimo planas tęsiamas ir šiais metais – į šalies ūkį planuojama įlieti dar 6 mlrd. litų.

## **II. LIETUVOS 2007–2013 METŲ EUROPOS SĄJUNGOS STRUKTŪRINĖS PARAMOS PANAUDOJIMO STRATEGIJOS IR VEIKSMŲ PROGRAMŲ ĮGYVENDINIMAS**

**Esminiai pakeitimai naudojant Lietuvos 2007–2013 metų ES struktūrinę paramą.** Atsižvelgdama į pasaulinės ekonomikos ir finansų krizės padarinius, kintančią vidaus situaciją ir Europos Komisijos parengto Ekonomikos atgaivinimo plano iniciatyvas, siekdama didesnio ES struktūrinės paramos indėlio įveikiant ekonomikos recesiją, 2009 metais Lietuva peržiūrėjo 2007–2013 metų ES struktūrinės paramos panaudojimo prioritetus ir atitinkamai perskirstė ES struktūrinės paramos lėšas.

2009 metų liepos mėnesį Europos Komisija patvirtino Lietuvos pateiktus 2007–2013 metų Ekonomikos augimo, Sanglaudos skatinimo ir Žmogiškųjų išteklių plėtros

veiksmų programų pakeitimus. Ekonomikos augimo veiksmų programa pakeista siekiant daugiau ES struktūrinės paramos skirti finansų inžinerijos priemonėms įgyvendinti (pakeitimu šiai sričiai papildomai skirta 495 mln. litų). Sanglaudos skatinimo veiksmų programa pakeista siekiant daugiau ES struktūrinės paramos skirti energijos vartojimo efektyvumo priemonėms būstuose įgyvendinti (būstams modernizuoti numatyta papildomai skirti 475 mln. litų, maksimali suma pagal ES reglamentus). Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa pakeista siekiant numatyti galimybę finansuoti finansų inžinerijos priemones, kuriomis galėtų pasinaudoti mažos, labai mažos įmonės ir individualūs asmenys verslui pradėti ir socialinės įmonės verslui plėtoti.

2009 metų lapkritį Europos Komisijai pateikti Sanglaudos skatinimo ir Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programų pakeitimų pasiūlymai. Sanglaudos skatinimo veiksmų programos pakeitimu siūloma išplėsti socialinių paslaugų infrastruktūros finansavimo apimtį, o Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos pakeitimu – numatyti galimybę kompensuoti dalį palūkanų dėl studentams pradėtų teikti paskolų studijų įmokai mokėti.

Toliau siekiant sanglaudos politikos tikslų dabartiniu laikotarpiu ir atsižvelgiant į didelius socialinės ir ekonominės situacijos pokyčius, pagrindinis dėmesys skiriamas užimtumo rėmimo priemonių didinimui ir verslumo skatinimui – sritims, galinčioms suteikti postūmį ekonomikos augimui. Gerinant smulkaus ir vidutinio verslo subjektų finansavimo galimybes, buvo įsteigti kontroliuojantieji fondai – JEREMIE kontroliuojantysis fondas, Invegos fondas ir Verslumo skatinimo fondas, taip pat įsteigtas JESSICA kontroliuojantysis fondas, iš kurio finansuojamas daugiabučių namų modernizavimas.

**JEREMIE kontroliuojantysis fondas.** 2008 m. spalio 1 d. pasirašyta trišalė finansavimo sutartis tarp Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos ir Europos investicijų fondo dėl JEREMIE (Jungtiniai Europos ištekliai mažoms ir vidutinėms įmonėms) kontroliuojančiojo fondo įsteigimo. Jo vertė fondo įsteigimo metu buvo apie 275 mln. litų (visos lėšos skirtos iš Europos regioninės plėtros fondo). 2009 metais šis fondas padidintas iki 1 mlrd. litų, iš kurių apie 275 mln. litų sudaro bendrojo finansavimo lėšos. Fondo lėšos skiriamos šioms priemonėms: smulkaus ir vidutinio verslo subjektų paskoloms, kurios užtikrina galimybę verslui gauti paskolas geresnėmis sąlygomis, nei įprastai jas suteikia bankai; portfelinėms garantijoms, kurios leidžia kreditoriams prisiimti didesnę nei įprastai riziką; rizikos kapitalo fondui, investuojant į įmones, pasižyminčias dideliu augimo potencialu ir didele rizika (pritraukdamos rizikos kapitalo investicijų, jos gali tapti sėkmingos veiklos pavyzdžiais ar rinkos lyderėmis) ir bendrųjų investicijų fondui „Verslo angelai“, kuriuo buriamas į rizikingus projektus investuojančių verslininkų tinklas ir skatinama aktyviau investuoti į perspektyvias verslo idėjas.

**Invegos fondas.** 2009 m. balandžio 8 d. pasirašyta trišalė finansavimo sutartis tarp Finansų ministerijos ir Ūkio ministerijos bei uždarosios akcinės bendrovės „Investicijų ir verslo garantijos“ (toliau – INVEGA), pagal kurią įsteigtas Invegos fondas. Jo vertė – apie 200 mln. litų. Šis fondas, kaip ir JEREMIE kontroliuojantysis fondas, finansuojamas Europos



regioninės plėtros fondo lėšomis. Per Invegos fondą įgyvendinamos 2 smulkaus ir vidutinio verslo kreditavimo priemonės: Mažų kreditų teikimas – 2 etapas ir Atviras kreditų fondas.

2009 metais pradėta įgyvendinti atskira finansų inžinerijos priemonė (nesteigiant kontroliuojančiojo fondo) – Garantijų fondas. Remiantis bendra Finansų ministerijos, Ūkio ministerijos ir Invegos trišale sutartimi, Garantijų fondui skirta 129 mln. litų ES struktūrinių fondų lėšų, kurias administruoja INVEGA. Garantijų fondas kompensuoja 80 procentų garantijų išmokų, išmokamų vykdant Invegos įsipareigojimus pagal jos suteiktas garantijas finansų įstaigoms už smulkaus ir vidutinio verslo subjektų imamas paskolas. Ši priemonė leidžia daugiau smulkaus ir vidutinio verslo subjektų įmonių pasinaudoti Invegos teikiamomis garantijomis ir palengvina smulkaus ir vidutinio verslo subjektų priėjimą prie finansavimo šaltinių.

**Dalinis palūkanų kompensavimas** – finansų inžinerijos priemonės papildanti priemonė, taip pat administruojama Invegos. Visuotinės dotacijos būdu įgyvendinamai priemonei numatyta skirti 104 mln. litų. Jais bus kompensuojama dalis smulkaus ir vidutinio verslo subjektų iš kredito įstaigų paimtų paskolų palūkanų. Įmonėms maksimaliai kompensuojama 50 procentų palūkanų, bet ne daugiau kaip 5 procentai visų palūkanų per metus.

**Verslumo skatinimo fondas.** 2009 metų pabaigoje fondas įsteigtas, pasirašius Europos socialinio fondo lėšomis finansuojamos finansų inžinerijos priemonės „Verslumo skatinimas“ įgyvendinimo ir finansavimo sutartį. Išplėstos užimtumo rėmimo priemonės ir numatyta galimybė įgyvendinant finansų inžinerijos priemonės labai mažoms ir mažoms įmonėms bei fiziniams asmenims pradėti savo verslą, taip pat socialinėms įmonėms plėtoti savo verslą.

**JESSICA kontroliuojantysis fondas.** 2007–2013 metų Sanglaudos skatinimo veiksmų programos priedas buvo papildytas dviem naujomis Aplinkos ministerijos administruojamomis priemonėmis – „Kontroliuojantysis fondas daugiabučiams namams modernizuoti“ ir „Daugiabučių namų modernizavimo skatinimas“. Joms skirta apie 850 mln. litų ES ir valstybės biudžeto lėšų. Pagal priemonę „Kontroliuojantysis fondas daugiabučiams namams modernizuoti“ įsteigtas JESSICA kontroliuojantysis fondas daugiabučiams namams modernizuoti ir įgyvendinamos finansų inžinerijos priemonės, kuriomis gerinamos daugiabučių namų modernizavimo projektų finansavimo sąlygos. 2009 m. birželio 11 d. tarp Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos, Aplinkos ministerijos ir Europos investicijų banko (EIB) pasirašyta finansavimo sutartis dėl kontroliuojančiojo fondo įsteigimo. Pagal priemonę „Daugiabučių namų modernizavimo skatinimas“ numatoma skatinti daugiabučių namų butų savininkus modernizuoti namus, kurių energijos vartojimas neefektyvus.

Buvo paspartintas Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos „Kokybiškas užimtumas ir socialinė aprėptis“ prioriteto priemonių įgyvendinimas: perskirsčius lėšas tarp atitinkamų prioritetų, daugiau finansuojamos remiamojo įdarbinimo priemonės (įdarbinimas

subsidijuojant, darbo įgūdžių įgijimo rėmimas, viešieji darbai). 98 mln. litų buvo padidintas priemonės „Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką“ finansavimas.

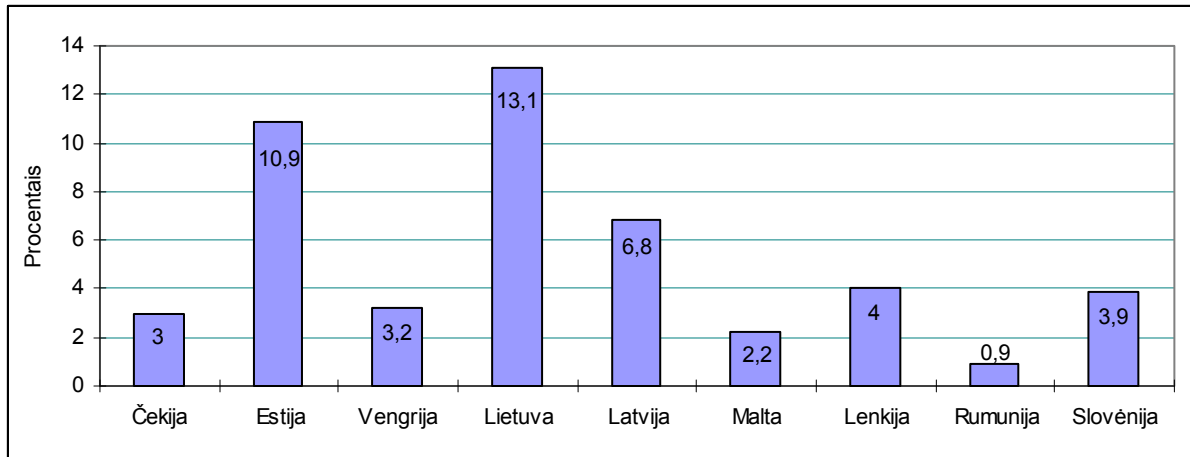
2009 m. gruodžio 23 d. Europos Komisijai pateikta Lietuvos 2007–2013 metų ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijos konvergencijos tikslui įgyvendinti ataskaita už 2007–2009 metus. Šioje ataskaitoje pateikiama šalies socialinė ir ekonominė situacija bei tendencijos 2007–2009 metais, pagrindiniai laimėjimai, problemos, ateities perspektyvos įgyvendinant šią strategiją ir geros praktikos pavyzdžiai.

**ES struktūrinės paramos panaudojimas įgyvendinant Lisabonos strategiją.** Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos ir ES struktūrinės paramos panaudojimo dokumentai įgyvendinami integraliai, todėl Lietuvos 2007–2013 metų ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijos 2 priede ir 2008 m. spalio 1 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1047 patvirtintos Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo 2008–2010 metų programos 3 priede yra išskirtas ES struktūrinės paramos panaudojimas Lisabonos strategijos įgyvendinimo tikslams pasiekti. 2009 metais toliau buvo įgyvendinama Nacionalinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo 2008–2010 metų programa (toliau – Programa) pagal 11 uždavinių. Buvo įgyvendinamos mokesčių, pensijų ir socialinio draudimo, sveikatos apsaugos, aukštojo mokslo ir studijų reformos.

Daugiau nei pusė 2007–2013 metų ES struktūrinės paramos (54,6 procento) numatyta skirti sritims, susijusioms su pagrindiniais atnaujintos Lisabonos strategijos prioritetais. Iki 2009 m. gruodžio 15 d. šiems prioritetams įgyvendinti paskirstyta ES struktūrinės paramos dalis sudaro 5,431 mlrd. litų, t. y. apie 23 procentus visos 2007–2013 metų ES struktūrinės paramos, skirtos Lietuvai.

Vyriausybės pritarimu 2009 m. spalio 15 d. Europos Komisijai buvo pateikta Metinė Lietuvos nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos pažangos ataskaita.

**2007–2013 metų ES struktūrinės paramos panaudojimas.** Europos Komisijos duomenimis, Lietuva pirmauja tarp naujų ES valstybių narių – iki 2009 m. gruodžio 1 d. Lietuvai išmokėta 11,8 procento visam 2007–2013 metų laikotarpiui skirtų ES struktūrinių fondų lėšų. Daugiau lėšų išmokėta tik Airijai ir Belgijai. Institucijų, atsakingų už 2007–2013 metų veiksmų programų įgyvendinimą, paskelbtuose kvietimuose teikti paraiškas ir sudarytuose valstybės bei regionų projektų sąrašuose projektams numatoma skirti finansavimo lėšų suma nuo veiksmų programų įgyvendinimo pradžios iki 2009 metų pabaigos siekė apie 19 400 mln. litų, tai sudarė 75 procentus veiksmų programų priemonėms numatytų skirti ES ir valstybės biudžeto lėšų.



3 pav. Iš Europos Komisijos gautos ES lėšų išmokos, procentais nuo valstybei visam 2007–2013 metų laikotarpiui numatytos sumos.

*Šaltinis – 2010 m. vasario 1 d., Europos Komisijos duomenys.*

Pagal paskelbtus kvietimus teikti paraiškas ir sudarytus projektų sąrašus iki 2009 m. gruodžio 31 d. buvo gautos 5 048 paraiškos, kuriose prašoma projektams finansuoti lėšų suma siekė 16 437 mln. litų, tai sudarė 64 procentus veiksmų programoms numatytų įgyvendinti ES ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų. Vien per 2009 metus pateikta daugiau nei 3 600 paraiškų, kuriose prašoma finansuoti lėšų suma siekė 11 490 mln. litų, tai sudarė 45 procentus veiksmų programoms įgyvendinti numatytų ES ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų.

Pažymėtina, kad tretieji veiksmų programų įgyvendinimo metai išsiskyrė pasirašytų projektų administravimo ir finansavimo sutarčių gausa ir joms paskirstytų lėšų suma. Per 2009 metus paskirstyta daugiau nei trečdalis (33,5 procento) veiksmų programoms įgyvendinti numatytų ES lėšų. Nuo veiksmų programų įgyvendinimo pradžios iki 2009 m. gruodžio 31 d. pasirašytos 1 655 sutartys, iš jų 1 574 – per 2009 metus. Pasirašytų sutarčių bendra tinkamų finansuoti išlaidų vertė sudaro 12 631 mln. litų, iš jų 9 330 mln. litų – ES lėšos, tai sudaro 39,9 procento veiksmų programoms įgyvendinti numatytų ES lėšų. Per 2009 metus pasirašytų sutarčių bendra vertė padidėjo 10 215 mln. litų, iš jų skirtų ES lėšų suma – 7 830 mln. litų (33,5 procento visų ES lėšų). Pasirašytų sutarčių apimtimi išsiskiria Ekonomikos augimo veiksmų programa (42 procentai programos ES lėšų) ir Sanglaudos skatinimo veiksmų programa (40,7 procento programos ES lėšų).

Projektų vykdytojams apmokėtų projektų išlaidų vertė (įskaitant projektų vykdytojų ir partnerių lėšas) pagal visas veiksmų programas 2009 m. gruodžio 31 d. siekė 4 328 mln. litų, iš kurių ES lėšos – 3 445 mln. litų (apie 15 procentų visų skirtų ES lėšų). Lėšų panaudojimo tempai, palyginti su ankstesniais veiksmų programų įgyvendinimo metais, gerokai išaugo. Per 2009 metus panaudota beveik 5 kartus daugiau lėšų nei per 2008 metus: per 2009 metus – 2 819 mln. litų (12,1 procento skirtų ES lėšų), o per 2008 metus – 626 mln. litų (2,7 procento

skirtų ES lėšų). Didžiausia veiksmų programoms skirtų ir panaudotų ES lėšų dalis nuo veiksmų programų įgyvendinimo pradžios iki 2009 metų pabaigos tenka Ekonomikos augimo veiksmų programai (20,4 procento).

**ES struktūrinių fondų parama po 2013 metų.** Siekiant geriau pasirengti deryboms dėl ES sanglaudos politikos ateities ir 2014–2020 metų ES struktūrinės paramos panaudojimui, Finansų ministerijos užsakymu atliktas Lietuvos plėtros prioritetų vertinimas 2014–2020 metų ES struktūrinės paramos panaudojimo laikotarpiu. Pagrindinė šio vertinimo išvada – Lietuvos ūkio plėtros prioritetai iki 2020 metų turi būti nukreipti keliomis kryptimis į: integraciją į visuotinę ekonomikos sistemą, vertės kūrimo grandines ir tinklus; eksportuojančių ūkio šakų plėtrą; tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą ypač aukštos pridėtinės vertės eksportą didinančiose srityse; demografinių procesų valdymą; ekonominių ir socialinių netolygumų mažinimą.

2009 metais Finansų ministerija dalyvavo ES lygiu vykstančiose diskusijose dėl 2014–2020 metų ES sanglaudos politikos ir Europos socialinio fondo ateities (Europos Komisijos Regioninės politikos generalinio direktorato ir Užimtumo, socialinių reikalų ir lygių galimybių generalinio direktorato aukšto lygio darbo grupėse).

### **III. ŽINIŲ IR INOVACIJŲ INFRASTRUKTŪROS BEI VALSTYBEI SVARBIŲ EKONOMINIŲ PROJEKTŲ VYKDYMAS**

Seimo 2007 m. birželio 26 d. nutarimu Nr. X-1225 „Dėl šalies ūkio konkurencingumo sėkmės rodiklių bei žinių ir inovacijų infrastruktūros valstybei svarbių ekonominių projektų patvirtinimo“ buvo patvirtinti 9 žinių ir inovacijų infrastruktūros valstybei svarbūs ekonominiai projektai, susiję su Lietuvos ilgalaikiu konkurencingumo didinimu. Vyriausybė 2009 metais tęsė šių Lietuvos ekonomikai svarbių projektų įgyvendinimą.

**Mokslo ir studijų įstaigų infrastruktūros bei mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros bazės atnaujinimas ir plėtra** (pagal parengtą programą). Aukštųjų mokyklų studentų bendrabučių atnaujinimo programai buvo skirta 13 mln. litų, pasirašytos lėšų naudojimo sutartys su 13 valstybinių universitetų ir 14 valstybinių kolegijų ir atlikti pastatų rekonstravimo darbai. Mokslo ir studijų institucijų renovavimo ir rekonstravimo 2007–2009 metų programai buvo skirta 1,68 mln. litų. Programoje dalyvavo 16 mokslo ir studijų institucijų.

**Mokymosi visą gyvenimą programos įgyvendinimas.** Naudojantis 2007–2013 metų Europos socialinio fondo parama, įgyvendinama 2008 metais atnaujinta Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija. Prie neformaliojo suaugusiųjų švietimo paslaugų teikimo savivaldybėse modelio kūrimo ir plėtros gerokai prisidėjo 2006–2008 metais ES struktūrinių fondų remto projekto „Suaugusiųjų švietimo institucijų veikla teikiant šiuolaikines kompetencijas regionuose“, Europos ekonominės erdvės finansinio mechanizmo remiamo projekto „Suaugusiųjų švietimo plėtra savivaldybėse mažinant socialinę atskirtį ir regioninius skirtumus Lietuvoje“ veikla. Įvykdytas neformaliojo suaugusiųjų švietimo bendrųjų

kompetencijų plėtros projektų konkursas ir paremti 3 projektai. Švietimo ir mokslo ministerija kartu su Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija 2009 metais vykdė suaugusiųjų švietimo savaitės renginius regionuose, išleista informacinė medžiaga, įsteigti apdovanojimai geriausiems 2009 metų suaugusiųjų švietimo projektams ir andragogams.

**Mokslo, studijų ir verslo integravimo tinklo sukūrimas.** Įgyvendinant Integruotų mokslo, studijų ir verslo centrų (slėnių) kūrimo ir plėtros programą, daugiausia dėmesio buvo skiriama valdymo modeliui įgyvendinti ir stebėsenos sistemai kurti. Sudaryta Slėnių priežiūros taryba. Patvirtintos keturios jungtinės tyrimų programos pagal šiuos mokslinių tyrimų ir ekonominės veiklos sektorius: gamtos išteklių ir žemės ūkio, biomedicinos ir biotechnologijos, medžiagų mokslo, fizikinių ir cheminių technologijų ir inžinerijos ir informacinių technologijų. Kuriant penkis integruotus mokslo, studijų ir verslo centrus (slėnius), 2009 metais pasirašyti trys pirmieji Integruotų mokslo, studijų ir verslo centrų – Jūrinio, „Santaros“ ir „Saulėtekio“ slėnių – investiciniai projektai, kurių vertė – daugiau kaip 100 mln. litų.

**Rizikos kapitalo fondas.** Fondą numatoma įkurti 2010 metų pirmąjį ketvirtį. Jam skirta 96,678 mln. litų ES struktūrinės paramos lėšų. Europos investicinio fondo atrinktos rizikos kapitalo valdymo įmonės steigs rizikos kapitalo fondus, į juos pritrauks ne mažiau kaip 30 procentų privačių investuotojų lėšų. Fondų gyvavimo laikotarpis – 10 metų su galimybe veiklą pratęsti dar 2 metams. Rizikos kapitalo fondų investicijos nukreiptos į dideliu augimo potencialu pasižyminčias įmones. Šiuo metu atrinkti 2 fondų valdytojai – uždaroji akcinė bendrovė „BaltCap“ ir „LitCapital Asset Management“.

**Protų susigražinimo ir pritraukimo programa.** Vykdam šią programą, 2009 metais atliktas tyrimas „Tyrėjų mobilumas ir jo socialiniai aspektai“, kuriame išnagrinėta tyrėjų mobilumo situacija Lietuvoje ir nustatyti teisinės sistemos trūkumai, sudarantys kliūtis tyrėjų mobilumui, susiję su vizų ir leidimų dirbti ir gyventi Lietuvoje reglamentavimu, tyrėjų ir jų šeimos narių socialinėmis teisėmis ir garantijomis. Taip pat paskirtos mokslo premijos lietuvių kilmės užsieniečiams mokslininkams ir Lietuvos Respublikos pilietybę turintiems mokslininkams, gyvenantiems užsienyje. 2009 metais Premijų skyrimo komisija dėl tinkamų kandidatų trūkumo ir sudėtingos ekonominės padėties pasiūlė apdovanoti 3 vietoj 5 laureatų.

**Investicijų skatinimo programa. Pramoninių parkų įrengimas ir laisvųjų ekonominių zonų plėtra.** Siekdama paspartinti investicinį procesą, pagerinti investicinę aplinką ir reaguodama į ekonomikos pokyčius, Vyriausybė 2009 m. lapkričio 25 d. sudarė Investicijų patarėjų komisiją, kuri teiks pasiūlymus dėl Lietuvos patrauklumo užsienio investuotojams didinimo ir investicijų pritraukimo. Artimiausiu metu ši Investicijų patarėjų komisija ketina pateikti pasiūlymus dėl investicinės aplinkos gerinimo. Jie bus integruoti į naujai rengiamą 2010–2020 metų investicijų skatinimo strategiją, iš esmės pakeisiančią Investicijų skatinimo 2008–2013 metų programą.

Šiuo metu Lietuvoje plėtojama 10 parkų (dvi laisvosios ekonominės zonos (Kauno ir Klaipėdos) ir aštuoni pramoniniai parkai (Naujosios Akmenės, Alytaus, Kėdainių,

Marijampolės, Pagėgių, Panevėžio, Radviliškio ir Šiaulių). Įgyvendinant 2007–2013 metų ES struktūrinės paramos priemonę „Invest LT“, pramoninių parkų infrastruktūrai įrengti iki 2013 metų numatyta skirti iki 140 mln. litų, o rinkodaros veiklai finansuoti – beveik 4 mln. litų. Į parkus jau investuota 18,84 mln. litų valstybės lėšų (ir 97,5 mln. litų ES lėšų), pritrauktos 32 įmonės, sukurta 919 naujų darbo vietų ir įsipareigota sukurti papildomai 240 vietų. Parkuose veikiančios įmonės yra investavusios 1,5 mlrd. litų savo lėšų.

**Kompleksinės programos, skirtos konkrečios mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (toliau – MTEP) srities ir jai giminingo mokslui imlaus verslo sektoriaus kompleksinei plėtrai ir specialistų rengimui užtikrinti.** Įgyvendinama Bendroji nacionalinė kompleksinė programa sudarys sąlygas užtikrinti darnią konkrečių mokslui imlių ūkio subsektorių plėtrą kompleksiškai derinant aukščiausios kvalifikacijos specialistų rengimą, MTEP vykdymą, mokslo ir verslo saitų stiprinimą: 2009 metais patvirtinti aštuonių Nacionalinių kompleksinių programų (Biotechnologijos ir biofarmacijos; Jungtinės lazerių, naujųjų medžiagų, elektronikos ir nanotechnologijų bei taikomųjų fizinių mokslų ir technologijų; Darniosios chemijos; Informacinių technologijų sektoriaus; Medicinos mokslų; Lietuvos kūrybinių ir kultūrinių industrijų; Jūrinio sektoriaus (Jūrinis slėnis); Žemės, miškų ir maisto sektoriaus (Slėnis „Nemunas“) projektų sąrašai.

**Plačiajuosčių elektroninių ryšių tinklų plėtra Lietuvos kaimiškose vietovėse.** Įgyvendinant Lietuvos plačiajuosčio ryšio infrastruktūros 2005–2010 metų plėtros strategiją, 2005–2008 metais buvo įgyvendintas 75 mln. litų ES projektas „Kaimiškųjų vietovių informacinių technologijų plačiajuostis tinklas RAIN“ (toliau – RAIN-1): nutiesta 3 357 km šviesolaidinio kabelio linijų, įrengti 509 RAIN tinklo mazgai, kuriais 467 kaimiškosios seniūnijos sujungtos su 51 savivaldybe, prie šviesolaidinės infrastruktūros prijungta 330 mokyklų. Elektroninių ryšių paslaugų teikėjai, naudodami šviesolaidinę infrastruktūrą, teikia paslaugas galutiniams paslaugų gavėjams. Per RAIN tinklą plačiajuosčio ryšio paslaugomis gali naudotis daugiau kaip 300 000 gyventojų.

2009 metų pradžioje Susisiekimo ministerija pateikė paraišką įtraukti projektą „Kaimiškųjų vietovių informacinių technologijų plačiajuosčio tinklo RAIN plėtra“ (toliau – RAIN-2) į valstybės projektų sąrašą. Projektui RAIN-2, vykdomam pagal Ekonomikos augimo veiksmų programos 3 prioriteto „Informacinė visuomenė visiems“ priemonę „Plačiajuosčiai elektroninių ryšių tinklai“, skirta ES struktūrinė parama. Projekto RAIN-2 tikslas – prisidėti sprendžiant skaitmeninės atskirties tarp miesto ir kaimo vietovių problemą ir iš esmės paspartinti žinių ir informacinės visuomenės plėtrą Lietuvoje. Projektą įgyvendins Susisiekimo ministerija kartu su partnere viešąja įstaiga „Plačiajuostis internetas“. Projektas RAIN-2 bus įgyvendintas per 40 mėnesių, projekto vertė – 208,9 mln. litų, iš kurių 174,7 mln. litų sudarys ES parama ir 34,2 mln. litų – Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšos.

**Aukštojo mokslo ir studijų reforma.** Kadangi viena iš Vyriausybės programos septynių esminių permainų 2008–2009 metais įgyvendinimo priemonių yra aukštojo mokslo

reforma, informacija apie vykdytą aukštojo mokslo ir studijų reformą yra pateikta ataskaitos III skyriaus „Septynių esminių permainų 2009 metais analizė“ V dalyje.

2 lentelė. Lietuvos ūkio konkurencingumo sėkmės rodiklių kaita

	2001 metai	2002 metai	2003 metai	2004 metai	2005 metai	2006 metai	2007 metai	2008 metai	2009 metai
<b>1. Makroekonominės aplinkos rodikliai</b>									
Bendrasis vidaus produktas, tenkantis vienam gyventojui perkamosios galios standartais	8 200	9 000	10 200	10 900	11 900	13 100	14 800	15 500*	12 600 pr.
Darbo našumas (1) – pridėtinė vertė, sukurta per vieną faktiškai dirbtą žmogaus valandą, litais galiojusiomis kainomis	17,5	18,4	20	22	23,8	27,1	30,8	34,3	
Šalies ūkio darbuotojų vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis, litais	982,3	1 013,9	1 072,6	1 149,3	1 276,2	1 495,7	1 802,4	2 152	2 052*
Santykiniai kainų lygiai, ES-27 = 100. Santykiniai kainų lygiai yra perkamosios galios paritetų (PGP santykiai su rinkos oficialiais nacionalinių valiutų santykiais. Santykis rodo šalies kainų lygį, palyginti su ES-27 vidurkiu (ES-27 = 100)	54,1	54,2	52,3	53,5	54,8	57,3	60	64,6	
Suderinto vartotojų kainų indekso (VKI) prekių ir paslaugų kainų pokyčiai, procentais	1,6	0,3	-1,1	1,2	2,7	3,8	5,8	11,1	4,2
Tiesioginės užsienio investicijos, palyginti su BVP, procentais	21,9	25,3	24,1	25,8	33,2	34,9	36	28,4*	
<b>2. Užimtumo rodikliai</b>									
Užimtumo lygis (15–64), procentais. Užimtųjų ir tiriamojo amžiaus gyventojų santykis, procentais	57,5	59,9	61,1	61,2	62,6	63,6	64,9	64,3	
Mokymosi visą gyvenimą lygis, procentais (25–64 m. asmenų, kurie mokėsi per pastarąsias 4 savaites, dalis, procentais)	3,5	3	3,8	5,9	6	4,9	5,3	4,9	
<b>3. Inovacijų ir mokslinių tyrimų rodikliai</b>									
Išlaidos mokslo tiriamajai veiklai, palyginti su BVP, procentais. Rodiklis rodo, kokia BVP dalis skiriama mokslo tiriamajai veiklai	0,67	0,66	0,67	0,75	0,75	0,79	0,81	0,8	

14  
(2 priedas)

	2001 metai	2002 metai	2003 metai	2004 metai	2005 metai	2006 metai	2007 metai	2008 metai	2009 metai
Verslo įmonių lėšų dalis bendrosiose išlaidose moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai (MTTP), procentais	37,1	27,9	16,7	19,9	20,8	26,2	24,5	21,4	
Valdžios lėšų dalis bendrosiose išlaidose moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai (MTTP), procentais	56,3	65,1	64,6	63,1	62,7	53,6	47,9	55,6	
Tyrėjų skaičius tūkstančiui darbuotojų	6,2	5,8	6,4	7,2	7,4	7,6	8,35	8,37	
Pateiktų paraiškų Jungtinių Amerikos Valstijų patentų ir prekių ženklų tarnybai (USPTO) skaičius milijonui gyventojų	0,67	2,32	4,12*						
Pateiktų paraiškų Europos patentų biurui (EPO) milijonui gyventojų	0,9	0,8	4,1	4	2,6	3,24*			
Plačiajuosčio ryšio interneto skvarba šimtui gyventojų				2,5	5	8,4	12,7	16,1	18,2
<b>4. Pramonės ir verslo aplinkos rodikliai</b>									
Aukštųjų technologijų produkcijos eksportas, palyginti su visu eksportu, procentais	2,9	2,4	3	2,7	3,2	4,7	7,7***	6,8***	
Verslumo lygis (1) – įmonių skaičius tūkstančiui gyventojų (metų pabaigoje)	16	16	16	17	17	18	19	20	
Verslumo lygis (2) – fizinių asmenų, kurie verčiasi individualia veikla, įskaitant asmenis, dirbančius pagal verslo liudijimus, skaičius tūkstančiui gyventojų (metų pabaigoje)			13	16	21	24	34	36	
Galutinės energijos intensyvumas, tne/mln. litų BVP	79,4	77,2	72	69,8	67,5	66,4	63,6	60,5	
<b>5. Žemės ūkio rodiklis</b>									
Užimtųjų žemės ūkyje dalis, palyginti su bendru užimtųjų skaičiumi, procentais	17,2	17,8	17,8	15,8	14	12,4	10,4	7,9	
<b>6. Sveikatos rodikliai</b>									
Tikėtina vidutinė gyvenimo trukmė (vidutinė būsimo gyvenimo trukmė)	71,8	71,9	72,2	72,1	71,3	71,1	70,9	71,9	
Kūdikių mirtingumas Lietuvoje (tūkstančiui gyvų gimusių kūdikių)	7,8	7,9	6,8	7,9	6,9	6,8	5,9	5	



15  
(2 priedas)

	2001 metai	2002 metai	2003 metai	2004 metai	2005 metai	2006 metai	2007 metai	2008 metai	2009 metai
<b>7. Transporto rodikliai</b>									
Transporto, sandėliavimo ir ryšių dalis bendros pridėtinės vertės struktūroje, procentais	12,3	13,4	13,4	12,7	12,7	12,7	12,8	12,1*	
Transporto paslaugų eksportas, palyginti su BVP, procentais	4,4	4,6	5	6	6,1	6,4	6	6,1*	
<b>8. Aplinkos būklės rodikliai</b>									
Šiltnamio dujų kiekis, išmestas į atmosferą, tūkst. t CO <sub>2</sub> ekvivalentu / mln. litų BVP**	0,422	0,402	0,372	0,351	0,319	0,287	0,258	0,219	
Susidarantis gamybinių atliekų kiekis tūkst. t / mln. litų BVP**	56,7	65,9	63,4	66	58,7	52,1	44,8	42,6	
<b>9. Užsienio prekybos rodikliai</b>									
Prekių ir paslaugų eksportas, palyginti su BVP, procentais	49,8	52,7	51,2	52,1	57,5	59,1	54,1	60,2*	
Kasybos ir karjerų eksploatavimo; apdirbamosios gamybos produkcija, parduota ne Lietuvos rinkai, išskyrus rafinuotus naftos produktus, palyginti su kasybos ir karjerų eksploatavimo; apdirbamosios gamybos parduota produkcija, išskyrus rafinuotus naftos produktus, procentais (EVRK 2 red.)**	56,4	55,8	55	54	53,2	51,6	52,9	54,2	55,7

\*Išankstiniai duomenys.

\*\* Patikslinti duomenys.

\*\*\* Statistikos departamento skaičiavimai: pr. – prognozė.

Šaltiniai: Statistikos departamento ir Eurostato duomenys.

3 lentelė. ES šalių pagrindiniai rodikliai

	BVP pokytis (2009)	Pramonės produkcijos pokytis (2009)	Biudžeto deficito ir BVP santykis (2008)	Eksporto pokytis (2009)
ES-27	-4,2	-13,9	-2,3	-16
Euro zona-16	-4,1	-14,91	-2	-18
Airija	-7,5	-4,15	-7,2	-3
Austrija	-3,6	-11,85	-0,4	-21
Belgija	-3,1	-13,93	-1,2	-19
Bulgarija	-5	-17,41	1,8	-24
Čekija	-4,8	-12,9	-2,1	-20
Danija	-5,1	-15,08	3,4	-17
Estija	-14,1	-25,94	-2,7	-25
Graikija	-2	-9,2	-7,7	-18
Ispanija	-3,6	-15,82	-4,1	-20
Italija	-5	-17,58	-2,7	-22
Jungtinė Karalystė	-5,0	-10,38	-5	-21
Kipras	-0,7	-9,42	0,9	-20
Latvija	-18	-15,79	-4,1	-22
Lenkija	1,7	-3,6	-3,6	-18
Lietuva	-15	-14,57	-3,2	-30
Liuksemburgas	-3,6	-16,24	2,5	-14
Malta	-1,9	-11,72	-4,7	-25
Nyderlandai	-4,0	-7,77	0,7	-19
Portugalija	-2,7	-8,49	-2,7	-20
Prancūzija	-2,2	-11,96	-3,4	-18
Rumunija	-7,1	-5,94	-5,5	-16
Slovakija	-4,7	-14,48	-2,3	-19
Slovėnija	-7,8	-17,37	-1,8	-20
Suomija	-7,8	-21,14	4,5	-33
Švedija	-4,9	-17,89	2,5	-27
Vengrija	-6,3	-17,34	-3,8	-20
Vokietija	-5	-16,84	0	-20
Japonija	-5,2	-21,74		
Jungtinės Amerikos Valstijos	-2,4	-9,77		

**Pastaba.** Duomenys yra išankstiniai ir ateityje gali būti patikslinti.

Šaltinis – Eurostatas (2010-03-18).

## NACIONALINIO SAUGUMO BŪKLĖS IR PLĖTROS 2009 METŲ ATASKAITA

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymu, Lietuvos Respublikos Vyriausybė (toliau – Vyriausybė) teikia Lietuvos Respublikos Seimui (toliau – Seimas) nacionalinio saugumo būklės ir plėtros metinės ataskaitos dalį, kurioje pateikta informacija apie šio įstatymo, Nacionalinio saugumo strategijos ir ilgalaikių valstybinių saugumo stiprinimo programų įgyvendinimą, pateikia informaciją apie tarptautinės ir vidaus saugumo aplinkos pokyčius, esamus rizikos veiksnius, pavojus ir grėsmes, jų atsiradimą, vystymąsi bei informaciją apie priemones, įgyvendinamas neutralizuojant grėsmes, rizikos veiksnius ir pavojus.

Nacionalinio saugumo būklės ir plėtros ataskaitą sudaro trys dalys. Pirmoji dalis – Nacionalinio saugumo rizikos veiksniai. Joje pateikiama informacija apie Lietuvos geostrateginę aplinką, vidaus ir gerovės rizikos veiksnius – išskiriami ekonominiai, socialiniai, asmens ir visuomenės saugumo, ekologiniai, informacijos apsaugos rizikos veiksniai, visuomenės sveikatos, informacinės žinių visuomenės kūrimo rizikos veiksniai ir grėsmės. Antroji dalis – Vyriausybės vykdomos priemonės nacionaliniam saugumui stiprinti. Tai Lietuvos saugumo aplinkos formavimas: narystė NATO, narystė Europos Sąjungoje (toliau – ES), veikla kitose tarptautinėse organizacijose ir daugiašalėse konsultacinėse institucijose, dvišalis bendradarbiavimas, Lietuvos indėlis į tarptautinės bendruomenės kovą su terorizmu, gynybinių pajėgumų stiprinimas, valstybės mobilizacinės sistemos plėtra, ilgalaikių nacionalinį saugumą stiprinančių programų vykdymas. Šioje dalyje įvertintos ir kitos nacionalinio saugumo stiprinimo sritys. Trečioji dalis – Lietuvos nacionalinio saugumo būklės 2009 metais apibendrinimas.

### I. NACIONALINIO SAUGUMO RIZIKOS VEIKSNIAI

**Geostrateginė aplinka.** Lietuvos geostrateginę aplinką 2009 metais lėmė šie pagrindiniai veiksniai:

*Itin stiprus neigiamas pasaulinės finansų ir ekonomikos krizės poveikis.* 2009 metais Vidurio ir Rytų Europos regiono valstybės (tarp jų ir Lietuva) patyrė didelį ūkio nuosmukį, sparčiai augantį nedarbą, didėjantį santykinį skurdą. Sumažėjo regiono patrauklumas užsienio investuotojams. Tačiau regiono politinio ir ekonominio nestabilumo grėsmės lygis nepakito, nes neigiamos tendencijos, pradėjusios ryškėti dar 2008 metais, stabilizavosi ir 2009 metais nesukėlė galimų didžiausių neigiamų pasekmių. Nors pasaulinė finansų krizė neigiamai paveikė visų regiono šalių ekonomiką, ilgalaikių politinių ir socialinių krizių pavyko išvengti.

*Pirmieji JAV naujosios administracijos veiklos metai* patvirtino jos dėmesį intensyvesniam transatlantiniam dialogui ir partnerystei, pirmiausia platesniam tarptautinės bendruomenės įtraukimui į globalių saugumo klausimų sprendimą, intensyvesniam dialogui ekonomikos, energetinio saugumo, branduolinio ginklo neplatinimo klausimais. Spręsdama klausimus su Rusija, JAV daugiausia dėmesio skyrė globalinėms strateginio saugumo problemoms, siekė vykdyti Rusijos įtraukimo politiką.

2009 metais JAV pakeitė planus Vidurio Europoje dislokuoti stacionarius nacionalinės priešraketinės gynybos (PRG) sistemos elementus. Tai sukėlė diskusijas dėl JAV vaidmens regione, tačiau JAV toliau tęsė aktyvaus karinio bendradarbiavimo ir regiono saugumo stiprinimo planus. Rusijos reakcija į JAV PRG sistemos plėtrą Europoje iš principo išlieka neigiama.

*Didėjo neformalių didžiųjų valstybių konsultavimosi organizacijų G-8 ir G-20 svarba.* Tai sudarė sąlygas į globalių darbotvarkės klausimų svarstymą ir sprendimą intensyviau įsitraukti ir kitiems pasaulinės politikos veikėjams. Pažymėtinas didesnis ir globalesnis Kinijos užsienio politikos aktyvumas.

*Politinė sistema Rusijoje.* Nepaisant finansų ir ekonomikos krizės poveikio, politinė sistema Rusijoje 2009 metais išliko stabili. 2009 metais Rusija plėtojo prevencines karines jėgos panaudojimo priemones ir mechanizmus (įstatymais įtvirtintas galimas vienašališkas karinių Rusijos pajėgų panaudojimas užsienyje; vykdant karinę reformą, plėtojami Rusijos kariniai puolamieji pajėgumai, taip pat ir esantys Kaliningrado srityje). Tarptautinei bendruomenei Rusija siekė primesti diskusiją dėl naujos Europos saugumo architektūros ir taip pertvarkyti esamas tarptautinio saugumo struktūras bei principus.

Stiprėjo Rusijos pastangos naudojant energetinius ir kitus svertus kurti atskirą galios centrą Nepriklausomų valstybių sandraugos (NVS) erdvėje, neaplenkiant ir Rytų Europos bei kitų regionų. Aiškūs to pavyzdžiai – Baltarusijos ir Rusijos konfliktas dėl dujų tiekimo Europai, taip pat nuolatinė aštri retorika dėl Ukrainos, kaip dujų tranzito valstybės, patikimumo.

Rusija tęsia Įprastinės ginkluotės Europoje sutarties vykdymo suspendavimą, grasinimais dislokuoti naują puolamąją ginkluotę Kaliningrado srityje reaguoja į JAV planus Europoje plėsti priešraketinės gynybos sistemos elementus. Vykstant dvišalėms Rusijos ir JAV deryboms dėl svarbiausių ginklų kontrolės sutarčių, Rusija reikalauja išvesti iš Europos JAV branduolines pajėgas.

Rusija siekia įtvirtinti *status quo* po 2008 metų rugpjūčio karinės agresijos Gruzijoje (Gruzijos teritorinio vientisumo kvestionavimas, spaudimas įvairioms valstybėms pripažinti Abchazijos ir Pietų Osetijos nepriklausomybę ir Ženevos proceso tąsa).

*Tolesnė NATO transformacija.* Į NATO karines struktūras grįžo Prancūzija; NATO narėmis tapo Kroatija ir Albanija; pradėta rengti nauja NATO strateginė koncepcija, apibrėžianti NATO tikslus ir vaidmenį XXI amžiuje; daugiau dėmesio skirta Baltijos

valstybių apginamumo problemai ir atitinkamų karinių NATO planų parengimui; NATO vadovaujama operacija Afganistane tebėra prioritetinga Aljanso operacija.

NATO diskusijose silpnėjo konsensusas dėl Gruzijos ir Ukrainos narystės vidutiniu laikotarpiu perspektyvų, tačiau išliko įtvirtinta nuostata, kad šios šalys ateityje taps NATO narėmis.

*Pradėta įgyvendinti ES Rytų partnerystės programa*, tačiau joje nesprenžiamos svarbiausios eurointegracijos problemos. ES ir Aljansas iš esmės susitaikė su 2008 metų Rusijos agresijos prieš Gruziją padariniais, buvo nuolaidžiuojama Rusijai ir beveik nekreipiama dėmesio į regiono valstybių mėginimus užtikrinti ES ir NATO įsipareigojimų Gruzijai ir Ukrainai vykdymą.

*Pradėta kurti bendra ES diplomatinė tarnyba – Europos išorės veiksmų tarnyba.* 2009 m. gruodžio 1 d. įsigaliojusi Lisabonos sutartis suteikė naujų priemonių ir daugiau svorio bendrai ES užsienio ir saugumo politikai. Paskirtas Europos Vadovų Tarybos pirmininkas H. van Rompuy ir ES vyriausioji įgaliotinė užsienio reikalams ir saugumo politikai C. Ashton savo lygiu atstovaus ES sprendžiant išorinių santykių klausimus – tai turėtų suteikti ES užsienio politikai daugiau nuoseklumo ir matomumo. Lisabonos sutartis, didinanti ES funkcionalumą, Lietuvai yra naudinga, tačiau, antra vertus, taikant kvalifikuotos daugumos balsavimą, taip pat įsteigus Europos Vadovų Tarybos pirmininko bei vyriausiojo įgaliotinio užsienio reikalams ir saugumo politikai pareigybes, sumažėjo atskirų ES valstybių narių, ypač mažųjų, galimybės daryti įtaką ES vidaus ir užsienio bei nacionalinio saugumo politikai.

*Bendrosios užsienio ir saugumo politikos (BUSP) klausimai*, kuriais ES siekta pažangos: Vakarų Balkanų šalių santykių su ES ateitis, Europos kaimynystės politika, Gruzijos, Armėnijos, Azerbaidžano, Ukrainos, Moldovos ir Baltarusijos santykiai su ES, ES ir Rusijos santykiai, pagalba Afganistanui.

ES ir NATO daug dėmesio skyrė stabilumui Vakarų Balkanų regione užtikrinti. ES rūpinosi Gruzijos ekonomikos ir infrastruktūros atkūrimu ir stabilumo buferinėse zonose užtikrinimu.

*ES strategija Europos Rytuose.* Plėtojant šią strategiją, pasiekta esminė pažanga. 2009 m. gegužės 7 d. Prahoje įvyko pirmasis ES ir šešių Rytų šalių – Armėnijos, Azerbaidžano, Baltarusijos, Gruzijos, Moldovos, Ukrainos – aukščiausio lygio susitikimas, kuriame buvo priimtas Rytų partnerystės projektas. Tai rimtas ES užsienio politikos laimėjimas, sudarantis geras prielaidas stiprinti santykius su Lietuvai svarbiausiomis ES kaimynėmis.

*ES teisingumo ir vidaus reikalų sritis.* 2009 metų gruodį Europos Vadovų Taryboje patvirtintoje daugiametėje Stokholmo programoje „Atvira ir saugi Europa piliečių labui“ atsispindi dauguma Lietuvos teiktų pasiūlymų, ypač dėl migracijos, ES išorės sienų apsaugos bei totalitarinių režimų nusikaltimų įvertinimo ES lygiu.

*Pasiekta rimta pažanga formuojant Europos energetikos politiką*, tai buvo palankus kontekstas aktualizuoti Lietuvos energetinio saugumo interesus.

*ES siekė įsitvirtinti kaip savarankiškas tarptautinių santykių subjektas* ir palaikyti lygiaverčius santykius su JAV, Kinija, Japonija, Rusija, Indija.

*ES vidinės diskusijos dėl įtakos Jungtinėse Tautose (JT) stiprinimo*. Lisabonos sutarties įgyvendinimas JT ir kitose tarptautinėse organizacijose nebuvo iki galo apgalvotas, ir klausimas, kaip užtikrinti, kad ES balsas būtų kuo geriau girdimas tarptautinėse organizacijose, kol kas nėra iki galo atsakytas.

Europos Komisijos pastangos pradėti derybas su Rusijos Vyriausybe dėl naujos partnerystės ir bendradarbiavimo sutarties tęsėsi, tačiau ES ir Rusijos santykiai 2009 metais nedaug tepasistūmėjo į priekį. 2009 metais tęsėsi diskusijos dėl ES bendros politikos Rusijos atžvilgiu.

*2009 metais ir toliau nemažėjo masinio naikinimo ginklų platinimo grėsmė*. Irano ir Šiaurės Korėjos branduolinių programų keliama grėsmė regioniniam ir globaliam stabilumui skatino tarptautinę bendruomenę suvokti, kad būtinas tinkamas daugiašalis atsakas masinio naikinimo ginklų platinimo grėsmėms.

*Naujas Europos saugumo sutarties projektas*. 2009 m. lapkričio 27 d. Rusijos Federacijos prezidentas D. Medvedevas paskelbė išplatinsiąs naujos Europos saugumo sutarties projektą, kuris yra 2008 metų birželį Berlyne paskelbtų jo iniciatyvų išraiška. Rusijos užsienio reikalų ministras J. Lavrovas NATO-Rusijos taryboje išplatino teisiškai privalomo susitarimo dėl Tarybos veiklos principų projektą. Abu projektai paremti Rusijos taikoma nedalomo saugumo principo interpretacija ir nustato Europos valstybėms ir tarptautinėms organizacijoms, įskaitant NATO, pareigą konsultuotis su Rusija prieš priimant esminius saugumo Europoje klausimus. Šiomis iniciatyvomis Rusija siekia sukurti dar vieną spaudimo įrankį įvairiose grupėse dėl strateginių saugumo klausimų, nukreipti dėmesį nuo faktinės padėties konfliktiniuose regionuose ir mažinti NATO, ESBO ir kitų euroatlantinių saugumo struktūrų galią.

*Politinė ir ekonominė padėtis NVS valstybėse*. Prezidento A. Lukašenkos valdoma Baltarusija balansavo tarp Rusijos ir Vakarų. 2009 metais tęsėsi 2008 metais prasidėjęs Baltarusijos ir ES suartėjimo procesas, kuriame svarbų vaidmenį atliko ir Lietuva.

2009 metais pakartotinius Moldovos parlamento rinkimus laimėjo centro dešinės politinės jėgos, remiančios spartesnę Moldovos integraciją į Vakarų, tačiau jų parlamentinės daugumos nepakako išrinkti naują valstybės vadovą.

2009 metais Ukraina nepajėgė įveikti gilios ekonominės krizės ir politinio chaoso.

*Įšaldyti konfliktai*. 2009 metais nepavyko išspręsti nė vieno iššaldyto konflikto. Rusija toliau teikė karinę ir politinę paramą Pietų Osetijai ir Abchazijai; nepasiekta pažangos sprendžiant Padniestrės ir Kalnų Karabacho konfliktus.

*Politinė ir ekonominė padėtis Baltijos regiono valstybėse* (Estijoje, Latvijoje, Lenkijoje), taip pat Lietuvos santykiai su ES pirmininkavusiomis Čekija ir Švedija.

2009 metais Lenkija vienintelė iš ES valstybių išvengė recesijos. Lenkijos Vyriausybė stengėsi vykdyti pragmatišką užsienio politiką, siekdama stiprinti santykius su didžiosiomis ES valstybėmis, visų pirma Vokietija, ir didinti savo įtaką ES, kartu išlaikydama glaudžius transatlantinius santykius (pasirašytas susitarimas su JAV dėl „Patriot“ sistemų dislokavimo Lenkijoje). Spręsdama klausimus su Lietuva, Lenkija rodė suinteresuotumą tęsti strateginius dvišalius ir regioninius projektus (Ignalinos atominės elektrinės, LitPolLink, Via Baltica, Rail Baltica), kartu aktyviai kėlė tautinių mažumų klausimus.

Nors Estija ir ypač Latvija patyrė didelį ekonomikos nuosmukį, Latvijoje iškilo finansų sektoriaus problemų, 2009 metais Baltijos valstybės išsaugojo ekonominį ir fiskalinį stabilumą vyriausybėms ėmus mažinti biudžeto išlaidas ir vykdyti struktūrines reformas. Metų pabaigoje vartotojų pasitikėjimas Baltijos valstybėse pradėjo po truputį augti. Išsaugotas nacionalinių valiutų stabilumas, palankiai vertinamos Estijos galimybės įsivesti eurą 2011 metais sustiprino tarptautinių finansų rinkų pasitikėjimą Baltijos valstybėmis.

### **Vidaus saugumo ir gerovės rizikos veiksniai**

#### ***Ekonominiai rizikos veiksniai***

*2009 metais ekonomikos sulėtėjimas reiškėsi beveik visuose šalies ekonomikos segmentuose. Didžiausias jis buvo nekilnojamojo turto, statybų ir su statybomis susijusių paslaugų srityje, elektros įrangos gamybos, taip pat labiausiai į eksportą orientuotose šalies ūkio šakose – maisto, medienos, tekstilės pramonės sektoriuose.*

*Didelė Lietuvos finansų sistemos priklausomybė nuo užsienio bankų ir užsienio šalių ekonomikos būklės labai apribojo Lietuvos skolinimosi galimybes, ekonomikos nuosmukis (pirmiausia Latvijoje ir Rusijoje) kėlė papildomą riziką tiek Lietuvos ekonomikos stabilumui, tiek ir finansų sistemos tvarumui. Didelės Lietuvos bankų dalies priklausomybė nuo vieno – Skandinavijos – regiono didina Lietuvos finansų sektoriaus priklausomybę nuo šio regiono ekonomikos ir finansų stabilumo.*

*2009 metais sumažėjęs Lietuvos ir pagrindinių šalies eksporto partnerių ekonominis aktyvumas lėmė namų ūkio pajamų mažėjimą, įmonių pelningumo kritimą ir didino bankrutuojančių įmonių skaičių. Tai lėmė vis didėjančius bankų paskolų nuvertėjimo nuostolius, o šie padidino šalies bankų sistemos kapitalo poreikį. Todėl svarbiausia grėsmė Lietuvos bankų sistemai šiuo metu yra kredito rizika ir su ja susiję bankų nuostoliai.*

*Viena iš išorinių grėsmių – sąlyginė priklausomybė nuo tarptautinių finansų rinkų būklės. Tarptautinių finansų rinkų sukrėtimai 2009 metais paveikė Lietuvos skolinimosi kainą ir riboję galimybes, tačiau iš esmės nepakeitė Vyriausybės skolinimosi politikos. Pasikeitusi situacija nulėmė poreikį įvairinti Vyriausybės skolinimosi priemones.*

Pasikeitus rizikos vertinimui, bankai gerokai sugriežtino skolinimo sąlygas, ir tai apsunkino verslo subjektų galimybes gauti finansavimą. 2009 metais išaugęs neapibrėžtumas ir neigiamos ūkio raidos perspektyvos kartu mažino ir skolinimosi paklausą. Todėl skolinimasis nebeskatino vartojimo ir investicijų kaip ankstesniais metais. Siekis sumažinti savo turimus įsiskolinimus mažino vartojimą ir investicijas.

*Blogėjantys Lietuvos kredito įstaigų veiklos rezultatai.* Ekonomikos nuosmukio sąlygomis smarkiai pablogėjo Lietuvos kredito įstaigų veiklos rezultatai, tai lėmė turto vertės sumažėjimas, dėl kurio bankai buvo priversti sudaryti papildomus atidėjinius paskoloms, taip pat bankų veiklos pajamų, gautų iš grynųjų palūkanų pajamų, paslaugų ir komisinių pajamų, sumažėjimas. Iškilus papildomam bankų akcinio kapitalo poreikiui, bankai gali susidurti su šio kapitalo pritraukimo problema.

*Paskolų pasiūlos sumažėjimas.* 2009 metais išaugus skolininkų kredito rizikai ir sugriežtinus skolinimosi iš didžiųjų šalies bankų sąlygas, sumažėjo paskolų pasiūla, todėl ypač suaktyvėjo greitus kreditus teikiančių bendrovių veikla. Nepakankamas jų veiklos skaidrumas ir kontrolė kelia galimų piktnaudžiavimų nacionalinėje kredito rinkoje grėsmę. Išaugus greituosius kreditus paėmusių ir nebegalinčių gražinti gyventojų skaičiui, atsirastų papildomų socialinių problemų.

*Bendrojo vidaus produkto nuosmukis.* Didelis padėties neapibrėžtumas ir išorinės paklausos smukimas 2009 metais paspartino bendrojo vidaus produkto (BVP) nuosmukį iki 15 procentų. Tačiau 2009 metų III ir IV ketvirčiais užfiksuotas BVP augimas (pašalinus sezono ir darbo dienų įtaką): III ketvirtį BVP didėjo 6,1 procento, o IV ketvirtį – 0,1 procento. Techniškai nuosmukis šalyje baigėsi.

2009 metais nedidelis bendrosios pridėtinės vertės augimas fiksuotas tik žemės ūkyje (1,6 procento). Šiuos teigiamus makroekonominių rodiklių pokyčius žemės ūkyje lėmė augalininkystės sektoriaus rodikliai, nes, preliminariais duomenimis, augalininkystės produkcijos apimtis padidėjo 7,4 procento ir tai 2009 metais leido išsaugoti visos žemės ūkio produkcijos apimties padidėjimą 0,4 procento, nors gyvulininkystės produkcijos apimtis sumažėjo 8,2 procento.

*Staugus ekonomikos lėtėjimas neigiamai veikė biudžeto vykdymo planus.* 2009 m. liepos 7 d. Lietuvai pradėta deficito perviršio procedūra.

Preliminariais Finansų ministerijos duomenimis, *valdžios sektoriaus deficitas* 2009 metais sudarė 9,1 procento BVP.

*Nedidelis rinkos struktūros kitimas teisingos konkurencijos požiūriu.* Nors įvyko teigiamų poslinkių mažinant rinkos monopolizavimą (2009 metais buvo persvarstytos dominavimo rinkoje taisyklės, taikytinos mažmenine prekyba besiverčiantiems ūkio subjektams; išspręsta akcinės bendrovės LEO LT likvidavimo problema), rinkos struktūra teisingos konkurencijos požiūriu kito mažai. Ir toliau problemiški sektoriai išlieka pieno perdirbimo pramonė, kelių statybos verslas, kai kurios energetikos ir transporto sritys.

### ***Socialiniai rizikos veiksniai***

*Mažėjantis Lietuvos gyventojų skaičius.* Vienas iš pagrindinių rizikos veiksnių išlieka mažėjantis Lietuvos gyventojų skaičius. 2009 metų pabaigoje Lietuvoje gyveno 3 329 tūkst. gyventojų, arba 20,9 tūkst. (0,6 procento) mažiau negu 2009 metų pradžioje. Gyventojų skaičius mažėjo dėl natūralios gyventojų kaitos (nors gimstamumas didėjo) ir migracijos. Pasikeitusi ekonominė situacija turėjo įtakos tiek emigracijai, tiek imigracijai. 2009 metų



sausį–lapkritį iš Lietuvos emigravo 20 tūkst. asmenų (4,6 tūkst. daugiau negu per tą patį 2008 metų laikotarpį). Atitinkamai į Lietuvą per šį laikotarpį atvyko 6,1 tūkst. asmenų (2,5 tūkst. mažiau negu per tą patį 2008 metų laikotarpį).

*Bedarbių skaičiaus didėjimas.* 2009 metais sparčiai gausėjo registruotų bedarbių. Ekonomikos nuosmukis sumažino darbo jėgos paklausą. 2009 metų pradžioje teritorinėse darbo biržose buvo įregistruota apie 95 tūkst. bedarbių. Iki metų pabaigos bedarbių padaugėjo beveik tris kartus – 269 tūkst. bedarbių. Per 2009 metus registruoto nedarbo lygis išaugo nuo 4,4 iki 12,5 procento.

Tik maždaug penktadalis per savaitę įregistruotų bedarbių buvo įdarbinama, ilgalaikių bedarbių dalis, palyginti su bendru registruotų bedarbių skaičiumi, išaugo nuo 3 procentų iki 14,4 procento. Ilgalaikiai bedarbiai priskirtini prie pažeidžiamiausių gyventojų grupių, spartus ilgalaikių bedarbių gausėjimas priskirtinas prie potencialios grėsmės socialiniam saugumui.

*Skurdas ir socialinė atskirtis.* Svarbi problema išliko skurdas ir socialinė atskirtis. Dažniausiai atsidurti skurde rizikuoja šeimos, kuriose vaikus išlaiko vienas asmuo, šeimos, auginančios tris ir daugiau vaikų, bedarbiai, asmenys, kurių pagrindinis pragyvenimo šaltinis – senatvės pensija.

Vienas iš veiksnių, turinčių įtakos socialinei atskirčiai, – išsimokslinusių gyventojų skaičius. Visą gyvenimą mokosi tik apie 4,9 procento 25–64 metų šalies gyventojų. (ES – 9,5 procento). Svarbus socialinės atskirties veiksnys – patyčios ir smurtas mokyklose. Atliktų tyrimų duomenimis, didelė Lietuvos jaunimo dalis kenčia nuo patyčių, smurto, alkoholio vartojimo, neigiamai veikiančių psichikos sveikatą ir socializaciją. Patyčias Lietuvoje patiria apie 70 procentų vaikų.

*Pagausėjo socialinės pašalpos gavėjų.* Skurdo lygio tendencijos vertinamos socialinės pašalpos gavėjų skaičiumi. 2009 metais, sparčiai augant nedarbo lygiui, socialinės pašalpos gavėjų pagausėjo 2,8 karto, t. y. nuo 44 tūkstančių iki 121 tūkstančio. Tai didžiausias socialinės pašalpos gavėjų skaičius nuo 2000 metų. Socialiai pažeidžiamų gyventojų gausėjimas didina grėsmę socialiniam stabilumui.

*Sergamumas priklausomybės ligomis.* Pastaraisiais metais Lietuvoje priklausomybės ligomis sergančių asmenų skaičius vis didėjo, tačiau 2008 metų pabaigoje į asmens sveikatos priežiūros įstaigas dėl psichikos ir elgesio sutrikimų vartojant psichoaktyvias medžiagas kreipėsi mažiau asmenų nei 2007 metais. Per pastaruosius ketverius metus mažėjo sergamumo narkomanija rodiklis, tačiau išlieka narkomanijos rodiklio didėjimo tendencija.

Išankstiniais Higienos instituto Sveikatos informacijos centro duomenimis, 2009 metais mažėjo alkoholio vartojimo sukeliamų visuomenės sveikatos problemų ir asmenų, kuriems ambulatorinėse ar stacionarinėse sveikatos priežiūros įstaigose bent vieną kartą užregistruota diagnozė, susijusi su ūminiu alkoholio poveikiu, taip pat alkoholinės psichozės diagnozių.

*Asmens ir visuomenės saugumo rizikos veiksniai.* 2009 metais spartus nedarbo lygio augimas, sumažėjusios valstybės galimybės teikti pakankamą socialinę paramą labiausiai

socialiai pažeidžiamoms visuomenės grupėms, smukęs gyventojų pragyvenimo lygis, didėjanti socialinė atskirtis ir turtinė diferenciacija, nihilistinis dalies visuomenės požiūris į teisėtumą lėmė nusikalstamumo didėjimą ir nusikaltimų struktūros pokyčius.

*Pagausėjo nusikalstamų veikų.* Nužudymų, sunkių sveikatos sutrikdymų, plėšimų ir viešosios tvarkos pažeidimų 2009 metais užregistruota mažiausiai nuo 2004 metų. 2009 metais, palyginti su 2008 metais, nusikalstamų veikų skaičius 6,6 procento išaugo, tačiau neviršijo 2004 ir 2005 metų lygio. Pagausėjo tik tam tikrų turinio pobūdžio nusikalstamų veikų, pavyzdžiui, turto iššvaistymo – daugiau kaip 2 kartus, sukčiavimo – 48,6 procento, turto pasisavinimo atvejų – 9,3 procento, vagysčių iš parduotuvių ir kitų prekybos vietų – 7,5 procento. Netikrų pinigų ar vertybinių popierių pagaminimo, laikymo ar realizavimo atvejų pagausėjo 77,4 procento, neteisėto elektroninės mokėjimo priemonės ar jos duomenų panaudojimo – 86,5 procento. Bendras vagysčių skaičius padidėjo 3 procentais.

2009 metais užregistruotos iš viso 2 189 nusikalstamos veikos, susijusios su disponavimu narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis ir jų kontrabanda, tai 19,2 procento daugiau nei 2008 metais.

*Išaugo oficialiai neapskaityta ekonomika.* Ekonominio šalies sunkmečio aplinkybės sudaro dideles prielaidas augti oficialiai neapskaitytai ekonomikai ir plėtotis nusikalstamų veikų ekonomikai, verslo tvarkai ir finansų sistemai. 2009 metais, palyginti su 2008 metais, nusikalstamų veikų ekonomikai ir verslo tvarkai užregistruota 60,9 procento daugiau, iš jų kontrabandos atvejų – 27,8 procento daugiau. Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos pradėtų ikiteisminių tyrimų, palyginti su 2008 metais, pagausėjo 23,2 procento. Nesumažėjo sukčiavimo pridėtinės vertės mokesčio mokėjimo srityje mastas, o mokesčių grobstymo mechanizmai tapo įvairesni ir sudėtingesni. Pažymėtina, kad atsirado prielaidos nusikalstamų grupuočių ekonominiam potencialui didėti (buvo fiksuoti fiktyvių ir pelno nesiekiančių įmonių steigimo ir (ar) panaudojimo siekiant nuslėpti mokesčius ar legalizuoti nusikalstamu būdu įgytą turtą atvejais; išaugo nelegalios bankininkystės veiklos mastas).

*Didėjo šešėlinio verslo, susijusio su lietuviškos produkcijos eksportu į Rytų rinkas, mastas.* 2009 metais kovojant su šešėline ekonomika identifikuotos šešėlinio verslo schemos, kurios padeda organizuoti tam tikros produkcijos eksportą į Rusiją.

2009 metais padidinus tabako, jo gaminių bei alkoholio akcizus, *sustiprėjo paskatos užsiimti šių produktų kontrabanda iš kaimyninių šalių.* Į šią neteisėtą veiklą vis daugiau ir plačiau įtraukiami pasienio rajonų nepilnamečiai ir jaunimas.

*Išliko aktuali prekybos žmonėmis problema.* Prekyba žmonėmis pasižymi dideliu latentiškuumu, todėl oficiali statistika neparodo realios situacijos. Tikėtina, kad su prekyba žmonėmis susijusių nusikalstamų veikų artimiausiu metu gali gausėti, nes didėjant nedarbui, mažėjant pajamoms vis daugiau jaunų žmonių gali rinktis prostituciją kaip pragyvenimo šaltinį ir tapti prekybos žmonėmis aukomis. Gali gausėti ir išnaudojimo, susijusio su priverstiniu darbu, atvejų.

Ateityje nelegalia ar nusikalstama veikla užsiimančių grupių skaičius gali didėti, nes grupės, kurios ekonomikos augimo laikotarpiu veikė nekilnojamojo turto, statybų versle, dabar yra priverstos ieškoti naujų galimybių. Be to, pažymėtina, kad ekonomikos krizės sąlygomis užsienio finansinės (nusikalstamos) grupuotės taip pat ieško galimybių legalizuoti Lietuvoje lėšas, įsigydamos nuvertėjusių įmonių akcijas ar kitais būdais.

*Socialinė įtampa, protesto akcijos.* Blogėjanti ekonomikos, socialinė situacija, didėjantis nedarbas, vis dar netolygi regionų plėtra didino Lietuvos visuomenės socialinę diferenciaciją, kėlė socialinę įtampą. Socialinis nesaugumas buvo socialinio suaktyvėjimo, grindžiamo ekonominiais motyvais, priežastis ir išraiška. Pažymėtina, kad 2009 metų pirmą pusmetį vyravo protesto akcijos, o antrą – pradėtos kelti ir tam tikros politinės iniciatyvos (pirmiausia – referendumų).

2009 metais išliko visuomenės bendruomeniškumo kliūtys – politinis piliečių pasyvumas, socialinė atskirtis, kai kurių tautinių mažumų izoliavimasis. Lietuvos tautinių bendruomenių politinė ir socialinė integracija tebėra nepakankama. 2009 metais neišvengta nacionalistinio pobūdžio apraiškų (tarp jų ir antisemitizmo).

Asmens ir jo turto nesaugumas, didėjantis nusikalstamumas, neišaiškinti ir teisingumo nesulaukiantys nusikaltimai 2009 metais stiprino visuomenės socialinį nesaugumą, didino nepasitenkinimą ir nepasitikėjimą šalies teisėsaugos ir teisingumą vykdančiomis institucijomis.

Sugriežtėjęs atsakomybės už neapykantos kurstymą taikymas, ypač dėl viešų nuomonių (komentarų) internete, ir tokių atsakomybės taikymo faktų viešinimas turėjo didelę įtaką kurstymo atvejų sumažėjimui. Tačiau Lietuvai vis labiau įsiliejant į tarptautinę bendruomenę, didėjant imigracijos srautams, ateityje gali pagausėti nusikaltimų tautiniu, religiniu ar rasiniu pagrindu.

*Nelegali migracija.* 2009 metais buvo sulaikyta 78 procentais daugiau nelegalių migrantų, kirtusių valstybės sieną, negu 2008 metais. Prognozuojama, kad ir ateityje daugės trečiųjų šalių piliečių, mėginančių neteisėtai patekti į Lietuvos Respubliką dėl tolesnio laisvo judėjimo Šengeno erdve į kitas ES valstybes.

#### ***Ekologiniai rizikos veiksniai***

Potencialiai didžiausi ekologiniai rizikos veiksniai, galintys lemti didesnę radiologinę aplinkos taršą ir gyventojų apšvitą per avarijas ar įvairius incidentus, yra susiję su Ignalinos atominė elektrinė (toliau – AE), šalia jos esančia panaudoto branduolinio kuro saugykla, Ignalinos AE eksploatavimo nutraukimu, Maišiagalos radioaktyviųjų atliekų saugykla, didelio aktyvumo uždarytų jonizuojančiosios spinduliuotės šaltinių panaudojimu pramonės ir medicinos objektuose.

Tačiau normaliomis eksploatavimo sąlygomis toks ekologinis rizikos veiksnys kaip aplinkos ir kitų objektų, nuo kurių priklauso žmogaus apšvita, tarša radionuklidais yra palyginti nedidelis. Įvertinus Maišiagalos radioaktyviųjų atliekų saugyklos ir jos aplinkos

radiologinės stebėsenos rezultatus, matyti, kad radionuklidų sklaida iš saugyklos yra nedidelė ir nekelia pavojaus žmonių sveikatai ir aplinkai.

Siekiant nustatyti, ar objektai neturi įtakos aplinkos taršai radioaktyviosiomis medžiagomis ir papildomai gyventojų apšvitai, atliekama maisto produktų, kritulių, geriamojo vandens taršos radionuklidais stebėseną, prireikus analizuojama atskirų vietų tarša ar galima apšvita nuo nežinomų objektų, kurie, kaip įtariama, gali būti jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniai, taip pat atliekami aplinkos dozės ekvivalento matavimai Ignalinos AE zonoje ir šalia esančiuose rajonuose. Atveju, kad reikėtų imtis skubių radiacinės saugos priemonių, nenustatyta.

Radioaktyviųjų atliekų ir panaudoto branduolinio kuro tvarkymas, saugojimas ir laidojimas yra prioritetinga kryptis užtikrinant saugią aplinką. 2009 metais buvo priimtas sprendimas leisti įrengti trumpaamžių labai mažo aktyvumo radioaktyviųjų atliekų kapinyno kompleksą ir leisti deaktyvuoti ir išmontuoti Ignalinos AE 117/1 pastato įrangą laikantis aplinkos apsaugos reikalavimų.

Ekstremalių situacijų šaltiniai, galintys sukelti žmonių žūtį ar pakenkti sveikatai ir aplinkai, – naftos ir chemijos pramonės įmonės, pavojingų cheminių medžiagų ir atliekų sandėliai, fiziškai ir morališkai pasenę nuotekų valymo įrenginiai (nevalomos arba nepakankamai valomos kai kurių miestelių ir kaimų nuotekos), gyvulininkystės kompleksai, naftos verslovės, senų pesticidų kapinynai, netinkamų naudoti padangų laikymo aikštelės, bankrutavusios įmonės, hidrotechnikos statiniai, pavojingų cheminių medžiagų gabenimas, naftos perdirbimo pramonė ir naftotiekio tinklai. Miestų oro taršą ir triukšmą didina senesni nei 10 metų lengvieji automobiliai, aplinkkelių stoka.

*Pavojingų ir ypač pavojingų užkrečiamųjų ligų plitimas. Sergamumas gripu.* 2009 metais sergamumas gripu Lietuvoje didėjo kaip ir visame pasaulyje. Nuo 2009 m. birželio 26 d. iki 2010 m. vasario 5 d. laboratoriskai patvirtintas 801 susirgimo pandeminiu gripu atvejis. Nuo 2009 m. lapkričio 17 d. iki 2010 m. sausio 23 d. laboratoriskai patvirtinti 22 mirties atvejai nuo pandeminio gripo. 2009–2010 metais per gripo sezoną didžiausias sergamumas gripu ir ūimomis viršutinių kvėpavimo takų infekcijomis registruotas nuo 45 iki 51 savaitės.

2009 metais užregistruota 5 procentais mažiau žarnyno infekcinių ligų atvejų nei 2008 metais. Sumažėjo sergamumas ir atskiromis bakterinėmis žarnyno infekcinėmis ligomis: sergamumas šigelioze sumažėjo daugiau nei 50 procentų, salmonelioze – 34 procentais, jersinioze – 9 procentais. Sergamumas kampilobakterioze, kitomis bakterinėmis žarnyno infekcijomis išliko to paties lygio.

Laboratoriskai patvirtintų virusinių žarnyno infekcijų atvejų 2009 metais sumažėjo 19 procentų, o nepatvirtintų atvejų 2009 metais pagausėjo 47 procentais.

*2009 metais labai išaugo sergamumas Laimo liga* (2009 metais – 106,6 atvejo, 2008 metais – 3,85 atvejo 100 tūkst. gyventojų). Padidėjo sergamumas erkiniu encefalitu – 18,2 atvejo 100 tūkst. gyventojų (2008 metais – 6,5 atvejo).

2009 metais sergamumas parazitinėmis ligomis sumažėjo (užregistruota 3 326 parazitinių ligų atvejai). 2009 metais užregistruota daugiau asmenų, sergančių toksoplazmoze, echinokokoze, trichinelioze.

Preliminariais duomenimis, 2009 metais Lietuvoje diagnozuota 180 naujų užsikrėtimo *žmogaus imunodeficitu virusu (ŽIV) atvejų* (2008 metais – 95, 2007 metais – 106, 2006 metais – 100, 2005 metais – 120). Iš viso iki 2009 m. sausio 1 d. Lietuvoje ŽIV diagnozuota 1 401 asmeniui.

Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centro duomenimis, bendras ŽIV infekcijos paplitimo rodiklis Lietuvoje 100 tūkst. gyventojų yra beveik 14 kartų mažesnis nei kaimyninėje Estijoje ir 5 kartus mažesnis nei Latvijoje, t. y. kaimyninės šalys ŽIV infekcijos yra paveiktos labiau.

*Sergamumo lytiškai plintančiomis infekcijomis* (sifiliu, gonokokine ir chlamidinė infekcijomis) rodiklis šiek tiek pakito. Kasmet registruojami įgimto sifilio atvejai. Tai rodo ankstyvosios diagnostikos spragas Lietuvoje. Atskirų mokslinių tyrimų duomenimis, chlamidinė infekcija paplitusi labiau, nei atspindi oficiali statistika.

Siekiant valdyti užkrečiamųjų ligų epideminį procesą šalyje ir užkirsti kelią retų užkrečiamųjų ligų įvežimui bei išplitimui, 2009 metais buvo vykdoma operatyvi užkrečiamųjų ligų protrūkių ir pavojingų užkrečiamųjų ligų epidemiologinė priežiūra.

*Žinių visuomenės kūrimo rizikos veiksniai.* Pastaruoju metu kyla naujų grėsmių ir iššūkių – informacijos perteklius, tarša duomenimis, e. saugumas, intuityvus nekritiškas naujų skaitmeninių priemonių naudojimas. Tradicinis formalusis švietimas pradeda konkuruoti su neformaliais skaitmeniniais žinių kūrimo būdais, internetas kuria naują masinę informacijos gavimo ir komunikavimo priemonę, o naudotojai – savo turinį. Jauni žmonės perima technologines socializacijos formas, jiems atsiveria naujos socialinio gyvenimo erdvės, kurių turinys kuriamas kompiuterių tinkluose. Didėja socialinė atskirtis dėl skaitmeninių gebėjimų trūkumo. Mokiniai į mokyklą jau ateina turėdami technologinių gebėjimų, todėl mokykla privalo išugdyti aukštesniuosis informacinių kompiuterinių technologijų (IKT) gebėjimus: kritiškai analizuoti ir atrinkti informaciją, išskirti esmę, perteikti ją kitiems.

Siekiant užtikrinti veiksmingą informacinių technologijų naudojimą švietimo sistemoje, kuriama skaitmeninė mokymo ir mokymosi infrastruktūra, gerėja programinis ir technologinis mokyklų aprūpinimas, ugdoma mokyklų bendruomenių kompetencija veiksmingai taikyti IKT. Pradėti darbai siekiant išplėsti esamų švietimo informacinių sistemų funkcionalumą, kuriama mokytojų laisvų darbo vietų paieškos, registravimosi ir apskaitos sistema. Toliau įgyvendinama programa „Saugesnis internetas“, skirta atkreipti visuomenės dėmesį į internete esančią nelegalią ir žalingą informaciją, susijusią su tokiais įstatymų pažeidimais kaip pornografija, pedofilija, rasizmas, ksenofobija, stengiamasi apsaugoti vaikus ir paauglius nuo interneto žalingo turinio.

### ***Informacijos apsaugos rizikos veiksniai***

Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnyba, vykdydama nacionalinio elektroninių ryšių tinklų ir informacijos saugumo incidentų tyrimo padalinio CERT (*Computer Emergency*

*Response Team*) veiklą, 2009 metais tyrė 12 588 incidentus (2008 metais buvo atlikti 343 incidentų tyrimai) elektroninėje erdvėje, apie kuriuos pranešė Lietuvos elektroninių ryšių paslaugų teikėjai, užsienio CERT tarnybos, vykdančios tarptautinius incidentų tyrimus, ir Lietuvos interneto vartotojai. Nors daugelis incidentų buvo susiję su kenkėjiška programine įranga, aptikta pažeistuose interneto vartotojų kompiuteriuose, fiksuojami ir padažnėję informacinių sistemų užvaldymo atvejai (gauta 180 pranešimų apie incidentus, t. y. 200 procentų daugiau nei 2008 metais) – neteisėti prisijungimai prie interneto svetainių ar duomenų serverių. Taip pat buvo tirti 42 pranešimai apie paskirstytas elektroninės paslaugos trikdymo atakas naudojant *botnet* tinklus prieš Lietuvos internetines sistemas (pasitelkus kenkėjišką programinę įrangą, valdomų kompiuterių tinklas dažnai naudojamas kaip priemonė kitoms saugumo atakoms vykdyti), o tai yra 163 procentais daugiau nei 2008 metais.

Darytina išvada, kad incidentų Lietuvoje daugėja, ir valstybės ypatingos svarbos informacinė infrastruktūra (valstybės informacinės sistemos, e. valdžios paslaugos, bankų, energetikos bendrovių ir kitų didelių ūkio subjektų informacinės sistemos ar pati elektroninių ryšių infrastruktūra) gali tapti minėtų incidentų taikiniu. Nepakankamas elektroninių ryšių tinklų ir informacijos saugumo srities reglamentavimas ir institucinės koordinacinės sistemos elektroninių ryšių tinklų ir informacijos saugumo srityje trūkumas yra svarbūs rizikos veiksniai nacionaliniam saugumui šioje srityje. 2009 metais pradėta rengti nacionalinė kibernetinio saugumo užtikrinimo programa, ją patvirtinti planuojama 2010 metais.

## **II. LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS PRIEMONĖS NACIONALINIAM SAUGUMUI STIPRINTI**

### **Saugumo aplinkos formavimas**

*Narystė NATO.* NATO (Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacija) išlieka svarbiausias Lietuvos nacionalinio saugumo garantas. Lietuvos nacionalinio saugumo interesų požiūriu 2009 metų įvykiai ir procesai NATO vertintini pozityviai.

Lietuva aktyviai dalyvavo Šiaurės Atlanto bendradarbiavimo tarybos, NATO karinių ir civilinių komitetų, dvišalio bendradarbiavimo institucijų bei Euroatlantinės partnerystės tarybos (EAPT) veikloje.

2009-ieji buvo NATO valstybių vadovų jubiliejinio susitikimo Strasbūre ir Kėlyje metai. Lietuva, dirbdama NATO viduje, laikėsi šių prioritetų:

Naujos Aljanso strateginės koncepcijos rengimo procesas. Lietuva aktyviai įsitraukė į naujos Aljanso strateginės koncepcijos rengimo procesą. Pirminiai požymiai leidžia teigti, kad dokumente bus tinkamai atspindėti Lietuvos interesai, susiję su NATO vaidmeniu, funkcijomis ir matomumu valstybėse narėse. Lietuvos atstovai įvairaus lygio oficialiuose ir neformaliuose NATO susitikimuose pabrėžė poreikį sustiprinti Aljanso įsipareigojimus Baltijos regione. 2009 metais pavyko pasiekti, kad NATO daugiau dėmesio skirtų Baltijos

valstybių saugumo situacijos ypatumams, pradėta diskusija dėl NATO vaidmens sustiprinimo šiame regione.

Užtikrinamas Aljanso plėtros proceso tęstinumas. Siekta prisidėti formuojant Aljanso viduje konsensuą dėl Juodkalnijos, Bosnijos ir Hercegovinos, Ukrainos ir Gruzijos įtraukimo į NATO narystės veiksmų plano iniciatyvą. Strasbūro ir Kėlio susitikimo išvadose, prie kurių reikšmingai prisidėjo Lietuva, dar kartą įtvirtinamas sąjungininkų sutarimas, kad Ukraina ir Gruzija taps NATO narėmis ir jų pasirengimo narystei procesas rutuliosis per Ukrainos ir NATO, Gruzijos ir NATO komisijas bei atitinkamas nacionalines metines programas.

Išlaikytas Aljanso saugumo nedalomumas siekiant gynybos ir saugumo garantijų visoms NATO narėms.

Aktyviai prisidėta prie Aljanso vykdomų operacijų sėkmės. 2009 metais buvo tęsiamas Lietuvos karių dalyvavimas NATO operacijose Afganistane, Irake ir Kosove, tarptautinėse operacijose ir misijose dalyvavo 738 kariai (neskaitant specialiųjų operacijų pajėgų). Lietuva toliau tęsė dalyvavimą NATO vadovaujamosiose Irako saugumo pajėgų apmokymų misijoje (NATO *Training mission Iraq*, NTM-I) ir operacijoje Kosove (NATO *Kosovo Force*, KFOR), taip pat vadovavimą Čagčarano provincijos atkūrimo grupei Afganistano Goro provincijoje, išlaikė Lietuvos kariuomenės specialiųjų operacijų pajėgų eskadroną šalies pietuose. Afganistane tarnavo didžiausias Lietuvos karių kontingentas, ši valstybė buvo pagrindinė Lietuvos teikiamos tarptautinės vystomojo bendradarbiavimo paramos gavėja. 2009 metais Lietuvos vadovaujama Afganistano Goro provincijos atkūrimo grupė (toliau – PAG) Goro provincijoje atliko funkcijas ir įgyvendino iniciatyvas siekdama stiprinti joje centrinės Afganistano valdžios įtaką.

Užtikrintas NATO oro erdvės patruliavimo misijos Baltijos valstybėse tęstinumas. 2009 metais šią misiją iš Lietuvos karinių oro pajėgų (KOP) bazės Zokniuose vykdė Danijos, Čekijos, Vokietijos KOP kariai. Pasiektas NATO sprendimas pratęsti šią misiją iki 2014 metų pabaigos.

Įprastinės ginkluotės Europoje sutartis. 2009 metais neįvyko jokių esminių poslinkių Įprastinės ginkluotės Europoje (IGE) sutarties klausimu. Rusija nuo 2007 metų gruodžio yra suspendavusi IGE sutarties galiojimą: neteikė informacijos apie ginkluotę, nepriėmė inspekcijų. Lietuva kartu su kitomis NATO valstybėmis siekė išsaugoti IGE sutarties režimą, prisidėjo prie bendrų Aljanso pastangų palaikyti konstruktyvų dialogą su Rusija, kad ji atnaujintų įsipareigojimų pagal IGE sutartį vykdymą.

Energetinio saugumo, kaip NATO darbotvarkės temos, įtvirtinimas. Apibrėžtas ir įgyvendintas Aljanso vaidmuo užtikrinant sąjungininkų energetinį saugumą. 2009 metais Vilniuje įvyko NATO komiteto Mokslas taikai ir saugumui plenarinis posėdis bei konferencija energetinio saugumo tema ir NATO Pramoninio planavimo komiteto posėdis. Lietuva parengė energetinio saugumo įvykių scenarijų ir užtikrino, kad jis būtų įtrauktas į 2010 metais įvyksiančias NATO krizių valdymo pratybas (CMX-09).

Lietuvos ambasada Baltarusijoje tęsė, o Lietuvos ambasada Moldovoje pradėjo kontaktinės NATO atstovybės šiose šalyse funkcijas. Lietuvos ambasados kartu su kitomis Lietuvos ir NATO institucijomis savo vykdomais projektais siekė prisidėti prie Baltarusijos ir Moldovos visuomenės informavimo apie NATO politikos tikslus ir principus, teigiamo Aljanso įvaizdžio formavimo šiose šalyse.

Stiprindama transatlantinį bendradarbiavimą ir išlaikydama įdirbį humanitarinio išminavimo srityje, Lietuva kartu su Estija inicijavo ir finansavo NATO patikos fondo projekto sukūrimą dėl likusių po karo sprogmenų naikinimo Gruzijoje ir ieško papildomų finansavimo šaltinių.

2009 metų birželį NATO gynybos ministrai pritarė NATO greitojo reagavimo pajėgų reformai, kuria siekiama sustiprinti šių pajėgų gebėjimus vykdyti numatytas užduotis. Lietuva aktyviai dalyvavo šioje diskusijoje. Tai politiškai svarbi iniciatyva, jos sėkmingas įgyvendinimas turėtų padidinti Aljanso matomumą šalyse ir sustiprinti visuomenės paramą NATO. 2009 metų birželį, įvykus vertinamosioms pratyboms, buvo paskelbta, kad Lietuvos, Latvijos ir Estijos trišalis batalionas visiškai pasirengęs budėti NATO greitojo reagavimo pajėgų 14 pamainoje 2010 metų I pusmetį.

*Narystė ES.* 2009 metais Lietuva ir toliau nuosekliai siekė, kad būtų naudojamos geografiškai suderintos Europos saugumo ir gynybos politikos (ESGP) priemonės, remiantis Europos saugumo strategijoje nurodytais geografiniais prioritetais. Siekta, kad ES ryžtingiau naudotų ES krizių valdymo priemones, sprendama ES Rytų kaimynystėje vykstančius konfliktus, kurie labiausiai veikia mūsų saugumą. Todėl daugiausia dėmesio buvo skiriama ES pasienio paramos misijai Moldovos–Ukrainos pasienyje bei pasienio paramos komandai Gruzijoje. Ten buvo siunčiami Lietuvos ekspertai. Lietuva taip pat rėmė ES siekį prisidėti prie krizių valdymo ne tik kaimyniniuose, bet ir tolimesniuose regionuose. Tai patvirtina Lietuvos ekspertų dalyvavimas ES civilinėse misijose Afganistane, Kosove, taip pat kariškių dalyvavimas ES taikos palaikymo karinėje operacijoje Bosnijoje ir Hercegovinoje ALTHEA.

Svariausiai prie ES pajėgumų stiprinimo Lietuva prisideda savo veikla ES kovinėse grupėse. 2009 metais vykusiose diskusijose dėl kovinių grupių lankstumo, būdinčių kovinių grupių sąveikos ir panaudojimo, Lietuva pritarė, kad būtų laikomasi tokių pačių finansavimo ir pajėgų generavimo principų kaip ir NATO. Priimtas ES sprendimas leis tiksliau planuoti karių skyrimą į kovines grupes ir NATO greitojo reagavimo pajėgas. 2009 metais Latvijos, Lenkijos, Lietuvos, Slovakijos, Vokietijos suformuota kovinė grupė sėkmingai buvo parengta budėti 2010 metų I pusmetį. Lietuva į šią kovinę grupę skyrė apie 150 karių.

Lietuva prisidėjo prie naujų ES pastangų kovoti su masinio naikinimo ginklo ir jo gabenimo įrenginių platinimu, užmegzdama dialogą su verslo ir akademinė bendruomene.

2009 metais Lietuva aktyviai dalyvavo sprendžiant ES finansinius ir ekonominius darbotvarkės klausimus. Dėl kilusios pasaulinės finansų ir ekonomikos krizės 2008 metų pabaigoje Europos Komisija pristatė ambicingą 1,5 procento ES BVP (200 mlrd. eurų) vertės Europos ekonomikos atkūrimo planą. 5 mlrd. eurų pasiūlyta skirti energetikos infrastruktūros



ir plačiajuosčio greitaeigio ryšio projektams finansuoti. Lietuva pasiekė, kad iš šių lėšų 175 mln. eurų būtų skirta Švedijos ir Baltijos valstybių energetikos tilto statybai.

ES Baltijos jūros regiono strategija. Lietuva aktyviai dalyvavo rengiant ES Baltijos jūros regiono strategiją. Ji buvo patvirtinta 2009 m. spalio 29–30 d. Europos Vadovų Taryboje. Tai pirmoji ES makroregioninė strategija, kuria siekiama paversti regioną klestinčiu, švari, saugiu, pasiekiamu ir patraukliu žmonėms. Pavyko pasiekti, kad įgyvendinant strategiją Lietuva koordinuotų regiono vidinių ir išorinių transporto jungčių pagerinimo prioritetinę sritį (kartu su Švedija) ir kovos su pasienio nusikalstamumu prioritetinę sritį (kartu su Suomija). Lietuvai taip pat patikėtas koordinatorės vaidmuo atliekant ES Baltijos energetikos jungčių plano įgyvendinimo stebėseną.

Rytų partnerystė. 2009 m. gegužės 7 d. Prahoje buvo inauguruota Rytų partnerystė (EaP). Tai kokybiškai nauja ir papildanti jau egzistuojančią Rytų kaimynystės politiką programa, kurioje numatoma plėsti ES valstybių narių ir 6 Rytų kaimynystės politikos narių (Armėnija, Azerbaidžanas, Baltarusija, Gruzija, Moldova, Ukraina) bendradarbiavimą. Sutarta vykdyti dvišalius ir daugiašalius projektus pagal keturias temines platformas. Europos Komisija 2010–2013 metais numato skirti papildomai 350 mln. eurų bendrame 1,5 mlrd. eurų pakete, skirtame Rytų kaimynystei plėtoti, iš kurių dar 250 mln. eurų bus perskirstyta atsižvelgiant į patvirtintus EaP prioritetus.

Siekdama išlaikyti ES atvirumą kaimynams ir įsipareigojimus narystės perspektyvą turinčioms šalims, Lietuva nuosekliai rėmė tolesnę ES plėtrą ir aktyviai dalyvavo ES plėtrai pritariančių ES valstybių narių koalicijose. Lietuva aktyviai rėmė Islandijos ES narystės siekį, vykdė konsultacijas su kitomis ES narystės siekiančiomis šalimis, rengė šių šalių diplomatų mokymus.

**Veikla kitose tarptautinėse organizacijose ir daugiašalėse konsultacinėse institucijose.** Jungtinių Tautų Organizacijoje, jos specializuotose agentūrose, ESBO, Europos Taryboje, taip pat pasirašydama tarptautines sutartis Lietuva rėmė sprendimus, palankius tarptautinei demokratijos, teisės viršenybės, gero valdymo ir pagrindinių žmogaus teisių ir laisvių idėjų sklaidai, buvo stiprinamas tarptautinis Lietuvos matomumas, remiami regioniniai projektai ir aktyviai pasisakoma už išaldytų konfliktų sprendimą, tarp jų – glaudų bendradarbiavimą su Ukraina, Moldova, Pietų Kaukazo valstybėmis.

*Jungtinės Tautos.* Lietuva aktyviai dalyvavo 2009 metais prasidėjusiose tarpvyriausybiniuose derybose dėl Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos reformos, kalbėjo principiniais reformos klausimais, įskaitant Rytų Europos regioninės grupės teisę į vieną papildomą nenuolatinę vietą būsimoje reformuotoje Saugumo Taryboje.

2009 metais buvo tęsiamos pastangos užsitikrinti kuo platesnę paramą Lietuvos kandidatavimui į Saugumo Tarybos nenuolatines nares 2014–2015 metais, sistemingai keliant Lietuvos kandidatūros klausimą aukščiausių Lietuvos Respublikos pareigūnų dvišaliuose susitikimuose, taip pat sudarant abipusės paramos susitarimus su kitomis šalimis.

2009 metais iškelta Lietuvos kandidatūra į Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos Pirmojo komiteto pirmininko postą 2010–2011 metais; patvirtinta Lietuvos kandidatūra į Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos Pirmininko postą 2012–2013 metais. Šiuo klausimu pradėtos preliminarios konsultacijos su tarptautinėmis partnerėmis ir įtakingomis šalimis.

Jungtinių Tautų Žmogaus teisių taryboje Lietuva drauge su kitomis ES narėmis aktyviai dalyvavo visuotinėje valstybių peržiūroje, įvertindama valstybių raportus žmogaus teisių klausimais, teikdama pasiūlymus ir rekomendacijas.

Tarptautiniuose forumuose Lietuva nuosekliai kėlė jūrose paskandintų cheminių ginklų klausimą. Lietuvos iniciatyva siekti Jungtinių Tautų rezoliucijos dėl paskandinto cheminio ginklo pristatyta Hagoje, Briuselyje, Niujorke. 2009 metais Lietuva nominuota pirmininkauti Cheminio ginklo konvencijos šalių narių konferencijos 14 sesijai.

Lietuva 2009 metais toliau kėlė darnos (angl. – *coherence*) įprastinės ginkluotės srityje iniciatyvą, kurios tikslas – siekti, kad esamos ir naujos teisinės priemonės nesidubliuotų, o papildytų viena kitą, kad jų įgyvendinimas ir finansavimas būtų koordinuojamas, kad būtų keičiamasi informacija, planais ir patirtimi.

2009 metais Lietuva atliko Jungtinių Tautų konvencijos dėl tam tikrų įprastinių ginklų (CCW) V protokolo likusių nuo karo sprogmenų naikinimo koordinatorės ir Minų uždraudimo (Otavos) konvencijos Atsargų naikinimo komiteto pranešėjos funkcijas.

Dėl sudėtingos valstybės finansinės situacijos gerokai sumažėjo tradicinė Lietuvos parama kovos su minomis veiksnių projektams. Vis dėlto suteikti minimalūs įnašai įprastinės ginkluotės naikinimo projektams Gruzijoje ir Afganistane bei Ženevos tarptautiniam humanitarinio išminavimo centrui.

Lietuva aktyviai veikė tarptautiniuose forumuose siekdama ilgalaikio strateginio tikslo – humanitarinės teisės principų, normų ir tarptautinio saugumo įtvirtinimo tarptautinio bendravimo praktikoje, taip pat kariavimo priemonių ir metodų ribojimo srityje.

Mūsų šalis aktyviai dalyvavo Branduolinio neplatavimo sutarties (NPT) peržiūros procese. Lietuva kartu su kitomis šešiomis NATO valstybėmis (Belgija, Nyderlandai, Norvegija, Ispanija, Lenkija ir Turkija) yra išreiškusi paramą NPT tikslams.

2007–2009 metais Lietuva buvo Tarptautinės atominės energijos agentūros (TATENA) Valdytojų tarybos narė.

Per 2009 metus Lietuva aktyviai skatino tarptautines organizacijas labiau įsitraukti į kibernetinio saugumo problematiką. Tuo tikslu Lietuva kartu su Estija dalyvavo Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos (ESBO) seminare kibernetinio saugumo klausimais ir jį finansavo. Užsienio reikalų ministerija siekė į kibernetinio saugumo klausimų sprendimą glaudžiau įtraukti kitas valstybės institucijas.

*Lietuvos pirmininkavimas ESBO.* Patvirtinus sprendimą dėl Lietuvos pirmininkavimo ESBO 2011 metais, Lietuva pradėjo rengtis pirmininkavimui, vykdytos konsultacijos, pradėta rengti pirmininkavimo programa, Užsienio reikalų ministerijoje įsteigtas Pirmininkavimo ESBO skyrius, surengti bendri su kazachų diplomatais mokymai Vienoje, sudaryta

tarptautinė darbo grupė koordinuoti Lietuvos pasirengimą pirmininkauti ir pirmininkavimą ESBO 2011 metais, surengta ESBO Parlamentinės Asamblėjos sesija Vilniuje, pasirašyta Lietuvos ir Kazachstano užsienio reikalų ministrų sutartis dėl bendradarbiavimo pirmininkaujant ESBO, parengti ir Vienoje išplatinti dokumentai dėl subregioninio bendradarbiavimo ir žmogiškosios dimensijos tęstinumo, padaryti nebiudžetiniai įnašai į kelių Lietuvai prioritetinių ESBO projektų įgyvendinimą.

*Europos Taryboje* Lietuva skatino žmogaus teisių, įstatymo viršenybės ir demokratijos įtvirtinimą per valstybių stojimo išipareigojimų priežiūrą (Rusijos Federacija, Ukraina, Moldova, Pietų Kaukazas), ES ir Europos Tarybos bendrų programų kaimyninėse regiono šalyse įgyvendinimą, Baltarusijos klausimo išlaikymą Europos Tarybos darbotvarkėje, regioninio bendradarbiavimo skatinimą. Lietuva palaikė Gruziją diskusijose dėl Europos Tarybos reakcijos į Rusijos ir Gruzijos konfliktą.

2009 metų liepą Lietuva perėmė pirmininkavimą Demokratijų bendrijai. Lietuvos iniciatyva 2009 metais Demokratijų bendrijos Steigiamoji grupė padarė pareiškimus Tarptautinės demokratijos dienos proga dėl grėsmės demokratijai Hondūre, dėl rinkimų Afganistane ir dėl padėties Mianmare. Atnaujinta kontaktinių Demokratijų bendrijos grupių Niujorke ir Ženevoje veikla.

2009 metais Lietuva pagal 1999 metų Vienos dokumentą vyko į Baltarusijos, Rusijos, Gruzijos, Moldovos, Azerbaidžano, Ukrainos karinius dalinius, į savo karinius dalinius priėmė Rusijos Federacijos ir Baltarusijos delegacijas. Pagal Atviros oro erdvės sutartį buvo atvykę Rusijos Federacijos ir Baltarusijos inspektoriai; Lietuva dalyvavo Atviros oro erdvės sutarties žvalgybinio lėktuvo mokomajame skrydyje virš Švedijos teritorijos, stebėjo Baltarusijos ir Rusijos kompleksines pratybas ZAPAD 2009, pagal papildomus dvišalius susitarimus, vykdomus pagal 1999 metų Vienos dokumento saugumą ir pasitikėjimą skatinančias priemones, su Rusijos Federacija ir Baltarusija pasikeista vertinamaisiais vizitais.

**Dvišalis bendradarbiavimas.** Lietuva tęsė aktyvią paramą Ukrainai, Gruzijai ir Moldovai, siekdama atverti joms euroatlantinės integracijos perspektyvas. Buvo toliau vykdoma institucinė parama, tarnautojų mokymas rengiant seminarus šalyse bei stažuotes Lietuvoje, taip stiprinami šių šalių institucijų administraciniai gebėjimai, perduodama Lietuvos reformų bei integracijos patirtis, siekta formuoti palankią visuomenės nuomonę. Buvo palaikoma Lietuvos atidarytų Europos integracijos studijų centrų Kišiniove (Moldovoje) ir Lvove bei Donecke (Ukrainoje) veikla.

Plėtojant tarptautinius Rytų–Vakarų transporto koridorius, daug dėmesio buvo skiriama efektyvesniam konteinerinio traukinio „Vikingas“ darbui ir jo plėtrai į Juodosios jūros regiono šalis.

2009 metais toliau buvo stiprinamas regioninis ir dvišalis bendradarbiavimas energetikos srityje. Surengti du trišaliai Lietuvos, Ukrainos ir Baltarusijos užsienio reikalų ministrų susitikimai (Vilniuje ir Kijeve), siekiant sudaryti sąlygas Ukrainos elektros energijos importui į Lietuvą per Baltarusijos teritoriją.

2009 metų balandį pasirašyta Lietuvos ir Gruzijos euroatlantinės integracijos chartija ir patvirtintas 2010 metų veiksmų planas chartijoje numatytiems tikslams įgyvendinti, kad padėtų Gruzijai užtikrinti nepriklausomybę, stabilumą, gerovę ir paspartintų šalies integraciją į euroatlantinės struktūras.

2009 metais įsteigta Lietuvos ir Azerbaidžano tarpvyriausybinių komisija. Vienas iš pagrindinių jos tikslų – abiejų valstybių ekonominio bendradarbiavimo stiprinimas, plėtra ir įvairinimas.

2009 metais buvo tęsiamas konstruktyvus ir dalykiškas, tačiau principingas bendradarbiavimas su Rusija. Pasirašytas susitarimas dėl bendradarbiavimo kovojant su Baltijos jūros tarša nafta ir kitomis kenksmingomis medžiagomis. Vilniuje surengtas 6-asis Lietuvos Respublikos ir Rusijos Federacijos tarpvyriausybinių komisijos posėdis. Jame keltas okupacijos žalos atlyginimo klausimas. Vyko konsultacijos tiek Lietuvai, tiek Rusijai svarbiais klausimais dėl diplomatinių atstovybių nekilnojamojo turto; karių, civilių karo ir represijų aukų kapaviečių, naujo tilto per Nemuną statybos ir kitų sutarčių.

ES lygmeniu Lietuva reguliariai kėlė aktualius santykių su Rusija klausimus. Todėl sudėtingiausi klausimai (vežėjų, pieno produkcijos eksportuotojų, energetikos, teisinio bendradarbiavimo su Rusija, įsisenėjusių konfliktų sureguliuavimo, sienos demarkavimo) buvo atspindėti ES dokumentuose, juos atitinkamai kėlė ES atstovai susitikimuose su Rusija.

2009 metais stiprinti geri kaimyniniai santykiai su Baltarusija, intensyviai politinis dialogas; inicijuotas trišalis Lietuvos, Baltarusijos ir Ukrainos užsienio reikalų ministrų susitikimas; vyko politinės ir konsulinės Užsienio reikalų ministerijos konsultacijos; pasirašyti du tarpvyriausybinių susitarimai, reglamentuojantys valstybės sienų teisinį režimą; parengta sutartis dėl pasienio gyventojų kelionių tvarkos. Siekta skatinti Baltarusijos atsivėrimą Europai remiant jos dalyvavimą Rytų partnerystėje, parengti bendri projektų idėjų sąrašai.

*2009 metais Baltijos šalių karinis bendradarbiavimas išliko Lietuvos prioritetu.* Atsižvelgiant į visų trijų šalių ribotus gynybos biudžetus, buvo siekiama mažinti trišalių karinių projektų išlaidas, kartu išlaikant jų efektyvumą. Su Latvija ir Estija aktyviausiai bendradarbiauta trišaliu pagrindu dėl oro policijos, Baltijos valstybių oro erdvės stebėjimo sistemos (BALTNET), bendro Baltijos valstybių bataliono pasirengimo budėti NATO greitojo reagavimo pajėgose, Baltijos jūrų eskadros (BALTRON), Baltijos gynybos koledžo (BALTDEFCOL). Lietuva sėkmingai bendradarbiauja su Latvija ir Estija rengdama karininkus. Aktyviai plėtojamas specialiųjų operacijų pajėgų tarptautinis bendradarbiavimas. Baltijos valstybės tęsė oro policijos misijos po 2018 metų alternatyvų analizę. Baltijos valstybių prioritetas – pamažu didinti priimančiosios šalies paramą oro policijos misijai vykdančioms šalims. 2009 metais pirmą kartą Baltijos šalyse suorganizuotos tarptautinės priimančiosios šalies paramos pratybos „Baltijos šeimininkas 2009“ (angl. *Baltic Host 2009*), jos vyko Tartu (Estija). Viena perspektyviausių ir mažiausiai išnaudotų Baltijos šalių bendradarbiavimo sričių tebėra bendri įsigijimai.

Dalyvavimas Šiaurės šalių gynybinio bendradarbiavimo iniciatyvose 2009 metais išliko vienas prioritetinių Lietuvos gynybos politikos tikslų. 2009 metais bendradarbiauta įsigijimų srityje. Sėkmingai tęsiama Šiaurės ir Baltijos valstybių iniciatyva (NBI), kurios tikslas – remti saugumo sektoriaus reformas Vakarų Balkanų regione ir Ukrainoje, o Lietuva itin prisidėjo prie pastangų 2009 metais į šią iniciatyvą įtraukti ir Gruziją.

2009 metais buvo toliau vykdomas ilgalaikio motorizuotosios pėstininkų brigados „Geležinis Vilkas“ sąveikumo su NATO pajėgomis per Danijos diviziją projektas. 2009 metų kovą Lietuva tapo visateise Suomijos ir Švedijos inicijuoto Baltijos jūros stebėjimo ir bendradarbiavimo (SUCBAS) projekto, kuriam šiuo metu priklauso visos Baltijos jūros regiono šalys, išskyrus Rusiją, nare.

Bendradarbiaujant su JAV 2009 metais pagrindinis bendradarbiavimo prioritetas išliko bendrų projektų su JAV plėtojimas Baltijos valstybių teritorijoje. Pagrindinis iš šių projektų yra JAV dalyvavimas pratybose. Šiuo metu JAV vykdomos pratybos „Baltic Host“ ir „Sabre Strike“ 3 Baltijos šalyse yra sėkmingas projektas, jis atitinka Lietuvos kariuomenės nacionalinius poreikius. Siekiama, kad JAV ir toliau dalyvautų šiose pratybose. Buvo stiprinamas Lietuvos kariuomenės ir Pensilvanijos nacionalinės gvardijos (PANG) bendradarbiavimas. 2009 metais PANG skyrė atstovus į Lietuvos vadovaujamą Goro provincijos atkūrimo grupę, o 2011 metais planuojama steigti bendrą Policijos operacinę patariamąją ir ryšių grupę Afganistane.

Stiprinant bendradarbiavimą kovoje su tarptautiniu terorizmu ir masinio naikinimo ginklų platinimu, 2009 m. lapkričio 30 d. pasirašytas protokolai, kuriuo iš dalies keičiamas ir pratęsiamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir JAV vyriausybės susitarimas dėl bendradarbiavimo masinio naikinimo ginklų platinimo prevencijos srityje ir dėl gynybos bei karinių santykių plėtojimo.

2009 metais bendradarbiavimas su Vokietijos Federacine Respublika buvo itin intensyvus: Vokietijos kontingentas jau trečią kartą dalyvavo Baltijos šalių oro policijos misijoje Lietuvoje; Vokietija politiškai rėmė Baltijos valstybių siekį Šiaurės Atlanto sutarties 5 straipsnyje numatomas kolektyvinės gynybos garantijas papildyti praktinėmis saugumo priemonėmis ir palaikė Lietuvos siekį tapti ES Veimaro kovinės grupės dalimi Lenkijos kontingento sudėtyje.

2009 metais vyko aktyvus dialogas su Lenkija gynybos ministerijų ir ginkluotųjų pajėgų lygmeniu. Buvo nuosekliai derinamos pozicijos aktualiais NATO ir dvišalio bendradarbiavimo klausimais – dalyvavimo ES kovos grupėse, gynybos planavimo, NATO santykių su partnerėmis, bendros Lietuvos, Lenkijos ir Ukrainos brigados kūrimo ir kitais klausimais. 2009 metų lapkritį pasirašytas trišalis ketinimų protokolai dėl bendros brigados įsteigimo. Lietuva tęsė dalyvavimą NATO Šiaurės Rytų korpuse, kuris dislokuotas Ščecine, Lenkijoje.

2009 metais Prancūzija liko svarbia Lietuvos partnere saugumo ir gynybos politikos srityje. Buvo sėkmingai tęsiamas bendradarbiavimas NATO, ES ir dvišalių iniciatyvų

pagrindu. Prancūzija ir toliau aktyviai dalyvavo NATO oro policijos misijoje. 2009 metų birželį Lietuva ir Prancūzija pasirašė sutartį dėl įslaptintos informacijos apsaugos. 2009 metų rudenį Lietuvos ir Prancūzijos prezidentams pasirašius strateginės partnerystės susitarimą, buvo suteiktas naujas politinis impulsas intensyvesniam dvišaliam bendradarbiavimui ateityje.

**Lietuvos indėlis į tarptautinės bendruomenės kovą su terorizmu.** 2009 metais pasaulyje terorizmo grėsmė nesumažėjo – išliko aktuali ir reali. Be to, didėjo globali ekstremistinių ideologijų sklaida. Svarbiausios teroristinės organizacijos „Al Qaeda“ vadovaujamas teroristų tinklas siekė išlaikyti ir stiprinti savo įtaką tam tikruose pasaulio regionuose. Rytų Afrikos bei Arabijos pusiasalio pietinės dalies regionas tampa nauju ir vienu svarbiausių su „Al Qaeda“ susijusių teroristų prieglobsčio centrų. 2009 metais vyko teroristinių organizacijų veiklos plėtra ES: padidėjo terorizmo grėsmė Vokietijoje, Danijoje ji tebėra didelė. Lietuvos kaimyninėse valstybėse, išskyrus Rusiją, teroro aktų nebuvo įvykdyta, taip pat neužfiksuota tokių grasinimų. 2009 metais prieš Lietuvos piliečius įvykdytas piratavimo aktas. 2009 m. rugpjūčio 4 d. Nigerijoje piratai pagrobė 5 Lietuvos piliečius. 2009 m. rugpjūčio 14 d. visi pagrobti Lietuvos piliečiai buvo paleisti. 2009 metais teroristinių išpuolių geografija Rusijoje išsiplėtė.

Lietuva, būdama Šengeno erdvės narė, tampa vis patrauklesnė kaip tranzito valstybė trečiųjų šalių piliečiams. 2009 metais Lietuva neišdavė vizų keletui šimtų piliečių iš trečiųjų šalių, kuriose aktyviai veikia teroristinės organizacijos, nes jie nepateikė reikiamų faktinių duomenų, patvirtinančių vykimo į Lietuvą ar per ją tikslo.

Vykdamą Programą prieš terorizmą, 2009 metais surengti keturi tarpžinybinės koordinacinės komisijos prieš terorizmą posėdžiai, juose buvo svarstomi įvairūs kovos su terorizmu ir terorizmo prevencijos klausimai.

2009 metais Seimui buvo pateiktos Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso įstatymo pataisos, skirtos kovai su terorizmu.

Lietuvos teisėsaugos institucijos siekia nustatyti asmenis, susijusius su terorizmu. 2009 metais pradėtas vieno tokio asmens baudžiamasis persekiojimas. Be to, per kelias teisėsaugos operacijas 2009 metais sulaikyti asmenys, kurie padirbinėjo dokumentus ir jais prekiaavo. Šie dokumentai taip pat buvo skirti piliečiams, atvykstantiems iš trečiųjų šalių, kuriose aktyviai veikia teroristinės organizacijos.

**Gynybinių pajėgumų stiprinimas.** 2009 metais patvirtintas Lietuvos kariuomenės plėtojama pajėgumų katalogas, kuriame aprašyti Lietuvos kariuomenės plėtojami pajėgumai. Kartu buvo parengti kovinių pajėgumų plėtojimo koncepcijų projektai, ilgalaikiai Lietuvos kariuomenės pajėgumų plėtojimo perspektyviniai planai arba jų projektai, pagal kuriuos, gerėjant finansavimui, būtų galima stiprinti pajėgumus. Nustatyti šie prioritetingi pajėgumai:

koviniai (pavyzdžiui: brigados, rezervo, specialiųjų operacijų vykdymo);

paramos ir aprūpinimo (pavyzdžiui: antžeminės trumpojo nuotolio oro erdvės gynybos, antžeminio oro erdvės stebėjimo, inžinerijos, žvalgybos, Lietuvos kariuomenės tiesioginės logistinės paramos, medicininės paramos);

priimančiosios šalies paramos (pavyzdžiui: aviacijos bazės ar Lietuvos kariuomenės bendrosios logistinės paramos).

2009 metais Lietuvos Respublikos Konstituciniam Teismui konstatavus, kad „valstybėje turi būti ne tik reguliarioji kariuomenė, bet ir reikiamas skaičius ginti valstybę tinkamai parengtų piliečių“, parengtas Piliečių rengimo valstybės gynybai strategijos projektas. Be to, 2009 metais parengtas Lietuvos kariuomenės personalo rezervo koncepcijos projektas, kuriame nustatoma Lietuvos atsargos karo prievolinkų sistema, rengimo ir panaudojimo gairės.

Nuo 2009 m. lapkričio 16 d. savanoriškumo pagrindu organizuojami būtinieji kariniai mokymai, per kuriuos jaunuoliai įgyja pagrindinių karinių žinių.

Parengta naujos redakcijos Lietuvos Respublikos karo prievolės įstatymo koncepcija. Šios koncepcijos pagrindu bus atnaujinamas Lietuvos Respublikos karo prievolės įstatymas.

Sumažėjus krašto apsaugos sistemos finansavimui, profesinės karo tarnybos karių skaičius didėjo lėčiau nei planuota. Siekta subalansuoti karininkų, puskarininkų, seržantų ir eilinių pareigybių skaičių, sudaryti sąlygas į kariuomenę priimti daugiau profesinės karo tarnybos eilinių karių.

Ne mažiau svarbu buvo tai, kad 2009 metais susidėvėjusi technika ir ginkluotė buvo toliau keičiama į naują ir modernią, atitinkančią NATO reikalavimus. Kita vertus, dėl sumažėjusio finansavimo naujos ginkluotės ir technikos įsigijimai buvo labai apriboti, o tam numatytos išlaidos daugiausia skirtos jau prisiimtiems sutartiniais įsipareigojimams vykdyti, todėl Lietuvos kariuomenės modernizavimas sulėtėjo.

2009 metais buvo baigtas automatinių šautuvų įsigijimas (paskutinis mokėjimas bus atliktas 2011 metais). Pagal 2007 metais su Danijos kariniu laivynu pasirašytą sutartį dėl dviejų daugiafunkčių „Flyvefisker“ arba „Standard Flex 300“ klasės patulinių laivų pardavimo Lietuvai (su galimybe įsigyti ir trečiąjį laivą) buvo gautas antrasis „Standard Flex“ klasės laivas. Trečiasis laivas bus perduotas 2010 metais. 2009 metais pasirašyta sutartis dėl trijų „Standard Flex 300“ patulinių laivų ugnies valdymo ir informacinių sistemų įdiegimo.

Siekdama stiprinti priešmininius pajėgumus jūroje, 2008 metais Krašto apsaugos ministerija pasirašė sutartį su Jungtinės Karalystės gynybos ministerija dėl dviejų priešmininės kovos laivų, skirtų Lietuvos karinėms jūrų pajėgoms, taip pat dėl šių laivų modernizavimo paslaugų pirkimo. 2009 metais sumokėtas avansas šiems laivams įsigyti, pristatymas numatytas 2010 ir 2011 metais.

2009 metais baigtas daugiafunkcės paskirties sunkvežimių SISU įsigijimo projektas. Pagal 2006 metų birželį Lietuvos kariuomenės ir Italijos bendrovės „Alenia Aeronautika S.p.A“ pasirašytą pirkimo sutartį 2009 metais į Lietuvą pristatytas paskutinis trečiasis transporto lėktuvas C-27J. Lietuvos kariuomenė, įsigijusi šiuos taktinius transporto lėktuvus, padidino transportavimo pajėgumą.

Plėtota Šiaulių aviacijos bazės infrastruktūra, kuria siekiama pagerinti Lietuvos, kaip priimančiosios šalies, paramą (išskyrus orlaivių techninę priežiūrą) NATO pajėgoms,

vykdančioms oro policijos misiją trijose Baltijos valstybėse. Dauguma darbų buvo finansuojami iš NATO saugumo investicijų programos lėšų.

2009 metų pabaigoje Lietuva tapo Tarptautinio transportavimo jūra valdymo komiteto (*Multinational sealift steering committee*), kurio nariams užtikrinamas strateginis transportavimas jūra, nare. Lietuva, budėdama NATO greitojo reagavimo pajėgų 14 pamainoje, prireikus galės pasinaudoti šiais pajėgumais.

2009 metais buvo toliau vykdomi kitos ginkluotės (automatinių granatsvaidžių, naktinio matymo prietaisų, stebėjimo ir kitos papildomos įrangos prie ginkluotės), įrangos (šaldytuvų-konteinerių, ryšio konteinerių, ir kita) ir šaudmenų įsigijimai tarptautinių operacijų ir budėjimų poreikiams tenkinti.

Krašto apsaugos ministerijai 2009 metais buvo numatyta 999,9 mln. litų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto asignavimų, perduota 994,2 mln. litų asignavimų, arba 1,08 procento BVP (Statistikos departamento 2009 metų BVP pirmasis įvertis – 92 450,2 mln. litų).

Krašto apsaugos ministerijai investicijų projektams finansuoti 2009 metais buvo numatyta 139,6 mln. litų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto asignavimų. Dauguma šių lėšų paskirstyta taip: 42,7 mln. litų – karinėms oro pajėgoms (iš jų 37,9 mln. litų – transporto lėktuvams įsigyti), 37,7 mln. litų – karinėms jūrų pajėgoms (iš jų 36,5 mln. litų – Baltijos valstybių eskadros BALTRON plėtrai), 36,5 mln. litų – logistikos pajėgoms (iš jų 35,6 mln. litų – transporto priemonėms ir specialiai technikai įsigyti).

**Valstybės mobilizacinės sistemos plėtra.** Vyriausybė, įgyvendindama veiklos programoje numatytą apskričių valdymo reformą, parengė Lietuvos Respublikos mobilizacijos ir mobilizacinio rezervo rengimo įstatymo 6, 12, 14 ir 15 straipsnių pakeitimo įstatymo projektą. 2010 metais bus siekiama užtikrinti, kad apskrities valdymo pertvarkymas, apskrities viršininko institucijos ir jų funkcijų naikinimas nesutrikdytų valstybėje mobilizacijos sistemos veiklos, užtikrintų vykstančių procesų tęstinumą ir nesukeltų neigiamų nacionalinio saugumo aplinkos ir valstybės gynybos organizavimo pokyčių.

Siekiami keisti Lietuvos Respublikos mobilizacijos organizavimo ir valdymo sistemą, kad ji geriau atitiktų nacionalinės ir kolektyvinės gynybos reikalavimus ir būtų pritaikyta ne tik ginti Tėvynę nuo agresijos, bet ir padėtų nustatyti mechanizmus ir galimybes mobilizacijos sistemos elementus panaudoti teikiant priimančiosios šalies paramą valstybių partnerių ir tarptautinių organizacijų pajėgoms Lietuvos Respublikos teritorijoje, taip pat nustatyti naują teisinį reglamentavimą parengiant Mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos numatomo teisinio reguliavimo koncepcijos projektą ir naujos redakcijos Lietuvos Respublikos mobilizacijos įstatymo projektą.

**Ilgalaikių nacionalinį saugumą stiprinančių programų vykdymas.** Vyriausybė 2009 m. balandžio 1 d. patvirtino naują Lietuvos Respublikos diplomatinės tarnybos institucijų saugaus funkcionavimo užtikrinimo 2009–2012 metų programą.



Vykdamas *Programos prieš terorizmą* priemonių įgyvendinimo 2009 metų planą, parengta ir patvirtinta Lietuvos policijos prevencinių kovos su terorizmu veiksmų ilgalaikė programa, buvo didinami institucijų, vykdančių kovą su terorizmu, pajėgumai, stiprinamas institucijų veiklos koordinavimas ir bendradarbiavimas.

*Nacionalinė nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programa* buvo įgyvendinama vykdamas šios programos 2007–2009 metų įgyvendinimo priemonių planą ir kitas tikslines programas, skirtas atskirų nusikalstamų veikų rūšių prevencijai ir kontrolei. 2009 metais pradėtas įgyvendinti ilgalaikis policijos prevencinis projektas „Saugią aplinką kurkime kartu“, kurio pagrindinės veiklos kryptys susijusios su bendruomenės narių savitarpio pagalba, kriminogeninių daiktų pašalinimu iš bendruomenės (pvz., tabako gaminių nepilnamečiams, alkoholio prieinamumo ribojimas) ir fizinės aplinkos sutvarkymu. Buvo plėtojamas prevencinis projektas „Būk saugus su mobiliu“, skirtas vienkiemių gyventojų saugumui stiprinti (beveik 2 tūkst. gyventojų išdalyti mobilieji telefonai).

*Nacionalinė kovos su korupcija programa.* Seimas, vertindamas korupciją kaip grėsmę politinei sistemai, pilietinei visuomenei ir nacionaliniam saugumui, matydamas būtinybę, kad valstybės institucijos vykdytų kryptingą ir veiksmingą antikorupcinę politiką, 2009 m. gegužės 14 d. patvirtino ilgalaikę nacionalinį saugumą stiprinančią Nacionalinę kovos su korupcija programą, kurioje numatytos 2009–2010 metų priemonės. Programoje išskirti tikslai pagal tris sritis: korupcijos prevencija, korupcinio pobūdžio teisės pažeidimų tyrimas ir visuomenės antikorupcinis švietimas. Kitaip nei programos senojoje redakcijoje, naujojoje sudaryta sistema, kurioje yra konkretūs vertinimo kriterijai. Programos įgyvendinimas, stebėseną sukonkretinti, o atsakomybę už programoje numatytų priemonių įgyvendinimą pavesta valstybės ir savivaldybių įstaigų vadovams. Daugiausia programos priemonių skirta korupcijos prevencijai valstybės tarnyboje. Minėtinos priemonės siejamos su lobizmu, politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimu, teisėkūra. Išskirtos atskiros priemonės labiausiai korupcijos pažeistose (statybos, sveikatos apsaugos, žemėtvarkos, viešųjų pirkimų) srityse.

*Lietuvos policijos sistemos plėtros programa* buvo įgyvendinama vykdamas šios programos įgyvendinimo priemonių planą. Parengtas Korupcijos policijoje užkardymo kompleksinių priemonių planas. Siekiant mažinti policijos pareigūnų galimybes piktnaudžiauti tarnyba, pakeista Policijos patrulių veiklos instrukcija – apibrėžiama, kada policijos pareigūnams galima pakviesti asmenis į tarnybinį automobilį. Siekiant užtikrinti teisės pažeidėjų teises ir apginti policijos pareigūnus nuo nepagrįstų kaltinimų, Kauno ir Panevėžio apskričių vyriausiuosiuose policijos komisariatuose įrengti apklausos kambariai su stacionaria vaizdo ir garso įrašymo įranga. Siekiant užtikrinti tinkamą pareigūnų kvalifikaciją, parengtas ir patvirtintas Policijos sistemos personalo nuotolinio mokymo organizavimo tvarkos aprašas ir Policijos sistemos darbuotojų užsienio kalbų mokymo 2009–2013 metais gairės. Parengta ir patvirtinta Policijos areštinių veiklos optimizavimo 2009–2015 metų programa. Nauja redakcija išdėstyto Ikitiesminio tyrimo gerinimo plano įgyvendinimo

priemonės. 2009 metais baigtas kurti naujas policijos administracinių teisės pažeidimų ir eismo įvykių registras. Kuriant bendrą policijos pajėgų valdymo sistemą, modernizuota jos programinė įranga, atlikta integracija su Policijos registruojamų įvykių registru, automobiliuose įdiegta 400 automobilinių kompiuterių ir telemetrinė įranga. Optimizuojant policijos sistemos organizacinę struktūrą, Lietuvos policijos logistikos centras prijungtas prie Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos, į vieną policijos įstaigą – Lietuvos policijos mokyklą – sujungti Lietuvos policijos mokymo centras ir Policijos mokykla, reorganizuota Viešosios policijos apsaugos tarnyba – prijungta prie Lietuvos viešosios policijos rinktinės „Vytis“. 2009 metais atliktų reorganizacijų ekonominis efektas siekia apie 2 mln. litų.

2008 metais baigėsi *Nacionalinės narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 2004–2008 metų programos* įgyvendinimas, todėl siekdamas užtikrinti narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos priemonių įgyvendinimo tęstinumą, atsižvelgdamas į Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo nuostatas bei ES 2005–2012 metų kovos su narkotikais strategiją, Narkotikų kontrolės departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės parengė Seimo nutarimo „Dėl Nacionalinės narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 2009–2016 metų programos patvirtinimo“ projektą. Jis pateiktas Seimui. Būtina kuo greičiau patvirtinti Nacionalinę narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos programą, siekiant užtikrinti šalyje narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos priemonių įgyvendinimo tęstinumą.

2009 metais įgyvendinant *Ekologinio saugumo užtikrinimo programos* priemones, buvo toliau inventorizuojami geologinės aplinkos taršos židiniai, pildomas Valstybinės geologijos informacijos sistemos (GEOLIS) posistemis „Taršos židiniai“ ir vertinamas potencialių taršos židinių pavojingumas aplinkai. Iš viso iki 2009 metų pabaigos buvo skelbiama informacija apie 10 852 potencialius taršos židinius.

Pilietinės visuomenės stiprinimas ir su juo susijusi veikla įgyvendinama vykdamt ilgalaikę *Pilietinio ir tautinio ugdymo programą*, kurioje numatomos realios galimybės įgyvendinti įvairius valstybės remiamus pilietinio ir tautinio ugdymo, pilietiškumo ir tautiškumo raiškos projektus, aktyvinančius vaikų ir jaunimo organizacijų veiklą, skatinančius visuomenės pilietinį aktyvumą. 2009 metais, vykdamt programoje numatytas priemones, organizuotas pilietinio ir tautinio ugdymo projektų konkursas, paremti 64 nacionaliniai projektai, skirtas finansavimas 60 savivaldybių pilietinio ir tautinio ugdymo rėmimo konkursams vykdyti. Organizuoti 5 seminarai pilietinio ir tautinio ugdymo projektų rengėjams ir 1 seminaras Pilietinio ir tautinio ugdymo konkursų organizatoriams savivaldybėse. Plėtojama interneto svetainė [www.placiau.lt](http://www.placiau.lt).

Ilgalaikės krašto apsaugos sistemos plėtos kryptis ir prioritetus reglamentuoja *Krašto apsaugos sistemos plėtotės programa*. Dėl sunkios valstybės finansinės būklės ir sumažėjusio krašto apsaugos sistemos finansavimo anksčiau planuotų krašto apsaugos sistemos tikslų įgyvendinimas yra apribotas ir (arba) nukeltas vėlesniam laikotarpiui. Krašto apsaugos

ministerijos 2009 metų patikslinto plano asignavimai sudarė 277,8 mln. litų mažiau nei 2008 metais. Todėl 2009 metais plėtoti naujus pajėgumus nebuvo galimybių, o daugiausia dėmesio buvo ir bus skiriama jau sukurtiems prioritetiniams pajėgumams išlaikyti, prisiimtiems tarptautiniams įsipareigojimams vykdyti, karių mokymui ir koviniam rengimui. Paramos teikimas valstybės ir savivaldybių institucijoms užtikrinamas tik ypatingais atvejais.

**Kitos nacionalinio saugumo stiprinimo sritys.** *Viešasis saugumas.* Tiek Lietuvos Vyriausybės vykdoma antikorupcinė politika, tiek aktyvi Specialiųjų tyrimų tarnybos (STT) veikla baudžiamojo persekiojimo, korupcijos prevencijos ir visuomenės švietimo srityse duoda teigiamų rezultatų. Kylantis korupcijos suvokimo indeksas leidžia teigti, kad antikorupcinė veikla šalyje gerėja, nors užregistruotų korupcinių nusikaltimų skaičius šalyje ir nemažėja.

2009 metais parengtas sukčiavimo baudžiamojo persekiojimo stiprinimo Lietuvoje planas ir jo įgyvendinimo priemonės. Pagrindiniai plano uždaviniai: padidinti institucijų, tiriančių sukčiavimus, veiklos efektyvumą; sukurti tyrėjų ir prokurorų specializavimosi dirbti su sukčiavimo bylomis sistema; į atliekamus sukčiavimo tyrimus įtraukti finansų tyrimus; kelti ikiteisminio tyrimo pareigūnų ir prokurorų, dirbančių su sukčiavimo bylomis, kvalifikaciją; užtikrinti veiksmingą tarpinstitucinį koordinavimą, visų ikiteisminio tyrimo ir kontroliuojančiųjų institucijų bendradarbiavimą.

Siekiant užtikrinti tinkamą nacionalinės pinigų plovimo prevencijos sistemos funkcionavimą, toliau buvo vykdomos atitinkamos priemonės: parengti nurodymai Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo subjektams, skirti užkirsti kelią pinigų plovimui ir (ar) teroristų finansavimui, stiprinamas tarpžinybinis atsakingų institucijų, taip pat tarptautinis bendradarbiavimas (pasirašyti tarpžinybiniai susitarimai dėl priežiūros koordinavimo, susitarimas su Rusijos Federacijos federaline finansų monitoringo tarnyba dėl bendradarbiavimo kovojant su nusikalstamu būdu įgytų pajamų legalizavimu (plovimu) ir teroristų finansavimu. Ypač daug dėmesio 2009 metais skirta greituosius kreditus teikiančių bendrovių veiklos analizei ir priežiūrai (atlikti patikrinimai, taikyta atsakomybė už Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo nuostatų pažeidimus).

Siekiant užkirsti kelią ES paramos lėšų pasisavinimui ir iššvaistymui, 2009 metais vykdyti rizikingų ūkio subjektų, gaunančių ES struktūrinių fondų lėšas, patikrinimai, analizuota ir tikrinta informacija, susijusi su įgyvendinamais projektais (pradėti ikiteisminiai tyrimai dėl 150 mln. litų ES finansinės paramos lėšų, nustatyta, kad projektų vykdytojai pasikėsino neteisėtai gauti apie 22 mln. litų ir neteisėtai gavo daugiau nei 13 mln. litų ES paramos lėšų).

Vykdamas šalies finansų sistemos apsaugą, 2009 metais nustatyta iš viso beveik 80 mln. litų nuslėptų mokesčių (2008 metais – 33 mln. litų), iš jų – 32,6 mln. litų (2008 metais – 20,8 mln. litų) neteisėtai nesumokėto ar neteisėtai susigrąžinto iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto PVM (atlyginta daugiau kaip 8 mln. litų žala Lietuvos Respublikos

valstybės biudžetui, laikinas nuosavybės teisės apribojimas skirtas 72,7 mln. litų vertės turtui).

Stiprinant valstybės sienos apsaugą, 2009 metais įsigyta neteisėto sienos perėjimo prevencijai ir nustatymui skirtos įrangos, du laivai su oro pagalve, tarnybinių šunų, transporto priemonių, išplėsta jūros uosto užkardos stebėjimo sistema, organizuoti pareigūnų mokymai Šengeno teisyno reikalavimų taikymo ir dokumentų tikrinimo klausimais.

Siekiant užtikrinti tinkamą civilinės saugos sistemos funkcionavimą, 2009 metais penkiose apskrityse organizuotos apskrities lygio civilinės saugos treniruotės ir valstybinio lygio treniruotė „Civilinės saugos ir gelbėjimo sistemos institucijų veiksmai likviduojant teroro akto padarinius masinių kultūros, sporto ar religinių renginių metu“. Šių treniruočių tikslai – įvertinti ir gerinti už ekstremalių situacijų valdymą atsakingų valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų pasirengimą, jų reagavimo kokybę ir tarpusavio sąveiką likviduojant teroro aktų padarinius, taip pat tinkamai pasirengti užtikrinti visuomenės saugumą 2011 metais per Lietuvoje vyksiantį Europos krepšinio čempionatą.

*Ekonominis saugumas.* Stabili ir patikima šalies bankų sektoriaus veikla yra viena iš svarbiausių šalies ekonominio saugumo užtikrinimo sąlygų. Reaguodami į makroekonomikos pokyčius, šalyje veikiantys bankai didino kapitalo atsargas ir buvo pajėgūs mažinti bankų paskolų nuvertėjimo nuostolius, nepažeisdami Lietuvos banko nustatyto minimalaus kapitalo pakankamumo normatyvo. Lietuvoje veikiantys užsienio patronuojamieji bankai yra priklausomi nuo patronuojančiųjų bankų lėšų. Atsižvelgiant į Lietuvos bankinio sektoriaus priklausomybę nuo Skandinavijos bankų grupių veiklos rezultatų ir šių šalių ekonomikos raidos, tikėtina, kad padėtis šalies bankų sektoriuje bus proporcinga šių šalių finansų rinkų tendencijoms. Išlaikant tvariems Skandinavijos valstybių ekonomikos plėtros veiksniams, finansinių problemų perdavimo Lietuvos banko sektoriui rizika yra minimali.

Siekiant sumažinti Lietuvos finansų sistemai kylančią grėsmę, atidžiai stebima paskolų koncentracija atskiruose ekonominės veiklos sektoriuose ir skolinimas su bankais susijusiems juridiniams ir fiziniams asmenims.

Pasaulinės finansų ir ekonomikos krizės nulemtas sunkmetis padiktavo būtinybę ir toliau ypač daug dėmesio skirti valdžios sektoriaus finansų, skolos ir deficito valdymui. Ūkio atsigavimo, kuriam poveikį daro šalies Ekonomikos skatinimo plano įgyvendinimas, visuotinė kreditų rinkos stabilizacija, taip pat prekybos partnerių atsigavimo tvarumas, tikimasi 2010 metais.

Parengtoje 2009 metų Lietuvos konvergencijos programoje Vyriausybė nustatė 2010 metų tikslą – pasiekti, kad valdžios sektoriaus deficitas neviršytų 2009 metų lygio, ir sudaryti prielaidas tam, kad vėlesniais metais jis nuosekliai mažėtų ir neviršytų konvergencijos kriterijaus, t. y. valdžios sektoriaus balanso rodiklių tikslai: 2010 metais – 8,1 procento BVP, 2011 metais – 5,8 procento BVP, 2012 metais – 3 procentai BVP.

Pasitvirtinus rizikai dėl eksporto rinkų sumažėjimo, statybų sektoriaus nelankstumo ir staigaus einamosios sąskaitos deficito sumažėjimo, siekius neviršyti 3 procentų BVP deficito

ribos ir subalansuoti biudžetą laikinai keičia siekis iki 2012 metų sumažinti pernelyg didelį deficitą. Švelninant ūkio ciklą, svarbiausias uždavinys tebėra pigaus investuotojų finansavimo užtikrinimas mažinant palūkanų priedus už riziką. Siekiama stabilizuoti viešuosius finansus, atkurti užsienio investuotojų pasitikėjimą Lietuvos verslo planais, sumažinti palūkanų normas, pagyvinti investicijas ir taip panaudoti visas galimybes, kad būtų padėtas pagrindas BVP potencialo didėjimui 2011–2012 metais.

Lietuva – tradicinis žemės ūkio kraštas, todėl kaimas, kuriame gyvena trečdalis Lietuvos gyventojų, buvo ir lieka vienas pagrindinių ramsčių šiuo šaliai nelengvu ekonominiu ir finansiniu sunkmečiu. Ekonominiu sunkmečiu, sumažėjus vidaus vartojimui, vis didesnę reikšmę įgyja gerus eksporto rodiklius ir teigiamą užsienio prekybos balansą išlaikantys sektoriai – tai liudija žemės ūkio ir maisto sektorių konkurencingumą bei gyvybingumą ir lemia ilgalaikes šių sektorių perspektyvas.

*Energetinis saugumas.* 2009 metais Lietuvos energetikos, priklausomos nuo energetinių žaliavų tiekimo iš Rusijos, pažeidžiamumas nesumažėjo. Šalies energetinės priklausomybės grėsmę didino nuo Lietuvos nepriklausomi išorės veiksmi ir įvykiai: tolesni Rusijos veiksmi diversifikuojant žaliavų tiekimo kryptis, siekiant išvengti tranzito per Rytų ir Vidurio Europos valstybes; manipuliacijos naftos bei gamtinių dujų kainomis ir spaudimo galutiniam vartotojui didinimas; tolesnė Rusijos ekspansija į Europos naftos produktų rinką ir mažmeninės prekybos tinklus (2009 metais „Surgutneftegaz“ įsigijo 21,2 procento Vengrijos naftos koncerno MOL akcijų); Lietuvai ir kitoms Baltijos valstybėms nepalanki ES šalių bendradarbiavimo su Rusija plėtra (2009 metais ji neretai buvo vykdoma nesilaikant energetinio saugumo solidarumo); Rusijos iniciatyvos ir veiksmi siekiant kontroliuoti Vidurio Azijos išteklius ir eliminuoti galimą alternatyvų žaliavos tiekimą Europai iš Kaspijos regiono.

Stiprinant energetinį saugumą, 2009 metais atlikti šie svarbiausi darbai:

Parengti ir priimti Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo pakeitimai, kuriais buvo užkirstas kelias nepagrįstai didinti energetikos įmonių turto vertę ir elektros energijos tarifus vartotojams.

Atsisakyta ES Trečiojo energetikos paketo reikalavimų neatitinkančio LEO LT modelio, todėl visuomenės pasitikėjimą praradusi LEO LT bendrovė buvo likviduota, o privataus investuotojo turėta akcijų dalis išpirkta. Valstybės nuosavybėn grįžo prieš kelerius metus privatizuota akcinė bendrovė „VST“.

Buvo pateikta paraiška Europos Komisijai gauti finansavimą iš Transeuropinių energetikos tinklų (TEN-E) dėl galimybių studijos seisminiams ir geologiniams tyrimams atlikti ir ištirti Syderių vietovės tinkamumą požeminei dujų saugyklai įrengti. Studijai atlikti buvo gautas dalinis finansavimas iš TEN-E. Įvykdytas tarptautinis atviras viešųjų pirkimų konkursas „Syderių geologinės struktūros tinkamumo įrengti požeminę gamtinių dujų saugyklą tyrimai seisminės žvalgybos metodu“. Tyrimų tikslas – 2D/3D seisminės žvalgybos metodu nustatyti Syderių geologinės struktūros tinkamumą požeminei dujų saugyklai įrengti.

Valstybės valdomoms energetikos bendrovėms ir 10 didžiausių šilumos tiekimo įmonių nustatytos energijos ir energijos išteklių vartojimo efektyvumo didinimo užduotys. Energijos ir energijos išteklių taupymas tapo vienu iš energetikos bendrovių prioritetų.

Atlikta Nacionalinės energijos vartojimo efektyvumo didinimo 2006–2010 metų programos įgyvendinimo analizė, kurioje nustatytos esminės nepanaudotos energijos vartojimo efektyvumo didinimo galimybės.

Nustatytos valstybės mastu sutaupyto energijos kiekio skaičiavimo taisyklės. Patvirtintas Energijos vartojimo pastatuose, technologiniuose procesuose ir įrenginiuose audito atlikimo tvarkos ir sąlygų bei energijos vartojimo pastatuose, technologiniuose procesuose ir įrenginiuose auditą atliekančių specialistų rengimo ir atestavimo tvarkos aprašas. Parengtas šių energijos vartojimo auditų metodikos projektas.

2009 m. gruodžio 31 d. saugiai sustabdytas Ignalinos AE antrasis blokas, Parengta Ignalinos AE eksploataavimo nutraukimo proceso valdymo stiprinimo schema.

2009 metais pasirengta 2010 metais Lietuvoje pradėjusios veikti laisvosios elektros energijos rinkos ir elektros energijos prekybos biržos funkcionavimui, taip pat pradėta Lietuvos elektros energijos rinkos integracija į Baltijos ir Šiaurės šalių rinką. Liberalizuojant elektros energijos rinką ir laipsniškai skatinant konkurenciją, tikimasi, kad elektros energijos kainos mažės arba priklausys tik nuo ekonominių sąlygų: gamtinių dujų kainos rinkoje, naujojo Lietuvos elektrinės bloko veiklos pradžios 2012 metais, elektros jungčių su Švedija ir Lenkija veikimo pradžios, bendros Baltijos šalių didmeninės elektros energijos rinkos formavimosi ir jos integracijos į bendrą Skandinavijos elektros energijos rinką. Tikėtina, kad įgyvendinus visus šiuos projektus bus sukurta veiksminga ir konkurencinga Baltijos šalių elektros energijos rinką, kurioje elektros energijos kainą formuos pigiausi ir efektyviausi elektros energijos šaltiniai, o vartotojai galės pasirinkti mažiausią kainą ir geriausias paslaugas teikiančius elektros energijos tiekėjus.

Apsispręsta naująją atominę elektrinę statyti pasitelkiant strateginį investuotoją. Paskelbtas tarptautinis konkursas strateginiam investuotojui atrinkti.

Parengta stambiųjų ir sunkiasvorių krovinių gabenimo iš Klaipėdos jūrų uosto į naujosios atominės elektrinės statybos vietą galimybių studija.

Nors darbai prasidėjo, labai vėluojama statyti naują panaudoto branduolinio kuro saugyklą ir kietųjų radioaktyviųjų atliekų tvarkymo ir saugojimo įrenginį, Ignalinos atominės elektrinės eksploataavimo nutraukimui finansuoti skirtų lėšų administravimo sistema gana sudėtinga, šiuo metu taikomos trys skirtingos taisyklės, ilgai užtrunka Ignalinos atominės elektrinės eksploataavimo nutraukimo projektų derinimas su regiono savivaldybėmis.

*Socialinis saugumas. Užimtumo politika.* Pagal 2009 m. rugpjūčio 1 d. įsigaliojusį Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymo pakeitimo įstatymą užimtumo rėmimo politiką siekiama pritaikyti prie esamos padėties darbo rinkoje, daugiau bedarbių įtraukti į aktyvias darbo rinkos politikos priemones, sudarančias sąlygas laikinam užimtumui, padedančiam užsidirbti pragyvenimui reikalingų lėšų, taip pat skatinama, kad bedarbiai ar

įspėti apie atleidimą iš darbo darbuotojai įgytų paklausias darbo rinkoje kvalifikacijas ir būtų aktyvesni, ieškodami darbo. Numatoma finansiškai skatinti darbdavius įdarbinti bedarbius, kuriems sunkiausia prisitaikyti prie pokyčių darbo rinkoje. Įstatymo nuostatos palankios siekiant sudaryti sąlygas darbuotojams išsaugoti darbą, įgyti reikalingų profesinių žinių, būtinų prisitaikyti prie pasikeitusių įmonių gamybos (veiklos) sąlygų. Aktyviose darbo rinkos politikos priemonėse dalyvavo 48 tūkst. teritorinėse darbo biržose įregistruotų asmenų, t. y. trečdaliu daugiau negu 2008 metais.

Gerokai pagausėjo asmenų, pradedančių veiklą pagal lengvatinius verslo liudijimus, ir palyginti su 2008 metais, šių asmenų skaičius išaugo net 14 procentų, nes 2009 metais šią veiklą pradėjo 18 tūkst. bedarbių. 2009 metais daugiau kaip 2 tūkstančiams sunkumus patiriančių įmonių darbuotojų buvo sudarytos galimybės išsaugoti savo darbo vietą. Šių įmonių darbuotojai, dirbantys ne visą darbo laiką savo darbo vietoje, likusį darbo laiką dirbo viešuosius darbus.

*Socialinė parama.* Ekonominiu sunkmečiu ieškoma naujų priemonių, kurios galėtų padėti pažeidžiamiausioms gyventojų grupėms ir sušvelnintų socialines ekonomikos nuosmukio pasekmes. Dėl to socialinės paramos srityje numatomi pokyčiai, leisiantys tikslingiau teikti piniginę socialinę paramą nepasiturintiems gyventojams ir socialines išmokas vaikus auginančioms šeimoms. Įtvirtintas principas, kad kova su socialine atskirtimi neskatintų atsisakyti aktyvių asmeninių pastangų išbristi iš skurdo, o skurdo mažinimas netaptų skurdo finansavimu. Sunkmečiu ypač svarbu garantuoti socialinę paramą jautriausioms visuomenės grupėms.

Vyriausybė, atsižvelgdama į augantį nedarbą, lemiantį piniginės socialinės paramos gavėjų gausėjimą, 2009 metais du kartus tikslino lėšų poreikį socialinėms pašalpoms ir šildymo kompensacijoms. Socialinėms pašalpoms ir šildymo kompensacijoms mokėti valstybės biudžete numatytos lėšos 2009 metais papildomai buvo didinamos 35 procentais. 2010 metais Lietuvos Respublikos valstybės biudžete minėtai socialinei paramai skirti numatyta apie 11 procentų daugiau lėšų negu 2009 metais.

Įgyvendinant Vyriausybės patvirtinto Nacionalinės demografinės (gyventojų) politikos strategijos šeimos gerovės įgyvendinimo 2008–2010 metų priemonių planą, 2009 metais buvo vykdomos švietėjiškos ir informacinės veiklos siekiant atskleisti ir stiprinti šeimos svarbą, jos vertę visuomenėje ir skatinti šeimai palankios aplinkos kūrimą.

*Sveikatos apsauga.* Siekiant sumažinti narkomanijos, alkoholizmo, AIDS ir kitų visuomenei pavojingų reiškinių plitimą, buvo vykdomos sveikatos programos. Vykdamas narkomanijos prevencijos priemones, 2009 metais buvo įgyvendinamos šios psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos priemonės: organizuotas metodinis informacinis seminaras visuomenės sveikatos specialistams, vykdytos specialistų konsultacijos psichoaktyviųjų medžiagų prevencijos klausimais, organizuoti renginiai vaikams ir jaunimui, visuomenei, įgyvendintas tikslinis psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos projektas, skirtas vaikų globos namų auklėtiniams, organizuota informacijos sklaida periodiniuose leidiniuose ir

dienraščiuose, televizijoje energinių gėrimų ir kitų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, rūkymo, smurto, bendrumo akcijos temomis.

Buvo įgyvendinamos Valstybės alkoholio kontrolės programos ir Valstybės tabako kontrolės programos įgyvendinimo 2007–2010 metų priemonės, nors joms įgyvendinti papildomų lėšų nebuvo skirta.

2009 metais parengtas naujos Valstybinės ŽIV / AIDS ir lytiškai plintančių ligų 2010–2012 metų programos projektas. Vykdamas prevencinę veiklą 2009 metais visuomenei ir žiniasklaidai buvo teikiama nuolatinė informacija apie ŽIV / AIDS, lytiškai plintančias ligas.

Nors Lietuvoje pagrindinis ŽIV infekcijos plitimo būdas – neteisėtas švirkščiamųjų narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimas, pastaraisiais metais mažėja tokiu būdu per ataskaitinius metus naujai užsikrėtusių ŽIV infekcija asmenų. Kryptingai plėtojamos stacionarios ir mobilios žemo slenksčio paslaugos (švirkštų / adatų keitimo, informavimo, konsultavimo ir kitos), skirtos švirkščiamąsias narkotines ir psichotropines medžiagas neteisėtai vartojantiems asmenims. 2009 metais Lietuvoje veikė 11 žemo slenksčio paslaugų kabinetų, kuriuose lankėsi daugiau nei 4 000 asmenų. Pavyko iš dalies stabilizuoti lytiškai plintančių infekcijų plitimą.

Siekiant tinkamai pasirengti skubiai ir koordinuotai reaguoti į galimas grėsmes visuomenės sveikatai, prioritetai buvo nukreipti į valstybinį pasirengimą galimai gripo pandemijai ir Tarptautinių sveikatos priežiūros taisyklių įgyvendinimą.

Užtikrinant gripo profilaktikos ir kontrolės priemonių taikymą ir medicinos pagalbos teikimą gripo pandemijos metu, buvo įgyvendinamas Valstybinės pasirengimo gripo pandemijai programos įgyvendinimo 2008–2009 metų priemonių planas: parengti teisės aktai, reglamentuojantys pasirengimą gripo pandemijai ir veiklą jos metu, atliktas prognozuojamos gripo pandemijos žalos visuomenės sveikatai ir ekonominių nuostolių Lietuvoje vertinimas, antibakterinių preparatų, kitų vaistų, medicinos pagalbos priemonių ir lėšų komplikacijoms gydyti per gripo pandemiją poreikio įvertinimas, sveikatos priežiūros įstaigų intensyvios terapijos ir reanimacijos skyrių pasirengimo gripo pandemijai įvertinimas, Valstybės medicinos rezerve sukauptos antivirusinių vaistų atsargos, išigyta pandeminės gripo vakcinos.

2009 metais buvo sprendžiamos pagrindinės narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos problemos: taikomos prevencijos priemonės, stiprinta narkotinių ir psichotropinių medžiagų bei jų pirmtakų (prekursorių) kontrolė, stabilizuotas narkotikų vartojimo paplitimas tarp jaunimo ir laisvės atėmimo vietose, įgyvendinta užkrečiamųjų ligų prevencija tarp narkotikų vartotojų, didintas priklausomybės ligų gydymo ir reabilitacijos paslaugų prieinamumas ir gerinta kokybė, užtikrinta socialinės atskirties asmenų integracija į darbo rinką, cheminių medžiagų ir preparatų, kuriais vaikai ir jaunimas gali svaigintis, mažmeninės prekybos ribojimas ir aktyvi kontrolė.

*Aplinkos apsauga.* Užtikrinant šalies gyventojų radiacinę saugą, vykdyta veiklos su jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniais valstybinė radiacinės saugos priežiūra, daugiausia dėmesio skiriant didžiausios rizikos veiksniams (Ignalinos AE, Maišiagalos radioaktyviųjų



atliekų saugykla, objektai, naudojantys didelio aktyvumo uždaruosius jonizuojančiosios spinduliuotės šaltinius).

Daug dėmesio buvo skiriama Ignalinos AE eksploatavimo nutraukimo projektų vertinimui radiacinės saugos požiūriu, jų galimo radiologinio poveikio aplinkai ir gyventojams vertinimui. Tam buvo pasitelkti ir užsienio šalių ekspertai. Pirmiausia rūpintasi branduolinės energetikos objektų ir branduolinių medžiagų fizine sauga (buvo siekiama apsaugoti branduolinius įrenginius, branduolines ir radioaktyvias medžiagas nuo galimos diversijos, neteisėto jų užvaldymo ar pagrobimo).

Ypač daug dėmesio, užtikrinant radiacinę saugą Ignalinos AE, buvo kreipiama į radiacinės saugos priemonių taikymo ir radiacinės saugos reikalavimų vykdymo kontrolę, darbuotojų ir gyventojų gaunamų apšvitos dozių analizę ir vertinimą, darbuotojų ir gyventojų apsaugą nuo galimo žalingo jonizuojančiosios spinduliuotės poveikio.

Vykdamas Ignalinos AE saugos prevenciją, buvo nustatomas elektrinės darbuotojų ir asmenų, dirbančių minėtame objekte įvairius darbus, patikimumas. Taip pat buvo vykdoma teroro aktų ar kitokio pobūdžio nusikalstamų veikų branduolinės energetikos objektuose prevencija. 2009 metais, imantis minėtų priemonių, nebuvo užfiksuota nusikalstamų veikų, susijusių su branduolinės energetikos objektais, taip pat branduolinėmis ar radioaktyviosiomis medžiagomis.

2009 metais turėjo būti atlikti svarbūs pasirengimo Ignalinos AE eksploatavimo nutraukimui darbai, tačiau dauguma projektų liko neįgyvendinta, kai kurie iš jų vėluoja daugiau nei dvejus metus. Be to, gerokai padidėjo jėgainės eksploatavimo nutraukimo kainos – kai kurių projektų įgyvendinimo kaina jau išaugo du kartus.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad galbūt neskaidri Ignalinos AE uždarymo projektus vykdančių rangovų ir atsakingų asmenų veikla, taip pat kompetencijos ir veiklos efektyvumo stoka gali turėti neigiamų padarinių, nes atsakomybė už projektų (ne)įgyvendinimą tenka Lietuvos institucijoms.

2009 metais buvo kaupiami, analizuojami ir saugomi Ignalinos AE seisminio monitoringo duomenys, analizuojami tarptautinių seisminių tinklų duomenys, vykdomi Lietuvos teritorijos seisminio pavojingumo įvertinimo priemonių įgyvendinimo parengiamieji darbai, vykdomi parengiamieji dviejų tarptautinių seisminio tinklo GEOFON programos seisminių stebėjimo stočių Lietuvos teritorijoje įrengimo ir dalyvavimo GEOFON programoje darbai, užbaigtas tarptautinio pasyviosios seismikos eksperimento PASSEQ Lietuvos teritorijoje projektas.

### III. LIETUVOS NACIONALINIO SAUGUMO 2009 METŲ BŪKLĖS APIBENDRINIMAS

2009 metais bendrą Lietuvos nacionalinio saugumo būklę lėmė politiniai ir ekonominiai rizikos veiksniai, išibėgėjanti pasaulio šalių ir Lietuvos ekonomikos recesija. 2008 metų pabaigoje paveldėjus situaciją, kai prasidedant ekonomikos nuosmukiui nebuvo pasirengta įveikti sunkmetį, pagrindinis tikslas buvo ekonomikos krizės suvaldymas.

2009 metais nustatyti šie ekonominio saugumo rizikos veiksniai – planuotų šalies biudžeto lėšų netekimas dėl gamybos nuosmukio beveik visuose šalies ekonomikos segmentuose, bendrojo vidaus produkto mažėjimas, Lietuvos finansų sistemos priklausomybė nuo užsienio bankų, sąlyginė priklausomybė nuo tarptautinių finansų rinkų būklės (tai apribojo Lietuvos skolinimosi galimybes), blogėjantys Lietuvoje veikiančių kredito įstaigų veiklos rezultatai, paskolų pasiūlos sumažėjimas, įmonių bankrotai dėl pablogėjusio verslo finansavimo, sumažėjęs eksportas ir gyventojų perkamoji galia, juridinių ir fizinių asmenų išskolinimo kreditoriams didėjimas, augantis nedarbas, spartėjantys emigracijos tempai. Išliko Lietuvos energetinė priklausomybė nuo energetinių žaliavų tiekimo iš Rusijos.

Socialiniai rizikos veiksniai – mažėjantis Lietuvos gyventojų skaičius, bedarbių gausėjimas darė neigiamą poveikį šalies socialiniam stabilumui. Šie rizikos veiksniai lėmė ir viešojo saugumo būklę. Sumažėjo nužudymų, sunkių sveikatos sutrikdymų, plėšimų ir viešosios tvarkos pažeidimų, bet pagausėjo ekonominių nusikalstamų veikų.

Nepaisant lėšų stokos, buvo vykdomos ilgalaikės nacionalinį saugumą stiprinančios programos ir kitos neatidėliotinos priemonės pagal sunkmečio padiktuotus prioritetus.

Siekiant spartesnio ūkio atsigavimo, pradėta įgyvendinti Ekonomikos skatinimo planą; vykdam Lietuvos konvergencijos programą, atlikta visuotinė kreditų rinkos stabilizacija, daug dėmesio skirta valdžios sektoriaus finansų, skolos ir deficito valdymui. Sunkmetis dar neįveiktas, tačiau finansų srityje išvengta neigiamų padarinių – per 2009 metus, mažinant biudžeto išlaidas ir vykdam struktūrines reformas, sumažintas Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto deficitas, išvengta didesnio valstybės skolos augimo.

Mažinant Lietuvos priklausomybę nuo energetinių žaliavų tiekimo iš Rusijos, pradėta Lietuvos elektros rinkos integracija į Baltijos ir Šiaurės šalių rinką, apsispręsta Lietuvoje statyti naują atominę elektrinę, pasitelkiant strateginį investuotoją. 2009 metais pasirengta Lietuvoje pradėjusios veikti laisvosios elektros energijos rinkos ir elektros energijos prekybos biržos funkcionavimui. Toliau vykdyti parengiamieji darbai siekiant užtikrinti požeminės dujų saugyklos Syderiuose įrengimą.

Užtikrinant asmens ir visuomenės teisėtų interesų apsaugą, buvo tobulinama teisinė bazė, taip pat vykdoma antikorupcinė politika, tobulinamas nacionalinės pinigų plovimo prevencijos sistemos funkcionavimas, vykdomos ES paramos lėšų neteisėto gavimo ir panaudojimo prevenciją užtikrinančios priemonės, parengtas sukčiavimo baudžiamojo persekiojimo stiprinimo Lietuvoje planas ir jo įgyvendinimo priemonės.

Pradėta valstybės valdymo sistemos pertvarka, daug dėmesio skirta atskirų viešojo gyvenimo sektorių – aukštojo mokslo, sveikatos apsaugos sistemos – reformoms.

Pasaulinės ekonomikos smukimas 2009 metais turėjo įtakos ir Lietuvos tarptautinei aplinkai, tačiau tarptautinės saugumo aplinkos pokyčiai buvo nedideli. Lietuva, toliau aktyviai veikdama europinėse ir transatlantinėse institucijose, užsitikrino tarptautines saugumo garantijas. Plėtojant geros kaimynystės santykius, aktyviai veikiant NATO ir ES, buvo įgyvendinamos demokratinės laisvės ir principai, vykdoma pradėta gynybos reforma ir stiprinami kariniai pajėgumai, siekiant užtikrinti nacionalines reikmes ir vykdyti tarptautinius įsipareigojimus.

Siekdama įvertinti saugumo aplinkos pokyčius, nustatyti grėsmes, jų intensyvumą, grėsmių prevencijos ir šalinimo prioritetus, Vyriausybė 2009 metais parengė grėsmių Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui sąrašą ir kartu su grėsmių Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui šalinimo ir mažinimo prioritetais bei priemonėmis pateikė Valstybės gynybos tarybai. Grėsmių Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui sąrašas ir grėsmių šalinimo ir mažinimo prioritetai padės sutelkti valstybės institucijas nacionaliniam saugumui stiprinti ir bendradarbiavimui gerinti.

---